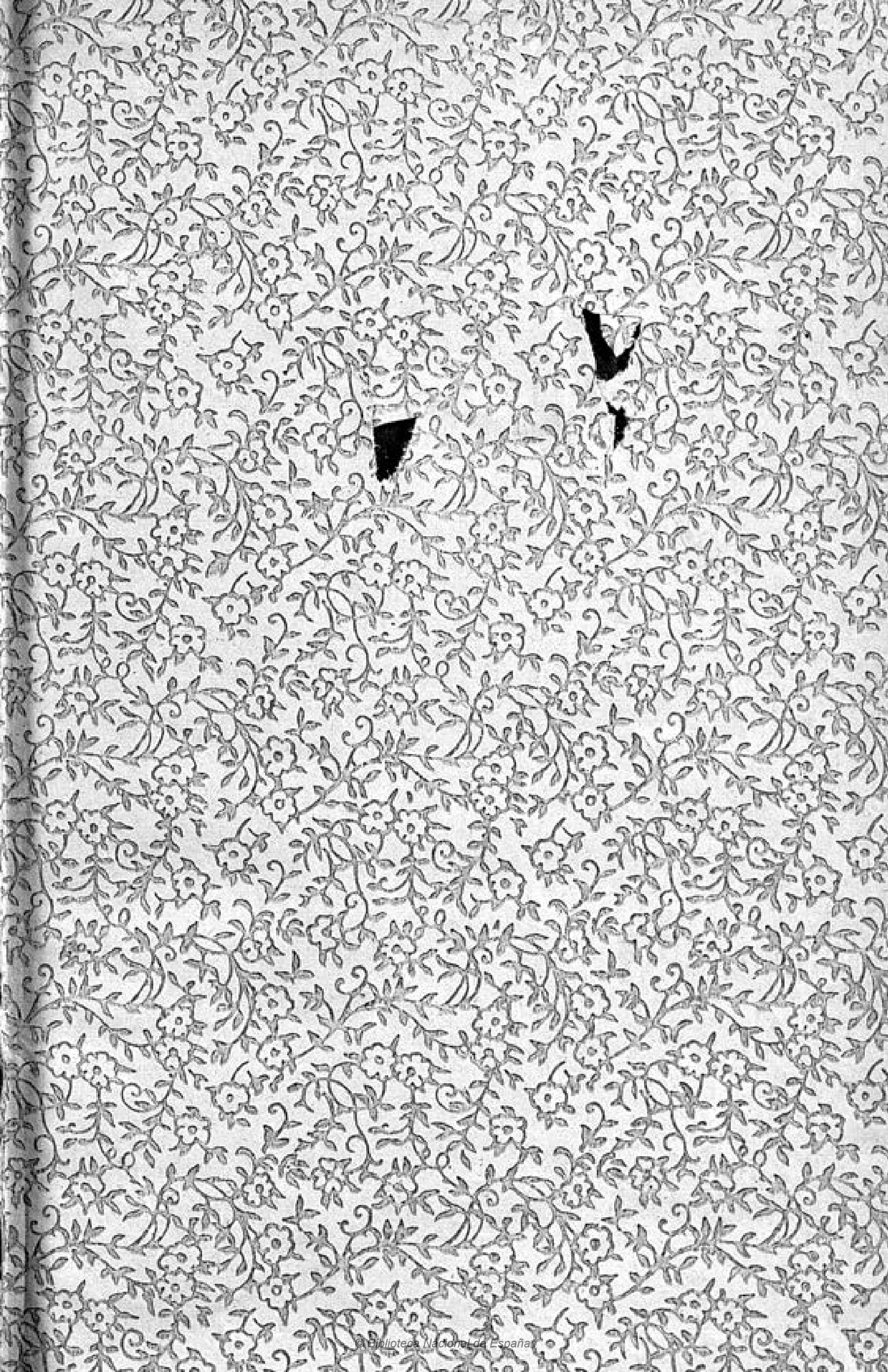
NONELL

GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA

P. Jaume Nonell y Mas, S. J.

Gramática de la Llengua CATALANA

Segona edició

Barcelona:
Alvar Verdaguer
Rambla del Mitj, 5

Manrèsa:
Impremta de St. Josèp
Picas, 8

GRAMATICA CATALANA

GRAMÁTICA

DE LA

LLENGA CATALANA

PEL

P. JAUME NONELL Y MAS

DE LA COMPANYIA DE JESÚS

Ab llicència de la autoritat eclesiástica

Segona edició

BARCELONA:
LLIBRERIA DE ÁLVAR VERDAGUER
Rambla, 5 (devant del Licèu)
1906

MANRÈSA: Imp. de Sant Josèp de la V.da y fill de Torrella

AL ECCIM. E IL-LM. SENYOR

DR. D. JOSÈP MORGADES Y GILI

BISBE DE VICH

CONSTANT Y MUNÍFIC PROMOTOR

DELS ESTUDIS GRAMATICALS

DE LA LLENGA CATALANA

EN FEBLE MÒSTRA

DE LA MÉS PROFONA VENERACIÓ

JAUME NONELL

S. J.

PRÒLEG

—

Ab la publicació d' un Análisis Sintáctic, *que completés l' estudi de la nòstra Gramática, començat en el* Morfològic, *y continuat en el* Fonològic *y en els* Estudis Gramaticals, *me semblava que hauria satisfet plènament mon desitj de cooperar a la formació d' una bòna Gramática Catalana. Ab aquèst intent vatj compòndre món* Análisis Sintáctic; *però al ordenarlo y retocarlo per a sa publicació, he observat, que casi resultava ser una verdadera Sintacsis, tal qual la reclama aquèsta part de la nòstra Gramática, la mènos estudiada de totes pels gramátics anteriors. Axò m' ha decidit a estraure de les meves òbres fins ara publicades lo necessari pera formar la Fonologia y la Lecsiologia, y per a completar la nòva Sintacsis: aquèxos très tractats formarán la Gramática, si no perfecta, a lo mènos completa, que oferèsc al públic.*

En ella per lo general me limito a sòla la llenga catalana, y no dexo de fer alguna digresió als que podríem dirne sos dialèctes. M' esplicaré. Anc que no se haja ben definit pels filòlegs la distinció èntre la llenga y 'ls dialèctes d' ella; no obstant, al tractarse del llenguatje catalá ab relació al usat pels habitants de les

isles balears y del regne de València, podèm molt raonablement regonèxer els honors de llenga a la catalana, y considerar al mallorquí y valenciá còm a dialèctes d' ella. Y a n' aquèst mòdo de pensar nos hi induèxen dues raons poderosíssimes: la una pertany al origen; la altra, a la major purèsa del llenguatje.

En quant al origen, nos ensènya la historia, que en Catalunya nasqué, va créxer y arribá a sa perfecció la llenga Catalana; mentres que a les Balears y a València hi fou trasportada de Catalunya pels conqueridors d' aquèlls regnes, que s' hi establiren: y quand allá la transportaren, ja la llenga havia alcançat aquèll grau de perfecció, que pòt admirarse en els escriptors del segle XIII.

Per lo que atany a la purèsa, tingues present, que la dominació pacífica dels sarrains a n' el nòstre territòri fou tan passatjera, que apènes va podèr influir gens en el llenguatje dels antics habitants. Al contrari, a les isles balears y a n' el regne de València hi fou tan llarga la dominació arábiga, que al temps de la reconquesta no hi habitaven sinó gents d' altra llenga, de altra religió, d' altres costums, que les dels catalans. Y ademès els vençuts continuaren vivint meçclats ab els conqueridors en uns metexos pòbles y ciutats, sens unificarse en llenga, religió y costums, sinó pòc a pòc y desprès de molt temps. Lo qual hagué de produir una barrèja forçosa de les dues llengues, contrária evidentment a la purèsa de la catalana, que, per ser la dels dominadors, acabá també per quedar triomfant.

Al escriure, dòncs, una Gramática de la llenga catalana, qualsevòl vèu que s' ha d' entendre per la tal llenga la que 's parla a Catalunya. Y còm del contacte

ab pòbles veins de parla diferent, es molt natural que s' en ressenta 'l llenguatje; d' aquí que fins merèx cèrta preferència gramatical el d' aquèlles comarques de Catalunya, que mènys properes son a València, Aragó y França; y les que mènos relacions han tingut ab gent forastera y ab estranjers de parla pòc semblant a la nòstra. Ab aquèstos límits creyèm que 's deuria estrènyer el cèrcle, que ha de servir de punt de surtida per la composició de la que podríem dirne Gramática Catalana oficial.

Pera compòndre la present, he estudiat bax el punt de vista gramatical les òbres primer dels escriptors antics, y després les dels contemporanis, especialment de aquèlls, en els quals la llenga castellana ha pogut tenir mènos influència, sobre tot si s' han esmerat en reproduir, y còm estereotipar, la genuina parla del nòstre pòble, verdader, y fidèl depositari del ric tresòr, que ens llegaren els nòstres antepassats.

Lo que he trobat, axò he recullit; y lo que he recullit, axò oferèsc als amants de la llenga. No procecèsc per autoritat; perquè aquèsta no es pròpia de cap individuo, sinó sòls d' una sábia corporació, que ab zèl y bòns conexements vetlli per la purèsa de la llenga. Axís, dòncs, cadascú donga a mos assèrts la fòrça que tròbi a n' els arguments en que 'ls fonamento. Una còsa pug assegurar, y es, que 'l únic desitj que m' ha mogut a escriure 'l present llibre, ha estat el de contribuir, segons mes febles fòrces, a donar nòu embelliment a la actual renaxènça de la nòstra llenga, abundant, sí, en produccions literáries de mèrit no escás; però mancada d' unitat gramatical en la escriptura, per falta de un bòn còdic de regles que la normalisi.

M' he près la llibertat d' unificar la ortografia dels divèrsos escriptors que cito, per a donar als lectors una mòstra de la que jò ting per més senzilla y raonable. Espero que 'm perdonarán aquèst mon atreviment.

En aquèsta segona edició se prescindèx en absolut dels contínuos atacs, que dirigèx al autor el Dr. Marián Grandia, en sa *Gramática etimològica catalana;* perquè evidentment se vèu que no es l' amor a la veritat lo que 'l guia en els metexos, sinó algún altre mòvil que ell se sabrá. (Nòta del editor.)

PRENOCIONS

Aplicant la definició de la Gramática general a la de la nòstra llenga, dirèm que la Gramática Catalana es *l'art de parlar y escriure 'l catalá corrèctament;* çò es, conforme als que mellor el parlen y escriuen.

Els nòstres discursos, sien parlaments, o be escriptures, no son sinó sèries d'oracions gramaticals, es a dir, de proposicions enunciatives de judicis intèrns pels mèdis sensibles de la paraula o dels signes alfabètics. Les dites oracions resulten de la acertada combinació d'un cèrt número de paraules, anomenades *parts de la oració*, ab les quals manifestèm els nòstres pensaments. Y aquèxes diccions no son altra còsa, que una ordenada successió de *sòns articulats*, en el llenguatje parlat, y de *signes representatius* dels dits sòns, en l'escrit.

En resumen: el discurs cònsta d'oracions; la oració, de paraules; la paraula, de sòns articulats o de signes d'aytals sòns, segons que sia pronunciada o escrita. De les oracions y de llur enllaçament èntre sí ne tracta la *Sintacsis:* de les parts de que cònsta la oració, la *Lecsiologia;* dels sòns elementals de la paraula, la *Fonologia*. Y ja sia que ab aquèst metex

ordre podrien distribuirse les diferents parts de la Gramática; he tingut per mès convenient a la claretat y mès conforme al mètodo filosòfic tractar, en primer llòc, de tot lo pertanyent als sòns, considerats còm a elements de la paraula; desprès, de les paraules, còm elements immediats de la oració; y per últim, de la oració en sí, en sos accidents y én la conecsió d' unes ab altres.

A n'axò m'ha mogut el considerar que aquèsta Gramática no es destinada a servir de tecst a les escòles, en que s'aprènen els rudiments gramaticals; sinó a completar la conexènça que de la nòstra gramática mès o mènos ja posseèxen els desitjosos de parlar y escriure ab tota la correcció que sia possible.

PRIMERA PART

FONOLOGIA

Fonologia es la part de la Gramática, que tracta dels sòns elementals de la paraula. D'aquèstos sòns n'estudiarèm: *a)* son número y valor; *b)* la distinció dels que èntre sí pòden confondres; *c)* la tonicitat dels sòns vocals; *d)* sa representació gráfica. De la primera 'n tracta la *Fonètica;* de la segona, la *Ortologia;* de la tercera, la *Prosòdia;* de la quarta, la *Ortografia*.

CAPÍTOL PRIMER. — Fonètica

La Fonètica estudia el número y valor dels sòns elementals. Aquèstos se dividèxen en consonants, perquè sòls pòden pronunciarse juntament ab algún altre; y en vocals o sonants, que per sí metexos se pòden pronunciar.

§. 1. *Dels sòns consonants.*

De sòns consonants ne tenim

Dos de llabials, *b* y *p*, còm bòn pit.
Dos de guturals, *c (k)*, y *g*, *cap*, gust.

Dos de dentals, *d* y *t*,	DOS, *TAPS*.
Un de llabi-dental, *f*,	*FA FI*.[1]
Dos de paladials, *j (g)* y *x*,	*JAURE XATO*.
Très de vibrants, *l*, *r*, *rr*,	*mèL*, *pèRa caRRo*.
Dos de nassals, *m* y *n*,	*aMple*, *oNze*.
Dos de xiulants *ç* y *z* *(s, ss)*	*capaç*, *zero*.
Dos de palatinisats *ll* y *ny*,	*peLL*, *caNYa*.

Els sòns consonants se dividèxen de váries maneres. Y primerament en suaus o sonors y en fòrts o sords: còm se vèu a n'el quadro següent:

Sòns	Suaus	Fòrts
Llabials	B	P
Gutural	G *(ga, go, gu)*	C *(k)*
Dentals	D	T
Llabi-dentals	V	F
Paladials	J *(ge, gi)*	X
Vibrants dentals	R	RR
Xiulants	Z	Ç

En segón llòc se dividèxen en sonants y quiescents. *Sonants* son els que sempre que s'escriuen se pronuncien. *Quiescents* son els que, si be s'escriuen, però no 's pronuncien. Son quiescents:

a) Els llabials al fi de paraula, si 'ls preceèx *m*; còm per ecz.: *tomB*, *capitomB*; *camP*, *llamP*, que pronunciém *tom*, *capitom*; *cam*, *llam*.

b) La *l* en les paraules *còLp*, *paLm*, que sònen *còp pam*.

c) La *r* final en infinitius de vèrbs, còm *anaR*, *sabèR*, *córreR*, *fugiR*, que pronunciém *aná*, *sabè*, *corre*, *fugí*. En les altres parts de la oració unes vegades sòna, altres es quiescent, còm en *favoR*, *temoR*,

[1] A n' algunes comarques ne tenen un altre de llabi-dental, la *v* còm en *vi*, *vent*.

en que 's hi pronuncia, y *po*R, *claro*R, que sònen *po*, *claró*.

d) La *t* final preceida de *l* o *n*, o be de *r* en el número plural: axí dièm *al*, *malal* per *al*T, *malal*T;—*devàn*, *corrén*, *fugin*, *fòn*, *pun*, per *devan*T, *corren*T, *fugin*T, *fòn*T, *pun*T;—*pars*, *ars*, *despèrs*, per *par*Ts, *ar*Ts, *despèr*Ts.

Preceida de *l* en alguns cassos se pronuncia; per eczemple en *resòl*T, *mòl*T (de *mòldre*), *empèl*T, etz.

Els sòns llabials y guturals seguits del vibrant *l* en mitj de paraula simple, no 'ls pronuncièm ab una sòla emissió de vèu, sinó que 'ls separèm, còm si la *l* y la llabial o gutural pertanyessen a diferents sílabes. No dièm *ama*-BL*e*, sinó *ama*P-L*e*; no *mira*-CL*e*, *re*-GL*a*, sino *mira*C-L*e*, *re*C-L*a*.

Al principi de paraula simple, fins en el cas en que forma la segona part d' un compòst, la llabial o gutural ab la *l* se pronuncien còm a pertanyents a la sílaba de la *l*. Axí dièm *a*-PL*anar*, *a*-BL*anir*, *de*-CL*arar*, *a*-GL*utinar*, y no *a*P-L*anar*, *a*P-L*anir*, *de*C-L*arar*, *a*C-L*utinar*.

Quand al grupo de llabial o gutural y *l* precceèx consonant, també les pronuncièm juntes y ab una emissió de vèu; per ecz.: *sèm-bla*, *ram-bla*, *am-ple*, *cumplir*; *xis-clar*, *on-cle*, *un-gla*.

En valenciá apènes se conèxen els sòns quiescents, ni se fa aquèsta separació de muda y líquida.

Finalment, dels sòns consonants uns no pòden ocupar el principi de paraula, altres el fi no sòls de paraula, sinó tampòc de sílaba en mitj de paraula. No pòden ocupar el principi els sòns compòstos *tj* y *tx*, anc que se 'ls pronuncii còm a simples, ab sò idèntic o semblant al de la *ch* castellana. En tal cas convertim X*ina* per CH*ina*, x*ocolate* per CH*ocolate*.

No pòden ocupar el fi de paraula la paladial suau *j* (=*g*), ni la *v*. A la primera la reforcèm anteposantli

t; per ecz.: de *passeȷ-ar, blanqueȷ-ar*, ne fem els substantius *passèTJ, blanquèTJ*, per *passèȷ, blanquèȷ*; de *fug-ir*, fuig *(=futj)* per *fug*. A la *v* la vocalisèm en *u*, si li preceèx vocal, còm en *nau de nav-is, nòu de nov-us* y *nov-em*. Si li preceèx consonant, o la convertim en *b*, còm en *còrB*, de *corvus: corB* de *curvus;* o be la dexèm intacta, y la fem seguir de vocal eufònica; axí dièm *cerv-o* de *cerv-us, salv-o* de *salv-us*.

No pòden ocupar el fi de paraula ni de sílaba els très sòns suaus *b, d, g:* per lo qual els mudèm en sos respectius fòrts *p, t, c*.

§ 2. *Dels sòns vocals*

Dels sòns vocals uns son senzills, altres compòsts, que 'n dièm diptòngos.

SÒNS VOCALS SENZILLS. Els sòns vocals senzills de la llenga catalana son el següents:

A *(tònica*	còm en	pA, blAnc
A *(atònica)*		gomA, Amor
E *(atònica)*		parE, dEmá
E *(obèrta)*		pÈga, frÈsca
E *(tancada)*		pEx, vEnt
I		vI, fI
O *(sonora)*		bòn, nòy
O *(fosca)*		goç, bord
O *(atònica)*		gocèt, bordèt
U		tU, pUr

D'aquèstos dèu sòns ne formen un sòl la *a* y la *e* atòniques, y un altre la *o* atònica ab la *u*. Ne resulten, dòncs, vuyt de ben distints èntre sí.

Els mallorquins donen a la *e* un quart valor diferent dels très que té en catalá, y participa de *e* y *o* còm en *fue-*

vèrt, *vèure*. Els valencians a n'aquèst quart sò l'han aprocsimat tant al de *o*, que ab aquèsta llètra 'l pronuncien, dient *vòrer* per *vèure*. Aytal sò no fou desconegut dels antics, els quals escrivien indistintament *beure* y *boure*, *creu* y *crou*, *veu* y *vou*. (Análisis Fonològic, n. 3).

DIPTÒNGOS. Les vocals, en sa relació al diptòngo, se dividèxen en fòrtes y dèbils. Son *fòrtes* la *a*, *e*, y la *o* tònica: son *dèbils* la *i*, la *u* y sa homòfona la *o* atònica.

Diptòngo es el sò compòst, que resulta de la pronunciació de dues vocals ab una sòla emissió de vèu, còm *may*, *pau*, *rey*, *sèu*, *nòy*, *plòu*, *riu*, *vuyt*.

Dues vocals fòrtes no fan may diptòngo: per ferne es necessari que se 'n juntin una de fòrta ab una de dèbil o les dues dèbils èntre sí.

Les vocals fòrtes *a*, *e*, ni en el cas de juntarsen dues de atòniques o una d'atònica ab una altra de tònica, no formen diptòngo, còm se pòt vèure en *Aarón*, *veedor*, *paella*, *idèa*, *veam*, *real*, que naturalment separèm per una *y*, dient *re*-y-*al* (contrayentla en *ral*), *ve*-y-*am*, *idè*-y-*a*, *pa*-y-*ella*. Lo qual demòstra la repugnáncia de tals grupos a la formació de diptòngo.

No passa lo metex ab la *o;* la qual, quand es atònica, té 'l sò idèntic a la dèbil *u*. Axís de *jò* (h)*o sé*, ne fem el diptòngo *jò* U *sé;* còm de *ja os ho diré*, *j*A U*s ho diré;* de *que ho sé jò?* *que* U *sé jò?*

Els diptòngos se dividèxen en reals y aparents.

Son *aparents* els formats per la vocal *u*, escrita després de les consonants guturals *g* y *q*, ab un altra vocal, còm *g*UA-*po*, *se*-*g*ÜENT; *q*UA-*tre*, *q*ÜES-*tió;* *ambi*-*g*UO.

Al sò d'aquèsta *u* l'anomènen els fonetistes *irracional* o *incommensurable*. Son ofici es, còm diuen ells, llabialisar o enrodonir els sòns esplosius velars de la *q* y de la *g* gutural. (Anal. Fonol., ns. 105 y següents).

Son verdaders diptòngos els que, fòra del cas anterior, están formats per la combinació de les vocals fòrtes *(a, e, o)* ab les dèbils *(i, u)*, o de les dues dèbils èntre sí: y son els següents: *ai, ei, oi; au, eu, ou; ia, ie, io; ua, ue, uo; iu, ui.*

Aquèstos diptòngos se subdividèxen en constants y variables.

Son *variables* els que generalmant se pronuncien sènse formar diptòngo, emperò pòden pronunciarse còm a tals.

Per què un diptòngo sia variable, se requerèxen dues condicions: primera, que una vocal dèbil precеèsca a una de fòrta *(ia, ie, io; ua, ue, uo);* segona, que cap d'elles tinga accent tònic. Serán, dòncs, variables els diptòngos de les paraules següents: *prò-*PIA, *cr*IA*-dor; espè-*CIE, *p*IE*-tat; sè-r*IO, *t*IO*-nèt; conti-n*UA, *vá-l*UA; *conti-n*UES, *cr*UE*ltat; strè-n*UO, *conspic*UO. En totes aquèstes diccions la sílaba del diptòngo generalment se partèx en dues; emperò en cèrts cassos, còm, per eczemple, a n' el vèrs, pòden formar una sòla sílaba.

Quand l'accent recau sobre una de les dues vocals, es mènos usat el pronunciarlos còm a una sílaba sòla; per ecz.: *cr*I-ÁT, *r*I-ÉN*t*, *t*I-Ó; *s*U-ÁR, *ll*U-ÉN*t*, *c*U-ÒT.

Diptòngos *constants* son els que sempre 's pronuncien ab una sòla emissió de vèu. Tals son els vuyt següents; *ai, ei, oi; au, eu, ou; iu, ui:* sis dels quals se formen anteposant les vocals fòrtes a les dèbils; y 'ls dos darrers, combinant èntre sí aquèstes últimes.

Per què les dites combinacions de vocals formin diptòngo, es necessari que l'accent no recayga tam-

pòc sobre cap de les dues vocals; de lo contrari formarán dues sílabes distintes, còm se vèu en *lla-*ÚT, *pe-*ÚC, *rabi-*ÚT; *pa-*ÍS, *bene-*IT, *o-*IR; *llu-*IR, *flú-*IT, *Su-*IS, *sú-i* y *su-*Í (de *suar*), *traspú-i* y *traspu-*Í (de *traspuar*) que convindria escriure: *llaüt, peüc, païs, beneït, etz.*

Sempre que la *i* es segona vocal d' un diptòngo, en llòc de *i* es millor escriure *y*; per ecz.: *may, rey, nòy, avuy*. Fòra d' aquèst cas la *y* no fa diptòngo ab la vocal següent, sinó que, fent ofici de consonant, compòsa ab ella una sòla sílaba ordinária; còm en *fè-ya, re-yèt, no-yòt.*

SINALÈFA. La *sinalèfa* consistèx en fer un diptòngo de la vocal, en que termina una paraula, ab altra, en que comènça la següent: per ecz.: *l*A U*nitat*, si ho pronuncièm *la* U*-ni-tat* en très sílabes, en llòc de les quatre *la-u-ni-tat.*

En catalá no es de lley rigorosa (còm ho es en castellá) el fer la sinalèfa sempre que concorren dues vocals, anc que sien atòniques, final la una, e inicial de la paraula següent la altra. Axís se vèu a n'el següent vèrs endecassílab d'Ausias Marc, (Amor, 74):

*La tar-d*A ES *la vòs-tra* E*-ne-mi-ga.*

Emperò podèm ferla sempre, lo metex que'ls castellans, còm se vèu a n'el següent vèrs del citat autor (ibid., 4):

*D*E A*nar avant, perquè no h*I *vèu peljada*

ahont *De-a, no-hi,* representen respectivament una sòla sílaba. (Anal. Fonol., pls. 69-72).

SÒNS MERAMENT EUFÒNICS. — Tenim en catalá alguns sòns que no tenen cap valor ideològic, sinó que sòlament servèxen per a eufonisar el concurs de dos sòns de dificultosa pronunciació: tals son la *e* y la *n.*

El concurs de la *s* final dels aficsos y enclítics plurals ab un altre aficso o enclític o be ab el vèrb, solèm eufonisarlo intercalanthi una *e:* axí dièm:

Els-E separa	*per*	els separa
Fillèms-E-la		fillèm-nos-la, fillèm-ns-la
Campáns-E-la		campár-nos-la, campá-ns-la
Guardèus-E-les		guardèu-vos-les, guardèu-us-les
Partíus-E-la		partíu-vos-la, partíu-us-la

Deprés pènso en els très pastors qu' he trobat, très hòmens duent la metexa vida, y très caràcters tan diferents, qu' un món els-E separa. *Massó, Cròquis etz. p.* 24.—Ja cercávem criatura, quant s' escaygué a passar una bordèta.—Fillèms-E-la?—ella 'm va fer.—Ja ho has dit. *Pòns, Trascant etz. p.* 282 —Per lo que tòca a mi, miris, còm si ja fos: d' aquí a très anys, passat; y a campáns-E-la. *Id., L' Auca etz., p.* 119.—No tantes grandèses, ni territòris, ni montanyes... No calen: no 'm basten per mi: guardèus-E-les vós, que 'm son sobreres. *Vilanòva, Caricatura.*—Teniu, partíus-E-la... feu l' Envenat, llensant en l' ayre una pessèta en plata. *Pin, Niobe, p.* 233.

Ab la nassal *n* [1] evitèm l' hiatus, que resulta del concurs de la preposició *a* ab cèrtes paraules, que comèncen ab vocal. Tals son:

I. L' article pròpi *en* y 'l comú definit *el*.

Pròpi.

Per distrèure a N' en Lluis, la Pèpa 'l fèya adonar dels escombriayres. *Pòns, L' auca etz., p.* 303.—¿Quines son del rey les nòves?—Les dèya ara a N' en Limés. *Soler, Batalla de les Reynes.*—De la qual ell va procrear a Namfós.... e a NAN [a-n-en] Johan, e a Nanrich [a n' Enrich] e a NAN Ferrando, e a NAN Pere, e dues filles. *Boades, p.* 456.

Definit.

Una mare que ansii per a sa filla la verdadera ditxa, permèsa sòlzament, y encara no ab freqüència, a NE 'ls [a n' els] qui vèuen en la virtut l' únic mèdi per a lograrla. *Del Bòsch, L' exemple p.* 34.—Les tonades, si son velles,—

---

[1] A Girona emplèen còm a eufònica la consonant *c* èntre la primera persona del singular del present d' indicatiu y la paraula següent, si comènça en vocal. Axis diuen: *Me confesso-c-ab Deu, miro-c-allá.*

sempre parlen be a NE 'l còr. *Briz, Balades, p.* 116.— E còm lo Compte va hoir tal nòva, fou mès marauellat, e dix ANal nòble baró senescal seu. *Boades, p.* 238.

Per analogïa hèm estès aquèsta práctica al article femení *la*, dient A-*n*-A *l' ánima*, en llòc de *a l' ánima*.

La santa emoció del riure li fèya pessigòlles ANE l'ánima. [1] *Rusiñòl, Anant pel món*, 176.

Lo que realment fem en aquèst cas es reduplicar la preposició *a* sènse cap necessitat, y èntre la *a*, axís reduplicada, introduirhi la *n* eufònica.

II. Ab l' adjectiu indeterminat *algú, algún.*

Y la Maria Ròsa endressant la cuyna, 'l menjador y la casa, ab grans crits de *Santa Maria*... cada còp que volia renyar o despertar a N' algún. *Genís, Sota un taròt, p.* 32.— Tomás... Pènsa... pènsa .. que també tu has estimat a N' algú mès qu' als que 't posaren al món. *Ubach y Vinyèta, Mala herba, p.* 52.

III. Quand li seguèx el pronòm personal de tercera persona *ell, ella.*

A crèurels a N' ells, la única còsa d' utilitat que s' havia fet a Barcelona des de que teníeu conexement, la única millora veritable, era 'l Parc. *Pòns, L' auca p.* 287.—Tot seguit, llavòrs, vosaltres—vau socorre a N' ella. *Soler, Lo Mònjo nègre, p.* 36.—Pòbre senyora! arribant a casa encara li fará petons [al canari]. ¡Ay senyor! a N' ella li sèmbla qui sab què. *Vilanòva, Quadros, p.* 44.—Mon senyor oncle... m' havia pujat a n' a mi, que devia a N' ell tot lo pòc que jò pogués esser. *Genís, Sota un taròt, p.* 15.

Antigament devant d' aquèstos pronòms, en llòc de la *n* eufònica, s' hi empleava la *d*.

Lo Rey de França uòlch hauèr amor ab nòstre pare: e demanéli quens liurás a ell, car ell nos nodriria. E ell fiás tant en el e en la sua amor, que liurá AD ell nos, per nodrir. *Cròn. D. Jacme.* 8.

Lo metex practiquen vuy dia'ls valencians, dient *a*-D-*ell*,

---

[1] ANE *l' ánima*, en llòc de A-N-A *l' ánima*.

a-D-*exe*, *per a*-D-*ella*, etz.: els balears fan us de la *n* còm nosaltres.

Per analogia practiquèm lo metex ab els singulars dels altres dos pronòms de primera y segona persona, còm hèm dit del article femení *la;* dient A-*n*-A *mi*, A-*n*-A *tu*, en llòc de *a mi*, *a tu*.

Me n'han passades mès desde aleshòres...—Còm a mi... També A n'A mi me'n han passat de sèries. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 272.—Còm a mi, còm a mi. També A n'A mi m'ha tocat la meva. *Id.*, *ibid.*, *p.* 273.—Avuy ray, no tindré pas por, senthi vostès,—va dir la nòya permetèntse per primera vegada mirarme A n'A mi. *Genís*, *Novèles*, *p.* 217.—Còm que so una pagesòta,—A n'A mi m'está be tot. *Soler*, *La dida*, *p.* 15.—Y tu, nòy; be deurèu fer nit aquí: a n'al llit hi podrá dormir lo senyor; y d'una manera o altra t'agomboyarèm A n'A tu. *Genís*, *Novèles p.* 216.—¿Es dir que perquè la boda—A n'A tu no t'acomòda,—tens d'está aquí embolicant? *Soler*, *L' dida*, *p.* 46.

També a n'el plural de la segona persona diem *a*-*n*-*a vós*, per *a vos*.

IV. Devant dels demostratius *aquèll*, *aquèx*, *aquèst*, y llurs nèutres corresponents *allò*, *axò*, *açò*.

E açò fo al temps de juliòl. E per çò per lo nòm del mès meseren EN [a-n] aquèlla criatura, qui era mascle, nòm Julius. *Sèrra*, *p.* 146.—Dèu [el cavaller] esser humil e perdonar liberalment AN aquèlls qui l'aurán dampnificat. *Tir.*, *cap.* 33.—Lo Mèstre del orde dels Templers, qui staua en Iherusalèm, tramèt alguns frares, per faer monestirs, a Naquèsta tèrra, *Boades*, *p.* 289.—Axí còm abans pagauen AN aquèlls los trahuts, dels mals usos... etz. *Id.*, *p.* 137.—Llavòrs l'Armengòl, dirigintse a N'aquèst, li digué:—¿Volèu que la cante, nòstr'amo? *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p.* 67.—Ves si n'hi ha [de peresosos] a N'aquèst Barcelona, que fins a mitjdia'l pòbre escolanèt té d'estar bombant per qui 's fa lo desentès. *Vilanòva*, *Plorant y rient*, *p.* 30.—Dèxem sèure N'aquèst cantó de la parèt, que axís no se'm veurán les taques de l'esquèna. *Carèta*, *Brosta*, *p.* 88.—S'ha quedat assentada a N'aquèxes herbes, que ab lo vent que fèya, no sé còm no s'ha malmès. *Genís*, *Novèles*, *p.* 223.—Au cuyta... veste esplicant.—¿Ahont érem.—Sí.—A N'allò de clavarse el toballó. *Soler*, *La dida p.* 36.—Be acabèm.—A N'axò vaig,—si no vòls tu destorbarme. *Id.*, *ibid*, *p.* 18.

V. Quand seguèx a la *a* lo relatiu *que, qui, quin*. Y a n' aquèst cas se fa la reduplicació de la *a*, còm ab l' article femení y ab els pronòms de primera y segona persona, segons havèm esplicat.

Y 'l constant estudi A n' A que 's consagrava, havia axecat lo seu talent a sabèr trobar la inefable dolsèsa que despedèxen les espresions del art. *Genís, Novèles, p.* 194.—La demès gent de la casa no podia compèndre A n' A què anava tot lo que havien vist. *Id., ibid., p.* 43.—Tingui: aquí 'l té [el retrato]: però confio que no l' ensenyará segons A n' A qui. *Vilanòva, Lo senyor Joan.*—No podia may pensar —còm, quant, y A n' A quin moment.—Sí, dòna, sí; a n' el convent,—quant hi anava a treballar. *Soler, Lo ferrer, p.* 73.

La preposició *ab*, pronunciada *amb*, se junta als relatius d' una manera semblant a la preposició *a*, çò es, mitjansant una *a* eufònica. Axí dièm *¿Amb-*A*-qui anaves? ¿Amb-*A*-què surts ara?* per *ab qui* o *amb qui, ab què* o *amb què.*

Aquèst s' havia despedit del senyor, amb-E-qui suara enraonava, *Trinxeria, Montalba, p.* 78.

VI. Ab els advèrbis de llòc *aquí, allí, ací, ençá, enllá.*

¡La dida, qu' en tot bestrèya—y a N' aquí fèya y desfèya! *Soler, La dida, p.* 34.—Ella y la Emília d' un quant temps EN ensá [a n' ençá] no se les duyen tan bònes, que 's franquejessen d' aquèll ayre. *Pòns, L' auca etz. p.* 124.—Un altre dia, si hi hagués comparegut a n' aquèlles hòres,... m' hauria tirat per' qui a N' enllá. *Genís, Sota un tardt, p.* 22.

CAPÍTOL II. — ORTOLOGIA

ORTOLOGIA es lo metex que corrècta pronunciació o lectura de les paraules.

La corrècta lectura dependèx de què a cada signe gráfic se li doni 'l seu pròpi valor fonètic y prosòdic.

Una dificultat ortològica nos ocorre al llegir un

escrit catalá; y es la confosió provinent dels dos sòns representats per la vocal *a*, y dels très respectivament significats per la *e* y la *o*.

Aquèsta confosió se 'ns origina de què de petits aprenèm a llegir en llibres castellans: y còm en castellá cada una de les vocals *a*, *e*, *o*, no té mès qu' un sò invariable, o al mènos de variació imperceptible, succeèx que al llegir en catalá, esperimentèm cèrta tendència a identificar els sòns divèrsos corresponents a n' aquèlles très vocals.

Per a fer ben sensible la diversitat d'aquèstos sòns, y la contínua movilitat, ab què llurs signes gráfics passen a representarne un o altre dels que 'ls correspònen; proposaré una sèrie de eczercicis de lectura catalana.

A

1. *Pronunciació de la* A *tònica* (Á)

pÁ blÁnc,	rÁl fÁls,	nÁs llÁrg,	drÁp blÁu,
mÁl pÁs,	brÁç flÁc,	blÁt cÁr,	cÁnt plÁ,
pÁp grÁs,	plÁt sÁ,	cÁ flÁc,	gÁt fÁrt,
SÁnt PÁu,	frÁ BlÁy,	tÁn tÁrd,	cÁp bÁx,
mÁy cÁus,	gláç ráy,	cÁmp rÁs,	cÁp dÁlt.

2. *Pronunciació de la* A *atònica* (A)

Amor, Anís, Amic, Agost, Adob, Alum,
pègA gregA, tintA nègrA, llunA plènA,
AltèsA, fArinA, AlfòrjA, AgullA, AromA,
AmArgor, bAlAdrer, pAssAdiç, mAnAment,
AlAbArder, AcAtAment, AgAfAdiç

3. *Combinació de* A *tònica y atònica*

VÁCA MÁSSA GRÁSSA, MÁLA LLÁNA BLÁNCA,
ABÁT MALÁLT, TALLÁU BRANCÁM ARRÁN,
TARTÁNA MALTRACTÁDA, SARGANTÁNA,
LA CANSALÁDA ANÁVA MÁSSA BARÁTA.

E

1. *Pronunciació de la* E *tònica obèrta* (È)

jÈc vÈrd, mÈs frÈd, pÈu drÈt, cÈns pÈrd, cÈp sÈc,
trÈc gÈl, pÈs nÈt, ¿quÈ vÈus? vÈig cÈl, vÈns vÈsc,
trÈs nÈns, jÈu prÈs, prÈn mÈl, bÈu fÈl, vÈnc blÈns,
sÈt plÈcs, dÈu bÈns, drÈt cÈrt, rÈb fÈ, dÈus crÈu.

2. *Pronunciació de la* E *tònica tancada* (É)

DÉu mÉu, rÉt tÉu, nÉt sÉu, mÉs llÉst, nÉx pÉx,
cÉnt dÉnts, tÉns nÉu, vÉns bÉ, ¡fÉs vÉnt! sÉ grÉc,
fÉt brÉu, rÉc crÉx, fÉs fÉx, gÉns grÉu, tÉ grÉx,
vÉs fÉnt, vÉ gÉnt.

3. *Combinació de la* È *y de la* É

trÈu dÉnts, nÈn mÉu, pÉx sÈc, cÉnt pÈus, cÈrt fÉt,
vÉnt sÈc, jÈc sÉu, blÈ tÉu, dÈu cÉnts, sÉ cÈrt,
rÉs vÈu, vÉ drÈt, sÈt rÉts, gÉns frÈd, bÈu llÉt,
rÉc plÈ, prÈu fÉt, tÉ mÈl, tÉns fÈl, trÈs grÉcs,

vÈn pilòtes de *vÉnt*
un *cÈns* de dos *cÉnts* rals
tÉ, prèn aquèst *tÈ*
el *mÉu* gat fa *mÈu*
DÉu es la *dÈu* de tot ser
¡quin *nÉt* tan pòc *nÈt*!
¡dÈus pensar que hi ha molts *dÉus!*
el *bÈ* que *vÉ* corre mols *bÉ*
el *sÉu* nòy *sÈu* allí

ara ting *que fÉ* 'l *cafÈ*
¡que *n' hÈu* de *nÈu!*
bÉ u sé pròu lo que ell *bÈu*.

4. Pronunciació de la E *atònica* (E)

onzE llibrEs, dotzE jutjEs, quinzE rourEs
vEniu mEnjèu, prEnèu bEtum nEgròt:
bEnEit gEpErut, ElEgiu bEnEfici
EspEtEgar, ElEmEntal, rEpEnEdit
rEpEtirsE, cElEbraulEs, EntErraumE.

5. Combinació de E *tònica y atònica*

fErrÉr vEllÈt, rEyÈt dErrÉr, hErÈu bEbÈu,
crEXErÉ, fEmEtÉr, vEncErÈm, EspEtÈgs,
EntErÈusEn, cElEbrÈules, EntErrÈume.

6. Combinació de A *y* E *atòniques*

EstirA l'EstorA, ExidA ronEgA, fEridA prEvistA,
bArrEtinA EsllAnguidA, AltErablE,
mAnEjávEnlA, rEtAlláusElA,
AlAbar, ElEvar, pAnAdiç, sE pEnEdís.

O

1. Pronunciació de la O *tònica sonora* (ò)

plòu fòc, pònt nòu, tròç d'òs, pòc sòl, còll tòrt,
còm dòrm, llòc mòll, bòn còr, bòu mòrt, nòu sòus,
pròu pòts, clòt gròs, còp fòrt, còm còu, nòy pòrc,
bòtj ròtj, òr gròc, gòtj nòu, còc ròcs, jò 't tòc.

2. Pronunciació de la O *tònica fosca* (ó)

llót tóu, rómp llóms, tót fósc, fós góç, vós sóu?
sóm dós, sóc sórd, llóp fóll, ós rós, mólts móts,
plóm fós, glóp dólç, nó sóc bórd, tóts dós són sórds,
tót vós sóu mólt rós.

3. *Combinació de la ò y de la ó*

òr fós, rómp nòus, llòc fósc, sóm fòrts, sóc sòl,
nòy rós, sóu pòrcs, bòn frónt, tóts mòrts,
dòrm góç, pòcs móts, fòc fóll, llóp gròs,
mólts flòcs, mólt mòll, còr tóu, rót fòrt.

si fes bòn temps, ja *fóra fòra*
desprès del *jòc* anèm a *jóc*
aquèt gra es *mólt* ben *mòlt*
tan*tòst* ting *tós*
mòc el *móc* del nas
jò *sóc* l'amo d'aquèst *sòc*
són dos que tenen *sòn*
a n'aquèxa *fònt* tot s' hi *fón*
no *só* metall, y tinc bòn *sò*
axò es un ò*s* d'*ós*
sóu tants, y no teniu un *sòu*
¡quina *sòrt* va tenir el *sórd!*

nó us menjèu aquèxes *nòus*
jò no *só 'l sòl*
vè 't aquí *dós* tròços *d'* òs

4. *Pronunciació de la o atònica* (o=u)

bolèt rostít, formént florít, compány dolènt,
bolítx robát, pollí sorrut, porcéll ronyós,
costát mogút, tortéll rompút, compás obèrt,
domér probát, fornér forçút, tornér toçút.

5. *Combinació de o atònica y tònica*

fonóll, rojór, colór, rostóll, soróll, roldó, foscór,
botó, rodó, crostó, fogó, porró, jonóll, moltó.
rónco, móno, tónto, sónço rómpo, tómos,
florónco, rodólo, socórro, dolorós, horrorós.

mòro, tòtxo, mòtllo, mònjo, pòrto, pòrtxo, mòdo, ròtllo, tòldo, tòro, dròpo, flònjo,

tothòm, compòst, somòu, doctoròt.

Cambi de tonicitat en les vocals A, E, O

La primera vocal dels infinitius *mAnar*, *mEnar*, *pEnjar*, té en tots très un sò idèntic *a*=*e*, perquè hi es atònica; emperò quand passa a tònica, en tots très es diferent; per eczemple:

mÁno	mÈno	pÉnjo
mÁnes	mÈnes	pÉnjes
mÁna	mÈna	pÉnja
mAnam (mÆnam)	mEnam (mÆnam)	pEnjam (pÆnjam)
mAnau (mÆnau)	mEnau (mÆnau)	penjau (pÆnjau)
mÁnen	mÈnen	pÉnjen

Axís de *alabar* y *elevar*, que pronuncièm idèntics, ne fem

alÁbo	elÉvo
alÁbes	elÉves
alÁba	elÉva
alAbam (alÆbam)	elEvam (elÆvam)
alAbau (alÆbau)	elEvau (elÆvau)
alÁben	elÉven

La *o* dels infinitius *robar* y *donar* sòna igual a la *u* de *suar*; però reprèn son primitiu valor en la conjugació, al rèbre l'accent; per ecz.:

ròbo	dóno	sUo
ròbes	dónes	sUes
ròba	dóna	sUa
robam (rubam)	(donam dUnam)	sUam
robau (rUbau)	donau (dUnau)	sUau
ròben	dònen	sUen

Les primeres vocals, fonèticament idèntiques, de *rodolar* y *murmurar*, se diferencien al accentuarse; per ecz.:

rod*ó*lo	(r*u*d*ó*lo)	murm*u*ro
rod*ó*les	(r*u*d*ó*les)	murm*u*res
rod*ó*la	(r*u*d*ó*la)	murm*u*ra
rod*o*lam	(r*u*d*u*lam)	murm*u*ram
rod*o*lau	(r*u*d*u*lau)	murm*u*rau
rod*ó*len	(r*u*d*ó*len)	murm*u*ren

De tot lo que acabèm de vèure a n' aquèst capítol, se 'n deduèx la gran utilitat de distingir els très sòns diferents de la *e* y de la *o*. No es menor la facilitat de fero. Basta per axò senyalar ab accent grave, còm ho acabèm de fer, la *e* obèrta y la *o* sonora, sempre que ocorren en la escriptura; ab lo qual se distingèxen de les altres dues. Per no confondre la *e* tancada y la *o* fosca ab la *e* y la *o* atòníques respectivament, no es necessari cap altre signe distintiu; sinó que basta la accentuació prosòdica y 'l sistèma d' accentuació ortográfica, que s' adopti.

En efecte: si ocorren les paraules *estremexement*, *cooperador*, còm l' accent prosòdic recau sobre la derrera vocal, y aquèsta es la única accentuada; d' aquí inferirèm, que les quatre vocals anteriors son atòniques. Lo metex diriem dels vèrbs *m' estremexeré*, *cooperariem:* en les quals diccions no hi ha altra vocal tònica que la senyalada ab accent ortográfic, quedant, per consegüent, atòniques les restants.

—

CAPÍTOL III — Prosòdia

Prosòdia es la part de la Fonologia que tracta de la accentuació dels sòns vocals.

§. 1. *Del accent prosòdic.*

Accent prosòdic o tònic es la major energia o intensitat, ab que 's pronuncia la vocal d'una sílaba respecte de les altres; còm la *a* de *miserAble* respecte de la *i* y de les dues *ee*.

No 's confonga l'accent prosòdic ab l'ortográfic, çò es, ab la titlla o rallèta, ab que 's significa l'accent prosòdic.

Les vocals, per conseqüent, se dividèxen en accentuades o tòniques, y en no accentuades o atòniques. En *miserAbles* sòls la vocal *a* es tònica, les très restants son atòniques.

Regles d'accentuació prosòdica. I. Tota paraula simple de mès d'una sílaba té un sòl accent prosòdic; per ecz.: *pAre, amorosa, caminAr, sÈnse.*

II. De les paraules d'una sòla sílaba una molt petita porció son atòniques y carèxen d'accent prosòdic; les altres totes en tenen; per ecz.: LA *tia*, que's pronuncia *latia;* MA *grana* (=*magrana*).

III. Tota paraula compòsta d'elements de la metexa llengua conserva la accentuació pròpia de les simples; per ecz.: *cAma-llIga, llImpia-bòtes.*

§. 2. *Monossílabs atònics.*

Les paraules de una sòla sílaba, que carèxen d'accent, son les que seguèxen:

1. L'article comú definit *el, la, lo,* y també 'l pròpi *en, na;* per ecz.; *lo millor, la tia, en Pere* (=*lomillor, latia, enpere).*

2. Els pronòms possessius *mon, ton, son,* ab sos femenins, tant singulars *ma, ta, sa,* còm plurals *mes, tes, ses;* per ecz.: *mon pare (=monpare), sa bata (=sabata), mes tires (=mestires).*

Els plurals masculins *mos, tos, sos,* tal vòlta son tònics, perquè la vocal *o* sèmbla que s' hi pronuncia fosca.

3. Les formes enclítiques pronominals *me, te, se, lo, la (h)o, nos, vos, os, los, les;* per ecz.: *se parava, (=separava): la prenia, (=laprenia).*

Còm que la *o* atònica la pronuncièm *u*, solèm escriure *u, us* en comptes de *o (=ho)* y *os*, dient; *jò* u *sé, ja* us *sento,* en llòc de *jò* o *(ho) sé, ja* os *(vos) sento.*

4. El *que,* relatiu y conjunció; per ecz.: *el pa que menjes (=quemenjes); li dig que vinga (=quevinga).*

El *que* interrogatiu y admiratiu, pòt ser tònic o atònic; per ecz.: *¿que dius?* o *¿què dius?, ¡que fas, borrango!* ò *¡què fas borrango!*

El *que* conjunció en *perque* y *a fi de que* també pòt ser tònic.

5. Les très persones del singular del present d' indicatiu del aucsiliar *havèr*, çò es, *hay* (per *he* o *hatj), has, ha,* també les solèm fer atòniques.

6. L' advèrbi *en* en totes les seves significacions; per ecz.: *pòrtem-en, ell els en trèya.*

7. Les cinc preposicions *a, ab, de, en* y *per;* per ecz.: *a-n-ell (=anell), ab dos (=abdos), de tras (=detrás), en torn (=entorn), per dia (perdia).*

8. La conjunció *o* en els cassos que ho reclama la eufonia; per ecz.: *pòc o molt, dòna o hòme,* que pronuncièm *pòc u molt, dòna u hòme.*

9. La conjunció *anc* (que 's sòl escriure *en*) y va seguida de *que;* per ecz.: *me 'ls menjaria, anc que fossen vèrds.*

§. 3. *Divisió de les paraules per raó del accent.*

Les paraules, per respecte del accent se dividèxen en *tòniques* y *atòniques,* segons que tinguen accent prosòdic o 'n carèsquen.

Les tòniques pòden ser *agudes, planes, esdrújules* y *sobre-esdrújules. Agudes* son les paraules que tenen l'accent a la última sílaba, còm *formal, barrèt. Planes,* les que 'l tenen a la penúltima, còm *casa, botiga. Esdrújules,* les que 'l tenen a la ante-penúltima, còm *márfega, mústiga. Sobre-esdrújules,* les que 'l tenen abans de la ante-penúltima; lo qual sòlament passa a n'els vèrbs acompanyats de formes enclítiques, còm

endugué-ren-se-les
endugué-ren-se-me-les
endugué-ren-se-me-les-en
endugué-ren-se-me-les-en-hi.

Enclòc èntre les *esdrújules* les que en la Ortografia de la Real Acadèmia de Bònes Llètres s'anomènen *sèmi-esdrújules,* còm *pátria (pá-tri-a), glòria (glò-ri-a):* (pág. 31.) Y advertèsc que 'ls altres dos eczemples, que allí pòsa l'Acadèmia *(aygua, llengua),* no ho son de paraules semi-esdrújules, sino planes; perquè la *u,* que seguèx a la *g,* es la coneguda ab lo nòm d'*irracional,* còm havèm dit, y no forma diptòngo pròpi y real, sinó aparent. Ningú diu *ay-gu-a, llen-gu-a,* sinó *ay-gua, llen-gua,* o *ayga, llenga.*

§. 4. *Relacio del accent prosòdic y la claretat de les vocals.*

Entre l' accent prosòdic y les vocals *a*, *e*, *o*, de sò variable, eczïstèx aquèsta relació, que les dites vocals, afectades del accent, sònen clares; y privades d' ell, son obscures. Axís veyèm que en *alabar*, la derrera *a*, per ser tònica, sòna molt diferentament de la primera y segona, que carèxen d' accent. Lo metex pòt notarse respecte de la *e* en *espetèg*, y de la *o* en *hòrrorós*.

D' aquí 'n provè, que referintnos a les très dites vocals, anomenèm *tòniques* a les clares, y *atòniques* a les obscures, y vice-vèrsa.

En alguns cassos, no obstant; no son respectivament sinònims aquèstos dos qualificatius; perquè realment pronunciem atòniques les vocals clares, y tòniques les obscures. Dos son aquèstos cassos.

Primer cas. Quand concorren moltes sílabes tòniques, còm succeèx en la reunió de molts monossílabs, per ecz. a n' el vèrs següent:

Ún sòl Déu nó très déus són

el qual, per evitar la durèsa de la pronunciació, el llegim axís:

Ún sol Déu no très deus són,

trayent els accents de *sòl nó* y *déus*, emperò pronunciantles clares còm si li posèssem.

Segón cas. A n' el concurs de moltes sílabes atòniques, per eczemple *a n'-el enteniment*, la qual espressió podèm pronunciar de dues maneres, çò es, ab un sòl accent, que será 'l de la última sílaba, y ab très dient: *a n' él enté-*

niment: y en aquèst cas les dues *ee* de *el* y de *te*, anc que tinguen accent, conserven el metex sò obscur.

Abdós cassos ocorren molt sovint a n' el vèrs. (Anal. Fonol., ns. 43 y següents).

CAPÍTOL IV. — ORTOGRAFIA

ORTOGRAFIA es la acertada representació del sòns elementals de la paraula y llurs accidents gramaticals.

La Ortografia comprèn dues parts, que son, la escriptura de les llètres, y la accentuació gráfica de les vocals.

§. 1. *Escriptura de les llètres consonants.*

I. Sòns llabials B, P

L' única dificultat, que oferèxen aquèstos dos sòns, es quand la *b* se tròba al fi de sílaba, (y per lo tant de paraula), y a n' els compòsts de les preposicions llatines *ab*, *abs*, *ob* y *sub:* perquè llavòrs el sò suau que li correspòn, se cambia en el fòrt *p*. Axí de *cabre*, *rèbre*, *sabèr* ne fem *caB*, *rèB*, *saB*, que pronuncièm *caP*, *rèP*, *saP*. Axí també pronuncièm *aP-dicar* per *aB-dicar*, *aPs-tenirse* per *aBs-tenirse*, *oBv-iar* per *oB-viar*, *oP-reptici* per *oB-reptici*, *oPs-truir* per *oBs-truir*, *suP-tangent* per *suB-tangent*.

En aquèst cas, axís còm la fonètica cedèx a la etimologia, quand el sò suau se tròba en mitj de paraula; axí dèu cediri, quand está al fi. Si, dòncs, conforme a la etimologia, escrivim *aBstenirse*, *suBstracció*, *oBstruir;* també devèm escriure *caB* (de *caBre)*, *rèB*, *saB*: y *estreB* (d' *estreBar)*, *adoB* (d' *adoBar)*, etz.

II. Sòns guturals C y Q, G

C, Q. La *c* y la *q* representen el sò gutural fòrt. La *q* no s' emplèa sinó: *a)* quand a n' aquèst sò fòrt li seguèx una de les dues vocals *e, i:* y en aquèst cas sempre pòrta després de sí la vocal ociosa *u;* per ecz.: *esQUèna, esQUinsa.* Si la *u* devant de la *e* ha de sonar, se la senyala ab la dièresis, còm en *qüestió, eloqüent.* *b)* Se conserva l' us de la *q* devant d' *a* y *o*, en les paraules, que en llatí la tenien seguida sempre de la U *irracional* o *incommensurable*, que 's conta no còm a vocal separada de la *q*, sinó còm a element que forma part d' ella. Axís escrivim *QUal*, *QUatre*, *QUant*, *QUòta*.

Fòra d' aquèts dos cassos el sò gutural fòrt sempre 's representa per *c*, còm en *PásCua*, (de *PasCHa); PasCual* (de *PasCHalis); Cua* (de *Cauda); Coent* (de *Còure, Coquere)* y en sos devirats *pascual, cuèta, cuòt, coissó*, etz.

Havèntse abandonat l' us antic de representar aquèst sò gutural per *ch* en principi y mitj de dicció; lo més lògic es que també se l' abandoni per a representarlo en fi d'ella. Escriurèm, dòncs, *saC* (de *sacc-us), sèC* (de *sicc-us), amiC* (d' *amic-us), pòC* (de *pauc-us), duC* (de *duc-s* y *duc-o).*

En *chòr* (de *chor-us),* a diferencia de *còr* (de *cor, cordis),* no hi ha pròu raó per a conservar la *h* del nòm grec-llatí: a no ser que vulguèm representar ab diversitat de llètres cada una de les moltes paraules, que, escrivintse ab signes idèntics, tenen significació diferent.

G. El sò gutural suau se representa per la *g* sempre que li seguèx *a, o, u:* còm *gat, gòt, gust.* Devant

de *e*, *i*, s' hi interpòsa la *u* ociosa, còm havèm dit de la *q;* per ecz.: *Guèrxo*, *Guitarra*. Y axò 's fa, perquè sènse la tal *u*, sonaria còm *j:* axí *Gèrra*, *Girar*, sònen *Jèrra*, *Jirar*. Si la *u* no es ociosa, sinó que té de sonar, prèn la dièressis, còm en *argüir*, *argüèx*.

Axís còm en mitj de paraula, quand ho eczigèx la etimologia, conservèm la llètra *g*, per mès que la pronuncièm *c*, còm en *reG-ne*, *diG-ne*, *AG-na;* axís també es lògic que la conservèm al fi d'ella, si la etimologia ho reclama. Deuríem, dòncs, escriure *sanG* y no *sanC* ni *sanCH*; *embarG* de *embarGar*, (ab lo qual el distingiríem d'*embarC* d'*embarCar*); *llarG* (de *larGus*), etz.

III. Sòns dentals D, T

La metexa dificultat oferèx llur us que 'l de la *b* y de la *g:* çò es, quand la *d* es final de sílaba o de paraula. En aquèst cas la *d* prèn el sò fòrt en comptes del seu pròpi, que es el suau. La resolució es igual a la donada per aquèstos dos sòns, çò es, que s'escriga *d* còm demana la etimologia, y 's pronuncii *t*, còm eczigèx la fonètica. Escriurèm dòncs, *pèrD* (de *perD-ere*), *liquiD* (de *liquiD-us*), *vèrD* (de *viriD-us*), etz.

Les diccions terminades en *b*, *g*, *d*, quand en la pronunciació les juntèm ab la següent, que comènça en vocal, conserven llur sò fòrt. Axí les espresions *rèB armes*, *molt llarG es*, *ne pèrD una*, les pronuncièm còm si escriguéssem *rèP armes*, *molt llarKes*, *ne pèrT una*.

IV. Sòns llabi-dentals F, V

V. A les comarques, en què la *v* té 'l seu pròpi sò, y no 'l llabial de *b*, no oferèx cap dificultat l'us

de la *v*. Però a les que li donen el sò llabial, la *b* y la *v* fácilment se confonen en la escriptura.

En general pel us d' aquèstes dues consonants s' atén a la etimologia. Però còm a n' el llatí de la decadència la *b* y la *v* prengueren en molts cassos un sò idèntic; els nòstres antics escriptors en unes paraules van conservar constantment la *b* del llatí, en altres constantment la cambiaren en *v*. Aquèst cambi 's vèu en la terminació en *ava* del imperfect d'indicatiu de la primera conjugació, y en la radical de moltes diccions, còm *havèr*, *governar*, *avorrir*, *cavall*, *etz*. En aquèstos cassos, per respecte al us constant, conservarèm la *v*, per mès que la etimologia del llatí clássic s' hi opòsi.

F. Respecte a la *f* basti advertir, que may la escrivim doblada, encara que ho fos en les paraules primitives del llatí. Axís de *oFFendere*, *oFFerre*, n' havèm fet *oFèndre*, *oFerir*. Tampòc se representa may per *ph*. De *PHilosoPHia*, dòncs, ne fem *Filosofia*.

La *h* que alguns escriuen després de la *p* final en el nòm *JosèpH*, millor seria omètrela per inútil.

V. Sòns paladials J, G, X

J. El sò paladial suau se representará sempre per *j*, llevat el cas, en que la etimologia reclami la *g* devant de les vocals *e*, *i*. Axís escriurèm *viatje*, *metje*, *jutje*; y per el contrari, *imatge* (imago); *geniva* (gingiva), *ginesta* (genista), *girar* (gyrare).

Actualment en la práctica se seguèx la regla contrária d' escriure sempre *g* devant de *e*, *i*; y *j* sòlament quand seguèx *a*, *o*, *u*. D' aquí que s' escriga *obGecte* y *subGecte* (de *obJectum* y *subJectum*), còntra lo que reclama la etimologia.

Y de *netejar* s' en fa *netèges, netège, netègen, netegí;* cambi no eczigit per la fonètica y rebutjat per la etimologia.

X. El sò paladial fòrt el representará la *x*. Axís còm en principi de dicció basta aquèst signe per a espressar el dit sò; axí metex dèu bastar per a significarlo al mitj y al fi d' ella, sènse necessitat d' anteposarli la *i*. Essent, per lo tant, un metex sò 'l de la *x* en *xinxa merèxer* y *patèx*, no 's té d' escriure *pateix* ni *merèixer*, còm no s' escriu *ixin-ixa*, sinó *xin-xa*.

No ignòro que a n' algunes comarques sòna una *i* devant de la paladial *x;* lo qual podria ser raó per escríurelhi. Però també es cèrt que sòlen pronunciarlhi devant de la paladial suau *j=g;* y per axò escriuen *neteijar, neteiges*, etz.; y no obstant ningú establirá, crèg jò, còm a regla general, que sempre devant de les dues paladials s' hi haja d' escriure la *i*.

Respecte dels sòns compòsts *cs, cz,* dels quals la *x* es representatiu, observinse les regles següents: *a)* Seguida d' una o mès consonants, pòt conservarse la *x*, (ja que devant d' elles may sòna paladial *xex)*, prenenthi 'l sò de *s;* per ecz.: *exterior, extrany, extraordinari*, que pronunciêm *esterior, estrany, estraordinari*, y millor seria escriure aquèstes diccions ab *s* en llòc de *x*.

b) Devant de les sílabes *ce ci*, pe 'l metex motiu del cas anterior prodria escriures la *x*. Sa pronunciació sèmbla que tant pòt ésser *c*, còm *s;* per eczemple: *esceptuar* y *ecceptuar*, *escitar* y *eccitar*, (per *ecsceptuar, ecscitar)*.

c) En mitj de dues vocals sepárinse 'ls dos sòns elementals, de que cònsta, y represéntinse per llurs pròpis signes còm *flecsible* per *flexible*, *ficsar* per *fixar*, *eczèrcit* per *exèrcit*, *eczemple* per *exemple*.

En aquèst derrer cas la disolució de la compòsta *x* en sos elements *cs* y *cz* la ting per necessária, per les raons esposades en l'Análisis Fonològic, ns. 271 y següents. A lo mès en les paraules tècniques prèses del grèc, còm *òxid*, *oxígeno*, *elíxir*, *sintaxis*, jò toleraria la *x* a pesar del perill que hi ha de que 'l pòble li donga 'l sò de *xex*, còm ja he sentit pagèsos que ho fan ab les paraules *filoxera*, *afiloxerat*.

VI. Sòns vibrants L, R, RR

L. La escriptura del sò vibrant lingual *l* no oferèx dificultat.

R, RR. La *r* senzilla conserva son valor suau, quand se tròba èntre dues vocals, com *pa*-R-*e*, *ma*-R-*e*, y preceida de consonant muda, còm *bra*, *cra*, *dra*, *fra*, *gra*, etz. La *rr* doblada no s' escriu sinó èntre dues vocals còm *ca*-RR-*o*, *guè*-RR-*a*, *ti*-RR-*ia*, *mo*-RR-*o*, *bu*-RR-*o*.

La *r* en final de dicció s' escriu sempre, anc que no 's pronuncii, còm en *amar*, *estrènyer*, *morir*, *por*, *dolor*, *carrer*, etz., per mes que pronuncièm *amá*, *estrènye*, *morí*, *po*, *doló carré*, etz.

VII. Sòns nassals M, N

Encara que la *n* final, seguida de paraula que comènça en llabial, sòl pronunciarse *m;* sempre, no obstant, s' escriu *n;* per ecz.: *to*N *pare* y no *to*M *pare*, EN *Bernat* y no EM *Bernat*.

Axí metex, devant de *v* s' escriurá *n* y no *m*, per més que *m* sòni per raó del sò llabial, que donèm a la *v*. Axís escriurèm: *en-viar*, y no EM-*biar; con-vit*, y no *co*M-*bit; in-vocar* y no IM-*bocar*.

Devant de *b* y *p* escriurèm sempre *m:* axí, IM*buir*, EM*pènyer*.

VIII. Sòns xiulants Ç (c, ss, s), Z (s)

S=Z. La *s* sòls tindrá el sò suau en mitj de sílaba èntre dues vocals, còm en *ca-*s*-a*, *perè-*s*-a*. Al principi de paraula y desprès de consonant, ens servirèm de la *z*, còm en *zèro*, *zèl*, *donzèlla*, *tretze*, *catorze*, *quinze*, *sètze*.

S=Ç. La *s* senzilla en tots el casos, en que no 's tròbi èntre dues vocals, pòt representar el sò xiulant fòrt; còm en *sac*, *pèsca*, *capsa*. Entre dues vocals dèu doblarse la *s* per a significar el sò xiulant fòrt; per ecz.: *ma-*ss*-a*, *pre-*ss*-a*, *mi-*ss*-a*.

C=S. Per representar el sò xiulat fòrt bastarien la *s* senzilla y la doblada. Emperò per respecte a la etimologia se fa també us de la *c* devant de *e*, *i*, còm en *cèndra*, (de *cinere)*, *cinta*, (de *cinctus, a, um)*, *concessió*, (de *concessio)*, *concepció* (de *conceptio)*.

Ç. Per a espressar aquèst sò xiulant fòrt devant d'*a*, *o*, *u*, y al fi de paraula en els cassos, en que ho reclama la etimologia, molts autors respectables han ressucitat l'antic signe *ç (c* trencada), que s'havia casi be rebutjat del tot. Axí escriuen *dolç* (de *dulc-is)*, *feliç* (de *felic-is)*, *temènça* (de *tementia)*, *cançó* (de *canti-o)*, *braç* (de *brachi-um)*, *llaç* (de *laque-um)*, *llençòl* (de *linteo-lus)*, *goç* (de *gothi-cus*, çò es, *canis*, còm en castellá n'han fet *goz-que)*.

Aquèsta manera d'escriure es molt conforme a la etimologia: mès no eczistint un bòn diccionari, que espliqui l'origen dels mots; es molt dificultosa de seguir, y no mènos esposada a equivocacions. Per axò no la tindria còm a obligatòria: mès que mès veyent que no es necessária, ja que basta la *s*,

senzilla o doblada, per a representar el sò xiulant fòrt, còm havèm dit.

Tot sò xiulant fòrt final de paraula, quand se lliga ab la següent, que comènça ab vocal, se pronuncia suau; per ecz.: *Dilluns arriba; el llaç es estrèt;* pronunciarèm *Dillun-z arriba; el lla-z ez estrèt.*

En no pòques ocasions la ortografia castellana pòt dirigirnos per conèxer si hèm d'escriure *s* o *ç:* perquè en castellá la *s* originária se conserva, còm se vèu en *pas-o (pass-us), cras-o (crass-us), peso (pens-um);* mentres que 'ls grupos de llètres, que representèm per la *ç*, se representen actualment en castellá per la *z*. Axí 's vèu a n'els eczemples següents:

Llati.	Castellá.	Catalá.
lanCE-a	lanz-a	llanç-a
speranTI-a	esperanz-a	esperanç-a
forTI-a	fuerz-a	fòrç-a
cum-iniTI-ari	comenz-ar	començ-ar
linTE-um	lienz-o	llençòl (diminutiu)
plaTE-a	plaz-a	plaç-a
braCHI-um	braz-o	braç
laQUE-us	laz-o	llaç

IX. Sòns palatinisats LL, NY

L'us d'aquèts dos signes o grupos de llètres no oferèx cap mica de dificultat; perquè cada un d'ells representa sempre un sò únic e idèntic. Sòls convé advertir que 'l sò de doble *l* se representa duplicant la *l*, y separant la una de l'altra; per ecz.: *il-lustre* y no *illustre: xarèl-lo, xarèllo*

X. De la H

Aquèst signe alfabètic no representa cap sò, y axís es que may se pronuncia. Emperò anc que no

tinga cap valor fònic, el fem servir còm a signe etimològic, per a indicar que cèrtes paraules llatines, que han passat a ser catalanes, en aquèlla llenga s' escrivien ab *h*. Axís escrivim: *Hòm* y *Hòme* (del llatí *Homo*); *Honor*, *Honra*, *Honrar* (de *Honor* y *Honorare*); *Ham* (de *Hamus*), *Hi* (de *Hic*, advèrbi de llòc), etz.

Fòra d' aquèst cas la *h*, còm a inútil del tot, deuria desterrarse de la escriptura catalana.

§. 2. *Ortografia de les vocals*

La rècta escriptura de les vocals dependèx del acertat us: *a)* de les atòniques *a* y *e* (a=e), y *o*, *u* (o=u); *b)* de les homòfones *i*, *y*; *c)* de la accentuació ortográfica de les tòniques.

I. Us de les atòniques A, E, y O, U

Per regla general tota paraula derivada s'escriurá còm sa primitiva, y la compòsta còm les simples, de que 's forma. Axí escriurèm:

AlAbança	de	AlAbar
ElEvació		ElEvar
AtrEviment		AtrEvir(se)
pESAdèsa		pÉSAr
rodolant		rodolar
mUrmUració		mUrmUrar
obscUritat		obscUr
Udolament		Udolar
contraposat		contra y posar
compUngit		con y pUngir
sUposar		sU(b) y posar

En la composició y derivació de les paraules catalanes convé distingir els elements que s' han près de la llenga

llatina, dels que son de formació pròpia y peculiar de la catalana. Y respecte a la llatina, mellor norma pòt sernos el llatí de la decadència, que es el que va donar origen a les llengues nòvo-llatines, que no pas el clàssic de la edat d'òr. En els vèrbs, per eczemple, si be va adoptar la llenga catalana les radicals llatines del llatí vulgar; emperò les terminacions o desinències de conjugació son fruyt d'un treball pròpi y successiu, realisat per la llenga, que terminá en ser la catalana.

Axí veyèm, per eczemple, que'ls nòstres primers escriptors escrivien: *am-ava*, *am-avES*, *am-ava; am-avEm*, *am-ávEu*, *am-avEn*, convertint en *e* la derrera *a* de la segona persona del singular y de les três del plural, ab tot y ser *a* la corresponent de les dites persones en la llenga llatina. El rebutjar, dòncs, la *e* y substituirla per *a*, es desfigurar la fesomia pròpia de la nòstra llenga y desconèxer la acció espontània del nòstre pòble en la adaptació de la llenga, que parlava, a son carácter peculiar.

Quand en una paraula derivada 's dubta de la qualitat de la vocal atònica que correspòn a la primitiva, la manera d' exir del dubte es buscar son valor en el cas en que 's tròba tònica. Axís per sabèr si ting d'escriure *sortida* o *surtida*, *manament* o *menement;* observaré en primer cas, que a n'el present d'indicatiu dièm: *surto*, *surts*, *surt*, y no *sorto*, *sorts*, *sort:* y a n'el segón veuré que dièm no *meno*, *menes*, etz., sinó *mano*, *manes*, etz., y al infinitiu *manar* y no *menar*. D' aquí conexeré que dèc escriure *surtida* y no *sortida; manament* y no *menement*, ni *menament* ni *manement*.

Si 'l vèrb no es dissílab, sòls podré ab aquèst mèdi determinar la vocal atònica de la última síLaba de la radical, única que en el decurs de la conjugació pòt ser tònica. Escriuré, dòncs *atropellat*, *atropellament*, perquè a n'el present dièm *atropello* y no *atropallo; amenaçar*, perquè dièm *amenaço* y no *ameneço*, etz.

II. Us de la I y de la Y

L'únic sò representat per aquèstes dues vocals generalment el significuèm per la *i*. La *y* sòls la usèm

en très cassos. Primer, quand es conjunció; per ecz.: *cèl* Y *tèrra;* segón, quànd es segona vocal de diptòngo; per ecz.: *maY*, *benèYt*, *nòY*, *uY*! tercer, quand fa ofici de consonant, çò es, quand es inicial de sílaba, per ecz.: *ra-Ya*, *fè-Ya*, *tramò-Ya*, *du-Ya*.

§. 3. *Accentuació gráfica de les vocals*

El sistèma d'accentuació será tant mès perfect quant mènos en nòmbre sien: *a)* les diccions que tinguen d'accentuarse, y *b)* les regles que les indiquin.

Per a estalviar el major nòmbre possible d'accents y de regles, ficsèmnos en el fet de que les paraules llatines, al passar a catalanes, han quedat en sa major part agudes les terminades en consonant, y planes les acabades en vocal.

Si posèm aquèst fet per principi del sistema d'accentuació, dient que en catalá pòrten l'accent prosòdic a la última síbala les diccions terminades en consonant, y a la penúltima les acabades en vocal; y establim que's marqui ab l'accent ortográfic tota paraula que s'aparti d'aquèsta lley; resultará, que tindrán d'accentuarse:

1.er Les diccions terminades en consonant, que no sien agudes, còm *ángel*, *préssec*, *ginjol*, *dónamel*, *ménjatel*, etz.

2.on Les diccions, que, terminant en vocal, no son planes, còm *márfega*, *déxala*, *cridamela*, *capitá*, *romperé*, *serafí*, *oració*.

Advertim en segón llòc, que abunden en catalá les paraules agudes terminades en diptòngo; y que, per altra part, els plurals dels nòms y les segones

persones del singular en els vèrbs terminen en *s* y en *n* les terceres del plural. Encloent, dòncs, les diccions terminades en diptòngo èntre les acabades en consonant, y establint que pels efectes de la accentuació la *n* y la *s* no 's consideren còm a consonants; podrèm formular les dues lleys dites, d'aquèsta altra manera:

Dèuen accentuarse 1.er les diccions no agudes terminades en diptòngo o be en consonant, que no sia *n* o *s;* 2.on les que, terminant en vocal, o en *n* o *s*, no sien planes. D'aquèstos dos principis s'en pòden deduir les següents

REGLES D'ACCENTUACIÓ ORTOGRAFICA

1.a Tota paraula aguda, que no acabi en diptòngo o consonant s'accentuará, còm també si termina en *s* o *n;* per ecz.: *rabadá, anirá, miraré, serafí, moltó; grandás, accés, després, anís, veurás; amarán, algún.*

Quand la paraula termina juntament ab *n* y *s;* còm *capellans, fadrins, porcions,* no cal pintari l'accent.

2.a S'accentuará tota dicció plana, que no acabi en vocal senzilla, o en les consonants *n* o *s;* còm *amáveu, teméreu, escrivíeu, dormíeu; ángel, préssec, útil, mátal, pénjat.*

3.a Totes les paraules esdrújules s'accentuarán. Esdrújules pures: *márfega, fábrica, pútrida, úlcera, rápida; endútela, míratel, pújalhi:* Semi-esdrújules, còm *pátria, béstia, justícia, contínua, assíduo.* Sobre-esdrújules: còm *enduguérensela, enduguérensemeles,* etz.

4.a De les paraules monossílabes sòlament s'accentuarán aquèlles, que 'n tenen una altra d'idèntica,

però atònica. Tals son les enclòses en la llista següent:

lá (nòta musical) per distingirlo de	*la* (article y aficso)	
món (nóm)	*mon* (pron. possess.)	
són (vèrb)	*son*	»
má (nóm)	*ma*	»
mès (nòm, advèrbi y conjunció)	*mes*	»
sá (adjectiu)	*sa*	»
té (vèrb)	*te*	(aficso)
sé o *és* (vèrb)	*se*=*es*	»
ús (nòm)	*us* (per *os*)	»
vós (pronòm personal)	*vos*	»

A fer més intel-ligible aquèsta regla podrán contribuiri els següents eczemples:

Dónem el LÁ que afinaré LA flauta.
Ja no es al MÓN MON avi.
Aquèstos SÓN SON germá y SON cosí.
Té mal a la MÁ MA mestrèssa.
Fa un MÈS que están fòra MES ties.
Ni el nòy esta SÁ ni SA mare tampòc.
TÉ, bèuTE aquèxa taça de tè.
No SÉ lo que vòl ferSE.
Y ¿gosèu quexarVOS VÓS?
Essent, còm ÉS savi, ell ES pènsa ser ignorant.
No US concedèsc l' ÚS de fruyt.

El pintar sempre l' accent ortográfic sobre aquèstos monossílabs tònics no ho crèg necessari: bastaria fero quand ho reclama la claretat.

Aquèst sistema d' accentuació ortográfic es molt semblant al del castellá, adoptat per la Acadèmia de la llenga, perquè 'ls dos arrènquen d' uns metexos principis. La diferència mès notable èntre un y altre prové de la diversitat dels diptòngos en les dues llengues.

En castellá abunden els diptòngos atònics al final

de les paraules; per axò convé considerárloshi còm a vocals senzilles. En catalá hi abunden els tònics; y axí 'ls considerèm còm a sílabes terminades en consonant.

En castellá la reunió de una vocal dèbil ab una de fòrta *(ia, ie, io, ua, ue, uo)* per regla general forma diptòngo; en catalá, al contrari, cada una d'elles pertany a sílaba distinta. Els nòms *paciencia, conciencia*, en castellá son trisílabs, *pa-cien-cia, con-ciencia;* en catalá son de cinc sílabes, *pa-ci-èn-ci-a, con-ci-èn-ci-a.* D'aquí que en castellá son paraules planes; y còm que terminen en vocal (a la qual s'equipara 'l diptòngo), no dèuen portar accent ortográfic: en catalá son esdrújules; y per lo tant convé accentuar la vocal de la antepenúltima sílaba.

Per aquèsta raó en catalá tenen d'escriures ab accent les paraules terminades en els grupos atònics *ia, ie, io, ua, ue, uo*, còm *províncì-a, fú-ri-es, vá-ri-o, con-tí-nu-a, tè-nu-e, in-di-ví-du-o;* y en castellá no n'han de tenir. Al contrari, hèm d'escriure sens accent nòms còm *alegri-a, barberi-a, sangri-a, falu-a,* y vèrbs còm *vari-a, vari-e, vari-o; glori-o, glori-a; continu-a, continu-e, continu-o; perdi-a, seri-a, mirari-a;* perquè tots son paraules planes, que terminen en vocal; les quals diccions en castellá deurien accentuarse, a fi d'indicar que la *i* y la *u* no formen diptòngo ab la vocal fòrta que les seguèx, sino que pertanyen a la sílaba anterior.

En tots els cassos anteriors hèm d'emplear l'accent agut; el qual indica la tonicitat prosòdica sòlament. El grave, còm havèm dit, (pág. 29) servirá per a significar primáriament la qualitat de *e* obèrta y de *o* sonora; y secondáriament la accentuació prosòdica d'èxes dues vocals.

§. 4. *De l' apòstrofo y de la dièressis*

Un signe ortogràfic, may empleat actualment en la llenga castellana, y en la nòstra molt en us es l' apòstrofo. Ab ell significuèm la ausència d'una vocal, ab què termina una paraula, seguida d'una altra, que comença també en vocal, a fi d' evitar l' hiatus y la sinalèfa; per ecz.: *avans* D' *arribar*, per *avans d*E A*rribar* y *avans d*E-A*rribar*.

L' us més freqüent de l' apòstrofo se fa ab l' article *el* o *lo*, *la*, y la preposició *de:* per ecz.: L' *animal*, L' *òr*, L' *un y* L'*altre*, L' *ánima*, L' *esperança*, *cabèll* D' *òr*, *ayga* D' *hòrdi*, D' *uns y* D' *altres*.

En aquèts cassos l'article y la preposició formen còm una sòla paraula ab la següent, y prènen el nòm de *proclitics*. Ab les formes pronominals *me*, *te*, *se*, *lo* y la adverbial *ne*, empleèm la sinalèfa no sòlament quand son proclítics, còm en M' *aturo*, T' *atures*, S' *atura*, L' *atura*, N' *atura;* sino també quand son *enclítics*, çò es, quand seguèxen al vèrb; per ecz.: *aturi* 'M, *atura* 'T, *aturi* 'S, *atura* 'L, *aturi* 'N *molts*.

Les formes plurals *nos* y *los* pòden també portar apòstrofo; y allavors pèrden la vocal y 's convertèxen en *'ns*, *'ls;* per ecz.: *aturi* 'NS, *aturi* 'LS.

La preposició *per* (pronunciada *pe*) s' unèx als articles comú *el*, y 'l pròpi *en*, ab apòstrofo; per ecz.: *prego pe* 'L *pare*, *pe* 'N *Joán*.

El *que*, en totes ses significacions, se tròba també ab apòstrofo; per ecz: *Diu* QU' *es ric;* ¡QU' *ets payo!;* *tu*, QU' *arribas cansat*, *sèu*.

Fòra d' aquèstos cassos no acostumèm a espressar

l' apòstrofo en la escriptura, per mès que la emplеèm en la pronunciació. No escrivim, encara que ho pronuncièm, per ecz.: *pòc' edat*, sinó *pòca edat; mal' arribada*, ni mènos *mala 'rribada*, sino *mala arribada*.

La dièressis servèx per a indicar que una vocal seguida de *u* no fa ab ella diptòngo; per a ecz.: *saüc, llaüt, peüc, rabiüt.*

SEGONA PART

LECSIOLOGIA

Lecsiologia es la part de la Gramática, que tracta de les paraules o parts de la oració.

En les paraules d' una llenga pòden considerarse sa formació y les variacions gramaticals, de les què, un còp ja formades, son susceptibles. De la formació de les paraules ne tracta la *Etimologia*. De les variacions gramaticals, la *Morfologia*.

Article primer. — ETIMOLOGIA

De dues maneres se formen unes d'altres les paraules: per composició y per derivació.

En la Etimologia de les paraules catalanes devèm estudiarne aquèlla formació, que es òbra del pòble que parla

catalá, sense ficarnos en la que fou realisada en la llenga mare, o sia la llatina. Aquèsta segona es comuna a totes les llengues novo-llatines.

CAPÍTOL PRIMER

FORMACIÓ DE LES PARAULES PER COMPOSICIÓ

Composició es la reunió de dues paraules en una. Cada una de les paraules, que èntren en la composició, s' anomènen *simples*. La resultant de sa reunió se diu *compòsta*.

La composició catalana casi sempre 's reduèx a una senzilla justaposició de les paraules simples. La dita justaposició se fa juntant

1. Un nòm substantiu ab un adjectiu; per ecz.: *carabrut*, *nasllarg*, *capvèrd*, *bocaflux*, *camatòrt*.

2. Un nòm substantiu ab un vèrb; per ecz.: *capgirar*, *capficarse*, *pèrnabatre*, *salpèndre*, *còlltòrcer*, *còrgelarse*.

3. Un adjectiu qualificatiu ab el substantiu *ment*: resultantne advèrbis modals, còm *modestament*, *cruèlment*, *personalment*.

Si l'adjectiu es numeral ordinal, l'advèrbi, que 'n resulta, es d'ordre; còm, *primerament*, *segonament*.

4. Un numeral cardinal ab un nòm; per ecz.: *dosanyal*, *trèspèus*, *centpèus:* als quals pòden afegirse *sètmesó*, *tretzemesó*. També s' en formen motius de persona, còm *en Mil-òssos*, *en Mil-hòmes*.

Ab el determinatiu *tot* y 'l substantiu *hòm*, fèm *tothòm*.

5. Juntèm el partitiu *mitj* ab nòm, per ecz.: *mitjdia*, *mitjdiada;* y ab vèrb, còm *mitjobrir* *mitjpartir*.

6. Ab el relatiu *que* y 'ls vèrbs *fer* y *viure*, fem els substantius *quefer* y *queviures* (plural).

7. Del vèrb, en tercera persona del singular del present d'indicatiu, y un nòm, ne fem un altre nòm; per ecz.: *tòcasòn*, *cobrellit*, *cobrecálzer*, *lligacama* (y també *camalliga*); *ploramiques*, *llepafils*.

8. Ab els advèrbis *be* y *mal*, ne fèm adjectius y vèrbs compòsts; per ecz.: *benhaurat*, *benastruc*, *malastruc* (d' hont *malastrugança*), *malparlar* *malmètre*, *malgastar*.

De les parts de la oració invariables tenim compòsts: *a*) els advèrbis *may-mès*, *ja-may*, *a-cás*, *a-part*, *en-torn*, *a-de-mès*, y pòtser *tam-pòc*; *b*) les conjuncions *enc-ara*, *si-nó*, *em-però*; *c*) les preposicions *des-de* (qu' alguns sempre separen, còm crèg deuria ferse), *en-vèrs*, y *per-a*, que 'ls antics sempre escrivien per separat, còm ho eczigèx la fonètica; perquè essent dissílaba, no pòt ser atònica; y per conseguent deuria pronunciarse d' una de très maneres: *péra* o *pèra*, o *perá*.

De tots els compòsts de preposicions llatines ne conservèm eczemples en catalá; però son estudi no correspòn a la Gramática Catalana, sinó a la llatina, llevat d' algunes ab les quals ne fem composicions de formació catalana. Tals son les següents:

1. Entre; per ecz.: *entre-cèlles*, *entre-claror*, *entre-cux*, *entre-pit*, *entre-tèla*, *entre-suor*, *entre-vista*: *entre-clar*, *entre-fi*, *entre-obèrt*: *entre-mitj*, *entre-tant*.

2. Sobre; per ecz.: *sobre-nòm*, *sobre-part*, *sobre-cèl*, *sobre-cèlla*, *sobre-taula*, *sobre-cárrega*: *sobre-fi*: *sobre-daurar*, *sobre-exir*.

3. Còntra; per ecz.: *còntra-punt*, *còntra-pas*, *còntra-pès*, *contra-orde*, *còntra-sènya*, *còntra-dança*, *còntra-claror*: *còntra-bax*, *còntr-alt*: *còntra-girar*, *còntra-pesar*.

CAPÍTOL II

FORMACIÓ DE LES PARAULES PER DERIVACIÓ

Les paraules se dividèxen en primitives y derivades.

Primitiva es la que no proceèx d' una altra de la metexa llenga; còm *pa*, *sòl*, *rompre*.

Derivada es la que s' origina d' una altra de la metexa llenga còm de *pa*, *pa*-nèt, *pa*-nellèt, *pa*-narra, de *sòl*, *sol*-ar, *sol*-èy, *sol*-eyar; de *romp*-re, *romp*-ent, *romp*-iment.

La sílaba o sílabes, que s' afegèxen al fi de la primitiva, s' anomènen *suficsos*.

Les primitives pòden constar de sòla radical, còm *pa*, *sòl*, o de radical y terminació, còm *romp-re*. En aquèst cas la radical es la part de la paraula primitiva que 's repetèx a les derivades, per ecz. la sílaba *romp* en *romp*-ent, *romp*-iment.

Alguns suficsos llatins de derivació 'ls hèm modificat de tal manera, que han près, si axís pòt dirse, una fesomia catalana. Tals son els següents:

§. 1. *Suficsos llatins modificats*

etum=ÈDA: *pin-èda*, *rour-èda*, *alam-èda*, *arbor-èda*. Dièm també *alzin-ar*, *pin-ar*, *cany-ar*, *oliv-ar*, *castany-ar*.

ibilis=ÍVOL: *menj-ívol*, *plany-ívol*, *ombr-ívol*, *joven-ívol*, *fresqu-ívol*.

Els portuguèsos en llòc de *ívol*, escriuen y pronuncien *ível*; còm *possível*. *impossível*.

itius=ICI e IÇ: *novici*, *propici*, y *malaltiç*, *escorrediç*, *estantiç*, *fonediç*; y d' aquí 'ls substantius en *iça*, còm *belluga-*

diça, *piuladiça*, *demanadiça*, y en *èsa*: *tristèsa*, *perèsa*, *vellèsa*, *riquèsa*, *savièsa*.

ator=AYRE=ER: *historiador* e *historiayre*[1], *cadiray-re* y *cadirer*, *cistellayre* y *cisteller*, *esclopayre*, *barrinayre*, *sabater*, *ferrer*, *courer*, *plater*. *Ametller*, *noguer*, *presseguer*, *pomer* y *pomera*, *perera*, *prunera*, *figuera*.

antia, *entia*=ANÇA ENÇA: *esperança*, *gaubança*, *anyorança*, *bonança*, *temènça*, *planyènça*, *benevolènça*.

§. 2. *Suficsos verbals*

AR: Ab l'afegiment del sufics *ar* se formen vèrbs en l'infinitiu, còm *llim-ar*, *pam-ar*, *can-ar*, *mesur-ar*, *escombr-ar*; *vuyd-ar*, *bax-ar*; *sobr-ar*, *enlayr-ar*; *esparver-ar-se*.

AR, IR: Algunes vegades s'antepòsen al primitiu les sílebes epentètiques *a*, *en*, *es*, y s'en tròben ab el sufics *ir*; per ecz.: *a-canal-ar*, *a-braç-ar*, *a-costum-ar*, *a-fardell-ar*, *a-dotzen-ar*, *a-jaç-ar-se*, *a-joc-ar-se*; *a-prim-ar*, *a-bon-ar*; *a-lluny-ar*, *a-prop-ar*, *abax-ar*,

em-balsam-ar, *em-baf-ar*, *en-grex-ar*, *en-ganx-ar*, *em-botx-ar*, *en-sinestr-arse*, *en-sentiment-ar-se*, *en-dinz-ar-se*, *en-sot-ar-se*,

a-blan-ir, *en-grux-ir*; *en-fort-ir*, *en-terbol-ir*, *en-flaqu-ir*, *en-magr-ir*, *en-fosqu-ir*, *en-grand-ir*, *en-derrer-ir-se*,

es-bomb-ar, *es-bri-n-ar*, *es-boyr-ar-se*, *es-cayr-ar*, *es-camp-ar*, *es-canto-n-ar*, *es-gargamell-ar-se*, *es-forç-ar*, *es-puss-ar*, *es- tabell-ar*, *es-fere-ir*, *es-clar-ir*.

D'alguns primitius no s'en formen vèrbs complets, sinó sòlament el participi de pretèrit: còm *a-camell-at*, *a-gitan-at*, *en-formatj-at*, *en-futim-at*.

EJAR: *fuet-ejar*, *xurriaqu-ejar*, *moqu-ejar*, *saqu-ejar*, y *sac-s-ejar*, *basto-n-ejar*, *peto-n-ejar*; *net-ejar*, *verd-ejar*, *grogu-ejar*, *blanqu-ejar*.

---

[1] Del llatí *historiator*, s'en va fer *historiatr*=*historiatr-e*,=*historiaure*=*histori-ayre*: còm de *sèdre*, *sèure*, y de *plaçre*, *plaure* y *playre*.

OTEJAR: *menj-otejar*, *xerr-otejar*, *barb-otejar*, *treball-otejar*.
ISAR, O ITZAR: *martir-isar*, *esteril-isar*, *fecond-isar*, *suav-isar*.
ASSAR: *esquerr-assar-se*, *a-jog-assar-se*, *a-feyn-assar-se*.

Aquèstos derivats sèmblen sero dels aumentatius *esquerrassa*, *jogás*, *feynassa*. Axís de *caparr-ó* se faria *en-caparr-arse;* y de *ancarra*, *ex-ancarr-arse*, que 'ls antics usaren en la forma *ex-anc-arse*.

AG-ASSAR: *es-fil-ag-assar*, *estir-ag-assar*.

§. 3. *Suficsos nominals*

I. Adjectius

ÈNC: *vermell-ènc*, *roj-ènc*, *blav-ènc*, *primer-ènc*, *riber-ènc*.

Aquèst suficso aparèx en les formes *alènc*, *(esquerd-alènc)*, y *olènc*, *(fam-olènc)*, que 'ls antics escrivien *fam-olent*. Lo qual fa pensar si 'l nòstre suficso *ènc* es abreviació del llatí *lent-us*, que veyèm en *somn-o-lentus*, *vi-o-lentus*, etz.

ÍSSIM: ab el qual fèm els superlatius, cóm en llatí.

Els suficsos de superlatiu *èrrim* *(celeb-èrrim*, *ac-èrrim)*, *entíssim* *(magnific-entíssim*, *benevol-entíssim)* y *bilíssim* *(nobilíssim*, *amabilíssim)*, els havèm adoptat dirèctament del llatí.

Ab divèrses terminacions fèm dels numerals cardinals els ordinals, còm *tèrç* o *tercer*, *quart*, *quint*, *sisè*, *setè*, *vuytè*, etz.

II. Substantius

ALL: *vent-all*, *freg-all*, *encen-alls*, *degot-all*, *esquen-all*, *plom-all*, *amagat-all*, *crem-all-ót*, (de *crem-all)*.
ALLA: *plor-alla*, *ri-alla*, *mort-alla*, *espos-alles*, *bab-alla*, *reviv-alla*, *joven-alla*.
AM: *bosc-am*, *bot-am*, *branc-am*, *fust-am*, *big-am*, *lleny-am*, *aucell-am*, *roc-am*, *oss-am*.
ARRO, ARRA: *vag-arro*, *pan-arra*.
IA: *rector-ia*, *abad-ia*, *rajoler-ia*, *draper-ia*, *romer-ia*, *caballer-ia*, *artiller-ia*, *pages-ia*, *senyor-ia*.

Alguns se tròben en la forma *er-ia*, còm *infant-eria*, *sastr-eria;* altres en la forma *ária*, còm *ampl-ária*, *grand-ária*, *alç-ária*.

La forma *eria* s' emplèa d' un mòdo particular ab primitius adjectius, còm *bob-eria*, *drop-eria*, *boj-eria*, *totx-eria*.

ISTA: *contraband-ista*, *catalan-ista*, *mission-ista*, *bany-ista*, *tramp-ista*, *fond-ista*, *eban-ista*.

UM: *grex-um*, *tendr-um*, *frar-um*, *fer-um*, (de *fera?*) *llep-um*, *escald-ums?*

URA: *barat-ura*, *fresc-ura*, *blanc-ura*, *vell-ura*.

La significació es la metexa que la del suficso *or* còm se vèu en *blanc-ura* y *blanc-or*, *fresc-ura* y *fresc-or*.

En alguns derivats prèn la forma *úria*, còm en *bosc-úria*, *cant-úria*, *cent-úria*, *plan-úria*.

§. 4. *Varietat de significacions del suficso nominal* ADA

Del participi de pretèrit en sa terminació femenina se fan nòms substantius; per ecz.:

esquitllada	ferida	cayguda
relliscada	embestida	beguda
fangada	mentida	crescuda
baxada	despedida	batuda
brotada	exida	correguda
llepada	surtida	vinguda

El suficso *ada*, aplicat a noms substantius, modifica de váries maneres llur significació, còm se veurá a n' els següents eczemples:

1.	*De* dia	diada	*de* setmana	setmanada
	matí	matinada	vuyt	vuytada
	vespre	vesprada	mès	mesada
	mitjdia	mitjdiada	any	anyada
2.	*De* gent	gentada	*de* conill	conillada
	llop	llopada	llòca	llocada

niu	niuada	llodrigó	llodrigada [1]
3. *De* arròç	arroçada	*de* truyta	truytada
caragòl	caragolada	fònt	fontada
butifarra	butifarrada	tomáquet [2]	tomacada
pebròt	pebrotada	castanya	castanyada
4. *De* vent	ventada	*de* gebra	gebrada
riu	riuada	gèl	gelada
riera	rierada	glaç	glaçada
núvol	nuvolada	neu	nevada
bòyra	boyrada	trò	tronada
nòrt	nortada	calamarsa	calamarsada

y axís pòt ferse de *ponent*, *ponentada;* de *llevant*, *llevantada;* de *tramontana*, *tramontanada*. *Pedregada* ix del vèrb *pedregar*.

5. *D'* escopèta	escopetada	*de* punyal	punyalada
bayonèta	bayonetada	bastó	bastonada
canó	canonada	garròt	garrotada
llança	llançada	fuèt	fuetada
ganivèt	ganivetada	xurriaca	xurriacada
6. *De* solèy	soleyada	*de* febre	febrada
calor	calorada	fòc	fog-ar-ada
suor	suada	flama	flam-ar-ada
ayre	ayrada	fum	fum-ar-ada
7. *De* bec	becada	*de* galta	galtada
mos	mossada	pit	pit-r-ada
caxal	caxalada	grapa	grapada
morro	morrada	cama	camada
clatell	clatellada	ungla	unglada
ull	ullada	caparró	caparrada

y pe 'l estil s' han format els substantius *bofetada*, *plantofada*, *patacada*, *trompada*.

8. *De* plat	platada	*de* cabaç	cabaçada
cullera	cullerada	falda	faldada

---

[1] O llorigada.
[2] O tomátec.

	cassòla	cassolada	mocador	mocadorada
	paella	paellada	pitrera	pitrerada
	caldera	calderada	panxa	panxada
	gibrell	gibrellada	butxaca	butxacada
	paner	panerada	taula	taulada
	cistell	cistellada	pastera	pasterada
	carrèta	carretada	tartana	tartanada
	iglésia	iglesiada	barca	barcada
9. *D'*	arcalde	arcaldada	*de* gitano	gitanada
	humor	humorada	barrabás	barrabassada
	criatura	criaturada	pillo	pillada
	canalla	canallada	gat	gatada
	calavera	calaverada	burro	burrada
	fanfarró	fanfarronada	ruc	rucada
	pòrc	porcada	matxo	matxada
	cotxino	cotxinada	mono	monada
10 *De*	lladre	lladre-ga-da (còlla de lladres)		
	murri	murri-ada (» murris)		
11 *De*	raim	raim-ada	cèp	cepada

§. 5. *Aumentatius y diminutius*

Dels nòms, tant substantius còm adjectius, s'en deriven d'altres que no fan sinó aumentar o disminuir en sentit físic o moral llur significació. Per axò se'ls anomèna *aumentatius*, quand l'aumenten; *diminutius*, si la rebaxen físicament; y *despectius* o *despreciatius*, si la disminuèxen en sentit moral.

AUMENTATIUS

De dolent	dolent-aç		dolent-aça
valent	valent-aç		valent-aça
pillard	pillard-aç		pillard-aça
gran(d)	grand-aç *y* grandaç-ás		
béstia	—	—	besti-aça
vaca	—	—	vac-aça
dòna	—	—	don-aça

hòme	homen-arro	pèu	peu-arro
ma	man-arra	dròpo	drop-arro
ric	ric-atxo		

DIMINUTIUS

De burro	burrèt
goç	goc-èt
burra	burr-èta
goç	goc-èta

nègre	negr-èt	negr-èta
bax	bax-èt	bax-èta
gròs	gross-èt	gross-èta
blanc	blanqu-èt	blanqu-èta
rat-a	rat-èta *y*	rat-olí
ra[t]j	raj-èt	raj-olí
petit	petit-èt	petit-ó, pętit-ona
vianda	viand-èta	viand-ona
galta	galt-èta	galt-ona
pòbre	pobr-èt	pobr-içó
béstia	besti-èta *y*	besti-òla *y* bestiol-èta

DESPECTIUS

hòme	homen-òt	dòna	don-òta
lletj	lletj-òt	béstia	besti-òta
murri	murri-òt	çabata	çabat-òta

§. 6. *Modificacions, que esperimenten les paraules primitives, al ferse la derivació*

Les diccions primitives terminades en *a*, *e*, *o* atòniques, pèrden aquèsta vocal quand se 'ls anyadèx el suficso de derivació. Axís de

xurriac-a	xurriac-ada
ròs-a	ros-èta
ayr-e	ayr-ada
ximpl-e	ximpl-èsa

burr-o	burr-ada
dròp-o	drop-arro

Les acabades en vocal accentuada interpòsen una *n* èntre la primitiva y 'l suficso. De

pa	pa-n-arra
nòvè	novè-n-a
plè	ple-n-itut
fi	fi-n-èsa
bufó	bufo-n-èt

Aquèsta *n* pròpiament pertany a la radical: y a n' el primitiu, per ser final, s' es suprimida tant en la escriptura, còm en la pronunciació. Axís trobèm que en els acabats en *r*, qual *r* no pronuncièm a n' els primitius, la fem sentir a n' els derivats; per ecz.: de

cla(r)	clar-etat	dolo(r)	dolor-ós
prime(r)	primer-ènc	du(r)	dur-èsa

Les primitives, que terminen en diptòngo accentuat, y tenen per segona vocal la *u*, o conserven dita *u*, còm de

niu	niu-ada	pou	pou-ar
pèu	peu-èt	clau	clau-èta
herèu	hereu-èt	clau	clau-èt

o be la convertèxen en *v*; per ecz.: de

suau	suav-isar	festiu	festiv-a
nau	nav-egar	captiu	captiv-itat
breu	brev-etat	bòu	bov-er
neu	nev-ada	jòu	jov-er

De les terminades en *s*, unes la conserven senzilla, altres la doblen; per ecz.:

pis	pis-èt	nas	nas-s-òt
llis	llis-a	pas	pas-s-èt
fos	fos-ió	gròs	gros-s-or

En molts cassos la doble *ss*, que aparèx a n' el derivat, pertany al primitiu llatí, per ecz.: en *passos* (de *pas*), en

grassos (de *gras)* dels nòms llatins *passus*, *crassus*. En moltíssims d'altres la *s* final del primitiu catalá substituèx a la *ç*, la qual a n'els derivats conserva son sò xiulant fòrt; per ecz.: en *gos* (per *goç)* y *gossèt*, per *gocèt; gossa* per *goça;* en *felís (*per *feliç)* y *felissa*. *felissos*, per *feliça*, *feliços*, còm dièm *felicitat*, y no *felissitat*.

Els cambis de *c* en *g* còm de *gròc*, *gròga*, *grogor;* de *t* en *d*, còm de *vèrt*, *vèrda*, *verdura;* de *p* en *b*, còm de *estrep*, *estrebar*, pròpiament se verifiquen d'un modo invèrs a n'els primitius, que deurien escriures *gròg*, *vèrd*, *estreb*.

Article segon. — MORFOLOGIA

La Morfologia tracta de les variacions, que esperimenten les paraules per raó de divèrsos accidents gramaticals.

De les parts de la oració unes son susceptibles de les tals variacions, altres no ho son. Les primeres s'anomènen *variables* les segones *invariables*.

Les variables son l'article, el nòm, tant substantiu còm adjectiu, el pronòm y 'l vèrb. Son invariables l'advèrbi, la preposició, la conjunció y la interjecció.

CAPÍTOL PRIMER. — Del article

§. 1. *Definició y divisió del article*

L'article es una part variable de la oració, que sempre afecta a un nòm substantiu esprés o tácit.

L'article 's dividèx en *definit* e *indefinit*.

El *definit* en catalá pòt ser *pròpi* o *comú*.

Article definit *pròpi* es el que determina un individuo particular de la espècie humana; per ecz.: en *Pere*, en *Joan*, na *Francisca*, na *Paula*.

Article definit *comú* es el que s'aplica a un indivíduo de tota altra espècie que la humana; per ecz.: EL *sòl*, LA *lluna*, LO *barato*.

Els nòms pròpis *D*-ES-*bòsc*, *D*-ES-*pujòl*, SA-*fònt*, SA-*riera*, SA-*garriga*, etz. argüèxen la eczistència d'una segona forma d'article *es*, *sa*, *so*. Una forma *ço (=so)*, per *lo*, se tròba a n'els antics escriptors. Escriu, per eczemple, Jafuda: *En aquèst segle e en l'altre jaquèx* ÇO *que uòl ton còr per* ÇO *que uòl Deu:* (p. 9-10). La dita segona forma 's conserva fins avuy dia a les Balears «y bòna part de la regió geronina.» (Ferrer y Carrió, *Analogia*, p. 85.)

Article *indefinit* es el que espresa un indivíduo indeterminat d'una espècie qualsevulla; per ecz.: UN *aucell*, UNA *casa*.

§. 2 *Variacions del article*

La variació peculiar del article própi es el gènero. Els gèneros del article pròpi son dos: el masculí *en* y 'l femení *na*.

Les del article comú son el gènero y 'l número. Els gèneros del article comú son très: el masculí *el* o *lo;* el femení, *la;* y 'l nèutre *lo*. Sos números son dos: el singular, *el* o *lo*, *la*, *lo*, y 'l plural *els* o *los* pel gènero masculí, y *les* o *las*, pel femení. El nèutre carèx de plural.

La forma *el* del article definit, que alguns tenen per modèrna y pòc catalana, es tan antiga còm la forma *lo;* si be no tan usada dels antics escriptors.

EL segle menysprèa çells qui solia honrar. *Jaf.*, *p.* 19. —EL bò ques crex donrament, es humil; e EL vil ab honrament es avol. *Id*, *p.* 21. —EL bòn sabèr del perdonar val mès que bòn sabèr del venjar. *Id.*, *ibid.*—ELS polls [la pols?] que fan les ovèlles son medecina als hulls del lop. *Id.*, *p.* 36 —Mòrta es la gallina que ponia ELS òus dòr.

Id., *ibid.* — E EL bisbe e ELS richs hòmens, qui uengueren ab ela, ueeren que la uoluntat den G. de Montpestler..... hauia a passar. *Cròn D. Jacme*, c. 2. — Atorgá les paraules, e feuse EL matrimòni. *Id.*, *ibid.* — Hauèntne sempre grans batalles ab ALS sarrains, sen va mètre dessús la ciutat de Gerona. *Boades*. p. 125. — Perquèls chrestians li eren fòrt inimichs e tos temps mouien aualòt e ELS de fòra crexien en nòmbre cada dia. *Id.*, p. 133.

No es, dòncs, eczacte lo que escriu D. Pau Estorch y Siqués en sa Gramática (pág. 21, nòta 1), ab aquèstes paraules: *Algunos malos escritores han usado* el *en vez de* lo *para el género masculino; pero es un error grande, pues* el *nunca fué voz catalana.*

L'article indefinit pòt variar en gènero y número. Sos gèneros son dos no mès: el masculí *un* y 'l femení *una*. Els números son tambè dos: el singular *un*, *una*, y 'l plural *uns*, *unes*.

Declinació del article

No eczistèx en catalá pel article ni pels nòms substantius o adjectius la declinació pròpiament dita. La diferència dels cassos se suplèx ab les preposicions. El nòm, que en la oració fa de subjecte, no pòrta cap preprosició. Lo metex passa ab el vocatiu. Axís dièm: El *sòl se pòn: il-lumina*, SÒL, *mos ulls;* EN *Joán escriu;* UN *pagès sembrava blat.*

El terme dirècte de la acció se representa per un nòm preceit de la preprosició *a* o sènse preposició; per ecz.: *Els savis temen* A *Deu; els fills honren* A *sos pares; el fòc crema* LA *llenya; el frèd glaça* LES *plantes.*

El terme indirècte va representat per la metexa preposició *a;* per ecz.: *Dona 'l llibre* A *ton germá; oferèx ton còr* A *Deu.*

Les demés relacions de váries circunstáncies, còm

de possessió, origen, llòc, temps, etz. se representen suficientment per les altres preposicions, segons llur pròpia significació, còm se dirá en la Sintacsis.

L'unió del article definit masculí, sia pròpi sia comú, ab les très preposicions *a*, *de* y *per*, se fa segons les lleys següents:

1.ª *a* y *el*, *a* y *en* se contrauen en *al*, *an*, o be's junten intercalant èntre abdues una *n* eufònica, *a*-n-*el*, *a*-n-*en*, còm havèm dit en la Fonètica, pág. 20.

2.ª *de* y *el*, *de* y *en*, se contrauen en *del* y *den*.

3.ª *per* (ço es, *pe* a causa de no pronunciarse la *r* final), y *el* se contrauen en *pe'l* o *pel*. També dièm *pe'n Joán*, *pe'n Lluís*.

4.ª El plural *els* o *'ls* del article comú masculí seguèx les très regles precedents: Axí dièm *als* y *a*-n-*els*, *dels*, *pe'ls* o *pels*.

L'article definit catalá es *clitic*, çò es, pòt agregarse a la dicció que 'l precéèx o 'l seguèx, còm si formés part d'ella.

Quand s'agrega a la paraula que 'l seguèx, s'anomèna *proclitic;* còm L' *hòme*, L' *ánima:* quand se junta a la dicció antecedent, se diu *enclitic;* per ecz.: *vingué* 'L *nòy; responia* 'N *Pere*.

Aquèsta propietat del article está subjecta a les regles següents:

1.ª May es clític quand s'escau èntre dues diccions de les quals la primera termina en consonant y la segona hi comènça; per ecz.: *Adobaven* ELS [o LOS] *fogons; desfèyense en llágrimes* ELS [o LOS] *pòbres òrfens*.

2.ª El plural masculí [*els* o *los*] no pòt ser sinó enclític: y ho es, quand la paraula precedent termina en vocal simple, çò es, que no formi diptòngo ab una altra; per ecz.: *agafa* 'LS *trastèts, y tòca* '*l dos; portava* 'LS *llibres a la cartera*.

3.ª El singular, en principi de sentència, será proclític quand la dicció següent comènça per vocal o *h;* per ecz.: L' *hòme propòsa, y Deu dispòsa;* L' *història no ment;* L' *ayga ja bull*.

4.ª El singular, en mitj d' una frase será enclític, sòlament quand la dicció que 'l preceèx termina en vocal senzilla y la següent comènça per consonant; per ecz.: *Vindrá 'n Pere a buscarnos; portava 'l barrèt al cap.*

CAPÍTOL II. — DEL NÒM SUBSTANTIU

§. 1. *Definició y divisió del nòm substantiu*

Nòm substantiu es una part variable de la oració, que en ella pòt estarhi sòla sènse que l' acompanyi cap adjectiu ni sòls l' article: per ecz.: *Escric cartes; me dic Pere; alábat, ruc, que a vendre 't dug.*

El nòm substantiu se dividèx en pròpi, comú o apelatiu, y en colectiu.

Nòm *pròpi* es el que significa un individuo determinat d' una espècie, còm *Barcelona, Montsèny, Llobregat.*

Nòm *comú* o *apelatiu* es el que convé a tots y a cada un dels individuos d' una metexa espècie, còm *ciutat, montanya, riu.*

Nòm *colectiu* es el que en el número singular denòta moltitut de persones o còses.

El colectiu se subdividèx en numeral o determinat, e indeterminat.

Colectiu *numeral* es el que significa un número determinat d' individuos d' una metexa espècie, còm *parèll, dotzèna, vintèna, centenar, miler.*

Colectiu *indeterminat* es el que significa un conjunt indeterminat d' individuos, còm *rourèda, olivar, exam, eczèrcit.*

§. 2. *Número del nòm substantiu*

Els accidents del substantiu son el número y 'l gènero.

El plural se forma del singular anyadintli una *s*, còm de *arbre*, *arbres;* de *mònjo*, *mònjos;* de *didal*, *didals;* de *nòu*, *nòus*, etz.

Dels singulars que terminen en *a* no accentuada els antics ne fèyen el plural en *es*, còm de *taula*, *taules; de pòrta*, *pòrtes;* en lo qual els imiten molts dels modèrns.

En la adició de la *s*, signe de plural, al singular, la eufonia reclama algunes variacions, còm anèm a vèure.

1.ª Els nòms terminats en *ç*, *x*, o *j* antepòsen una *o* a la *s;* per ecz.: de *llaç*, *llaç*-os; de *braç*, *braç*-os; de *pex*, *pex*-os; de *calax*, *calax*-os; de *esquitx*, *esquitx*-os; de *desitj*, *desitj*-os.

2.ª Els terminats en *s*, si no tenen accent a la última sílaba, formen el plural lo metex que 'l singular; còm *sintácsis*, *tèsis*, *dòssis*, *èstassis:* als quals imiten els nòms dels dies de la semana, còm *dilluns dimarç*, etz., y 'ls compòstos de vèrb y de nòm en plural còm *trempaplumes*, *rentamans*, *escuraxemenèyes*.

Els compòsts d'altres parts de la oració apènes tenen regla ficsa. Axís es que de *Pare-nòstre* ne fem el plural *Pare-nòstres;* d' *Ave-Maria*, *Aves-Maries;* de *Mare-de-Deu*, *Mares-de-Deu*.

No semblava sinó que resés PARE-NÒSTRES y AVES-MARIES per guanyar les indulgencies, *Pòns*, *L'auca etz.*, *p.* 222.—Be pròu que li agradaven les MARES DE DEU!... Oh, y la de la Concepció sobre totes. *Id.*, *ibid.* *p.* 9.

3.ª Dels acabats en *s* ab l'accent al fi uns anyadèxen sòlament la sílaba *os*, còm de *cas*, *cas*-os: de

pès, *pès*-os: de *pis pis*-os; altres doblen ademés la *s*, final del nòm, còm de *pas*, *pas-sos;* de *capatas*, *capatas-sos*.

4.ª Els terminats en *ig* (per *tj*) anyadèxen la *s*, segons la regla general; emperò en la pronunciació la esplosiva gutural *g* se convertèx en la dental *t*. Axí, dòcns, de *gòig (gòtj)* ne fem *goig-s*, que pronunciem *goit-s;* de *saferèig*, *saferèig-s (saferèit-s)*.

Alguns d'aquèstos nòms formen el plural còm si 'l singular terminés en *j;* per ecz.: de *ròig*, *ròj-os;* de *bòig*, *bòigs (bòits)* y *bòj-os*.

5.ª Els que acaben en vocal accentuada, casi tots provenen de singulars que han perdut la nassal *n* final: y còm el plural dexa de sero, la recobren: axí de *pa*, *pa-n-s;* de *blè*, *blè-n-s;* de *pi*, *pi-n-s;* de *porció porcio-n-s;* d'*algú*, *algu-n-s*.

Papá, *mamá*, *fè*, *cafè*, *tè*, *vostè*, *tupè* y *pagaré*, no prènen la *n*, perquè no correspòn a sos singulars. *Cru* y *nu*, fan *crus* y *nus*, o *crusos* y *nusos*.

Al contrari pòden recobrarla els nòms següents: *vèrge (virgiN-e)*, *marge (margiN-e)*, *hòme (homiN-e)*, *jove (juveN-e)*, *terme (termiN-o)* y *ase (asiN-o)*, que fan el plural *vèrge-s* o *vèrge-n-s*, *marge* o *márge-n-s*, *hòme* u *hòme-n-s*, etz.

§. 3. *Gènero del nòm substantiu*

Els gèneros en catalá son cinc: *a)* masculí, còm EL *pa*, EL *vi; b)* femení, còm LA *ma*, LA *ploma; c)* nèutre, que solament s'aplica a adjectius, còm LO *bò* y LO *dolent*, y axò quand se prènen en un sentit abstracte; *d)* comú, còm *jove*, *mártir;* y axis dièm: EL *jove* y LA

jove, EL *mártir* y LA *mártir*; *e)* epicèn, còm *esparver*, que s' aplica tant al mascle còm a la femella; *granòta*, *guinèu*, que comprènen igualment la femella y 'l mascle.

Alguns nòms de persones y animals tenen paraula pròpia per a cada un dels gèneros masculí y femení, còm *pare* y *mare*, *oncle* y *tia*, *rey* y *reyna*, *cavall* y *euga*, *bòu* y *vaca*.

El conexement del gènero per la significació no oferèx dificultat especial. Respecte la terminació no pòden darse regles universals y segures, no quedant altre recurs que consultar un bòn diccionari.

CAPITOL III. — DEL ADJECTIU

§. 1. *Del adjectiu en general*

El adjectiu es una part variable de la oració, que no pòt estar en ella sens anar acompanyada d' un substantiu tácit o esprés, o be d' altres paraules prèses còm a substantius.

El adjectiu preceit del article nèutre *lo*, se prèn còm a substantiu abstracte.

Els adjectius se dividèxen en qualificatius, determinatius y pronominals.

Qualificatius son els que signifiquen una qualitat del substantiu, còm *jove* VIGORÓS, *nòy* DELICAT, *soldat* VALENT.

Determinatius son els que servèxen per a ficsar la estensió en què 's prèn el significat del substantiu, al qual afecten, còm ALGUNS *dies*, MOLTS *papers*, PÒQUES *vegades*, TRÈNTA *milles*.

Pronominals sons els que o 's deriven d' un pronòm, o son un pronòm que pòt pèndres còm a adjectiu. D' aquèstos ne tractarèm a n' el capítol següent:

Les variacions, de que l' adjectiu es susceptible, son el número y 'l gènero. La manera de fer el plural dels adjectius es la metexa que la dels substantius: axí d' *aspre*, plural *aspres;* de *bax*, *bax-os;* de *alt*, *alt-s*, etz.

§. 2. *Gènero del adjectiu*

Els adjectius pòden tenir una sòla terminació, que servèx pels très gèneros; o dues, de les quals la una es comuna als gèneros masculí y nèutre, y l' altra, que sempre acaba en *a*, es pròpia del femení.

Tenen les dues terminacions: *a)* tots els adjectius prèsos del llatí, que en aquèsta llenga fan el gènero femení en *a;* còm *just*, *just-a; clar*, *clar-a; bò o bòn*, *bòn-a; violent*, *violent-a; b)* tots els aumentatius y diminutius, còm *pobrèt*, *pobrèt-a; grandaç*, *grandaç-a*.

Els derivats d' adjectius llatins, qual femení no es en *a*, per regla general son d' una sòla terminació: còm *cèlebre*, *pòbre*, *nòble*, *natural*, *particular*.

De *capaç* e *incapaç* ne fem *capaça* e *incapaça;* de *fòrt*, *fòrta;* de *vèrd*, *vèrda;* y axís alguns altres, dels quals no se 'n pòt formar un catáleg complet per falta d' un bòn diccionari.

Esceptúense 'ls terminats en *nt*, molts dels quals admèten un femení en *a*, anc que provinguen d' adjectius llatins d' una sòla terminació, còm *prudent* y *prudenta*, *semblant* y *semblanta*, *coent* y *coenta*.

En l' afegiment de la *a* formativa del gènero femení, observis lo següent:

a) Els adjectius terminats en vocal accentuada, li anyadèxen una *n*, o millor dit, recòbren la *n* que 'l masculí havia perdut; axí de *pla*, *plè*, *fi*, *bò*, *bru*, se fa 'l femení *pla-na*, *plè-na*, *fi-na*, *bò-na*, *bru-na*. *Cru* y *nu*, fan *crua* y *nua*.

b) La major part dels terminats en *c(ch)* la muden en *g* a n' el femení, còm de *amarC*, *amarGa; enemiC*, *enemiGa; greC*, *greGa; gròC*, *gròGa; fexuC*, *fexuGa*. Fan emperò, *flac*, *flaca*; *ric*, *rica; sèc*, *sèca*, etz.

c) Els acabats en els diptòngos *au*, *eu*, *iu*, *ou*, casi tots cambien la *u* en *v*, al anyadírsels la *a*, còm de *blaU*, *blav-a; viU*, *viv-a; toU*, *tov-a*. *Breu*, es d' una sòla terminació, lo metex que *suau*.

d) Els participis de pretèrit regulars convertèxen la *t* final del masculí en *d;* per eczemple de *amaT*, *amaD-a; temuT*, *temuD-a; partiT*, *partiD-a*. En axò 'ls imiten els adjectius terminats en *t*, en la qual se converti la *d* original; còm en *tarT* (per *tard)*, *tarD-a; liquiT (liquid) liquiD-a*.

§. 3. *Comparatius y superlatius*

Els adjectius qualificatius sòlen admètre en sa significació três graus diferents, çò es a sabèr, el positiu, el comparatiu y 'l superlatiu.

El comparatiu se forma anteposant al positiu un dels advèrbis *mès*, *mènos* o *tan;* per ecz.: *Es* mès *vell que son fill*, mènos *savi que son pare*, tan *ric còm son germá*.

El superlatiu pòt ser absolut y relatiu. L' absolut

espressa 'l suprèm grau de la qualitat significada pel positiu, y 's forma ab l'article definit y l'advèrbi *mès;* per ecz.: *Salomó fou* el mès *savi dels hòmes.* El relatiu sòls espressa un grau eccel-lent de la dita qualitat; y 's forma de dues maneres.

Primera: anteposant al positiu l'advèrbi *molt* o un altre d'aquivalent, per ecz.: molt *blau,* en gran manera *fòrt.*

Segona: a imitació del llatí, anyadint al fi del positiu la terminació *íssim*, còm de *fòrt, fort-íssim;* de *sant*, *sant-íssim;* de *car*, *car-íssim.*

Observació. Els adjectius que terminen en vocal atònica, la pèrden al anyadírsels la terminació *íssim;* axí 's fa de *dòct*-e, *doct-íssim;* de *tèndr*-e, *tendr-íssim;* de *barat*-o, *barat-íssim.*

Els positius, que modifiquen sa derrera sílaba en el gènero femení, conserven la dita modificació a n'el superlatiu. Se fa, dòncs: *a)* de *gras*, *gròs*, *grass-íssim*, *gross-íssim; b)* de *plè*, *ple*-N-*íssim;* de *fi*, *fi*-N-*íssim; c)* de *tart*, *tard-íssim;* de *covart*, *covard-íssim; d)* de *llarc*, *llargu-íssim;* d' *amarc*, *amargu-íssim* *Antic (antiqu-us)* fa *antiqu-íssim.*

Molts superlatius son formats no de positius catalans, sinó dirèctament de superlatius llatins, còm havèm dit en la Etimologia. Axí dièm *sacrat-íssim*, per *sagrad-íssim; sapient-íssim*, per *savi-íssim.*

També havèm près dirèctament del llatí els següents comparatius y superlatius: de

alt	superior	suprèm
bax	inferior	ínfim
bò	meilor	òptim
gran	major	mácsim
mal	pitjor	pèssim
petit	menor	mínim

§. 4. *Numerals*

Els numerals pòden ser: *a)* cardinals, còm *un*, *dos*, *três*, etz.; *b)* ordinals, còm *primer*, *segón*, *tercer*, etz.; *c)* proporcionals, còm *doble*, *triple*, *quàdruple*, etz.; *d)* colectius, còm *parèll*, *desèna*, *dotzèna*, *centenar*, *miler*, *milió*, etz.; *e)* partitius o distributius, còm la *meytat*, *un tèrç*, *un quart*, *un quint*, etz.

CAPÍTOL IV. — Del pronòm

Pronòm es una part variable de la oració que substituèx al nòm.

Els pronòms se dividèxen en personals, possessius, demostratius y relatius.

§. 1. *Pronòms personals*

Pronòms *personals* son els que sempre 's referèxen a persona, còm *jò*, *tu*, *ell*.

Declinació dels pronòms personals

PRIMERA PERSONA

	Singular	Plural
Nom...	jò.	nòs *o* nosaltres.
Genit..	de mi.	de nòs *o* nosaltres.
Dat....	a mi, me.	a nòs *o* nosaltres, nos.
Acus..	a mi, me.	a nòs *o* nosaltres, nos.

SEGONA PERSONA

Nom...	tu.	vós *o* vosaltres.
Genit..	de tu.	de vós *o* vosaltres.
Dat....	a tu, te.	a vós *o* vosaltres, vos.
Acus...	a tu, te.	a vós *o* vosaltres, vos.

TERCERA PERSONA

Nom... ell, ella.	ells, elles.
Genit.. d' ell, d' ella.	d' ells, d' elles.
Dat.... a ell, a ella, li.	a ells, a elles, los.
Acus.. a ell, a ella, lo, la, lo[1]	a ells, a elles, los, les.

REFLECSIU DE TERCERA PERSONA

Singular y plural

Genit....	de si.
Dat......	a si, se.
Acus....	a si, se.

Al datiu y acusatiu del pronòm de tercera persona èntre la preposició *a* y 'l pronòm sòl posarhi un *n* eufònica, y dirse: *a*-n-*ell*, *a*-n-*ella*, *a*-n-*ells*, *a*-n-*elles*, còm hèm dit en la Fonètica.

El pronòm de tercera persona en la forma *ell* servèx per a donar ènfassis a la frase.

Deu me valga, que si jò hagués estat l' hòme d'avans, de tots dos no 'n tenia per un bèure. Però ELL no hi ha remèy: he tingut de contenirme. *Genís*, *Novèles*, *p*. 223. — Y 'm pòso a n' el mal de la cama fulles de de sanc-cuyta y fava-grassa, que me la refrèsca d' allò mès. Però ELL no puc caminar: ELL, quant vull fer una fòrsa, desseguida sèmbla que tinc de dar l' esperit a Deu. *Id.*, *ibid.*, *p*. 222.

Son us es molt freqüent en mallorquí.

¡Ey, grans polissons! — crida 'l dimòni gròs, fent flamada. ¡ELL anau sorrers fèrm! ELL còn mudau un pèu, s' altre ja ha posada rèl. *Alcober*, *Rondayes etz.*, *III*, *ps.* 18-19.

Aquèsta forma, per mès que sia idèntica a la masculina, es en realitat del gènero nèutre, y equival a la castellana *ello*.

---

[1] La *l* d' aquèsta forma nèutra *lo* no aparèx sinó quand se junta al datiu *li* modificat en *'i*; per ecz.: *Axò tu vares ocultar*-L' I, (per *ocultar*-LO-'I, per *ocultar*-LO-LI, còm se tròba escrit pels antics). Fòra d' aquèst cas sempre pèrd la *l*, quedant sòla la *o*, que solèm escriure *ho*; per ecz.: *Axò tu vares ocultar*-HO *als que t'* HO *preguntaven*.

§. 2. *Pronòms possessius*

Pronòms *possessius* son els derivats dels personals que signiquen possessió. Son els següents:

		Masculi		Femeni	
Sing.	1.ª p.	mon,	meu	ma,	meva *o* mia.
	2.ª p.	ton	teu.	ta	teva *o* tua.
	3.ª p.	son	seu.	sa	seva *o* sua.
Plur.	1.ª p.	nòstre.		nòstra.	
	2.ª p.	vòstre.		vòstra.	
	3.ª p.	llur, llurs.			

La primera forma singular, *mon*, *ma*, *ton*, *ta*, etz., sempre s'antepòsa al substantiu; per ecz.: *crida* a ton *pare*, sa *mare'l busca*. La segona forma *meu*, *meva*, *teu*, *teva*, etz. y les derivades *nòstre* y *vòstre* del plural, pòden anar devant o després del nòm; per ecz.: *la* meva *tia* o *la tia* meva; *el* vòstre *avi* o *l'avi* vòstre.

El plural de *mon*, *ton*, *son* es *mos*, *tos*, *sos*.

§. 3. *Pronòms demostratius*

Pronòms *demostratius* son els que servèxen per a indicar una còsa o persona.

Tenen dues formes: 1.ª la senzilla:

èst	èsta	açò (per *eçò*)
èx	èxa	axò (per *exò*)

2.ª la compòsta:

aqu-èst	aqu-èsta
aqu-èx	aqu-èxa
aqu-èll	aqu-èlla

En el derrer la forma pronominal senzilla es el pronòm personal de tercera persona *ell*, *ella*.

La forma nèutra de *ell*, *ella*, es *allò* (per *ellò*); la qual y les altres dues nèutres carèxen de forma compòsta.

Els antics usaven altres formes compòstes, çò es, *aycèst*, *ac-èst*, *c-èst*; *ayc-èll*, *ac-èll*, *c-èll*; y *el-ex* (=*ille*, *ipse* del llatí).

§. 4. *Pronòms relatius*

Els pronòms *relatius* son quatre: *què*, *qui*, *quin*, *qual*.

El *què* y 'l *qui* carèxen de número plural: *què* servèx pels très gèneros, y *qui* pel masculí y femení.

Emplèats còm a interrogatius y dubitatius, el *què* se referèx a còses, y 'l *qui* a sòles persones; per eczemple: *Digues* ¿què *fèyes ara?* ¿*A* qui *buscaves? No enteng* que *dius*. ¿*Sabries dirme* qui *ha vingut?*

Quin, en femení *quina*, té 'l plural regular *quins*, *quines*. Se referèx a còses y persones; y en frases interrogatives y dubitatives té significació de partitiu; per ecz.: *Ha aribat ton germá.*—¿Quin?—*L' herèu. Pòrtem les çabates.*—¿Quines?—*Les nòves. Diguem* quin *vòls, el gran o el xic.*

En frases admiratives no té aquèx significat partitiu; per ecz.: ¡Quin *estornell n' hi ha de vostè*! *Mira* ¡quines *còses de dir!*

Qual servèx pels très gèneros, y té 'l plural *quals*.

Si be s' emplèa de vegades en la significació de *quin*, son us mès general es de possessiu relatiu, equivalent al castellá *cuyo*. [1]

¿D' hont trèus la fòrça, Lleó,
QUAL rugit lo món despèrta? *Verdaguer*, *Idilis*, *p*. 8.

---

[1] Estudis gramaticals, p. 95.

En sentit de possessiu se tròba també empleat el *quin*.

Lo Elòy [era] un escanya-pòbres, y un d'aquèlls, QUINES grapes, si s'hi cau desgraciadament, fan estella. *Del Bòsch, Lo Segador*, p 111.

CAPÍTOL V. — DEL VÈRB

Vèrb es una part de la oració variable per raó de cèrtes desinències de que es susceptible y modifiquen sa significació.

Les dites desinències varien a cada conjugació, segons es el número, la persona, el temps y 'l mòdo.

Les conjugacions del vèrb catalá son très: la primera, que termina l'infinitiu en *ar*, còm *am*-ar; la segona, que 'l fá en *er* o re ab *e* atònica, còm *tém*-er, *bat*-re; la tercera en *ir*, còm *dorm*-ir.

Els mòdos son quatre: infinitiu, indicatiu, imperatiu y subjunctiu.

Els temps son cinc: present, pretèrit imperfect, pretèrit perfect, pretèrit plusquam perfect y futur.

Els números son dos: singular y plural.

Les persones son très: primera, segona, tercera.

§. 1. *Divisió del vèrb per sa conjugació*

El vèrb per raó de sa conjugació se dividèx en regular e irregular, unipersonal y defectiu.

Regular es el que en tot el decurs de la conjugació no altera sa radical ni les terminacions pròpies de la conjugació a que pertany.

Irregular es el que altera o la radical o les ter-

minacions, o abdues còses, còm *anar*, *vèure*, *venir*.

Unipersonal es el que sòls admèt la tercera persona del singular a n' els temps de cada mòdo, còm *llampegar*, *tronar*.

Defectiu es el que carèx d' algún mòdo, temps o persona, còm *caldre*, *raure*, *llèure*.

§. 2. *Divisió del vèrb per sa significació*

Per sa significació 's dividèx el vèrb en substantiu y adjectiu.

L' únic vèrb substantiu es *ser* o *esser*, perque sòls ab ell se pòt significar eczistència, essència o substáncia sènse denotar cap altre atribut o manera de ser.

Els altres vèrbs tots son adjectius: y 's dividèxen en actius o tranzitius, en nèutres o intranzitius, y aucsiliars.

Vèrb *actiu* es el que necessita d' un complement dirècte al qual passi la acció pel vèrb significada, còm *amar a la pátria*, *escriure cartes*, *llegir històries*.

Vèrb *nèutre* es el que no pòt tenir el dit complement dirècte; per ecz.: *sèure*, *néxer*, *morir*.

Aucsiliar es el vèrb de què 'ns servim per a conjugarne d' altres, còm *havèr*, *ser*.

CAPÍTOL VI

CONJUGACIÓ DELS VÈRBS AUCSILIARS

Havèr y *ser* son els dos vèrbs aucsiliars, que èntren en la conjugació dels demès: per aquèsta raó comencèm per ells.

En la conjugació del vèrb dèuen considerarse la radical y les terminacions. Prenent per base del vèrb l'infinitiu, se diu *radical* la sílaba o sílabes que hi romanen desprès de treta la sílaba *ar*, *er* o *re*, *ir*, segons la conjugació, a la qual pertany el vèrb. Axís d'*am-ar*, *tém-er*, *bat-re*, *dorm-ir*, les radicals son respectivament *am-*, *tém-*, *bat-*, *dòrm*.

Es de notar, emperò, que del futur y del condicional les pròpies radicals son l'infinitiu de cada vèrb: Axí de *amar* se fa dirèctament *amar-é*, *ás*, *á*, etz. y *amar-ia*, *ies*, *ia*, etz.

I. Havèr

INDICATIU

Present

Sing. hay *o* he, *haig. [1]	Plur. hèm *o* havèm.
has.	hèu *o* havèu.
ha.	han.

En valenciá es: S. *ha* o *he*, *has*, *ha;* P. *ham*, *han* o *hem*. — *hau* o *heu* — *han*.

Pretèrit imperfect

Sing. hav-ia.	Plur. hav-íem.
hav-ies.	hav-íeu.
hav-ia.	hav-ien.

Pretèrit perfect

1. — Forma literária.

Sing. hagu-í.	Plur. hagu-érem.
hagu-eres.	hagu-éreu.
hagu-é.	hagu-eren.

Els valencians en la 1.ª y segona persona del plural emplèen les formes antigues *hagu-em*, per *hagu-érem; hagu-eu*, per *hagu-éreu*.

---

[1] La estrellèta significa que la forma es vulgar.

2. — Forma vulgar.

Sing.	vatj havèr.	Plur.	vam *o* várem havèr.
	vas *o* vares havèr.		vau *o* váreu havèr.
	va havèr.		van *o* varen havèr.

Anomèno *vulgar* a n' aquèsta forma perifrástica, no perquè no la tinga per tan antiga y gramatical còm la literária, còm ho he demostrat en mon *Análisis Morfològic*, nn. 129-138; sinó perquè a n' els escrits no populars apènes s' hi emplèa, ab tot y ser casi la única empleada en la conversació familiar.

Se tròba també *váretj* en llòc de *vatj*.

Y havènt estat dos los delictes, no sé per quina raó de drèt, no mès na va exir un de castigat, y aquèx VÁREIG ser jò. *Vilanòva*, *Sense dinar*, *I*. — Tingui: entérisen vostè metex. — No, ja ho VÁREIG llegir. Va enlluernarse: ell metex ho diu. *Id.*, *Contradiccions*.

Futur

Sing.	haur-é.	Plur.	haur-èm.
	haur-ás		haur-èu.
	haur-á.		haur-án.

SUBJUNCTIU

Present

Sing.	haj-a, *haj-i.	Plur.	haj-am, *haj-èm.
	haj-es *haj-is.		haj-au, *haj-èu.
	haj-a, *haj-i.		haj-en *haj-in.

També dièm *haguèm* y *haguèu* en la 1.ª y 2.ª persona del plural: formes abdues usades pels valencians

Pretèrit imperfect

Sing.	hagu-era	haur-ia	hagu-és.
	hagu-eres	haur-ies	hagu-ésses;-*essis.
	hagu-era	haur-ia	hagu-és.
Plur.	hagu-érem	haur-íem	hagu-éssem;-*éssim.
	hagu-éreu	haur-íeu	hagu-ésseu,-*éssiu.
	hagu-eren	haur-ien	hagu-essen,-*essin.

Participi de present y gerundi. . . . . hav-ènt.
Participi de pretèrit. . . . . hagut.

A n' el present d' indicatiu en llòc de *hay* s' hi

tròba també *hi*: la qual forma sèmbla ser contracció de *hai (hay)*, ab *a* atònica.

Quant los hi escriguis [als teus parents] digalshi que t' HI donat carbassa. *Vilanòva, Plorant etz.*, p, 105. — No HI volgut pujar al terrat a cercar lo barrèt, que 'l tinc al cap demunt d' una canya *Id* , *ibid.*, *p.* 106. — Per la edat que tinc me sèmbla que m' HI esplicat pròu be. *Soler*, *Gra y palla*, *pròlec*, *p. VIII*. — Sobres allò que dèyau de ferho per cap d' any, sabs?... HI pensat que més valdria adevantarho... Si no 't sab greu, èy!... *Pôns*, *Auca*, *p*. 69.

II. Ser, esser, ésser

INDICATIU

Present

Sing.	so, sog, som.	Plur.	som.
	ets.		sou.
	es.		son.

Pretèrit imperfect

Sing.	era.	Plur.	érem.
	eres [1]		éreu.
	era.		eren.

Pretèrit perfect

Sing.	fuy.	Plur.	fórem.
	fores.		fóreu.
	fou, *fon, *fonc.		foren. [2]

Fon y *fonc*, ja desusades a Catalunya, son les formes actuals valencianes y mallorquines.

---

[1] També ocorre la forma vulgar *erats* (o *erets*).

¿Que pòt ser ja ÉRATS aquí — dijòus, quant va vení ab mi — la senyora baronèsa? *Soler*, *Lo Ferrer*, *etz.*, *p.* 73.

[2] No falten quins usen aquèsta altra forma de pretèrit perfect:

sigui,	sigueres,	sigué
siguérem,	siguéreu,	sigueren.

Guaria desvalgaments — y a pòbres catius lliurava; — flagell SIGUÉ d' enemics — centinella de la pàtria *Ubach y Vinyèta*, *La espasa del Rey en Jaume* — Y ¡quina solitut y quina tristèsa regnaven a cal Batlle-vell després que 'n SIGUEREN fòra los segadors! *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p.* 78.

SUBJUNCTIU

Present

S.	sia *o* siga, *sigui. sies *o* sigues, *siguis. sia *o* siga, *sigui.	P. siam *o* sigam, *siguèm. siau *o* sigau, *siguèu. sien *o* siguen, *siguin.

Pretèrit imperfect

Sing.	fora	seria	fos [1]
	fores	series	fosses, *fossis.
	fora	seria	fos.
Plur.	fórem	seríem	fóssem, *fóssim.
	fóreu	seríeu,	fósseu, *fóssiu.
	foren	serien	fossen, *fossin.

Participi de present y gerundi. . . essent, sent.

Participi de pretèrit. Aquèst vèrb ne carèx, y prèn el del vèrb *estar*, çò es, *estat*. Alguns autors y 'l pòble diuen també *sigut*, y *set*.

La forma *fora*, *fores*, etz. unes vegades fa referència a temps passat, y equival a *ha* o *havia estat*.

¿De quantes guèrres FORA lo Roselló teatre?—portal d' Ibèria ¿quantes nacions ha vist passar? *Verdaguer*, *Canigó*, *p*. 100.

Altres, a temps present:

Tinc aquí, al còr, còm en sagrari, l' imatge del meu ángel custòdi; y guardo en la memòria sos eczemples per' imitarlos. Sens ell jò no FORA rès. *Oller*, *La Febre etz.*, *I*, *p.*, 41.

Altres, finalment, a temps futur:

La sòrt lo protegia evidentment; però tremolava de forçarla mudant de rumbo. ¿Qui sab si l' home de negòcis FORA tan protegit còm lo corredor? *Oller*, *La Febre etz.*, *I*, *p*. 35.

---

1 Se tròba empleada en llòc d' aquèsta forma, aquèxa altra:

sigués,	siguèsses,	sigués
siguéssem,	siguésseu,	siguessen.

Y si conforme 'l Soberano fa broma patejant les llambordes, SIGUÉS a dalt de la torratxa, sobre les tèules, passaria 'l meteix, y 'l gasto pagat. *Vilanòva*, *Lo Soberano*.

En aquèstes dues darreres significacions equival a *seria*, *series*, etz.

CAPÍTOL VIII

CONJUGACIÓ DELS VÈRBS REGULARS

I. PRIMERA CONJUGACIÓ. **Amar**

INDICATIU

Present

Sing. am-o.	Plur. am-am, *am-èm.
am-es.	am-au, *am-èu.
am-a.	am-en.

Antigament la 1.ª pers. del singular tenia aquèstes très formes: *am*, *am-e*, *am-o*. Els mallorquins han retingut la primera, que podèm els catalans usar en poesia; la segona la conserven els valencians.

Pretèrit imperfect

Sing. am-ava.	Plur. am-ávem.
am-aves.	am-áveu.
am-ava.	am-aven.

Pretèrit perfect

1. — Forma literária.

Sing. am-í	Plur. am-árem.
am-ares.	am-áreu.
am-á.	am-aren.

2. — Forma vulgar

Sing. vay *o* vatj amar.	Plur. vam *o* várem amar.
vas *o* vares amar.	vau *o* váreu amar.
va amar.	van *o* varen amar.

Futur

Sing. amar-é	Plur. amar-èm.
amar-ás	amar-èu.
amar-á	amar-án.

IMPERATIU

Sing. am-a.	Plur. am-au, *amèu.

Les terceres persones y la primera del plural son les respectives del present de subjunctiu.

SUBJUNCTIU

Present

Sing. am-e, *am-i.	Plur. am-èm.
am-es, *am-is.	am-èu.
am-e, *am-i.	am-en, *am-in.

Pels que no pronuncien ab sò idèntic les atòniques *a* y *e*, la forma *ame*, *ames*, etz., se diferencia be del present d'indicatiu: axís passa a València. A les Balears y a les comarques de Catalunya, que donèm un metex valor a les dues dites vocals, aquèlls dos temps se confondrien: y per axò hèm adoptat la antiga forma *am-ia*, *am-ies*, etz , contrayentla en *am-i*. *am-is*, etz , o be, còm fan els mallorquins, intercalant una *g* eufònica y dient: *ám-i g-a*, *ám i-gu es*, etz. (Anal. Morfol., ns. 161 y 162). També s'empièa a Mallòrca la forma antiga del singular *am*, *am-s*, *am*.

Pretèrit imperfect

Sing.	am-ara	amar-ia	am-ás, *am-és.
	am-ares	amar-ies	am-asses, *am-essis.
	am-ara	amar-ia	am-ás, *am-és.
Plur.	am-árem	amar-íem	am-ássem, *am-éssim.
	am-áreu	amar-íeu	am-ásseu, *am-éssiu.
	am-aren	amar-ien	am-assen, *am-essin.

La primera de les très formes está molt pòc en us en catalá: en cambi 'ls valencians la emplèen sempre en llòc de la tercera.

Mossèn Verdaguer la emplèa fins en la significació de pretèrit plusquam perfect d'indicatiu, còm se vèu a n'el següent passatje de la Atlántida (IV, p. 118):

Llavors lo freu no hi era: lo braç ab que *encaxara*.
Bètica ab Libia era aspra renglera de turons.

Participici de present y gerundi. . . . amant.
Participi de pretèrit. . . . . amat.

Dels temps perfects

A cada un dels temps del indicatiu y subjunctiu li 'n correspòn altre, format pel metex temps del aucsiliar *havèr* y 'l participi de pretèrit del vèrb.

INDICATIU

Pretèrit perfect

Sing.	he amat. has amat. ha amat.	Plur.	hèm *o* havèm amat. hèu *o* havèu amat. han amat.

Pretèrit plus quam perfect

Sing.	havia amat. havies amat. havia amat.	Plur.	havíem amat. havíeu amat. havien amat.

Futur perfect

Sing.	hauré amat. haurá samat. haurá amat.	Plur.	haurèm amat. haurèu amat. haurán amat.

SUBJUNCTIU

Pretèrit perfect

Sing.	haja amat. hajes amat. haja amat.	Plur.	hajam amat. hajau amat. hajen amat.

Pretèrit plus quam perfect

Sing.	haguera hagueres haguera	hauria hauries hauria	hagués amat haguesses amat. hagués amat.
Plur.	haguérem haguéreu hagueren	hauríem hauríeu haurien	haguéssem amat. haguésseu amat. haguessen amat.

Aquèxos temps compòsts admèten l' aucsiliar *ser* en comptes del *havèr*.

A la crèu me 'n so pujada—y a Jesús hi so trobat. *Verdaguer, Roser*, 12 *Juny*.—Si, vatja, si: ¿t' ETS senyat? Digues: «a Deu m' encomán», y dòrm. *Genís, Novèles, p.* 77.—En-

trant a la iglésia,—la dama se mira—una tomba nòva—còm may s' ERA vista. *Aguiló, Romancer, p.* 17.

No obstant ab vèrbs actius sèmbla que fòra del present la forma aucsiliar *ser* no hi escau gayre bè. Vèjense 'ls següents passatjes:

Y la Rossa, ja desaparegut aquèll retaule apocalíptic, que se li ERA encastat als ulls, recobrava sa energia. *Pòns, L'auca, etz., p.* 12. Devant del pòrxo part enllà, li EREN guarnit un dosser am canyes vèrdes. *Id. Trascant, etz., p.* 55.

II. SEGONA CONJUGACIÓ. **Tém-er, Bat-re**

Encara que l' infinitiu en uns vèrbs termina en *er*, y en altres en *re;* ab tot y ab axò la conjugació d' abdues classes de vèrbs es la metexa.

I. **Témer y Batre**

INDICATIU

Sing.	tem-o.	bat-o.
	tem-s.	bat-s.
	tem.	bat.
Plur.	tem-èm.	bat-èm.
	tem-èu.	bat-èu.
	tem-en.	bat-en.

Les persones segona y tercera del singular afegèxen una *e* a la radical sempre que ho reclama la eufonia: se diu, dòncs, *corr-E-s*, *corr-E*, en llòc de *corr-s*, *corr; vènc-E-s*, per *vènç-s*, etz.

Pretèrit perfect

Sing.	tem-ia.	bat-ia.
	tem-ies.	bat-ies.
	tem-ia.	bat-ia.
Plur.	tem-íem.	bat-íem.
	tem-íeu.	bat-íeu.
	tem-ien.	bat-ien.

Pretèrit perfect

Sing.	tem-í.	bat-í.

	tem-eres.	bat-eres.
	tem-é.	bat-é.
Plur.	tem-érem.	bat-érem.
	tem-éreu.	bat-éreu.
	tem-eren.	bat-eren.

El pretèrit perifrástic se forma còm en la primera conjugació.

Futur

Sing.	temer-é.	batr-é.
	temer-ás.	batr-ás.
	temer-á	batr-á.
Plur.	temer-èm.	batr-èm.
	temer-èu.	batr-èu.
	temer-án.	batr-án.

Aquèst temps y 'l condicional en *ria* del subjunctiu son els únics, que tenen alguna petita diferència, segons que provinguen d' un infinitiu en *er* o en *re*. En el primer les terminacions *é*, *ás*, *á*; *ia*, *ies*, *ia*, s' anyadèxen sens cap modificació a la *r* final del infinitiu. En el segón la *e* final del infinitiu se contrau ab la vocal inicial de les dites terminacions: axí en llòc de *batre-é*, *batre-ás*, *batre-á*, etz., dièm *batr-é*, *batr-ás*, *batr-á*, etz., y *batr-ia*, *batr-ies*, *batr-ia*, etz.

D' aquí s' en pòt trèure una regla segura per a conèxer si l' infinitiu dels vèrbs d' aquèsta conjugació termina o no en *r*. Si per a fer el futur, basta accentuar la *e* final del infinitiu; aquèst mòdo no acaba en *r*, per ecz : de *caur*-E, futur *caur*-É; de *vèur*-E, *veur*-É; de *viur*-E, *viur*-É; de *mòur*-E, *mour*-É. Al contrari, si no basta accentuar la *e* final (en la pronunciació), l' infinitiu termina en *r*. Axí no dièm: *nax-é* sinó *naxe(r)é* de *náxe(r)*; no *venc-é*, sino *vence(r)é* de *vènce(r)*; no *empeny-é*, sinó *empenye(r)é* d' *empènye(r)*.

IMPERATIU

Sing.	tem.	Plur.	temèu.
	bat.		bat-èu.

El singular se suavisa ab *e* final, quand ho eczigèx la eufonia; dientse *corr*-e y no *corr*.

La tercera persona del singular, y la primera y tercera

del plural, lo metex que en la primera conjugació, se manlleven al present de subjunctiu.

BUBJUNCTIU

Present

Sing.	tem-a, *tem-i.	bat-a, *bat-i.
	tem-es, *tem-is.	bat-es, *ba-tis.
	tem-a, *tem-i.	bat-a, *bat-i.
Plur.	tem-am, *tem-èm.	bat-am, *bat-èm.
	tem-au, *temèu.	bat-au, bat-èu.
	tem-en, *tem-in.	bat-en, bat-in.

Pretèrit

Sing.	tem-era	temer-ia	tem-és.
	tem-eres	temer-ies	tem-esses, *tem-essis.
	tem-era	temer-ia	tem-és.
Plur.	tem-érem	temer-íem	tem-éssem, *tem-éssim.
	tem-éreu	temer-íeu	tem-ésseu, *tem-éssiu.
	tem-eren	temer-ien	tem-essen, *tem-essin.
Sing.	bat-era	batr-ia	bat-és.
	bat-eres	batr-ies	bat-esses, *bat-essis.
	bat-era	batr-ia	bat-és.
Plur.	bat-érem	batr-íem	bat-éssem, *bat-éssim.
	bat-éreu	batr-íeu	bat-ésseu, *bat-éssiu.
	bat-eren	batr-ien	bat-essen, *bat-essin.

La primera forma en *ra* apènes s' usa fòra de València, còm havèm dit.

Participi de present y gerundi. . . tement, batent.
Participi de pretèrit. . . . . temut, batut.

Mètre, antiquat, fa el participi *mès*, que 's tròba a n' els compòsts, *ad-mètre*, *co-mètre*, *pro-mètre* etz. que fan *ad-mès*, *co-mès*, *pro-mès*, etz.

De *plány-er* n' ha fet el participi *plany-g-ut* Carèta en sos *Rajolins, p.* 136.

Ab l' aucsiliar *havèr* se formen els temps corresponents en la metexa forma que en la primera conjugació.

Els vèrbs que tenen *ny* abans de la terminació *er* del infinitiu, recòbren a vegades la *ng* del vèrb

llatí, del qual s' originen. Axís trobèm *plangueren* per *planyeren.*

Tots se PLANGUEREN de la seva mòrt anticipada. *Del Bosch, Lo Segador, p.* 196.

Els vèrbs següents tenen irregular el participi de pretèrit.

estrènyer	*que fa*	estrèt.
empènyer		empès.
plányer		plangut.
pertányer		pertingut.

D' *empènyer* Genís n' ha fet *empengut.*

Y còm EMPENGUTS pe'l vent, y devallant a salt de ca, se'ns perderen de vista. *Novèles, p.* 212.

Oller escriu:

Y sense volèr, se sentia EMPÈSA a guardar les distáncies. *La papallona, cap. X.*

III. TERCERA CONJUGACIÓ.

Aquèsta conjugació comprèn dues classes de vèrbs; uns tenen la forma senzilla, còm *dormir;* altres la aumentada, corresponent a la incoativa dels llatins, còm *servir.*

1. Dormir

INDICATIU

Present

Siug.	dòrm-o.	Plur.	dorm-im.
	dòrm-s.		dorm-iu.
	dòrm.		dòrm-en.

Quand ho demana la eufonia, la 2.ª y 3.ª persona del singular prènen una *e* després de la radical. Axís dièm: *òbr*-E-*s*, *òbr*-E, per *òbr-s*, *òbr; cus*-E-*s* y *fug*-E-*s* per *cus-s*, *fug-s.*

Pretèrit imperfect

Sing. dorm-ia.	Plur. dorm-íem.
dorm-ies.	dorm-íeu.
dorm-ia.	dorm-ien.

Pretèrit perfect

Sing. dorm-í.	Plur. dorm-írem.
dorm-ires.	dorm-íreu.
dorm-í.	dorm-iren.

El perfect perifrástic se forma còm en les anteriors conjugacions.

Futur

Sing. dormir-é.	Plur. dormir-èm.
dormir-ás.	dormir-èu.
dormir-á.	dormir-án.

IMPERATIU

Sing. dòrm.	Plur. dormiu.

El singular prèn *e* final, si ho reclama la eufonia; per ecz.: *òbr*-E per *òbr*.

SUBJUNCTIU

Sing. dòrm-a, *dòrm-i. [1]	Plur. dorm-am, *dorm-im.
dòrm-es, *dòrm-is.	dorm-au, *dorm-iu.
dòrm-a, *dòrm-i.	dòrm-en, *dòrm-in.

Pretèrit imperfect

Sing.	dormir-ia	dorm-ís.
	dormir-ies	dorm-isses, *dorm-issis.
	dormir-ia	dorm-ís.
Plur.	dormir-íem	dorm-íssem, *dorm-íssim.
	dormir-íeu	dorm-ísseu, *dorm-íssiu.
	dormir-ien	dorm-issen, *dorm-issin.

La forma en *ra* es: *dorm-ira*, *-ires*, *-ira*, etz.

---

[1] *Morir* fa també *mòria:* els antics dèyen *muyra.*

La fè, en que visc, sia la fè, en que MÒRIA.—y esquinçada la fosca mortuòria—al-leluya, al-leluya cantaré. *Verdaguer*, *Roser*, 24 *Mars.*

2. **Servir**

La major part dels vèrbs de la tercera conjugació tenen la forma aumentada, la qual rèben sòlament el dos presents, d'indicatiu y de subjunctiu, y l'imperatiu.

INDICATIU

Present

Sing.	serv-èsc, *servèx-o.	Plur.	serv-im.
	serv-èxes.		serv-iu.
	serv-èx.		serv-èxen.

IMPERATIU

Sing.	serv-èx.	Plur.	serviu.

SUBJUNCTIU

S.	serv-èsca, *serv-èxi.	P.	serv-im.
	serv-èsques, *serv-èxis.		serv-iu.
	serv-èsca, *serv-èxi.		serv-èsquen, *serv-èxin.

Els valencians conserven la *i* de l'infinitiu en la forma aumentada, dient:

serv-ixc, serv-ixes serv-ix, — — serv-ixen
serv-ixca, serv-ixques, serv-ixca,— — serv-ixquen.

Participi de present y gerundi . . . servint.
Participi de pretèrit . . . . servit.

Formen irregular aquèst participi los vèrbs següents:

absorbir	*que fa*	absòrt.
cobrir		cobèrt.
establir		establèrt.
imprimir		imprès.
obrir		obèrt.
rublir		rublèrt.
sufrir		sufèrt.
suplir		suplèrt.
omplir		omplèrt.
oferir		ofèrt.

El vèrb *lluir* y son compòst *relluir*, quand signifiquen

despedir lluentor, se conjuguen còm *dormir*. Axís diem: *llu, rellú; lluen, relluen*.

Còm a únic y veritable adorno LLU al mitj d'aquèlla un rellòtje de sòl. *Del Bòsch, Lo Segador, p.* 97. — Lo vent s'ascolta mès fòrt brunzir — No LLU una estrella, tot es foscor, — y tots mormolen: Devèm morir. *Soler, Los companys de Sertòri* — Los dos ulls li LLUEN, — còm si fossen fòc... *Briz, Venjances del rey en Pere, p.* 103 — Les armes, selles y brides — RELLUEN més que un cristall. *Aguiló, Romancer, p.* 131.

En altres significacions se conjuga còm *servir*.

CAPÍTOL VIII

PRIMERA CONJUGACIÓ IRREGULAR

I. **Anar**

INDICATIU

	Singular.	plural.
Present.	vatj, vas, va.	anam, anau, van.
Imperf.	anav-a, es, a.	em, eu, en.
Perfect.	an-í, ares, á.	árem, áreu, aren.
Futur...	anir-é, ás, á.	èm, èu, án.

IMPERATIU

ves.	anau.

SUBJUNCTIU

Present.	vaj-a, es, a.	anem, anèu, vaj-en.
Imperfec.	anir-ia, ies, ia.	íem, íeu, ien.
	an-ás, asses, ás.	ássem, ásseu, assen.

Participi de present y gerundi. . . . . anant.
Participi de pretèrit. . . . . anat.

II. **Estar**

Hi ha molts vèrbs que tenen una forma especial per a la primera persona del singular del present d'indicatiu, còm per eczemple *estar*, que fa en ella *estic*

y millor *estig*. Aquèsta persona en sa segona escriptura servèx de radical: *a)* al pretèrit perfect d'indicatiu, *b)* al present de subjunctiu, *c)* a la forma en *es* del imperfect de subjunctiu. Axís dòncs, la conjugació del vèrb *estar* es còm seguèx:

INDICATIU

Present.	estig, estás, está.	estam, estau, están.
Imperf.	estav-a, es, a.	em, eu, en.
Perfect.	estgu-í, eres, é.	érem, éreu, eren.
Futur...	estar-é, ás, á.	èm, èu, án.

IMPERATIU

está. estau.

SUBJUNCTIU

Present.	estig-a,	estigu-es,	estig-a.
	estig-am,	estig-au,	estigu-en.
Imperf..	estar-ia, ies, ia.		íem, íeu, ien.
	estigu-és, esses, és.		éssem, ésseu, essen.

Participi de present y gerundi. . . . estant.
Participi de pretèrit. . . . . estat.

El vèrb *donar* es regular. Emperò de la primera persona del singular del present d'indicatiu *don* o *donc (=dong)* se n'han fet uns nòus temps, a imitació dels del vèrb *estar*, els quals se tròben molt en us en el llenguatje familiar. Tals son:

Pretèrit perfect d'indicatiu

dongu-í eres, é. érem, éreu, eren,

Present de subjunctiu

dong-a, dongues, donga. dongam, dongau, donguen.

Pretèrit imperfect

dongu-és, esses, és. éssem, ésseu, essen.

CAPÍTOL IX

SEGONA CONJUGACIÓ IRREGULAR

Dels vèrbs irregulars de la segona conjugació uns terminen l'infinitiu en *er* (ab *e* atònica) còm *córr-er;* altres en *re*, còm *sèu-re;* altres en *èr*, còm *pod-èr*.

§. 1. *Vèrbs en* ER

1. **Córrer** y sos compòsts

El vèrb *córrer* tingué antigament la primera persona del singular del present d'indicatiu *córreg*, en llòc de *corro*. Aquèlla primera persona va servir de radical al pretèrit perfect d'indicatiu y a la terminació en *és* del imperfect de subjunctiu.

En valenciá *córreg* es la forma empleada actualment.

Pretèrit perfect d' indicatiu

Sing.	corregu-í.	Plur.	corregu-érem.
	corregu-eres.		corregu-éreu.
	corregu-é.		corrrgu-eren.

Llegèsc en Trinxeria: RECORRÉ [per *recorregué*] *lo districte, ajudat per sos amics; presidí reunions electorals* Noradell, p. 65. Y en Ubach y Vinyèta: *¡Ey. èy! No* CORREGUÈM (per *no corrèm?) tant, Vèig que la vòstra malícia es mès pecadora que la meva intenció.* Mala herba, p. 87.

Imperfect de subjunctiu

Sing.	corregués.	Plur.	correguéssem.
	corregueesses.		correguésseu.
	corregués.		correguessen.

Gerundi.	corrent.
Participi de pretèrit	corregut.

2. Merèxer

Els vèrbs en *er*, qual radical termina en *x*, còm *merèx-er*, son susceptibles de les següents variacions.

INDICATIU

Present

Sing. *merèsc*, *merèx-o.	Plur. merex-èm.
merèx-es.	merex-èu.
merèx.	merex-en.

Aquèsta forma en *èxo* la tròbo emplada per Mossèn Jacinto Verdaguer, que escriu:

¿De quines llánties me SERVÈXO?—ferit del còr me responèu,—ab llums mès altes RESPLANDÈXO,—y encara l' hòme ¡ingrat! no 'm vèu. *Roser*, 20 *Setembre*.

El pretèrit imperfect y 'l futur son en tot iguals als dos vèrbs anteriors: *merex-ia*, *-ies*, *-ia*, etz.; *merexer-é*, *-ás*, *-á*, etz.

Pretèrit perfect

Sing. meresqu-í.	Plur. meresqu-érem.
meresqu-eres.	meresqu-éreu.
meresqu-é.	meresqu-eren.

La radical d' aquèst temps, y dels següents que pèrden la *x*, no es sinó la que 's tròba modificada en la primera persona del singular del present d' indicatiu, çò es. *merèsc*. El cambi de *c* gutural en *qu* es purament ortográfic.

SUBJUNCTIU

Present

S. merèsc-a, *merè-xi.	P. meresc-am, *merex-èm.
merèsqu-es, *merèx-is.	meresc-au, *merex-éu.
merèsc-a, *merèx-i.	merèsqu-en, *merèx-in.

Pretèrit imperfect

Sing. merex-eria	meresqu-és, *merex-és.
merex-eries	meresqu-esses, *merex-essis.
merex-eria	meresqu-és, *merex-és.

Plur.	merex-eríem	meresqu-éssem, *merex-éssim.
	merex-eríeu	meresqu-ésseu, *merexéssiu.
	merex-erien	meresqu-essen, *merex-essin.
Participi de preterit. . .		merescut.

El participi de pretèrit en aquèstos vèbs se forma ab la radical modificada de la primera persona del singular del present d' indicatiu.

De *péxer* n' ha fet Oller *pexit* per *pescut*.

Ell responia que s' espliquessin còm va tant nèt y tan PEXIT lo soldat que sab entendres. *Oller*, *La papallona*, *c*. 2.

Còm *merèxer* se conjuguen tots els vèrbs que tenen *x* devant de la desinència *er*, mènos *conèxer* y *parèxer*, que esperimenten les següents modificacions.

3. Conèxer y Parexèr

En la primera persona del singular del present d' indicatiu aquèxos dos vèrbs fan respectivament *conèg* [1] y *parèg*; les quals formes quedaren còm a radicals del pretèrit perfect d' indicatiu, y del present y pretèrit imperfect, ab terminació *és*, de subjunctiu.

Pretèrit perfect d' indicatiu

Sing.	conegu-í.	Plur.	conegu-érem.
	conegu-eres.		conegu-éreu.
	conegu-é.		conegu-eren.
	paregu-í.		paregu-érem.
	paregu-éres.		paregu-éreu.
	paregu-é.		paregu-eren.

Present de subjunctiu

Sing.	conèg-a.	Plur.	coneg-am.
	conègu-es.		coneg-au.
	conèg-a.		conègu-en.

[1] Soler ha dit *conèxo*, per *conèg*.

Ell me conèxia a mi,—y, còm fa temps que 'l CONÈXO, —y sab ell que 'l protegèxo... *Soler*, *Lo ferrer*, 8, *p*. 34.

Sing. parèg-a. parègu-es. parèg-a.	Plur. pareg-am. pareg-au. parègu-en.

Imperfect de subjunctiu

Sing. conegu-és. conegu-esses. conegu-és.	Plur. conegu-éssem. conegu-ésseu. coneg-essen.
paregu-és. paregu-esses. paregu-és.	paregu-éssem. paregu-ésseu. paregu-essen.

Gerundi. . . . . conexent, parexent.
Participi de pretèrit . . . conegut, paregut.

Axís se conjuguen llurs compòsts, còm *reconèxer*, *aparèxer*, *comparèxer*, etz.

§. 2. *Vèrbs en* RE

1. **Cabre**

El vèrb *cabre* sols té irregular el present de subjunctiu, el qual es:

Sing. cápi-a *o* cápig-a.
cápi-es *o* cápigu-es.
cápi-a *o* cápig-a.

Plur. capi-am, capig-am.
capi-au, capig-au.
cápi-en, cápigu-en.

Gerundi. . . . . cabent.
Participi de pretèrit . . . . cabut y capigut.

2. Vèrbs en RE preceida de ID O ND

Tots els vèrbs terminats en *re* preceida dels grupos *ld* o *nd* son irregulars. Llur irregularitat consistèx: *a)* en pèrdre la *d*, que seguèx a la *l* o *n*, y convertirla en *g* en la primera persona del singular del present d' indicatiu, còm de *vald-re*, *val*G; de

mòld-re, *mòlG*; de *entend-re*, *entenG*; de *respònd-re*, *respònG*; *b)* en adoptar còm a radical aquèsta persona axís modificada per a formar el pretèrit perfect d'indicatiu, y 'l present y la terminació en *és* del imperfect de subjunctiu.

D'aquèsta gutural n'abunden els eczemples en castellá, còm en *val-g-o*, de *val-er; ten-g-o*, de *ten-er; trai-g-o*, de *traer; cai-g-o*, de *ca-er; sal-g-o*, de *sal-ir*, etz.

El futur y 'l condicional ixen regularment del infinitiu còm *valdré*, *valdria*, de *valdre; moldré*, *moldria*, de *mòldre; entendré*, *entendria*, d'*entendre; respondré*, *respondria*, de *respòndre*.

Còm a modèlo per a la conjugació dels demès servèsquen els vèrbs *valdre* y *respòndre*.

INDICATIU

Present

Sing.	valg.	respòng.	Plur.	val-èm.	respon-èm.
	val-s.	respòn-s.		val-èu.	respon-èu.
	val.	respòn.		val-en.	respon-en.

Pretèrit imperfect

Sing.	val-ia,	ies,	ia.	Plur.	íem,	íeu,	ien.
	respon-ia,	ies,	ia.		íem,	íeu,	ien.

Pretèrit perfect

Sing	valgu-í,	eres,	é.	Plur.	érem,	éreu,	eren.
	respongu-í	eres,	é.		érem,	éreu,	eren.

IMPERATIU

Sing.	val.	respòn.	Plur.	valèu.	responèu.

SUBJUNCTIU

Present

Sing.	valg-a,	u-es,	a.	Plur.	am,	au,	u-en.
	respong-a,	u-es,	a.		am,	au,	u-en

Pretèrit imperfect

S. valgu-és, esses, és.	P. éssem, ésseu, essen.
respongu-és, esses, és.	éssem, ésseu, essen.

La terminació *ra* se forma també d' aquèsta radical modificada, còm *valguera, responguera.*

El vèrb *pèndre*, fòra del infinitiu y dels dos temps que d' ell se formen *(pendré* y *pendria)*, recòbra la *r* de la primera síłaba, que etimològicament li correspòn, y que en el dit infinitiu y en aquèlls dos temps per sòla eufonia la pèrd. Axí dièm: *prèng*, *prenia*, *prenguí*, etz., y no *pèng*, *penía*, *penguí*, etz.

Gerundi.	valent, responent.
Participi de pretèrit	valgut, respòst.

Aquèst darrer participi, còm se vèu, es irregular. També ho son els dels vèrbs següents y llurs compòsts:

mòldre	*que fa*	mòlt.
sòldre (ab-, di-)		sòlt.
encendre		encès.
en-tendre, es-tendre, etz.		en-tès, es-tès, etz.
fondre		fos.
pèndre		près.
pòndre		pòst.

En valenciá els vèrbs en *ir*, que no prènen, còm *servir*, la forma aumentada, fan la 1.ª pers. del sing. del present d' indicatiu segons la norma dels vèrbs *valdre* y *respòndre*. Axís se fa de *cus-ir*, jò *cus-c;* de *tuss-ir*, *tus-c;* de *dorm-ir*, *dòr-c;* per *dòrm-c;* de *fug-ir*, *futx-c;* de *freg-ir*, *fritx-c;* de *mor-ir*, *muy-c* per *muyr-c;* de *obri-r*, *òbr-ic*. De la radical axí modificada s' en fa 'l present de subjunctiu suavisant la c, dient: *cus-ga, -gues, -ga: (cus-ím, cus-íu), cus-guen;* axí metex *tus-ga*, *dòr-ga*, *futx-ga*, *fritx-ga*, *muy-ga*, *òbri-ga.*

Compòsts de **sòldre**

Els compòstos de *sòldre (=sol-re* o *solv-re*, del llatí *sólvere)*, còm son *ab-sòldre, di-sòldre, re-sòldre,*

en les persones primera y segona del plural del present d'indicatiu, y en tot el imperfect, recòbren la *v* del vèrb llatí, la qual retenen a n'el participi de present.

Present d' indicatiu

Sing. resòlg.	Plur. resol-v-èm.
resòls.	resol-v-èu.
resòl.	resòlen.

Imperfect

Sing. resol-v-ia.	Plur. resol-v-íem.
resol-v-ies.	resol-v-íeu.
resol-v-ia.	resol-v-ien.

§. 3. *Vèrbs en* RE *preceida de diptòngo*

Axís còm els vèrbs en *re* preceida dels grupos *ld* o *nd* muden la *d* en *g* en la primera persona del singular del present d'indicatiu; axís també 'ls en *re* preceida de diptòngo hi cambien la segona de les dues vocals, que sempre es *u*. De *jaure*, *sèure*, *riure*, *mòure*, la dita primera persona es respectivament *jag*, *sèg*, *rig*, *mòg*.

Esceptúense 'ls três vèrbs *caure*, que la convertèx en *yg*, *(caygl)*; *vèure*, en *j* o *tj* *(=ig)* *(vèig)*; y *viure* en *sc*, *(visc)*.

Tots aquèstos vèrbs convenen ab els que acabèm d'esplicar en dues còses: primera, en formar llur futur y condicional dirècta y regularment del infinitiu, còm *jauré*, *jauria*, de *jaure*; *seuré*, *seuria*, de *sèure*; *cauré*, *cauria*, de *caure*, etz.: segona, en adoptar la radical modificada de la primera persona del singular del present d'indicatiu per a formar els metexos temps que aquèlls vèrbs.

Emperò se diferencien d'ells en alguna irregularitat que esperimenten a n'el present y pretèrit imperfect d'indicatiu, còm anem a vèure.

INDICATIU

Present

Sing.	còg.	Plur.	cou-èm.
	còu-s.		co-èu.
	còu.		còu-en.

Axís se conjuguen en aquèst temps *riu-re*, *clòu-re*, *plau-re*, y a n'el número singular tots els demès vèrbs d'aquèsta classe, treta la primera persona.

A les persones primera y segona del plural n'hi ha que interpòsen una *y* èntre la vocal de la radical y la de la desinència. Aytals son:

caure	*que fa*	ca-y-èm,	ca-y-èu.
traure		tra-y-èm,	tra-y-èu.
trèure		tre-y-èm,	tre-y-èu.
jaure		ja-y-èm,	ja-y-èu.
jèure		je-y-èm,	je-y-èu.
creure		cre-y-èm	cre-y-èu.
sèure		se-y-èm,	se-y-èu.

Altres a les metexes persones conserven la *v* coresponent a la llabial *b* o llabi-dental *v* del vèrb llatí, del qual proceèxen. Axís.

bèure *(bib-ere)*	*fa*	bev-èm,	bev-èu.
hèure *(hab-ere)*		hev-ém,	hev-èu.
dèure *(deb-ere)*		dev-èm,	dev-èu.
mòure *(mov-ere)*		mov-èm,	mov-èu.

Dos d'aquèstos ademès muden les desinències *èm*, *èu*, en *im*, *iu*, còm si fossen de la tercera conjugació. Y son:

escriure *(scrib-ere)*	escriv-im,	escriv-iu.
viure *(viv-ere)*	viv-im,	viv-iu.

Pretèrit imperfect

Sing.	co-ia.	Plur.	co-íem.
	co-ies.		co-íeu.
	co-ia.		co-ien.

Els vèrbs, que a n'el present interpòsen la *y*, fan el pretèrit perfect en *èya;* als quals seguèx *riure.*

caure	què-ya,	yes,	ya; etz.
traure, trèure,	trè-y-a,	»	»
jaure, jèure,	jè-ya[1]	»	»
crèure,	crè-ya,	»	»
sèure,	sè-ya,	»	»
riure,	rè-ya,	»	»

Els que a n'el present prènen la *v,* la retenen igualment a n'el pretèrit imperfect.

bèure,	bev-ia,	ies,	ia: etz.
hèure,	hev-ia,	»	»
dèure,	dev-ia,	»	»
mòure,	mov-ia,	»	»

Als quals seguèx l'unipersonal *plòure (pluere= pluvere*, cf. *pluv-ia)*, que fa *plovia.*

El vèrb *hèure* prèn també la forma *hèya, es, a*, etz. La qual ha donat algú, pòc gramaticalment a mon parèr, al vèrb *plaure.*

Se les HÈYEN sovint per mòr d'un corredorèt, declarat neutral al fermá 'l tracte. *Pòns, Auca, etz., p.* 30. — L'insinuava tot seguit que aprofités el rato, si li PLÈYA la passada. *Id., ibid., p.* 61.

Tampòc ting per rigorosament gramatical la forma no pòc usada *pla-v-ia;* perquè ve del llatí *pla-*C*-ere*, y no *pla-*b*-ere* o *pla-*V*-ere*. Molt mènos ho es el gerundi *complavent*, usat per en Pòns y Massavèu (Auca de la Pèpa, p. 278).

---

[1] Del Bòsch, en sa *Guidèta*, ha escrit s'*ajevia*, per s' *ajèya*.

Pretèrit perfect

Sing. cogu-i.	Plur. cogu-érem.
cogu-eres.	cogu-éreu.
cogu-é.	cogu-eren.

Axís fan tots, fòra dels très *caure*, *vèure*, *viure*, que retenen la modificació dita, fent *caygu-i*, *vej-i*, *visqu-i*.

El futur ja hèm dit que era del tot regular.

IMPERATIU

Sing. còu.	Plur. co-èu.

Còm el plural es idèntic a la segona persona del metex número del present d' indicatiu, conserven al imperatiu la *y* o la *v* els que en aquèll temps la prengueren. Dirèm, dòncs: *ca-y-èu, tre-y-èu, je-y-èu*, etz. y *bev-èu, mov-èu, escriv-iu, viv-iu.*

SUBJUNCTIU

Present

Sing. còg-a.	Plur. cog-am.
cògu-es.	cog-au.
còg-a.	rògu-en.

El vèrb *caure* fa *cayg-a, es, a,* etz.: *vèure, vèj-a, es, a,* etz.: *viure, visc-a, visqu-es, visc-a,* etz.

La segona persona de *vèure* en estil familiar se tròba contracta en *vès (=ve-es=vej-es).*

Nòy, VÈS que fa ton pare: per mi ja repapièja: avuy perquè es lo sant d'Espartero, l'ha donada en que no 's vòl mòure del llit. Entrahi, VÈS que fem. *Vilanòva, un dia trist, II.*

Y la tercera persona, empleada a manera d' interjecció, era antigament *viva!*

Quant Samuèl hach dit açò, dix lo pòble a una vèu: VIUA lo rey Saul, VIUA. *Sèrra p.* 100.

Podèm, dòncs, usarla sens por d' incórrer en castellanisme.

Jaure y *traure* adopten la forma *jèure* y *trèure*, y fan *jèg-a*, *jègu-es*, *jèg-a*, etz., *trèg-a*, *trègu-es*, *trèg-a*, etz.

Plaure té irregular aquèst present, el qual es:

Sing.	plácia.	Plur.	placi-am.
	plácies.		placi-au.
	plácia.		pláci-en.

Pelay Briz ha escrit *plasca* per *plácia*.

Ja sabèu lo que jò pènso, — lo que vos PLASCA fassau. *Venjanses del rey en Pere*, *p.* 90.

Aquèsta forma prové de la primera persona del singular del present d' indicatiu *plasc*, per *plac*, que 's tròba usada per Del Bòsch en sa *Guidèta*, a n' el compòst *complasc*, del qual n' ha fet també 'l participi *complascut*, per *complagut*.

Pretèrit imperfect

Sing.	cogu-és.	Plur.	cogu-éssem.
	cogu-esses.		cogu-ésseu.
	cogu-és.		cogu-essen.

La forma, apènes usada, en *ra* se fa còm la en *és*. Axí diríem: *coguer-a*, *-es*, *-a*, etz.

Els très vèrbs *caure*, *vèure*, *viure*, fan respectivament *caygu-és*, *caygu-era*, *vej-és*, *vej-era; visqu-és*, *visqu-era*.

Del vèrb **Dur**

Als vèrbs d' aquèsta classe pòt reduirse l' irregular *dur* (per *dúure*, del llatí *dúcere*).

INDICATIU

Present.	dug,	dus,	du.	du-èm,	du-èu,	du-en.
Imperf.	du-ya,	-yes,	-ya,	*etz.*		
Perfect.	dugu-í,	-eres,	-é,	*etz.*		
Futur. .	dur-é	-ás,	-á,	*etz.*		

Pòtser ab mès propietat a n' el present deuria escriures *duus*, *duu*, en comptes de *dus*, *du*. No falta qui axís ho escriu.

Esclòps, calces y samarra, tot ho DUU clavetejat o cusit l' una peça a l' altra. *Massó*, *Cròquis*, *p*. 13.

IMPERATIU

du. du-èu.

SUBJUNCTIU

Present

dug-a, dug-ues, dug-a. dug-am, dug-au, dugu-en.

Imperfect. .	dugu-ès,	-esses,	-és,	*etz.*
Condicional .	dur-ia,	-ies,	-ia,	*etz.*

Gerundi. El gerundi 's forma anyadint la terminació *ent* a la arrèl, tal còm se tròba a l' infinitiu, treta la *u* del diptòngo. Axís resulta de

pla-ure	pla-ent.
ri-ure	ri-ent.
clò-ure	clo-ent.
cò-ure	co-ent.

Els vèrbs, que en les persones primera y segona del plural del present d' indicatiu interpòsen *y*, retenen aquèsta llètra a n' el gerundi. De

caure	*se fa*	ca-y-ent.
traure, trèure,		tra-y-ent, tre-y-ent.
jaure, jèure,		ja-y-ent, je-y-ent.
crèure,		cre-y-ent.
sèure,		se-y-ent.

Els que en les dites persones tenen *v* en llòc de *y*, la conserven en el gerundi.

bèure	be-v-ent.
hèure	he-v-ent.
dèure	de-v-ent.
mòure	mo-v-ent.
viure	vi-v-int.
escriure	escri-v-int.

Els dos últims vèrbs prènen a n' el gerundi la desinència *int*, còm si fossen de la tercera conjugació, lo metex que a les sobre dites persones prengueren les desinències *im*, *iu*.

Finalment el vèrb *dur* fa 'l gerundi *du-ent*.

Crèg, dòncs, que dèuen tenirse per pòc gramaticals els gerundis fets ab la radical còm se tròba modificada en la primera persona del singular del present d' indicatiu, dient per eczemple, *volgu-ènt*, *pogu-ènt*, *sapigu-ènt*, en comptes de *volènt*, *podènt*, *sabènt*.

Per mènos gramaticals ting encara les formes d' infinitiu, corresponents a n' aquèstos gerundis, *volgu-èr*, *pogu-èr*, *sapigu-èr*, per *vol-èr*, *pod-èr*, *sab-èr*. [1]

Semblants cambis ocorren sovint en el Sr. Del Bòsch. Vèjense 'ls següents passatjes de sa preciosa novèla. *Lo Segador*.

Nasqu-ent, per *nax-ent*.

Y la barrella, abans tan cobdiciada pel comèrs, NASQUENT ara malmirada per inútil, etz. *p*. 140.

Corregu-ent, per *corr-ent* (y ESCORREGU-ENTSE, *p*. 191).

¡Que hermosa es la matinada! Lo sòl acabant d' exir,... CORREGUENT una frèsca encisadora..., etz., *p*. 61.

Correspongu-ent, per *correspon-ent*.

¡Visca [2] l' amo! cridá lo capitá de la còlla CORRESPONGUENT al afectuós saludo, *p*. 20.

Y axí metex ENCENGU-ENT, per *encen-ent*, *p*. 36; EXTENGUENT y CONFONGU-ENT, per *exten-ent* y *confon-ent*, *p*. 140; CONDOLGU-ENT per *condol-ent*, *p*. 196; etz.

---

1 *Estudis* etz., págs. 113-115.

2 Potser mellor *¡Viva!* còm havèm dit.

Participi de pretèrit. Aquèst participi se forma regularment de la primera persona del singular del present d'indicatiu, reprenent la *g* primitiva. Axís de

plaure....	plag (=plac)	plag-ut.[1]
riure	rig (=ric)	rig-ut.
jaure.....	jag (=jac)	ja-gut.
viure.....	visc	visc-ut.
caure.....	cayg (=cayc)	cayg-ut.

Lo formen irregular aquèstos vèrbs:

vèure	*que fa*	vist.
escriure		escrit.
traure, trèure		tret.
clòure		clòs.
dur		dut.
còure		cuyt.

Emperò *còure*, còm a vèrb nèutre, significant *sentir coiçor*, el fa regularment *cog-ut.*

De *commòure* n'ha fet *commòs*, per *commogut*, Pòns y Massavèu, *(L'auca, etz., p.* 175): la qual forma es antiga, si no antiquada. En les pgs. 90 y 318, hi tròbo *debut*, per *degut*, del vèrb *dèure.*

§. 4. *Vèrbs en* ER, *ab* E *tònica.*

A n'aquèsta classe pertanyen *ser* y *havèr*, dels quals n'havèm ja tractat en la conjugació dels aucsiliars. Ne resten quatre d'altres que son: *fer*, *podèr*, *sabèr* y *volèr*.

1. **Fer**

INDICATIU

Present.	fatj,	faç,	fa.	fem,	feu,	fan.
Imperf.	fèy-a,	-es,	-a.	*etz.*		

[1] Y no *plahut*, còm se llegèx a n'el següent passatje.

S'enfortia 'l còs y l'esperit en la cansada fèyna, que tant ha PLAHUT sempre als fills de les montanyés. *Genís, Novèles, p.* 94.

Perfect.	fiu,	feres,	feu.	férem,	féreu,	feren.
Futur. .	far-é,	-ás,	-á,	*etz.*		

IMPERATIU

fes feu

SUBJUNCTIU

Present

faç-a,	fac-es,	faç-a.	faç-am	faç-au,	fac-en.
*fass-i,	*fass-is,	*fass-i.	*fem,	*feu,	*fass-in.

Imperfect. . .	fes,	fess-es,	fes,	*etz.*
Condicional. .	far-ia,	-ies,	-ia,	*etz.*
Gerundi	fent.			
Participi de pretèrit.	fet.			

2. **Podèr**

INDICATIU

Present.	pug,	pòt-s,	pòt.	pod-èm,	pod-èu,	pòd-en
Imperf.	pod-ia,	-ies,	-ia.	*etz.*		
Perfect.	pugu-í,	-eres,	-é.	*etz.*		
Futur. .	podr-é,	-ás,	-á.	*etz.*		

SUBJUNCTIU

Present. .	pug-a,	pugu-es,	pug-a.
	* pugu-i	* pugu-is,	* pugu-i.
	pug-am,	pug-au,	pugu-en.
	*pugu-èm,	*pugu-èu,	*pugu-in
Imperf. . .	pugu-és,	-esses,	-és. *etz.*
Condicional.	podr-ia,	-ies,	-ia. *etz.*
Gerundi.	podènt.		
Participi del pretèrit. . .	pogut.		

3. **Sabèr**

INDICATIU

Present.	sé,	sab-s,	sab.	sab-èm,	sab-èu,	sab-en
Imperf.	sab-ia,	-ies,	-ia.	*etz.*		
Perfect.	sab-í,	-eres,	-é.	*etz.*		
Futur. .	sabr-é,	-ás,	-á.	*etz*		

SUBJUNCTIU

Present. .	sápig-a,	sápigu-es,	sápig-a.
	sapig-am.	sapig-au,	sápigu-en.
	* sapigu-èm,	* sapigu-èu,	* sapigu-in.
Imperf. . .	sab-és,	-esses,	-és. *etz.*
	* sapigu-és,	*-esses,	*-és. *etz.*
Condicional.	sabr-ia,	-ies,	-ia. *etz.*
Gerundi.	sabènt.		
Participi de pretèrit. . . .	sab-ut,	sapig-ut.	

4. **Volèr**

INDICATIU

Present.	vull,	vòl-s,	vòl	vol-èm, vol-èu, vòl-en,
Imperf.	vol-ia,	-ies,	-ia.	*etz.*
Perfect.	volgu-í,	-eres,	-é.	*etz.*
Futur. .	voldr-é,	-ás,	-á.	*etz.*

SUBJUNCTIU

Present. .	vulg-a,	vulgu-es,	vulg-a.
	vulg-ui,	-uis,	-ui.
	vulg-am,	vulg-au,	vulgu-en.
	* vulg-uèm,	* -uèu	* -uin.
Imperf. . .	volgu-és,	-esses,	-és. *etz.*
Condicional.	voldr-ia,	-ies,	-ia. *etz.*
Gerundi.	volènt.		
Participi de pretèrit. . . .	volgut.		

CAPÍTOL X

TERCERA CONJUGACIÓ IRREGULAR

Cinc vèrbs irregulars se tròben de la tercera conjugació, y son: *dir*, *exir*, *oir*, *tenir* y *venir*.

1. Dir

INDICATIU

Present.	dig,	dius,	diu.	di-èm,	di-èu, diu-en
Imperf.	dèy-a,	-es,	-a.	*etz.*	
Perfect.	digu-í,	-eres,	-é.	*etz.*	
Futur. .	dir-é,	-ás,	-á.	*etz.*	

SUBJUNCTIU

Present. .	diga,	digu-es	dig-a.	*etz.*
	* digu-i,	*-is,	-i.	*etz.*
Imperf. . . .	digu-és,	-esses,	-és.	*etz.*
Condicional.	dir-ia,	-ies,	-ia.	*etz.*

Gerundi . . . . dient.
Participi de pretèrit . . dit.

2. Exir

INDICATIU

Present

Sing.	isc, ix-o.	Plur.	ex-im.
	ix-es.		ex-iu.
	ix.		ix-en,

Imperf.	ex ia	-ies,	-ia,	*etz.*
Perfect.	ex-í,	-ires,	-í,.	*etz.*
	isqu-í,	-eres,	-é,	*etz.*
Futur. .	exir-é,	-ás,	-á,	*etz.*

IMPERATIU

ix. exiu

SUBJUNCTIU

Present. .	isc-a,	isqu-es,	isc-a.	
	* ix-i,	* ix-is,	* ix-i.	
	isc-am,	isc-au,	isqu-en,	
	* ex-im,	* ex-iu,	* ix-in.	
Imperf. . .	isqu-és,	-esses,	-és,	*etz.*
	ex-ís,	-isses,	-ís,	*etz.*
Condicional.	exir-ia,	-ies,	-ia,	*etz.*

Gerundi. . . . . exint.

Participi de pretèrit. .	exit.
» *de present.* .	ixent.

3. **Oir** (u **òure**)

INDICATIU

Present.	òyg,	òu-s,	òu.	o-im,	o-iu,	òu-en.
	*oèxo,	*oèx-es,	*oèx.			*oèx-en.
Imperf. .	o-ia,	-ies,	-ia.	-íem,	-íeu,	-ien.
Perfect. .	o-í,	-ires,	-í.	-írem,	-íreu,	-iren.
Futur. .	oir-é,	-ás,	á.	-èm,	-èu,	-án.

IMPERATIU

òu. oiu.

SUPJUNCTIU

Present.

òyg-a,	òygu-es.	òyg-a.	oyg-am,	oyg-au,	òyg-uen.
*oèx-i,	*oèx-is,	*oèx-i.	o-im,	o-iu,	*oèxin.

Imperfect

o-ís,	-isses,	-ís.	-íssem,	-ísseu,	-issen.
oygu-és	-esses,	-és.	-éssem,	-ésseu,	-essen.

Condicional

oir-ia	-ies,	-ia.	-íem,	-íeu,	-ien.

Aquèst vèrb es de pòc us en el llenguatje familiar, y casi no s'emplèa sinó en la frase *oir missa*: en son llòc se usa el vèrb *sentir*.

Gerundi.	oint.
Participi de pretèrit . . .	oit.
» *de present.* . . .	oyent.

4. **Tenir** y **Venir**

Aquèstos dos vèrbs tenen unes metexes irregularitats.

INDICATIU

Present

S.	ting,	tens,	té.	P.	ten-im,	ten-iu,	ten-en,
	ving,	vens,	ve.		ven-im,	ven-iu,	ven-en.

Pretèrit imperfect

S.	ten-ia	-ies,	-ia.	*etz.*
	ven-ia	-ies,	-ia.	*etz.*

Pretèrit perfect.

S.	tingu-í,	-eres,	-é.	*etz.*
	vingu-í,	-eres,	-é.	*etz.*

Futur

S.	tindré,	-ás,	-á.	*etz.*
	vindr-é	-ás,	-á.	*etz.*

IMPERATIU

S.	vina.	P.	ven-iu.
	té, ten, tin.		ten-iu.

SUBJUNCTIU

Present

S.	ting-a,	tingu-es	ting-a,	*etz.*
	ving-a,	vingu-es	ving-a,	*etz.*

Pretèrit imperfect

S.	tingu-és,	-esses,	-és,	*etz.*
	vingu-és,	-esses,	-és,	*etz.*

Condicional

S.	tindr-ia,	-ies,	-ia,	*etz.*
	vindr-ia,	-ies,	-ia.	*etz.*

Gerundi. . . . . tenint, venint.
Participi de pretèrit. . . . tingut, vingut.

El participi de present es també *tinent*, que s' usa en paraules compòstes, còm *llòc tinent* y *vinent*, còm en *l' any vinent*.

CAPÍTOL XI

DE LES PARTS DE LA ORACIÓ INVARIABLES

---

§. 1. *Del advèrbi*

L'*advèrbi* es una part invariable de la oració que ordináriament se junta ab el vèrb y 'n determina la significació; per ecz.: *escriu* BE; *parla* MALAMENT.

Dig *ordináriament:* perquè pòt afectar també al adjectiu, per ecz.: PÒC *prudent*, MAL *criat*.

Els advèrbis pòden ser:

I. De mòdo: còm *axis, be, mal, prompte*. D'aquèsta classe son els terminats en *ment*, compòstos de aquèst substantiu y d'un adjectiu femení, còm *clara-ment, feliç-ment*.

II. De temps: còm *ahir, avuy, demá, suara, después*.

III. De llòc: còm *aquí, allá, pròp, lluny, devant, darrera*.

IV. D'ordre: còm *ademès, finalment, primerament, segonament*.

V. De cantitat: còm *mès, molt, pòc, pròu, massa*.

VI. D'afirmació: còm *sí, axis, cèrt, just, pròu, també*.

VII. De negació: còm *no, gens, may, tampòc*.

VIII. De comparació: còm *mès, mènos, millor, tant, quant*.

Als advèrbis dèuen anyadirse les frases adverbials, abundantíssimes en catalá. Aquèstes frases se formen de tantes maneres, que no podrien sens gran dificultat classificarse.

§. 2. *Particularitats d' alguns advèrbis*

Els formats per un adjectiu femení y 'l substantiu *ment*, si van dos plegats, a l'un d'ells s'hi omèt el substantiu. Axís dièm: *nodrida* y *honestament*, en llòc de *nodridament* y *honestament*.

Els antics l'omitien a n'el segón, còm nosaltres a n'el primer.

Catalans menjen fòrt *nodrida*MENT é *honesta;* mès altres nacions axí *orrea*MENT e *mal nodrida*, que es orror et legea quiu uèu. *Exim.*, *p.* 8.—E uos responés li molt *braua*MENT e *dura*, e dixés li qui era aquèl Rey, que aquèla terida demanaua? *Cròn. D. Jacme*, *c.* 77.

ALLÁ, ALLÍ. L'advèrbi*a llá* o *allí* servèx per a significar cèrta indeterminació

En el carrer de la Cort, dessota de les vòltes, se toparen ALLÁ èntre dèu y onze, quant lo mercat estava en el bò y millor. *Vidal*, *Rosada etz.*, *p*. 296.

Devant d'*allí*, *aquí*, *allá*, solèm posar la preposició *a* seguida de *n* eufònica, dient *a-n-allí*, *a-n-aquí*, *a-n-allá*, còm havèm dit en la Fonètica.

ARA, repetit al principi de frase, té fòrça de distributiu.

No tardá en desenganyársen: y ARA très dies be y una setmana pitjor, ARA que si 'l caldo ò les ampollètes, ARA que 'l curandero, ARA que 'l metje acabá per pèrdre les fòrces. *Pòns*, *L' auca etz. p.* 206.

BE. L'advèrbi *be*, anteposat, se convertèx en *ben*.

Si 't sèmbla amarc lo BEN viure, — Será dolç lo BEN morir. *Verdaguer*, *Roser*, 11 *Set.* —Mare, pòsimen un plat BEN plè: tinc una gana! *Carèta*, *Bròsta*, *p.* 179.—La família Soler era BEN be el tipo de la família catalana, de còr obèrt, de franquèsa sense cap fingiment, parlant clar y catalá. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p.* 90.—Ab ton nòm, llivertat, BE n'esclavisa—BE n'esclavisa d'ánimes l'infèrn! *Verdaguer*, *Roser*, 15 *Decembre*.

Els gerundis *entrant*, seguit de la preposició *de*, y *estant* preceit de *de* o *desde*, tenen fòrça d'advèrbis.

ENTRANT de Moreria—ja la'n vèu al jardí—del palau del rey mòro,—Rey mòro Xalandrí. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 191.—Al ENTRANT de Moreria—demana'l Rey hont s'está? *Id.*, *ibid.*, *p.* 198.—Allí al ENTRANT de la vila—ella diu al cavaller:—Passau devant o darrera;—no dèm que dir a la gent. *Id.*, *ibid.*, *p.* 276.—Al dematí escolto les hòres desde'l llit ESTANT; y si les escolto, no les conto. *Vilanòva*, *Un escribent*..—De cavall ESTANT don Jaume,—ja un troç lluny, als porters crida. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 180. Al ENTRANTne de la cèl-la—ja li dona lo bòn dia. *Id.*, *ibid.*, *p.* 251.

GAYRE s'emplèa d'ordinari en frases negatives, interrogatives y dubitatives. Axí dièm: *No n'hi ha gayre; ¿N'hi havia gayre? Mira si fa gayre frèd.*

Significant temps, l'usèm en frases afirmatives.

Abans de GAYRE passen sobre Ull de Ter:—ningú s'hi atura a bèure, tots tenen sèt. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 152.—Trobí un aucell arrupit,—còrgelat y ajamolit—lo posí sobre mon pit,—y 's retorná abans de GAYRE. *Id.*. *Roser*, 14 *Dec.*

Seguit del advèrbi *be*, equival a *casi*.

Nascut per volèr de Deu—GAYRE BE no tingué pares. *Ubach y Vinyèta*, *La espasa*, *etz.*

Usat còm a adjectiu determinatiu, admèt plural.

Vaja, aquí tenim una casa, que hi ha mès trasvals que en una estació de camí de fèrro. Sèmbla Andorra: allí si que no podrá portar la ploma GAYRES estones a darrera l'orèlla. *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 65.—Les quals trobá en Cartago nòua, quant sense GAYRES feyts d'armes la'n près, e la'n faé dels Romans. *Boades*, *c.* 2.

FÒRÇA, PRÒU. Igual propietat atribuèxen alguns escriptors al intensiu *fòrça*, usat còm a advèrbi, y també a *pròu*.

Erem FÒRÇA pòbres; mès també FÒRÇA bòns cristians per no sentirnos de tota la desgrácia d'esserho. *Riera y*

Bertran, Història etz. J. Fl. 1869, *p.* 150.—Ve... Vamos... Que no menji gayre per avuy... que repòsi, y... FÒRCES costelles. *Pòns L' auca etz.*, *p.* 50.—Anem, dòna; tan atrafegat, tan ocupat,... PRÒUS mals de cap té *Oller, Febre d' òr, II, p.* 38.—Si t' escapa la pubilla Batlle-vell, d' altres ne trobarás; que PRÒUS n' hi ha, qui per tu se fonen y 's basquèjen, *Del Bòsch, Lo Segador, p.* 164.—Y crèya ab PRÒUS fonaments, que no tardaria després a tornarli conquerir tota l' estimació de mare. *Genís, Novèles, p.* 132.

Pròu de vegades té un valor simplement intensiu.

PRÒU que ho diuen les dònes: si 'n menjèm de pa! Sèmbla mentida. *Vilanòva, Pobrèts etz., p.* 23.—Oh PRÒU es mòrt; perquè fa un remat d' anys que no 'l vèig. *Id., Escènes etz., p.* 26.

PAS. *Pas* no solèm usarlo sinó preceit de negació per a reforçarla. No falta qui l' usa sens referència a ella.

Si no que tinc a n' ell al llit, PAS les faria aquèstes còses. *Pòns, L' auca etz., p* 269.—Jò seré padrina!—PAS per vuy! —esclatá la del cistell, desarreboçant al vaylèt y besantli la carona *Id., Trascant etz. p.* 30.

PLA, PU. *Pla* y *pu* tenen fòrça d' intensius.

La cobla de la Bisbal... es una de les millors del Ampurdá, còm tots PLA be sabèu. *Thos (Ter), Les sardanes.*—Dòncs ¿que hi ha? ¿Está bò 'l Perèt?—¡Ell PLA, qu' es jove! *Bassegòda, La bòna gent, p.* 27.—Es sòmni, mès ses timbes y platja cruxen PU. *Verdaguer, Atlántida, II, p.*94.

Pla de vegades impòrta negació.

Un ric de Vèrges—l' ha demanada.—Que be estaria!—Ella... això PLA! *Joan Planas, La fandanguera.*

RAY. L' advèrbi *ray* té una significació particular, que mès aviat se sent, que no pas s' esplica, còm se podrá vèure a n' els següents passatjes.

Tothòm els dèya:—vosaltres RAY, que teniu bòn blanc per pèndre nègre: vosaltres RAY, vosaltres RAY, que teniu les èynes encisades. *Thos (Ter.), Les dues èynes.*—Que t' afigures que no pesen vint litros? esclafí en Lluis...—Axò RAY! També pesen els quartos. *Pòns, L' auca, p.* 239.

—Ara no tròbo 'l cigarro que m' has dat; o, y 'l tenia al costat meu, a la cadira.—Hòme, axò RAY! aquí 'n tens un altre *Carèla, Brosta, p.* 57. Que 'ns embalsamaria un llòro? —Pròu, un llòro RAY! En [anc] que vulga... *Vilanòva, Quadros, p* 39.—En... axo de fer fortuna lo mès enrevessat y que dona mès mal temps es començar. Es ben al revés dels quadros. Començar-los RAY! *Rusiñòl, Anant pel món, p.* 75.—Y jò sempre dic la metexa: mentres hi haja salut y grácia de Deu, RAY. *Oller, Febre d' òr, II, p.* 239.—A quin cantó dius que 'l tens lo dolor?—¡Ay!... al costat drèt.—No t' espantis: al drèt RAY: al altre 'm faria por, que hi tenim lo pèndola. *Vilanòva, Lo sant de la mestrèssa.*

Algunes vegades se tròba en la forma *array.*

Mira, si no menjèm llus, menjarèm xanguèt!... ab salut ARRAY, tant me plau una còsa còm altra. Be que te 'l endrapes ab truyta! T' enportessen un bossí, èh, nòy? *Pòns, L' auca, p.* 182.

§. 2. *De la preposició*

Preposició es una part invariable de la oració, que servèx per a significar cèrtes relacions èntre les idèes significades per les paraules.

Les preposicions catalanes son les següents: *a, ab, còntra, de, des* o *desde, en, èntre, fins, per, sens* o *sènse, vèrs* o *envèrs, bax.*

Se dividèxen en tòniques y atòniques.

Son atòniques la *a, ab, de,* y *per:* y tòniques totes les restants.

Les tòniques tenen un sòl significat, que representa sempre una metexa relació. Les atòniques, al contrari, representen cada una molta diversitat de relacions còm veurèm en la Sintacsis.

§. 3. *Particularitats d' algunes preposicions*

De. La preposició *de* la trobèm unida a *des* y *desde*.

¡Oh! Còm sinestra la flama—l' ilumina! ¡'M fa fredat!—De des que fou trepitjat—aquèx be, es que mon còr l'ama. *Soler, Lo mònjo nègre, p.* 49.—De desde que us ha dominat—aquèsta passió terrible,—pera res vos queda espay. *Id., ibid., p.* 25.—De desde llavoras dura—lo carrer de la amargura—qu'es dòl de ma vida entera. *Id., ibid., p.* 32.

Al contrari la ometèm després d' alguns advèrbis, còm *demunt, sota, dins*, etz.

Oh nòm de Jesús, qui 't pogués escriure—damunt cada front y dins cada pit. *Verdaguer, Roser*, 14 *Jan.*

A n' el següent passatje *envèrs* está per *en llòc de* o *en comptes de:* sèmbla ser traducció del castellá *en vez*.

Els valers de Lyó envèrs de fer córrer la llansadora, fan ballá 'l fusell, buydant les quadres per empaytá 'ls prussians. *Pòns, L' auca, p.* 87.

Per. En llòc de *per a (pera)* pòt emplearse la senzilla *per*.

Per un altre pregaria—pera mi ni 'n sé, ni puc, *Briz, Cap de Rey*.

Les preposicions pòden juntarse dues o très; y llavòrs una d' elles sòl tenir significació d' advèrbi.

Té la fal-lera d' esser llauner, sens dubte guiat per los seus instints guerrers que 'l criden perquè s' esbravi fent cascos de llauna y caps de llansa de per riure. *Vilanòva, Lo primer amor.*—Darrera la crèu alta bizantina—lo dòl per èntre 'ls arbres s' encamina. *Verdaguer, Canigó, p.* 167.—Desaparegué per èntre la abigarrada concurrència. *Del Bòsch Guidèta, p.* 110.—Una vòlta moríreu en Salèm—a milions moriu sobre de l'ara. *Verdaguer, Roser*, 13 *Janer.*—Y per sobre de la cara—del gòig hi apunta 'l vermèll. *Briz, Cap del Rey*.

A n' els autors antics ocorren cassos de dues preposicions unides per la conjunció *e* (=y), que afecten a uns metexos nòms: lo qual avuy creuríem ser un germanisme.

E tot lo combat e la disputa fo PER e ENTRE en Jacme, compte Durgell, e en Ferrando, rey Daragó qui aprés fo, e lauors Infant de Castella. *Boades, p.* 494.

EN. La preposició *en* pòt confondres ab la preposició *a* seguida de *n* eufònica: per ecz., si dic: *Fica 'l llibre* A N' EL *armari* en llòc d' A L' *armari;* la frase sonará lo metex que si digués: *Fica 'l llibre* EN EL *armari.* La espressió *Deu está* EN EL *cel* sonará igual a *Deu está* A N' EL CÈL. [1]

AB. La preposició *ab* o es la metexa preposició *en*, convertida en *em* pel cambi de la nassal *n* en *m;* o per lo mènos la pronunciem còm si ho fos. [2] Axí dièm: EM O AM *palla y temps maduren les nesples*, y no AB *palla y temps.* Y si la dicció següent comença per vocal, interposem una *b* eufònica, que juntantla a la preposició *em* o *am*, la transforma en EMB o AMB; per ecz.: *¡Quina diferència d' abans* AMB *ara!* y ningú diu AB *ara*, per mès que axís se sòl escriure.

D' aquí 'n resulta que la proposició *ab* (=*em, am; emb, amb*) se confonga també ab les proposicions *en*, y *a* seguida de *n* eufònica (*a 'n*). [3] Axí trobèm escrit: *S' acostá* AB [*amb* o *emb*] *ells tot sopant*, per *s' acostá* A 'N *ells.* Y també: *No 't fiquis mès* AB [*em* o *am*] *les meves qüestions*, per EN *les meves qüestions.*

En comptes de *ab* els mallorquins escriuen *amb*, con-

---

[1] Anal. Fonol. nn. 208, 209.

[2] Ibid. nn. 201 y segts.

[3] Ibid. nn. 208. 209.

forme a la fonètica. Els valencians, havènt probablement adoptat la forma *emb=em*, y convertit la *m* en *n*; han acabat per pronunciar y escriure *en*, y per fer desaparèxer del tot la preposició *ab* de llur llenguatje. Diuen, dòncs, y escriuen: *escrig* EN *ploma d' acer; anava* EN *son company; menja pa* EN *òli*, etz.

§. 4. *De la conjunció*

Conjunció es una part invariable de la oració, que servèx per ajuntar y relacionar les paraules y les oracions les unes ab les altres.

Les conjuncions pòden ser:

I. Copulatives: y son *y (o e)*, *també*, *ni*, *tampòc*.

II. Disjuntives: còm *o*, *(u)*, *be*, *ara*, *ja*.

III. Adversatives: còm *però*, *emperò*, *més*, *ans*, *anc que*, etz.

IV. Condicionals: còm, *si*, *mentres*, *mentres que*, *a no ser que*, etz.

V. Comparatives: per eczemple: *còm*, *axís*, *axís còm*, etz.

VI. Causals: còm *perquè*, *pux*, *pux que*, etz.

VII. Finals: còm *per*, *per a*, *per què*, *a fi de què*, etz.

VIII. Ilatives: còm *dòncs*, *per consegüent*, *per lo tant*, etz.

IX. Continuatives: còm *axís que*, *a mès de què*, etz.

§. 5. *Particularitats d' algunes conjuncions*

ANC. Els antics fèyen us de la conjunció *anc* (o *hanc)* en el metex sentit que *aun* en castellá.

Tu saps fòrt be que jò dic veritat: emperò HANC de aquèsta còsa jò no loé mi metex. *Boeci, p.* 42.

Actualment sòls la usèm en composició, còm se vèu en *encara*, (mellor *ancara*, çò es, ANC-*ara*, còm en italiá ANC-*ora*, y en francès ENC-*ore*, que correspònen al castellá AUN *ahora* o *todavía*.

Aquèsta dicció la empleèm còm a conjunció y còm a advèrbi. Còm a conjunció; per ecz.: ENCARA *que no m'ho haguésseu dit, també ho hauria endevinat*. Còm a advèrbi. *El sòl* ENCARA *no s' es pòst: les estrelles* ENCARA *lluen*.

La conjunció *anc* la trobèm també usada ab la partícula *que*, y equival al castellá *aunque*.

Aquèll cant de serafí—que dels Ángels aprenguéreu, —ensenyáumel vós a mi: —ANC QUE sia un rajolí—de la fònt hont vós beguéreu. *Verdaguer, Roser*, 17 *Nov*.—Cercaré la Carmesina—ANC QUE hi sàpiga morir. *Aguiló, Romancer, p.* 184.—Jò tinc d'ana a cercarla,—ANC QUE hi sabés morir. *Id., ibid p* 190.—Jò la tinc de fer matar,—ANC a mi'm còste la vida. *Id , ibid. p.* 294.

Ordináriament ocorre escrita *en que*.

Ara EN QUE vostè volgués, a mi no 'm donaria la reyal gana, perquè EN QUE sápiga anar a la pescateria y comprar una carnicera de mòlls, els aboco tots al glòbo, no mès que per tapar la bòca d'aquèll pòca sòlta. *Vilanòva, Quadros, p.* 46.—¿Que 'ns embalsamaria un llòro?—Pròu: un llòro ray! EN QUE vulga... Miri, guayti l'aparador. *Id., ibid , p.* 39.—Y EN QUE l'alabança en mi metex estiga mal posada; puc dir que no soc cap fadrí de pasterètes, sino que ho soc ab totes les regles *Id., ibid , p.* 179.—La Pèpa li entortolligá un mocador al còll, recomanantli que no 's llevés el bolèt ni EN QUE passés el Rey, ni EN QUE sués a pluja feta. *Pòns, L'auca etz . p.* 184.—Ell volia guanyar diners y fòra, EN QUE fos a còsta de la seva salut. *Carèta, Conseqüències, p.* 73.—¡Psé! y EN QUE no la estimés ab tot lo còr còm la estimo, un devèr d'agraiment m'obligaria al ferho. *Del Bòsch, Guideta, p.* 92.

Ab el metex significat que *anc* s'emplèa l'advèrbi *mal*.

Jò no admèto insults de ningú, MAL siga 'l president qui me 'ls dirigèsca. *Del Bòsch, Guidèta, p.* 111.

En el metex sentit que *anc* empleaven els antics les frases *ja fos, ja sia* o *ja 's sia*, que va convertirse en *jassia* o *jatsia*, empleada pels actuals escriptors.

En aquèst cas, JA SIA çò que sien enganats [los menors], no pòden demanar restitució còntra lur sagrament [jurament]. *C. T.*, II, XIV, IV.—JA SIE çò que aquèl qui posseèx còses estranyes les tenga sens justa raó; no las dèu pèrdre sinó per sentència, la dòncs còm el demanador o aja provat leyalment que a ell pertanyen. *Ibid*, III, VIII, VIII.—JATSIA que cascú apròu la manera de sa tèrra, emperò... etz. *Ex.*, *p.* 32.

DÒNCS. La conjunció *dòncs* en catalá sempre es ilativa o continuativa, y may causal.

A n' els següents passatjes *dòncs* está en comptes de *pux*, y correspòn al *pues* causal del castellá.

Perçò en Pere s' hi franquèja, — DÒNCS sab que reservat es. *Briz, Venjanses etz.*, p. 119.—Se vèu que hi tenia disposicions [pel dibux], DÒNCS fa còses, que no eren de esperar de qui n' ha après pòc y essent hòme. *Carèta, Rajolins, p.* 45.

Ocorre també usada en el sentit de *llavòrs*.

L' hagueres vist [al cavall] quiet, clavat, sense respirar ni mòure un pèl de la cua, volènt dir: «Que convé quietut, per no campromètre la casa?... Dòncs me sacrifico...» *Rusiñol, Anant pel món.*

Preceida de la conjunció *y*, servèx en frases interrogatives.

¿Y DÒS [1] que no tenim d' enténdrens? els dic jò. D' ensá que soc al món, que mica mès o mènos les persones les he vistes fetes pel metex terme. *Vilanòva, El senyor Joan etc.*—¿Y DÒNCS que tenim de nòu? preguntá al arribar un dels individuos, que forma la cotidiana reunió, al tro-

---

[1] *Dòs*, forma abreviada de *dòncs*. Els mallorquins diuen *ydò*. En el estil familiar també 's diu *dònques*.

bar la convèrsa molt animada. *Id.*, *Els xitxarèl-los* —Y dòncs, Baldiri, qne no fas de manòbra?—He dexat la carrera. *Id.*, *Mal parlat.*

Si. La condicional *si* en poesia algunes vegades s'hi sobrentén.

Sapigués qu'es dòn Francisco,—no 'm caldria pas vestir.—Si n'es el marit que arriba,—me'n aniria a vestir. *Aguiló, Romancer, p.* 236 —No fos pel dir de la gent,—jò aniria a acompanyarte. *Id.*, *ibid.*, *p.* 334.

S'emplèa també en sentit dubitatiu.

Alguns fèyen córrer, ben de bax en bax, si la senyora de Bellamata era una dòna tan estranya, si tenia un gèni tan revés, si no estimava a la nòya gran, si la fèya estar tancada en una cambra quant hi anava segons qui. *Genís, Novèles, p.* 79.—Ja s'havia parlat de si s'avindrien ò no de gèni; de si tindrien ò no família; de si 's moriria en Tòn abans que la Teresona, etz. *Pòns, La còlla etz.*, *p.* 228.—Li sèmbla si estaria be que mon fill, tot un herèu, se casés ab una minyona, que, sinó que no 's pòt dir, ja s'hauria mòrt de fam! *C. Vidal, La pubilla etz.*, *J. Fl.* 1866.

De vegades servèx per a donar cèrta grácia y fòrça a la frase.

Nos escolten potser... —Res hi fa!... ¡Si tothòm pòt sentirho! Si ho publicaria en que fos al mitj de la plassa de tant Jaume!... ¿Es a dir que no gòses a piular? *Pons, La colla etz.*, *p.* 223.—¡No n'havia de sentir de pèna, si aquèlles espressions, posades en ma boca, eren el sarcasme mès descaradòt y viu! *Id.*, *ibid.*, *p.* 201.

Unit al partitiu *ne* o *en*, equival a *que*.

A casa per contentar aquèsta pòbre vellèta, si n'haig d'inventar de mentides, si 'n tinc de fer de farses, perque ella 's pènsi que so feliç! *Vilanòva. Pobrèts etz.*, *p.* 13.—Si 'n fèya l'Armengòl de fèyna! *Del Bòsch, Lo Segador*, *p.* 38.—Les fires de Mirabell ¡si 'n tenen de nomenada! *Vidal, Rosada etz.*, *p.* 207.

Els antics juntaven la condicional *si* ab vèrb en futur. Avuy dia ho tindríem per italianisme.

Si per aventura los Jutges no aurán plè consèll que la pusquen dir [la apelació], o no la volrán dir, o s'absen-

TARÁN, o AURÁN tals afers, que no y porán esser, o per raó dels Jutges COVENRÁ que s'alònc (=s' alongue), etz. *C. T.*, VII, VII, XIX.—Si [algú] DEMANARÁ còsa que estia en pès dèu dir senyaladament lo pès et lo semblant de la còsa e sos senyals. *Id.*, III, IX, III.

A n' el Romancer del mestre Aguiló s' hi tròba empleada ab molta freqüència la conjunció *si* en un sentit difícil d' endevinar, y que tal vòlta correspòn al *si* dels antics, abreviació del *sic* dels llatins en la significació d' *axí*.

SI 'n es cayguda malalta—la princèsa Melisén;—y diuen qu' está malalta,—malalta de sentiment. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 153.—Al cap de la setèna—arriba son marit;—SI li 'n tusta a la pòrta:—¡Arcisa, baxa a obrir! *Id.*, *ibid.*, *p.* 190.—Dalt les cambres del castell—SI se 'n hi ombrèja una nina,—una princèsa gentil,—que se 'n diu Ròsaflorida. *Id.*, *ibid.*, *p.* 191.—Ja se 'n desvèyna l' espasa,—tot lo castell resseguia;—SI la n' ha trobada mòrta—al detrás d' unes cortines. *Id.*, *ibid.*, *p.* 294.—SI n' hi ha una galant dama—que 'n té a fòra 'l seu marit;—se n' es anat a la guèrra,—sèt anys trigará a venir. *Id.*, *ibid.*, *p.* 227.—Pòts cridar a dòn Francisco,—que t' ajude a ben morir.—SI la 'n fa sèure en cadira—y 'l còr li va mitj partir. *Id.*, *ibid.*, *p.* 238.—SI s' estava en Gerinèl-lo,—lo patje que al Rey servia,—netejant a la finestra—les ròbes que 'l Rey vestia. *Id.*, *ibid.*, *p.* 247.

PERÒ. La conjunció adversativa *però* comunment l' anteposèm. Ab tot y ab axò se tròba posposada.

La qüestió, PERÒ, era anar allunyant, aplassant l' espetèc. *Oller*, *La Febre etz.*, III, *p.* 114.—Sonava, PERÒ, la primera campanada de la Bolsa, y aquèsts arrancaven a córrer via avall. *Id.*, *ibid.*, *p.* 193.

SINÓ. La adversativa *sinó* fácilment se confón en la escriptura ab la condicional *si*, seguida del advèrbi negatiu *no:* les quals, essent dues paraules distintes, dèuen escriures separades. Per ecz.: SI NO *hi vens tu* (o SI *tu* NO *hi vens*), *jò no faré* SINÓ *anyorarmhi.*

Se tròba la dita conjunciò empleada en llòc de *esceptos* o *llevat de*.

Tot dòrm dintre 'l castell, SINÓ ses tropes,—tot dòrm vòra 'l torrent, SINÓ ses aygues. *Verdaguer*, *Canigó*, *p* 26. —Totes les vinyes del món s' esgotimen,—SINÓ la vinya de vòstres amors. *Id.*, *Roser*, 22 *Setembre*.

Preceida de negació, equival al advèrbi *mès* ab la conjunció *que:* per eczemple: *No té* SINÓ *flaquèsa*, çò es, *mès que flaquèsa*.

La tal negació alguna vegada no s' espressa; emperò se sobrentén.

Avuy son patró—vòl fer una taula,—té SINÓ un tauló, —y es curt de volada. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p*. 35.

Y. Encara que 'ls antics escriptors d' ordinari se servien de la copulativa *e;* no obstant ocorre vàries vegades la y, que usèm en nòstres dies.

Lo desempararen en la batayla, e sen fugiren: hi de Catalunya en Dalmau de Crexel etz. *Cròn. D. Jacme*, *c*. 9. —E tantost còm liuèrn fo vengut, yl frèt era fòrt. lo Compte va tornar a Barcelona ab tota la sua gent. *Boades*, *p*. 200.

§. 6. *De la interjecció*

La *interjecció*, mès que part de de la oració, es un sò articulat o una sèrie de sòns, ab què significuèm o cèrts afectes del ánimo o cèrts actes del esperit ab una gran rapidèsa y vivacitat.

Una de les manifestacions mès espontánies y mès fidèls del gèni catalá se 'ns oferèx en l' us casi contínuo que fem de les interjeccions en la convèrsa familiar. No obstant y ser la major part d' elles monossilábiques, ¡ab quina claretat y precisió que pinten els múltiples y divèrsos accidents de nòstre ánimo! ¡Ab quina delicadèsa y concisió que descobrèxen els mès íntims afectes del còr y ses mès me-

nudes diferències, no mènos que la opinió y estima que'ns merèxen les persones y les còses! El llarg catáleg, que d'elles n'hèm reunit, encara que incomplet, bastará per convèncens d'aquèsta veritat, mès que mès si assaborim en la major d'elles aquèll gustèt tan característic, tan plaent, tan pròpi de la tèrra.

AH.

AH, tu; no 't fiquis dins, no: òy Pepèta? *Pons, L'auca etz., p.* 70.

ALA.

¡Sopa.—Sopa!... ¡ALA, que surtirèm un xic?—reprengué 'n Lluis, somrienti. *Id., ibid., p.* 121.

APA, AU.

Còm t'arrossègas d'aquèst mòdo dòna!.... APA!.... AU!... ¿Que hi fas aquí reganyant les pèrnes. *Id., ibid., p.* 49.

ATX.

ATX! quina frèt!—dèya 'l senyor Jaume: que be s'está a la vòra d'un bòn fòc! *Bosch de la Trinxeria, Recorts etz., p.* 65.

AY.

Potser si que vostès me vindrán a ensenyar còm se retorna un còs!.... AY jò 't flic! *Vilanova, La Viuda,* I.—Lo Banc d'Espanya ja no es Banc, que es pegat: los xavos tenen demanadissa: nosaltres no 'n podèm gaudir; y 'l Banc (AY[1] lo pegat) sospito que no voldrá bestrèuren pus. *Id., Escènes, etz., Oriental.*

AY DE.

¡AY D'aquèlls que me l'han mòrta!—¡AY DE qui la feu matar!—¡AY DELS que no 'u aturaren,—y ho podien aturar! *Aguiló, Romancer, p.* 136.

AY AY.

Y, a propòsit, Cristina: sab qu'els pabordes compten ab vostè?—AY, AY! per què! *Bosch de la Trinxeria, Montalba,*

---

1 A n'aquèst segón eczemple l'AY té fòrça de correcció.

p. 140.—AY, AY...—esclama la Pèpa mirant envèrs la fònt: —¿Volèu jugar qu' es la Emília aquèlla que passa? *Pons, L' Auca, p.* 98.—De rialles venen ploralles.—¡AY, AY! ¿Que t' ix fum pe 'l nas?—Jò 't diré... ab lo frèt.. l' alè... *Soler, La dida, p.* 44.

AY CARAU.

Còm no té pare ni mare,—y jò me'n cuydo...—¡AY CARAU! —Vaja, dònques... Adeu siau:—pensèuhi, y obrèu còm pare. *Soler, Lo ferrer de tall, p.* 35.

AY SI.

Ella 'm va dir que alsava el colzo; y jò li vaig contestar qu' era una... ¡AY SI! perdoni, que ja no m' en recordava: òh, y que ho tenia al capsiró de la llengua *Vilanova, A casa l' alcalde.*

BA, BA.

BA, BA! no hi pensèm mès: si avuy los he perdut, demá 'ls guanyaré. *Del Bosch, Guidèta, p.* 138—¡Uy! qu' estèm mal humorats! Benèt,... ¡BA, BA! trèu la petaca y déxam fer un cigarro. *Id., ibid., p.* 101.

CA.

Jò? que 's pènsa que ho dic per mí? CA! que anem lluny d' òsques! *Vilanova, Un bon partit,* VI.—Y encara dura la broma!—¿Que volèu dir?... ¿Lo d' aquèll ximplèt?... CA! Ja li ha fugit... Per cèrt qu' está que bufa. *Pons, L' auca etz., p.* 234.

CA, CA.

Còm lo vèya mirar d' aquèlla manera!... que vòl que li diga? me va fer atmètlla.—CA, CA, si 'l seu pretendent es un d' alt, jovenèt, ab patilles rosses. *Vilanova, La viuda,* III.

CARAM.

¡Ay! Si... si tinc rès que dirhi,—no hi podria fos qui fos. —¡CARAM! Dònes diguèu qu' ab vós—s' ha d' aná ab compte a renyirhi.—¡Vaya! y vós mès que ningú. *Soler, La dida, p.* 34.

CARAT.

Escolti, senyora Pèpa.—¿Qui li ha dit que 'm dèya Pèpa? preguntá desseguida ella.—La seva nòya—¡CARAT! quina franquèsa gasten! *Vilanova, Un bon partit,* I.

CARAU.

¡Mal còm no reventa!—esclatá 'l trompa.—¡Si que 'm volèu be, CARAU! *Pons, L' auca etz., p.* 144.

CUCUT.

Ascoltin, ¿voldrien un viudo? Aquèst si que fora de l' hòrt a la òlla: très mesos de matrimòni, y CUCUT. *Vilanova, Lo senyor Joan etz.*—Ara arreplegaries una nòya rica; després, si tot axò cau, ¡CUCUT! *Oller, La Febre etz.*, III, *p.* 178.

¿ÈH?

¡Quin honor! ¿EH, CÒSME? ¡Tot un cuyner de casa 'l marqués de Sentmanat dinar aquí, en aquèsta taula! *Vilanova, Una recepta vella.*—Nosaltres nos en podèm anar al cotxe ¡ÈH? ¡Ep, Jòrdi, Eladi! anem? *Oller, La febre*, III, *p.* 111.

ÈLA

Déxam vèure una carta, una tan sòls.—¡ELA! que també está jelós ell? ¡Viva! ¡Viva! *Id., ibid., p.*, 184.

ÈP.

Minyó... mosso... ¡ÈP! una truyta a la francèsa. *Vilanova, A les quatre de matinada.*—M' agrades minyó: tu ets dels nòstres...—¡EP! mèstre, jò no soc de ningú. *Del Bosch, Guideta, p.* 132.

ÈP, ÈP.

¡EP, ÈP!—cridá ell tot escandalisat y encongit ensemps. —No digues heretjies, nòya, que tu no hi entens rès. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 76.

ÈPS, ÈPS.

Y qui es ella?—¡Oh, qui es, qui es?...—EPS, ÈPS! dexèmho córrer, que no tinc empènyo. . *Ubach y Vinyèta, Mala herba, ps.* 18-19.

ÈCS.

¡ECS! ¡ÈCS!—feu l' aludit, torcantse ab un pany del tovalló. —¡Quina còsa *me buta!* (mès bruta). *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 85.

ÈY.

EY, jove, mestrèssa, ¿vòl escoltar quatre paraules? *Vila-*

nova, Avans de festa.—Fugitius per tots cantons,—fent obrir pòrtes tancades—per a fugir de les tropes—de Lluís Felip, y... aquí...—Però ¡ÈY! no ho torneu a dí! *Soler, La rondalla del infern.*—¿Qui 'ns ne priva, si vostè y jò ho volèm? ¡EY! jò crèc que 'l seu pare no hi tindrá rès que dir. *Carèta, Conseqüèncìes, p.*, 108.—¡Ximple!—¡EY! Aquí a n' en Ròc—no li diu ximple ningú. *Soler, La dida, p.* 47.—¡Ave Maria Puríssima! esclamen algunes dònes.—Si, ja 's pòden senyar vostès: so dels ròjos, del més encèsos; y que ho seré tota la vida, ÈY. *Vilanova, Sant Antoni.*—Allá hont te tròbi... te juro—que 't mato. EY... moralment. *Soler, Gra y palla, p.* 72.—Tinc la paraula y no me la quita ningú, ni en que fassen la Constitució nòva. EY, salvo error. *Vilanova, Quadros, p.* 116.

ÈY, ÈY.

EY, ÈY, no remeni les maduxes: ¿que 's pènsa que es xanguèt? *Id., ibid., p.* 165.

FA.

Lluís: ¿que no ho sabs? Aquèll ximplèt s' está ab la Emília... ¿Que te 'n sèmbla?... Si m' embrutes, t' emmascaro, FA? *Pons, L' auca etz., p.* 300.

FUF.

¡O! ¡Vós no sou una dida;—¡sou un dimòni—Milló:—una crèu, una oració,—y ¡FUF! me fonc desseguida: *Soler, La, dida, p.* 93.

HÈM.

¡Magnífic, magnífic... ¡HÈM! ¡però ja sé lo que 'm còsta! *Oller, La febre etz.* I, *p.* 66.

HÒLA.

¡HÒLA! 'L Ros que canta ja.—¡Uy! ¡no canta pòc ni gayre! *Soler, Lo ferrer etz., p.* 38.

HUM.

HUM, feu arrufant lo nas.—No son mès que menestrals acomodats, que van de les festes. *Oller, La papallona*, X.

ÒY?

Aquí hi ha sustáncia de crema, de xocolata y de neules, ¡ÒY, nòya? *Vilanova, Quadros, p.* 131.—Lo que ménos,

s' haurá pensat, que li havien calat fòc a la fábrica, ¿òy oncle? *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p*. 101.—Val més parlá clar, que remugá, òy? *Pòns*, *L' auca etz.*, *p*. 82.

Òy.

¿Vèus, Mohèt?—Ja 't cumplèxo la promèsa.—¿Oy?—Oy. *Soler*, *La rondalla del infèn.*

Òh y.

Tan metex sèmbla que no es del cas!—O, y que es cèrt, li respòn una: a mi m' haurien de menester, ja veuria còm les pentinava, sens escarpidor .. ò, y jò, que a la bòna, tant còm vulguen; però a les males, no tinc termens a la bandera. *Vilanòva*, *La viuda*, I.—¡Be pròu que li agradaven les mares de Deu! Oh, y la de la Concepció sobre totes! *Pòns*, *L' auca*, *etz.*, *p*. 9.—Ara no tròbo 'l cigarro que m' has dat. O, y 'l tenia al costat meu a la cadira! *Carèta*, *Bròsta*, *p*. 57.—Hont s' es vist una dòna viuda empolaynarse d' aquèsta manera!—O, y un' altra còsa,—salta la del tercer pis, vostès pòt ser encara no ho han reparat... S' empolva la cara! *Vilanòva*, *La viuda*, III.

Òy da.

Pare, si fòssem en aquell temps que vós anáveu pel món, òy da! demá còm vos hi quadraríeu! *Genís*, *Novèles*, *p*. 74.

Òy si.

Y alló d' aquèll dia ¿voldrás dirme encara que no va ser un petó?...—Ay, si, si... que ets ximple! òy si, que va ser un petó. *Vilanòva*, *Un bon partit*, X.

Òy tal.

Vaja, vaja, no mes sou bòns a riure, y ni 's recordèu del bòn Jesusèt...—Oy tal, fa la nòstra veina Manèla. *Carèta*, *Brosta*, *p*. 58.—Si es mes prima que un fus!—Oy tal: sèmbla un paraygua plegat. *Vilanova*, *La viuda*, III.

Pse.

Mira quines postures fa. Y axò li agrada a en Lluís?... Pse ... dèu ésser rica. *Oller*, *La papallona*, X.—¿No 't sèmbla que si li faig la propòsta jò en persona, ell ho ha d' agrair mes? —¡Pse! No es mal pensat. *Id.*, *La febre etz.*, III, *p*. 169.—¡Pse! la mallarènga!... ¿Que 'n volia un picotí, prendèta? *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 161.

Psit.

Psit, psit,—torná a cridar la cusidora, fent entrar altra vòlta al estudiant.—Que has quedat be al retrato? *Oller*, *La papallona*, XI.

Pst.

Pst... sento passos... sobretot que no 's conèga qu' has plorat. *Bosch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p*. 139.

Puff.

Es realment una mòfa de mal gènero. ¿En Gilèt marquès? ¿Tu marquèsa? ¡Puff! *Oller*, *Febre d' òr*, II, *p*. 240.

Puf.

¡Que es cas de medecines! Encara no les hi acostaven a la boca ¡puf! prenia tan be la punteria per sota, que xicra, plat y cullera, tot anava enlayre. *Vilanova*, *Tristèta*, XIV.

Txe.

Gilèt, hòme, nosaltres... escapá a la Paulèta ab tò adulador.—¡Txe!—feu son marit interrompentla. *Oller*, *La febre etz.*, *p*. 217.

Uh.

Si, si; res: hèm de callarho.—¡Uh! ¡Ell y 'l cabo quins aucells! *Soler*, *La rondalla del infèrn*.

Ux.

¡Vaja, quina indecència! desprès de volernos enganyar donantnos una pessetòta, encara venir a renegar a casa... ¿ahont s' es vist? ¡ux! *Del Bosch*, *L' exemple*, I, *p*. 47.—¿Que dèu volèr dir bord? Potser es un renec. ¡Ux, quina paraulòta! Me fa un fàstic! *Carèta*, *Conseqüèncìes*, *p*. 26.—Pregúntaho a la Felissa. Ella te 'n donará raó.—¡Ux!—esclatá la Pèpa. ¡Quina una me 'n retrayèu. *Pons*, *L' auca etz.*, *p*. 198.

Uy.

¡Uy! qu' estèm mal humorats, Benèt!... ¡ba, ba!. trèu la petaca y dèxam fer un cigarro. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p*. 101. —Y ¡ve de temps!—¡Uy! si hi ve! *Soler*, *La dida*, *p*. 34.

VAYA.

¡Caram! Dòncs diguèu qu'ab vós— s'ha d'aná ab compte a renyirhi.—¡VAYA! y vós mès que ningú. *Id.*, *ibid.*

XIST.

XIST, aquí no 's diuen cèrtes espressions: be pròu que m'ho pènso lo que vos ha dit. *Vilanova, A casa l'alcalde.* Les seves ties, aquèlles bònes mosses que s'estaven al costat dels Agonitzants, si mès de quatre vegades...—XIST, XIST, fan les demès, calli qu'ara puja. *Id.*, *La viuda*, III.

XIT.

¡XIT!—feu l'Aureliana, posantse un dit a la boca. *Carèta, Conseqüències*, *p.* 226.

Y ARA.

Mercè, prènga la bòna voluntat; si es servida. Grácies—feu ella reculant.—¡Y ARA! ¿A què ve axò?—No, no; ja li estimo; però grácies. *Carèta*, *Conseqüències*, *p.* 104.—Manèl!... Y ARA!... ¿Que 'm van dir? ¡Que s'estava ab la Emília!... ¡Ab la Emília!... Ja sab qui son? *Pons*, *L'auca etc.*, *p.* 160.

També solèm emplear còm a interjeccions altres parts de la oració y oracions enteres.

¡RENÒYS, quina sardana mès revessa... y mès pitera! ¡Si n'en es d'engrescadora!... Talment fa bullí 'l cervell... *Tos (Ter.)*, *Les sardanes.*—Si 'm giro a ponent, MINYONS DE DEU, còm una ratlla de nòtes musicals escrites en lo pentágrama del cèl... vèig la blava serralada del Montsèny. *Id.*, *ibid.*—¡TIRA PEXÈT! Dòn Miquèl, quines carícies! *Del Bosch*, *Guidèta*, *p.* 118.

TERCERA PART

SINTACSIS

Sintacsis es la part de la Gramática, que tracta del enllaçament de les paraules per a formar la oració, y del de les oracions èntre sí per a formar el discurs.

Oració gramatical es la espressió del pensament feta per paraules.

Se dividèx en simple y compòsta. Simple es la que cònsta d' un sòl vèrb; compòsta la que cònsta de dos o mès vèrbs.

De la compòsta 'n tractarèm en son llòc corresponent.

La simple pòt ser substantiva, nèutra, o intranzitiva, activa o tranzitiva, o passiva, segons que 'l vèrb que hi èntra sia el substantiu, intranzitiu, tranzitiu o passiu.

Els elements de la oració pòden ser: *a)* primaris y principals; *b)* secondaris y accessòris; *c)* circunstancials. De cada una d' aquèstes très classes ne tractarèm en altres tants articles.

ARTICLE PRIMER

DELS ELEMENTS DE LA ORACIÓ PRIMARIS Y PRINCIPALS

Els tals elements son el nòm y 'l vèrb: y còm el pronòm personal substituèx al nòm substantiu, dèu ser colocat en el metex ordre que ell.

Aquèstes parts de la oració, per ser de les que havèm anomenat variables, eczigèxen una cèrta conformitat èntre sí respecte dels accidents gramaticals de que son susceptibles. Exa conformitat s' anomèna concordáncia; y a ella están subjectes totes les parts de la oració variables.

CAPÍTOL PRIMER

DE LA CONCORDÁNCIA

La concordáncia pòt ser del article ab el nòm substantiu; del substantiu ab l' adjectiu; del subjecte ab el vèrb.

§. 1. *Concordáncia del article ab el nòm*

L' article concèrta ab el nòm substantiu en gènero y número.

L' eura de LA finestra comensava a rompre LA inflor deLS botonèts agramullats èntre mitj de LES fulles velles. *Vilanòva, Esponsalicis.*

Ab dos nòms substantius, l' un masculí y l' altre femení, l' article prèn el gènero del mès proper.

Els amics y amigues dels Solers vingueren a felicitarla ab entussiasme. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 88.

L'article nèutre, seguit d'un adjectiu masculí o femení, refòrça llur significació.

Me basta conèxer a un y altre, y lo cego qu'estás tu per aquèlls pues de Balanyás. *Oller, La Febre etz.* III, *p.* 136.—Es ell que m'ha de perdonar ara a mi per lo rencorosa qu'he estat, per lo sorda que m'he fet a son penediment, per lo intolerant qu'he sigut de ses flaquèses. *Id., ibid. p.*, 191.—En Puigventós s'havia rigut de la ocurrència per lo xistosa. *Id., ibid., p.* 52.—Ni d'axò'l culpo, per dos raons, que s'enclòuen en una: per lo vergonyanta qu'es la misèria. *Id, idid., p.* 30.—La Mimí estiguè lo mes xamosa, xistosa y decent que's podia desitjar. *Id., ibid., p.* 62.—En Valentí no diguè un sòl mot: l'havia impresionat lo solèmne del tò y del moment en que son pare li havia fet tan sanes reflecsions. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 96.—Vels' hi aquí, dòncs,—aná dient fra Joan ab vèu tremolènca, que be indicava l'impresionat y afectat que se trobava. *Del Bosch, L'exemple*, I, *p.* 32.—Per çò dic, sabènt lo dolsos—que eren, quant pensava en dols:—Los recòrts de la infantèsa—ne son molt dolsos recòrts. *Soler, Gra y palla, p.* 77.

§. 2. *Concordáncia del substantiu ab adjectiu*

L'adjectiu, y lo metex els pronòms demostratius y possessius, concòrden generalment ab el substantiu en gènero y número.

Havia trobat [en Parladé] la pedra filosofal: vull dir que no havia fet res en tota sa vida. Gallòfo per inclinació y de naxènsa, lo treball li era antipátic y aborrit, perquè anava còntra la seva naturalèsa, que no podia contradirla. *Vilanvòa, En Parladé*, V.

Per a evitar la cacofonia dels possessius *ma*, *ta*, *sa*, y'l substantiu femení següent, quand comènça per *a*, alguns emplèen el possessiu en el gènre masculí.

L'Hereuèt té pròu cabòries: no fará gayre cas de mon ausència. *Pin, Garrigas, p.* 143.—De dia y de nit mon ánima

us crida,—de dia y de nit. *Verdaguer*, *Roser*, 27 *Nov*.—Les nòves armes vetllá—al pèu de SON ara santa,—cavaller de Jesucrist,—ja veurán ta nòva espasa. *Masriera*, *p*. 54.

Alguns adjectius, còm *tot*, *mitj*, y 'ls pronòms demostratius, prènen la forma masculina ab nòms pròpis de llòc femenins. Axís dièm: *tot Barcelona*, *en aquèst Barcelona*, etz.

¡Quin mirador el de la galeria! S' hi vèu MITJ Barcelona. *Pòns*, *L' auca*, *p*. 21.

Dos o mès substantius d' igual gènero en número singular eczigèxen l' adjectiu en plural y en el metex gènero.

Resten a fòra ESTÈSOS a tèrra lo jove y lo vell. *Carèta*, *Rajolins*, *p*. 69.—Aquèsta portalada donava ingrés a uns REGULARS jardí y parc. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p*. 96.—Succeia un moment de calma, d' espectació y ansietat GENERALS. *Id*., *ibid*., I.—En la ciutat anaven renaxent la confiança y la tranquilitat PÚBLIQUES. *Id*., *ibid*., 135.

Si 'ls substantius son de gènero diferent, es preferit el masculí.

A dos soldats, que estaven allí menjant, s' hi havien acostat un nòy y una nòya MÒROS, demanantlos pa, *Carèta*, *Rajolins*, *p*. 70.—Balcó y finestra eren OBÈRTS: los mòbles havien desaparegut. *Id*., *Conseqüencies*, *p*. 149.—Y aquèlla quietut y poètic mistèri tan ben APARELLATS trencava 'l còr, etz. *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 82.

L' adjectiu, que 's referèx a dos o mès substantius en plural y de gènero diferent, concèrta ab el mès proper.

Passades les festes, PASSATS los convits y demes manifestacions d' alegria, lo bull de tan llegítim entussiasme aná calmant, y Barcelona torná a son estat normal *Carèta*, *Rajolins*, *p*. 80.—Les petites alicates y 'l remenut martell, MOGUTS per ses lleugeres mans, rondejaven el cargòl, subjecte al cavre del vetllador, el metex que si s'empaytessen. *Pons*, *L' auca*, *p*. 42.

Els participis de present y 'ls adjectius terminats

en *nt*, unes vegades s' usen còm d' un sòl gènero, altres còm de dos.

Y no perquè la Guidèta fos tan cuydadosa dels quefers domèstics ni tan AMANT de treballar etz. *Del Bòsch, Guidèta, p.* 80.—Tota carinyosa y mitj RIENT, ab una llágrima que relliscava sobre sa galta, me diguè: mira, te tinc preparada una sorprèsa. *Bòsch de la Trinxeria, Pla etz p.* 272. —Esclatant ensemps un endiastrat espetèc de sòns, conjunt atabalador de vèus les més AXORDANTS y aspres, començá la esquellotada. *Pòns, Trascant etz. p.* 56.—Cada graó que de l' escala puja—lo rega ab una llágrima COENTA. *Verdaguer, Canigó p.* 186.—Una munió d' hòmens esperitats ab tèyes FLAMEJANTS la voltaven ab intenció de cremarla. *Del Bòsch, Guidèta, p.* 128.—La vida que li dáreu perquè esflora—d' ídols de carn FARUMEJANTA al pèu. *Verdaguer, Roser,* 7 *Setbre.*—Y d' aquèll riu la cinta ANGUILEJANTA—al pèu del Canigó les daynes guia. *Id., Canigó, p.* 76.—Qui lliga la Iglésia santa—es lo metex Llucifer: —desenvaynau vòstre acer—y quedará TRIOMFANTA. *Id., Roser,* 18 *Maig.*—En mitj dels desèrts de l' aygua examplará ses ales RESPLANDENTES. *Vilanòva, Primavera enganyosa.*—Cadascú ab lo seu mall fa una pregunta DIFERENTA a la barra de fèrro, que surt de la calda. *Vilanòva, Lo Serraller.* — N' es RUMBANTA, ben prisada,—lleugerèta còm lo vent. *Thos (Ter.), Fadrinada.*—¿Qui sab si es do d' alguna fada,—que si agrait y ara metex no accepta,—còm l' òr a má mès DILIGENTA vaja? *Canigó, p.* 27.

Quand el participi de present pòrta el complement, que còm a vèrb li correspòn, s' usa no mès en el gènero masculí y en nòmbre singular.

Vejé en lo segón replá del tèrç pis un munt de persones AUCSILIANT a algú que havia caygut. *Oller, Febre d' òr*, II, *p.* 242.

En les oracions del vèrb *ser* ab atribut, aquèst concèrta ab el subjecte en sòl número, si es substantiu; y ademès en gènero, si es adjectiu. Axí dièm: *Aquèst fou* L' [LA] *èsca del pecat; L' hòme es* LA *criatura mès perfecta d' aquèst món. El sòl es lluminós; La lluna es clara; Els astres son bonics; Les estrelles son hermoses.*

Quand l' atribut es un substantiu de diferent número que 'l subjecte, el vèrb pòt concertar ab qualsevulla dels dos.

El cornetí, en aquèll clima, diu que li EREN unes metzines. *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 67.—Y encar tot axò SON flors y viòles: perquè petit o gran l' armari, no hi ha remèy, lo tinc de pèndre còm siga. *Id.*, *Un porter*.—La hòra senyalada ERA les dèu. *Carèta*, *Conseqüències*, *p.* 103.—La meva trista berena—no es per tan gran cavaller,—que 'ls aglans y lo pa d' òrdi—n' ES tot lo meu aliment. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 274.

§. 3. *Concordáncia de subjecte ab vèrb*

Dos nòms en singular, units per conjunció, sòlen portar el vèrb en plural.

Ella y l' Eudal casi be no 's MIRAVEN. *Genís*, *La Mercè etz. J. Fl.* 1878, *p.* 195.—Després tragueren xacolata ab melindros, y mare y filla 'l CONVIDAREN ab molt agrado. *Vilanòva*, *Escenes etz. p.* 17.—Durant dos minuts ni ell ni son fill BADAREN boca. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p.* 172.

Pòden també portarlo en el número singular, mès que mès quand la conjunció es disjuntiva.

¡No tinga por! no es tant el perill. Allá hont VA D.ª Tecla y sa filla, be hi pòt anar vostè. *Bòsch de la Trinxeria Montalba*, *p.* 101.—Fill, herèu de ma glòria y mon llinatje, —ta petició m' AGRADA y ton llenguatje;—demana si a ton oncle li PLAUEN còm a mí. *Canigó*, *p.* 10.—La brèga o baralla o batussa AMENASSAVA anar sèria. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 95.—No hi ROMÁS rey, compte, ne baró, ne cardenals, archebisbes, bisbes e abats e priors, que nol EXISSEN a reèbre. *Muntaner*, *Cròn. c.* 23.

Si van units ab la preposició *ab* prènen també 'l número plural.

Y 'l senyor Jaume, atrafegat, pogué dissimular l' esclat de dolor qne sentí al vèure la Tristèta, que allavòrs AB la Catarina ENTRAVEN ploroses y se 'n PUJAREN dalt voltant pel taulellèt. *Vilanòva*, *Tristèta*, XIII. — El dia que l' He-

reuèt devia exir de Pilat, lo Narcís armá la tartanèta, y AB la Mercè y la tia ANAREN a cercarlo. *Pin, Garrigas, p.* 244. —AB ton avi, ja que sabs de llegir, escriure y comptes, PENSÁVEM encabirte al comèrs. *Pòns, La còlla etz. p.* 58.

Se tròba usat el singular, principalment en els autors antics.

Fèula ben gran, que AB sos mònstres—hi CÁPIGA 'l paganisme. *Verdaguer, Nazarèt, p,* 61. —Còm Tirant AB sos companys FOU apleguat [arribat], anaren a fer reuerència al Rey. *Tir., c.* 39. —El rey Loys AB altres moltes companyes de pèu e de cauall, sen VA aturar a Roselló per faer çò que menester seria per los affers de la guèrra. *Boades, p.* 136.

Quand ocorren dos o mès subjectes de diferent persona, el vèrb concèrta ab la mès digna, y prèn el número plural.

La primera es mès digna que la segona, y aquèsta mès que la tercera.

Tant ell còm jò SONRÈYEM ab la esperansa d' obtindre un fruyt de son talent y de son treball. *Del Bòsch, Guidèta, p.* 153.—Ja havia surtit fadrí fuster: y a casa, solèts, la mare y jò 'ns la PASSÁVEM còm uns generals. *Vilanòva, Quadros; p.* 178. — Després lo vell Parera y jò COLOCÁVEM pesses de ròba tenyida al devant dels pins. *Carèta, Rajolins, p.* 87.—Tinguèu pietat d' aquèts infants; qu' ells ni jò TENIM farina, llit, ni casa. *Id., ibid., p.* 67.—Tu y la Lluisa may TINDRÈU pròu sèny. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 131.—Tu y ta mare SOU unes blèdes... sempre una malòria o altra... no s' hi pòt fer carrera... n' hi ha per tirar el barrèt al fòc. *Id., ibid., p.* 143.—Tu y ta mare VESTIUvos: anirèm a donar un vòl al parc. *Id., ibid., p.* 144 —¿No érem al terrat? No hi ÉREU vós, ell, els altres y tothòm? *Pòns, L' auca etz. p.* 77·—Fill, ¿perquè has fet açò? Vèt que jò e Josèp te CERCAUEM, e ÉREM trists còm not TROBÁUEM. *Sèrra, p.* 170.

Se tròba també 'l vèrb concertant ab el subjecte mès proper.

Tu y ningú mes ne TÉ la culpa. *Oller, L' escanya pòbres, J. Fl.* 1884, *p.* 168.—T' equivoques, minyó: lo que DÈC seguir jò, tu y tothòm, es lo que 'ns dicten la conciència y 'l

devèr. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 94.—HAS de sapiguèr [1] tu y tots quants desitjen lo metex, còm jò, que no podrèm may, etz. *Id.*, *ibid.*, *p.* 102.—Lo millor que PÒTS fer tu e los teus, es que ' us afermèu ab la vòstra fè, axí còm dèuen fer bòns cristians. *Tir.*, *c.* 123 —E très sperits vingueren de sots nòs,—Dels quals no io ne 'l Mèstre 's PERCEBÉ. *Dant.*, *Inf.*, XXV, 35-36.

Quand dos pronòms, un de primera o segona persona, y un altre de tercera, se referèxen a un metex individuo, el vèrb pòt concertar en persona ab qualsevulla dels dos.

Jò SOM un rey encantat,—sèt anys per tu pènes PASSA —sèt anys per amiga't CERCA. *Aguiló. Romancer*, *p.* 43—Qui m' HA de protegir a mi, ETS tu, ara que ja sabs comprar jèrros tot sòl. *Oller*, *La febre etz.* I, *p.* 76.—¡Oh! jò no me espanto ni m' amoino. Qui S' AMOINA SOU vosaltres, que creyèu en metjes. *Id.*. *ibid.*, II, *p.* 249.—Jò so qui ab ses maresmes sos cims anivellava,—qui escambell de tes plantes FEU mònstres y Titans,—qui FA mons y 'ls ESBORRA. *Verdaguer*, *Atlántida*, X, *p.* 288.—Jo SOM aquèll qu' en lo temps de tempesta—. . . . .—VAIG sobre neu descalç ab nua testa. *Ausias*; *Amor*, 10.—Jo so aquèll, qu' en leig offici 's CRIA;—SAB e no SAB qu' es mal, e no 'n PRÈN altre. *Id.*, *ibid.*, *Estramps*, 4. —Jo so stada aquèlla desuenturada de la casa imperial, qui no HAGUÍ compassió de mi metexa. *Tir.*, *c.* 477.

Els nòms que significquen moltitut, pòrten el vèrb unes vegades en singular, altres en plural, y alguna vegada en abdós nòmbres.

A. *Singular*

Un EXAM de coneguts seus BRUNZINAVA en la part mes estrèta y fosca d' aquèlla desigual travesia. *Oller*, *La febre etz.*, II, 210.—Cap a mitj dia la FERAM dels soldats s' AGOMBOLÁ per la plaça, enllepolits pel ranxo. *Pòns Trascant*, *etz.*, *p.* 112.—De prompte sonaren trompètes y s' oiren alarits de tots cantons: una MUNIÓ de nòys VENIA corrents.

---

[1] Mellor *sabèr*.

Carèta, Rajolins, p, 60.—Es natural que una VOLIOR de papallones se DIRIGÈSCA allá ahont abunden les flors. *Del Bòsch, Guidèta, p.* 90.

B. *Plural*

¡Ay carat! ¿Es dir que 's CARTÈJEN aquèll PARÈLL?—esclamá en Foix ab un candor tot de pare calsassa. *Oller, La febre, etz.*, II, p. 205.—La FERAM de les veines, ab ses andròmines èntre mans, ENVOLTAVEN a n'en Lluís. *Pòns, L'auca etz. p.* 48.—Tots los diumenjes VENIEN a can Fontaner una PROFESSÓ de pagèsos per sentir aquèlla musica tancada dins la caxa. *Bòsch de la Trinxeria, Recòrts etz. p.* 31.—Los aucellayres pujen les gàvies, en les que un EXAM de canaris, verderòls, merlòts y periquitos FAN la passada. *Vilanòva, Gent de casa, p* 193.—Un poquèt mès enllá un altre GRUPO de gitanes RENTEN gitanèts ab bolquers o 's pentinen l'asprosa cabellera tot rient y conversant elles ab elles. *Id., Gitanèsca.*—En los mercats una MUNIÓ d'anants y vinents, de minyones y hortalanes, CRIDEN, REGATÈJEN y ALABEN O DESPRECIEN la Mercadaria. *Id., Gent de casa, p* 193.

C. *Singular y plural*

No cal dir, que si mès GENT petita hi HAGUÉS hagut a la casa, mès ne HAURIEN surtit a la pòrta. *Genís, La Mercè etz , J. Fl.* 1878, *p.* 178.—Jò, servidor teu, guardaua ouèlles de mon pare; e VENIA lo leó e lo ors, e PRENIEN la ouèlla; e jò la lurs tolia: e ENFALONÍENSE còntra mi, e jò aucéyalos. *Sèrra, p.* 106.

En algunes ocasions se tròba la concordáncia èntre les idèes significades per les paraules, y no èntre aquèstes considerades gramaticalment.

Potser parlarme d'ell, d'aquèll murri, d'AQUÈLL BÒNA PESSA...—Es clar. *Pòns, L'auca, p.* 218.—A dins, torno a dir: y la que 'm repliqui, d'un còp de xinèl-la la estabornèxo. Ahont van AQUÈSTES PÒCS MÒDOS!.. *Vilanòva, Tristèta*, XIII.—¿Que volia que fes ab AQUÈXOS PÒCA CRIANSA, (li va dir en Parladé a la nòya) si en aquèsta hòra ja es tancada la casa de correcció? *Id., En Parladé.*—Y, fos el caliu de la companyia, fos la llábia del rellogat, que de tot ne sabia un rengle; FOS ELS DITXOS y manditxos d'en Tòn,

que ja 'ls amenassava ab un sòlo; en Lluís hi etjegá una rialla. *Pòns, L' auca etz. p.* 212. QUATRE PICS Y REPICÓ, ressonant de sobte per la escala, els VINGUÉ a sorprèndre. *Id., ibid., p.* 94.—Ella arreplegá 'ls romansos, part dels mòbles y la nòya, VULGUES O NO VULGUES en Tit, que de cap manera hi cedia. *Id., ibid., p.* 162.—Que no sabs qui es aquèst bòn mosso?—me preguntá LA PLATS Y ÒLLES, signántmel. Es lo de la Madrona. *Id., ibid , p.* 267.

En oracions de vèrb nèutre fetes ab l' aucsiliar *havèr*, el participi de pretèrit pòt quedar invariable, çò es, en número singular y gènre masculí o be concertar en gènero y número ab el subjecte de la oració.

Amor, amor, amor—tant metex m' ha VINGUT ta rierada,—omplint mon pòbre còr—còm la tèndra poncella de rosada. *Verdaguer, Roser, 5 Janer.*—N' han VENGUDES novelles—de França a l' Aragó—que 'l mal patje dòn Blasco—n' ha mòrt al seu senyor. *Aguiló, Romancer, p.* 27.

En oracions de vèrb actiu o permanèx invariable, o be concèrta en gènero y número ab el terme de la acció.

No fa pas molt temps, corria pel veinat que havien TRET una galant rifèta. *Carèta, Bròsta, p.* 23.—Quant n' era mitj en l' ayre,—demana «confessió.»—N' haurás la que ha TINGUDA—per tu lo meu senyor.—*Aguiló, Romancer, p.* 29.—Deu de pènes y dolors—ha TEXIDA nòstra vida. *Verdaguer, Roser, 29 Oct.*—Me recòrden... los jóvens militars, que he VISTOS anar a la guèrra somiant ja los llorers de la victòria. *Id., Dietari, p.* 14.—Ab les glaçades y les plujes les pòsts de la palanca s' han mitj PODRIDES. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 97.—Aquèll es astruch, a qui Deus ha DONADA grácia, sanitat e seyn. *Jaf.* 29.

Els vèrbs *havèr* y *fer* usats impersonalment eczigèxen el número singular fins ab un nòm en plural.

A. *Havèr.*

Aquèxes pallètes, que hi HA a la Establia,—comprar jò voldria,—Jesús del meu còr. *Verdaguer*, *Roser*, 27 *Des.*—En la nòstra família hi HA alguns pòbres que afavorir. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 54.—Anys HA que no 'ns havèm vist ab ella ni ab una altra germana. *Carèta*, *Conseqüencies*, *p.* 139. —Lo Narcís dèya: Me sèmbla que quant l' Hereuèt torni, hi HAURÁ disgustos. *Pin*, *Garrigas*, *p* 240.—Hi HA còses que per ser descubèrtes o conegudes, no es precís que la boca les diga: los ulls les delaten. *Del Bòsch*, *L' exemple*, I, *p.* 44.

B. *Fer*

FÈYA três mesos, três mesos mortals que no sabia una paraula d' aquèlla família tan volguda! *Oller*, *La febre etz.* III, *p.* 302.—FA três nits que no dòrmo. *Id.*, *ibid.*, *p.* 175. —Figuris si n' haurè passades!.. Ja FARIA dos anys que fora metje! *Pòns*, *L' auca etz. p.* 273.—FÈYA três anys qu' era aquí. *Id.*, *ibid.*, *p.* 31.

Algunes vegades emperò se tròba 'l vèrb en plural.

A la vila de Ripoll—n' hi HAVIEN dos comares—que no s' han pogut casar—y son fadrines granades. *Masriera*, *p.* 128.—De vegades hi HAN bestiòles, que si poguessen parlar, quasi foren còm nosaltres. *Garèta*, *Brosta*, *p.* 53.— FAN anys avuy metex, en aquèsta hòra—jò sèya así ab Gentil. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 231.

CAPÍTOL II

DEL ARTICLE

Tractèm aquí d' aquèsta part de la oració, perquè la considerèm tan conjunta ab el substantiu, que sèmbla que 'n forma part.

§. 1. *Article pròpi*

L' article pròpi sòlament s' emplèa ab nòms pròpis d' hòme o dòna, y ab els motius que se 'ls pòsen.

Pòc temps aprés... Mossèn Narcís... unia en venturoses esposalles... a EN Magí ab NA Guidèta. *Del Bòsch, Lo Segador, p.* 181.—EN Bayonèta entrá en quinta y al servèy de dòn Ramón, quant aquèst no era mès que capitá. *Carèta, Conseqüències, p.* 58.

Els nòms pròpis de persona pòden usarse sènse article.

La nit metexa en Manelèt escrigué a son amic LLUÍS. *Bòsch de la Trinxeria, Pla etz., p.* 29.—Havia fet, còm miquelèt, la guèrra dels sèt anys al costat DE Prim, DE Gurrèa, y a les ordres de l' Alau. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 96. —PERE Montasell s'anomenava; y en punt a pròpis se 'n donava de bònes, si no 'ls escedia, ab los de Ginebrèda. *Vidal, Rosada etz., p.* 68.

§. 2. *Article comú definit*

L' article comú definit se junta ab nòms pròpis d' hòme o dòna lo metex que 'l pròpi.

L' Alex, que ho sabé per un dels criats, esperá 'l diumenje ab candelètes. *Oller, Nòtes de color, p.* 124.—Lo Garriga, impresionat per la actitut enèrgica del fill, qui se atrevia a mirarlo fit a fit, prengué tal actitut per insolència;y encegantse,... axecá la má. *Pin , La família etz., p.* 102.—LA Tuyes agafá una por, una por, que fins li petaven les dents. *Pòns, Trascant, etz., p.* 67.

Els nòms pròpis de persona a n' el número plural prènen sempre l' article comú.

Vindrán ELS Selles y contèm ab vostè. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 96.—ELS Solers, còm ho tenim dit, vivien a Barcelona. D. Tomás era de Mataró. *Id., ibid., p.* 90. —LES Llòpis se dexaren caure en dues butaquètes, una devant de l' altra. *Oller, La febre etz.*, II, *p.* 22.—Foren molts mes aquèlls qui dexaren lo nòm de lur linatge e prengueren lo del lòcs quen gonyauen... còm LOS Ròcabertins e 'LS Cabreres, qui eren spanyòls mols antics, e 'LS Turulls,... e 'LS Pinosos, e'LS Ribelles, e'LS Castellans, etz. *Boades, p.* 120.

Els nòms pròpis de llòc unes vegades van preceits d' article, altres no.

Som vinguda de L'Itália—y 'ls queviures m'han mancat. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 120.—Digau si veniu d'Itália,—¿quines nòves me portau? *Id.*, *ibid.*, 121.—¡Pobrèts; já a L'Europa y a L'Africa tinguérem—a nòstres pèus junyides, còm dos vedells al jou. *Verdaguer*, *Atlántida*, II, *p* 92.—Ab flor de L'Arábia l'enrama y perfuma,—y d'Africa ab palmes, d'Europa ab aucells. *Id.*, *ibid.*, X.—Mes vetaquí de L'Africa L'Europa desjunyida. *Id.*, *ibid.*, IX.

Els de monts y rius pòrten l'article.

Si l'Egipte es un do DEL Nil, aquèsta ciutat (Port-Said) n'es la derrera mòstra. *Verdaguer*, *Dietari*, *p*, 17.—Los Pirinèus, LOS Alpes, LOS Apenins rompérem;—quant de carnatje y guèrra lo còr nos digué pròu. *Id.*, *Atlántida*, II, *p*. 92.

Tot nòm pròpi, usat còm a apelatiu, pòrta l'article definit.

DEL Deu que estimo reliquiari,—jò vull llegirte de dia y nit. *Id.*, *Roser*, 9 *Juny*.—La llibertat, santa en sí, còm LO Deu que l'ha creada pera ferla servir de distintiu al hòme. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *Pròlec*.—Jericó la ciutat de les palmes... no s'axecat [s'ha axecat] mes... LA Jericó d'ara está a dues hòres de la primera, y no la retira en res. *Verdaguer*, *Dietari*, *p*. 35.

Tambè demana l'article el nòm pròpi de persona ab que 's significa una òbra per son autor.

Dèxim cumplir ab la Constitució Sagrada. Jò no me aparto DEL Flèuri: la salut no m'en val mènos. *Vilanòva*, *Força major*, I.

Al nòm apelatiu de significació ben determinada preceèx generalment l'article definit.

Emprengueren lo camí DEL mas, en LO carro del qual anaven LA núvia, son padrí, LO notari y LO rector; y, lligat derrera, a us y costum DEL país, LA calaxera, LA conxa y LO matalás. *Vidal y Valenciano*, *La vida en lo camp*, *p*. 115.

El nòm sènse article per lo regular espressa la còsa en sa major indeterminació.

Demanèu allí lleons, tigres y demes felins; ossos, llops y guinèus; camells, elefants, rinoceronts e hipopòtams;

micos y arangutans, etz., etz. *Arábia y Solanas*, *Una escursió a Londres*, *p.* 71.—¡Ne volèu de pex!... rojerèts, torts, escorpres, sars, aurades, llangostes etz., fins cabres y dimònis .. ¡quina arroçada més bòna hèm de fer! *Bòsch de la Trinxeria*, *De ma cullita*, *p.* 163.

A vegades la metexa determinació del significat fa que 's puga omètre l' article.

La casa era de modèrna construcció. Sòls l' havitaven MARE y FILLA ab una criada, y tenien al devant JARDÍ clòs per una tanca de fèrro. *Carèta*, *Rajolins*, *p.* 34.—Per distrèurens várem trèure uns vèrsos cad' un; ell a la nòya d' un adroguer de PLASSA, y jò a la Dolorètes. *Genís*, *Novèles*, *p.* 47.

El vocatiu se tròba a n' els poètes ab article.

¡Pero, L' Arnal,... pel cèl... digues!—No... no 'm tòquis.. so un traydor. *Soler*, *Lo ferrer etz. p.* 68.—Válgam Deu, LO meu fillèt,—¿no 'm diries d' hon vens ara?—¿còm vens tan desfigurat?—tens la cara trasmudada. *Aguiló*, *Romancer*, *p* 5.—Se 'n va cridar les guardes,—les guardes de la tor.—Bòn jorn, bòn jorn, LES guardes,—bòn jorn que Deu los do. *Id.*, *ibid.*, *p.* 27.—Voguen les campanes—de Santa Maria,—ay mare, LA mare,—¿per qui vogarien? *Id.*, *ibid.*, *p.* 15.

Lo metex ocorre alguna vegada en els prosistes.

—¿No dèu pas havèr tornat aquèll tabalòt, Nuria?—preguntá de prompte 'l vell a sa jove companya...—No, L' avi: no pas grácies a Deu:—la nòya respongué suspirant. *Genís*, *Novèles*, *p.* 216.

Els adjectius per lo general sòls admèten l' article nèutre; per ecz.: LO *bò y millor de la plaça;* LO *metex te dic jò;* LO *que tu vulgues.*

No obstant ocorren a vegades ab el masculí.

Ay senyor! ¡No me 'n puc avenir!... EL metex que si fos un sòmni!... EL metex que si fos un sòmni! *Pòns*, *L' auca*, *p.* 325.—Mal m' está 'l dirho, Lluís; però aquèlles mans EL metex texirien cabèlls d' angel, qu' estopa crua. *Id.*, *ibid.*, *p.* 41.—Sé que ha passat alguna còsa; no puc dirte 'L què. *Carèta*, *Conseqüèncíes*, *p.* 246.—Ab EL que no atinava ningú era hont havia après, d' hont era tret aquèll

inginy, aquèlla habilió y trassuderia per futèses y frivolitats. *Pòns, L' auca etz. p.* 23.—Ab EL que no hi entenc, no m' fico. *Id., ibid*,—¿Crèus possible que la raó humana, per ꞏoꞏtꞏ que sia, que no ho es pas gayre, acostumada a vèure nègre 'L blanc, sápiga vèure blanc... lo nègre? *Oller, La febre etz.* III, *p.* 145.—Ja comprènc EL que 'm vòls dir... ¡Que vaig adelantarmhi! *Pòns, L' auca etz. p.* 220.—Si negú has conujdat, nuyl temps no lous ton dinar, ne ton vy, ne res DEL teu. *Ex.*, 18.—Jamés fiu res per vós, ans vos tinc molta obligació DEL que per mi hauèu fet. *Tir., c.* 101. Tirant mon fill, dix lo hermita ¿còm nom responèu AL que us demane? *Ibid., c.* 50.

§. 3. *Article comú indefinit*

L' article indefinit significa un individuo d' una espècie sènse particularisarlo.

Llavòrs trucaren, y entrá UN jove d' uns trènta anys, sèc y llargarut còm UN pal, de cara morèna, espressiva e inteligent, circuida per UNA barba curta y tan nègra còm la cabellera estufada, que mitj li amagava les orèlles. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 48.—UN dia sentiren trucar a la pòrta del obrador, y se 'ls presentava lo mariscal Starembèrg en persona. *Carèta, Brosta, p.* 38.

Ab els números cardinals significa cèrta indeterminació.

¿Quina edat té la nòya?—Ben be UNS vint y sis anys, encara que no 'n confessa sinó vint y dos. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 180.—Sentí qu' empenyien la pòrta, y vejé aparèxer a la pòrta la veina del segón pis, dòna de UNS cinquanta anys, grassona y ben menada. *Carèta, Conseqüències, p.* 18 —A vistes per ella ve—l' herèu mès ric de montanya,—herèu, de qui li han dit—qui ho sab molt be, que té quatre—hisendes, UNS très mil caps—de bestiar, unces llargues, etz. *Ubach y Vinyèta, Romancer catalá*, I, *p.* 159.

Pòt anteposarse a nòms pròpis de persona.

¡Ay, ay! ¡No 'm fassa riure! Ja té raó que sèmblo la filla d' UN Sánchez.—O d' UN Gutièrrez, o d' UN Bermúdez, —afegí en Francèsc, rient ell y tot. *Oller, La febre etz* II, *p.* 106.—Altre dels veins es un cassador molt afamat, y segons ell esplica, ve a esser UN Heròdes dels cunills, UN

Carlos IX de les perdius. *Vilanòva, Los meus veins.*—¡Inglèsa! essent la tal forastera UNA Montserrat del nòstra terrèno, d'aquèlles que passen correntment en la opinió comuna per nègres! *Id., Quadros, p.* 82.—Mr. Souler, fill o net d'UN Soler tan cataia còm lo metex Foix, tenia per aquèst l'inestimable qualitat d'ésser un francès, que parlava la nòstra llengua. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 99.—Hòme, he sentit a dir alguna còsa d'UNA nòya Llòpis. *Id., ibid., p.* 178.

En aquèst cas pòt acompanyarlo l'adjectiu *tal.*

Un espòsit, amic meu,... ha tingut indicis que sa mare era UNA TAL Maria Puig. *Carèta, Conseqüèncìes, p.* 156.

Servèx per a donar una fòrça especial al nòm, al qual afecta.

Alabat sia Deu! Estèu còm UNS marquèsos. Que Deu vos ho conservi. *Oller, La febre etz.* I, *p.* 71.—Y les senyores?—Molt cansades y cruxides. Havènt sopat, han anat a joc: son UNES blèdes. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 132.—D.ª Tecla pujá a cavall ab pròu lleugerèsa: en quant a D.ª Sibina, fou tota UNA història. *Id., ibid., p.* 124.—¿Y'l senyor Monfar tan metex se'n irá aviat del pis?—Lo mès entrant, sens falta. ¡Per cèrt que, pòbre senyor, me fa UNA pèna! *Oller, Febre d'òr*, II, *p.* 239.

L'article indefinit *un*, seguit del substantiu *hòm* (=hòme), equival al pronòm de primera persona en abdós gèneros masculí y femení.

Masculí.

Quant faig un saludo, sé que me'l tornen, y no's agravien de que un pòbre treballador hi gasti franquèsa, però ab mòdos. ¡Còm que UN HÒM no'ls ha ajudat a pujar al candelero! *Vilanòva, Tristèta*, X.—Y volèu dir que son lo que sèmblen? També podrien ésser... Que sab UN HÒM lo que podrien ser!—Lladres? va respòndre'l mosso. *Carèta, Rajolins, p.* 130.—Si no fos la exida arquejada de part de sò, ixent, de rica vista, y lo gran pati del pèu de la casa,... UN HÒM diria que lo casal Subirá es mès presó que casa de camp. *Bòsch de la Trinxeria, L'herèu Subirá, p.* 8

Femení.

La senyora, alsant la vista vèrs l'indivíduo, li digué:—Quan UN HÒM vèu aquèxos matrimònis d'avuy al dia, que

l' un tira pel virondó y l' altre per la virondera! *Vilanòva, Lo primer amor.*—Ba, ba, vens molt esmolada.—Tu ets la que hi vens, que jò ja hi era. Y còm m' has fet a sabèr que 'l teu fill portará palma, perquè es tan minso, y ¿còm has dit?... ah, si, tan senyorèt,... UN HÒM no'n fa pagar res de dir lo seu parèr. *Id.*, *Pobrèts etz. p.* 28.—Anéuvosen refiant,—torná la Sèbia,—y ja ho sentirèm dir... ¡No sé còm s' ho fan per enderrerirse! ¡Quant pènso que UN HÒM es tan puntual! *Bassegoda, La bòna gent, p.* 88.

El substantiu *hòm* se pòt suprimir, conservantse la metexa significació, y prenent l' article *un* el gènero que li correspòn.

Fos sentiment per lo d' escaure 's xorca, fos per altra mèna de mal... què hi dirá UN? lo cèrt es, que començá a tossir etz. *Pòns, Trascant etz p.* 47.—Què hi dirá UN, què hi dirá UN, si han vingut axís les còses! *Id.*, *ibid.*, *p.* 274.—Axò si: tothòm abans que jò: sempre la darrera. No dèuen ser bòns los diners d' UNA. *Bassegoda, La bòna gent, p* 26.—Ah, tu. Quedèm que per cap d' any, èh?... Veurás... UNA té de saberho!... axò de casòris pòrta un trasbals, fill! *Pòns, L' auca, etz. p.* 51.—Mira que rossèt!... Jò no 'l faria pas anar axís. De cretona, d' indiana, per lo que pogués UNA; però nèt, ben etxurat; que no fes fástic. *Id.*, *ibid.*, *p.* 199.

Quand se suprimèx el substantiu *hòm*, l' article *un* generalment s' emplèa en llòc d' un pronòm indeterminat, en la significació de *un hòme, una dòna, algú* etz.

Hi ha còses, que de pòc o de molt UN se les fantasièja y se 'n dona raó a ulls clucs. *Vilanòva, Quadros, p.* 52.—Camina lleugues y lleugues—llarcs camins ha caminat:—los camins sempre s' allarguen—quant UN cèrca sens trobar. *Aguiló, Romancer, p.* 119.—A setanta sis anys que tenia, UN no 's pòt esperançar viure gayre mès. *Bòsch de la Trinxeria, L' herèu Subirá, p.* 12.—Quant UN se tròba ben acompanyat y li recrèyen les orèlles, tot s' assenta be. *Pons, L' auca, etz. p* 80.—Però aquèstes metexes [les contrarietats], quant UN les ha sabudes vèncer, pròven lo que UN val. *Oller, La Febre, etz.* I, *p.* 38.

CAPÍTOL III

DEL NÒM SUBSTANTIU

Tot substantiu pòt juntarse ab un vèrb còm subjecte de la oració; per ecz.: *l' aucell vòla, el fòc escalfa.*

Ademés del substantiu, subjecte de la oració, molts vèrbs n'admèten un altre còm a atribut; per eczemple: *el sòl es astre; aquèst nòy se diu Manèl; la mar semblava un mirall; en Pere 's va fer soldat; fulano va ser nombrat cònsul.*

Tot vèrb actiu té un substantiu per complement dirècte, y pòt tenirne un altre per complement indirècte; per ecz.: *A tos pares honrarás — y llarga vida tindrás; pòrta aquèst llibre a ton cosí; umplia un cánter d' ayga.*

Un substantiu preceit de cèrts advèrbis té significació d' adjectiu.

Era una noyèta de dèu anys, que sòls semblava mès DÒNA, perquè n'anava vestida. *Pòns, Trascant etz p.* 21. — Un carácter de bondat, que tot ho prenia a la bòna de Deu... ¡si era tan cristiana! ¡tan DÒNA de be! *Bòsch de la Trinxeria, Subirá, p.* 89.

Qualsevòl part de la oració, o un conjunt d' elles, y fins una oració completa, pòden convertirse en substantiu gramatical per la anteposició dels articles *el* o *un*.

En tèrra 'L SEMBRAR — al cèl LO CULLIR; — ací LO PLORAR, — allí LO CANTAR, — en tèrra patir — per al cèl gosar. *Verdaguer, Roser, 24 Abril!* — L' amo no nos ha donat LO PERQUÈ per a jugarli aquèsta trastada. *Del Bòsch. Guidèta, p.* 94. — Després de resistirme fins a no podèr mès, vaig darli 'L sí pel benestar de mon pare. *Carèta, Conseqüències,*

p. 160.—Ets capás de tocar un fandango ab LO XIC-XAC de la estisora tot esquilant una somera. *Vilanòva, Quadros, p*. 135.—Me torná 'L BÒN DIA Y BÒN' HÒRA ab cara de très deus. *Riera y Bertran, Història etz. J. Fl* 1869, *p*. 224.—La relació del avi vaig acceptarla; LO PA-Y-BÈURE 'l vaig refusar. *Carèta, Rajolins, p*. 123.

Lo pare de la minyona,—tot fent LO CÒM VE Y CÒM VA, — de sa muller a la orèlla — ha parlat de bax en bax. *Collell, La fira*.—Si't sèmbla amarc LO BEN VIURE,— será dolç LO BEN MORIR. *Verdaguer, Roser*, 11 *Sbre*.—Mira, L'ANAR AVUY A LA FÒNT li ha costat un tip de plorar. *Vilanòva, Escènes etz., p*. 11. — Per qui del món se destèrra — fins a arrencarsen d'arrèl,—L' A-DEU-SIAU de la tèrra—será 'L DEU-VOS-GUARD del cèl. *Verdaguer Roser*, 13 *Febr*.

Per ella en Foix era UN ningú. *Oller, Febre etz*., II, *p* 46. — Si hi ha algún presumit que no s' hi avinga, que piule 'l dubte; y ab mènos estona que la que 's suspira UN AY, el mato, l' entèrro, y li faig lo be. *Vilanòva, Oriental*. — Tan espiritual silènci tot just era torbat per UN XIM XIM feble, còm si no mès parlessin ab esses *Id,, Quadros, p*. 23. — Y les senyores? — ¡No m' en parli! Sempre tenen UN SIS O AS. *Bosch de la Trinxeria, Montalba, p*. 96.—Anem, hòmes: ara vos enfadaríeu per UN TRÈS Y NO RES. *Del Bosch, Guidèta, p*. 85.

Ab UN TANCAR Y OBRIR D' ULLS quedaven arrenglerades y ab ordre les cadires. *Del Bosch, Guidèta, p*. 88 —Anunciava 's ab UN DEU VOS GUARD proferit ab desgayre, còm si llensés una escupinada. *Pòns, L' auca, p*. 6.

El substantiu *casa* se contrau en *ca* devant d'article, y alguna vegada devant de pronòm possessiu; lo metex que en modismes adverbials, còm *de ca 'l ample, de ca 'l general*.

Volènt sabèr de primera má y ab tot detall els darrers fets de Manrèsa, que corrien de boca en boca, enviá a buscar els dos minyons de CA 'n Bròs. *Argullòl, La guèrra, p*. 19.—En aquèx punt va arribar la Ció de CA la Maria Ròsa, que era, si fa no fa, de la nòstra edat. *Genís, Sota un tarot, J. Fl*. 1876. *p*. 315. — El senyor Pere se posá la capa, prengué son ba-tó, y tot traco traco se dirigí a CA les Pònes, fentse acompanyar pel serèno. *Bosch de la Trinxeria, Pla, etz., p*. 48 —Que pòtser fuges de CAteua? feren els mariners. *Pin, Garrigas, p*. 207.—¿Aquèsta vara? Y ¿que 'n vòls fer? — Clar y nèt: dar una palliça de CA 'l ample a la pòca vergonya de la dòna. *Vidal, Rosada, etz. p*. 49.

També se 'l tròba usat sènse contracció.

¡Tard! No, filla: si tot just acaben de tocar les sèt a CASA l' Erasme. *Oller*, *La papallona*, *p*. 48.

CAPÍTOL IV

DEL PRONÒM PERSONAL EN GENERAL

Els pronòms de primera y segona persona en la oració 's pòden omètre, quand ne son subjecte.

No so la que SÈMBLO. Soc franca, natural. Tal còm me ve, ho ETZIVO. *Pòns*. *L' auca etz*. *p*. 81.—Els catalans [1] TENIM molta anomenada de renegats y de cridayres: ¡uy de cridayres! si tots CRIDÈM massa!... *Vilanòva*, *Els xitxarel-los*.

Emperò s'espressen, quand se vòl donar cèrta ènfassis a la frase.

Tancaven portelles, y en el punt cru que 'ns vèu a la nèna y a mi... nos clòu la pòrta pels bigòtis—¡Que sé JÒ lo que li vaig dir! *Vilanova*, *A festa major*.

També s' espressen per a fer ressaltar l' antítessis.

Vós filarèu la llana—y ella filará 'l lli;—tallará ella les ròbes,—que haurèu vós de cusir. *Aguiló*. *Romancer*, *p*. 141. —Israèl, Israèl, tant que JÒ t' amo! — sòls TU no òbres el còr al amor meu.... sòls TU, sòls TU, no has conegut ton Deu. *Verdaguer Nazaret*, *p*. 46.

Ab alguns vèrbs no s' espressa el subjecte de tercera persona, perquè es fácil sobreenténdrel.

L' en PRÈNEN, l' en LLIGUEN,—l' HAN encarcerat, — ferrantlo en les cames, — ferrantlo en les mans. *Aguiló Romancer*, *p*. 109.—Lo que no 's còu per a mi, baldament se creme; mès còm DIUEN que la mossa del pastor está prèsa... *Vidal y Valenciano*, *La vida etz* , *p*. 267.—Tinc fama de divertit y xistós: no TENEN raó: mès la gent, a còpia de dirmho, m' han fet tornar agut y maliciós. *Vilanova*, *Quadros*, *p*. 60.—*Ballets* ne DIUEN, al Empurdá y en altres territò-

[1] Çò es, *nosaltres els catalans*.

ris, a les cançons romancèsques, que sòlen servir per acompanyar la dança, còm se 'n digueren *balades* o *balla-des* fins a principis del segle XVI. *Aguiló, Romancer, Pròlec, p.* XXX.

El pronòm personal nèutre de tercera persona té cèrta fòrça de relatiu.

Natural es que tinga punts la mitxa, — còm HO es que gran malícia tinga un trutxa. *Soler, Gra y palla, p.* 87.— No estèm conformes.—Tampòc ab mi.—No impòrta estar-HO. *Ubach y Vinyèta, Mala herba, p.* 29.—Ay, ay... volèu jugar qu'es la Emília aquèlla que passa?... Vaya si HO es!... afegí, sorprenentsen. *Pòns, L' auca, p.* 98.

CAPÍTOL V

AFICSOS Y ENCLÍTICS PRONOMINALS

FORMA PRONOMINAL SÒLA

Els pronòms personals a n' el datiu y acusatiu de abdós números tenen dues formes: una, preceida sempre, llevat del gènero nèutre, de preposició; la altra, sènse preposició, còm havèm vist. (Ps. 71 y 72).

Les dites segones formes en la oració van sempre immediatament unides al vèrb, y unes vegades el preceèxen, altres el seguèxen. Axí dièm: TE LA *vull donar*, o *vull donár*-TE-LA; SE ME LES *volia quedar*, o *volia quedár*-SE-ME-LES.

Quand preceèxen al vèrb, s' anomènen *aficsos*[1]; quand el seguèxen, per raó d' unirse ab ell per a formar còm una sòla paraula, prènen el nòm d' *enclitics*.

---

[1] A n'els cassos en que l'aficso forma ab el vèrb còm una sòla paraula, per ecz.: *m' acòsto. t' acòstes, s' acòsta*, també rèb el nòm de *proclitic*.

El vèrb pòt trobarse afectat d' una sòla forma pronominal, de dues, de très, y fins de quatre.

Quand ho es d' una sòla, queden invariables les formes *li*, *ho*, *la* y *les:* les restantes están subjectes a alguna variació. Quand se junten dues o mès formes, fins les quatre invariables se sòlen modificar, segons l' ordre ab que èntre sí 's colòquen.

Les formes pronominals variables, posposades al vèrb, pèrden sa vocal: *a)* quand el vèrb hi termina; per ecz.: *Vòl vèure*-'t, *vèure*-'ns, *vèure*-'ls; *b)* quand a n' els infitius terminats en *r*, no la pronuncièm; per ecz.: *Vòl ofegá*-'m, *ofegá*-'l, *ofegá*-'ns.

Les dites formes resten invariables, quand el vèrb termina en consonant o diptòngo; per ecz.: *mirant*-me, *mirant*-se, *mirant*-los; *mirèu*-me, *mirèu*-lo, *mirèu*-los.

Al plural del imperatiu els enclítics *nos(=ns)* y *vos (=os* o *us)* sòlen escursarse en *s*, a la qual se li pòt afegir una *e* eufònica; dientse *partim*-S o *partim*-S-E per *partim*-NS o *partim*-NOS; *esperèu*-S o *esperèu*-S-E, per *esperèu*-US, *esperèu*-OS o *esperèu*-VOS, etz

May mès a dormir a la palla;—germans, partim-SE aquèst òr. *Briz*, *Balades*, *p*. 40.—Nòys, no toquèu sobre tot! Esparèu-SE: tu, pòrtam l' armilla. *Vilanòva*. *Un dia trist*, I. —Y girantse a les dònes, pregunta: y qué es lo que hi ha hagut? Espliquèu-SE vós. *Id.*, *A casa l' alcalde*.—Ja vos he dit que callèssiu: sentèu-SE aquí fòra fins que vos tornaré a cridar. *Id.*, *ibid.*

Els preficsos variables, devant de vèrb que comènça en vocal, a n' el singular pèrden la que 'ls es pròpia; per ecz.: m' *ofèga*, t'*ofèga*, l' *ofèga*, s' *ofèga*.

A n'el plural el recíproc *se* també la pèrd (s' *ofèguen);* emperò les altres formes pòden quedar sènse cap variació, còm per ecz.: nos *ofèga*, vos *ofèga*, los

ofèga; o be prènen les següents modificacions: ens *ofèga,* os *o* us *ofèga*, els *ofèga*.

Els aficsos *nos* y *vos* ocorren també escursats en *s*, y en *s-e*. Semblants eczemples no son d' imitar.

Los conèc de tota la vida: s' [ens] estávem a la metexa escalèta al carrer d' en Jaume Giralt. *Vilanòva*, *Plorant*, etz. *p.* 121.—Jò 'm pènso que sou vosaltres que s' [us] esclamèu. *Vilanòva*, *Oriental*, II.—Ben parlat, minyó. ¿Còm SE [vos] dièu, que no m' en recòrdo?—preguntá lo senyor Jaume. *Id.*, *Tristèta*, X.

Els preficsos variables, seguits de vèrb que comènça en consonant, y preceits de paraula que termina en vocal, pèrden sa vocal pròpia; per ecz.: *aquí* 'm *pèrdo*, *ella* 't *pèrd*, *aquí* 'ns *perdèm*.

Si la paraula antecedent acaba en consonant, les formes subjectes a modificació pòden restar invariables; per ecz.: *ell* me *pèrd*, te *pèrd*, se *pèrd*, etz., o convertirse en *em*, *et*, *el*, *es*, *ens*, *els;* per ecz.: *ell* em *pèrd*, el *pèrd*, *ens pèrd*, els *pèrd*.

Les formes aparentment invèrses, y en realitat sòls eufonisades, *em*, *et*, *es*, etz., son reclamades per la fonètica; y no foren desconegudes dels antics, còm ho pròba el següent passatje de 'n Sèrra, *Génesi de Scriptura*, *p.* 265: *Temps contrariós* ENS *ha menats assí en aquest llòc.*

També ocorren a n' els modèrns, áduc en aquèlls autors, que ordináriament emplèen les formes comunes en sos escrits.

¿Y què 'n farás de mi,—quant tu m' haurás malmèsa? —ET tiraré a 'n el pou—o al clòt de la riera. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 286.—¿Qu' es lo que teniu, senyora,—que tan mal nos saludau?—¿ENS conexèu tal vegada?—¿lo qu' hèm de fer sospitau? *Id.*, *ibid. p.* 133.

La tercera persona a n' el plural té una sòla forma *los* pel datiu y pel acusatiu.

Pòbres aucellèts,—mon còr, vos estima:—y dantLOS un bès,—als noyèts se gira:—TornauLOS, si us plau—a dalt de la alzina. *Verdaguer*, *Nazaret*, *p.* 30.—Es a dir que som

les primeres!—esclamá l'apotecarièsa mitj confosa. Mellor, dòncs, respongué 'l mèstre de cases, axís triarán lo llòc que mès LOS plagui. *Pòns, La colla etz., p.* 46.—Elles [les vaques] xòquen enfurismades, mentres el goç de cada remat se llènça atrevit a mossegarLOS les cames. *Massó, Croquis, p.* 20.

A fi de què la predita forma del datiu *los* se distingèsca del acusatiu, s'es aplicada la lley de distinció, adoptant pel datiu la forma *los*, *'ls*, ab la adició d'una *i* (o *hi*) a semblança del datiu singular *li*.

Los quals, veent la baralla del traginer ab los dos minyons, los despartiren, e digueren-LOS-HI, que si per ventura anaven a Sivilla, que s-en vinguessen ab ells. *Bulbèna, Raconèt, p.* 9.—Dèuen ser d'aquèlls, que, pagat lo primer trimèstre, 's pènsen que 'LS HI han vengut la casa. *Vilanòva, Un porter.*—Tan be están, que no mès [1] LOS HI falta sino picor per gratar, còm se sòl dir. *Id., Quadros, p.* 69.—Aparèxen los camarers ab aquèlla serietat y rigidèsa, que sens dubte LOS HI prové de la casaca. *Id., Gent etz., p.* 120.

A n'el número plural la forma del datiu *los* servèx també pel gènero femení.

Les arrèls nuoses... encara tendrèjen, còm si a la hòra de sa mòrt Ell LOS hagués concedida la immortalitat. *Verdaguer, Dietari. p.* 98.—¡Pòbres orfanètes! fan be de tancar son petit Missal ab les gafes d'òr de dues oracions a la Mare celestial, que les ha prèses en sos braços al morírseLS la mare terrèna. *Id., ibid., p.* 94.

La forma femenina del datiu *los* admèt la *i* distintiva, còm el gènero masculí.

Per mèdi de la dita *i* distintiva se tròba també format el datiu femení ab les formes *les* o *las* pròpies del acusatiu.

Ells les abrassaren ab grans alegròys, e van preguntarLOS-HI [a 'n elles] si portaven quelcòm ab que remullar la canal mèstre. *Bulbèna, Raconèt. p.* 34.—Pobrètes! còm tenen bòn còr, se 'n van convensudes, y a vegades mitj enternides; y tornen perque 'LS HI [les hi, les-i] enllestèxi una carta... Y còm LES HI entenc la bèta, parlántLOSHI [les-i] de festèigs y currutacos, de renyines y compòstes,... esclafèxen unes riallasses que jò... *Vilanòva, Quadros, p.* 52.—Y 'ls de Castella fèyen uns ulls ataronjats cercant...

---

[1] Sòbre l'advèrbi *mès*, o la conjunció *sinó* que está després del vèrb.

a aquèlles ninfes per vèureLES HI la cara. *Id.*, *Plorant y rient*, *p.* 90.—Y no hi ha qui les fassi callar o les esmèni. Jò pènso ¿y no surt per aquí cap cavaller pròu galant que LAS HI regali unes quantes *yemes* o panellèts per embrassarLOS HI la boca y ferles reposar un estona? *Id.*, *ibid.*, *p.* 10.

CAPITOL VI

REUNIÓ DE DUES FORMES PRONOMINALS

Quatre combinacions diferentes pòden ocórrer, al juntarse dues formes pronominals.

1.ra Que abdues sien de tercera persona.

2.na Que la una sia'l recíproc *se*, y la altra d'una persona qualsevulla.

3.ra Que la una sia de tercera persona, y la altra de primera o de segona.

4.ta Que de les dues la una sia de primera persona, y la altra de segona.

§. 1. *Abdues formes de tercera persona.*

Quand se junten dues formes pronominals de tercera persona, la una d'elles representa l'acusatiu o terme dirècte de la acciò, y 'l altra 'l datiu o terme indirècte. Quand dic: *Vatj vèndre*ls-el *(el llibre a-n-ells)*, *el* representa 'l llibre vengut, çò es, l'acusatiu; y *'ls* les persones a les quals lo vatj vèndre, es a dir, el complement indirècte.

Axò posat, très cassos pòden ocórrer en la reunió de dues formes pronominals de tercera persona, y son: *a)* que abdues estiguen en singular; *b)* abdues en plural; *c)* la una en singular y la altra en plural.

A. ABDUES FORMES EN SINGULAR.—Les espressions següents:

vatj vèndre EL llibre	A-N-ELL,	A-N-ELLA
vatj vèndre LA casa	A-N-ELL,	A-N-ELLA
tot HO vatj vèndre	A-N-ELL,	A-N-ELLA

els antics escriptors les haurien escrites d'aquèstes dues maneres.

(el llibre)	LO LI	O	LO Y	vatj vèndre
(la casa)	LA LI	O	LA Y	vatj vèndre
(tot)	LO LI	O	LO Y	vatj vèndre[1]

En la actualitat hèm adoptada la segona manera ab aquèstes modificacioes: *a)* hèm apocopat les formes plènes, *lo*, *la*, *lo* en *l'*; *b)* hèm convertit en *i* la *y* dels antics (que alguna vegada escrigueren també *i*, còm ara 's fa); *c)* hèm fet una sòla sílaba de les dues formes *l'* e *i*, resultantne d'aquèsta unió la forma compòsta *li*, idèntica a la senzilla *li* del datiu.

Aquèll recòrd [el retrato] LI (lo-i) havien fet a Barcelona, ahont hi anaren de nuvis, per may mès tornarhi los dos junts. *Del Bosch*, *El Segador*, *p.* 102. Ah, que'n son de tunos vostès, ja LI (lo-i) asseguro. *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 48. —*Buenu:* [el llòro] LI (lo-i) dexo a les seves mans. sent? LI (lo-i) encomano molt: fàssans quedar be. Per servirlo: estiga bonèt. *Id.*, *ibid.*, *p.* 155.

Els castellans, per a evitar la cacofonia resultant de la immediata successió de dos monossílabs, que comèncen per *l*, han adoptat còm a forma de datiu per un y altre gènero en abdós números la forma reflecsiva *se*. Axí la única espressió *(el libro)* SE lo *vendí*, equival a aquèstes quatre: SE lo *vendí a* él, *á* ella, *á* ellos, *á* ellas.

Aquèsta nòva forma castellana de datiu, al igual que la pròpia reflecsiva, precceèx sempre a tota altra forma pronominal.

---

[1] Vèjes l'*Anàlisis Morfològic*, nn. 65 y 66.

No falten autors de nòstres dies, que han retingut les formes compòstes dels antics, ab gran abantatje per la claretat de la espressió. Vèjense els següents passatjes.

Y còm desd'allí, casi a un tir de pedra, ovirés [1] l'Armengòl el cementiri del pòble; deturant a son amic, y tot signantLOHI, digué ab accent irresistible ¿anémhi? *Del Bosch*, *El Segador*, *p.* 186.—E en habent-LA-Y ja donada [la bossa] secretament, vèus-ací que torná lo studiant tot suat. *Bulbèna, Raconèt*, *p.* 14.—Si èrra d' un ardit, no aparexerá [la bossa] mentre el món sia món: e jò LO-Y done per article de fè. *Id.*, *ibid.*, *p.* 16.—Ja l'encomana a sa mare,—ja LA HI encomana be. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 265.—¿Hon la dexará don Jaume,—novençana que la te?—La encomanará a sa mare—perque LAY govèrne be. *Id.*, *ibid.*, *p.* 272.

Per a evitar, dòncs, confosió, convindria que la forma LI se reservás per sòl el datiu d'abdós gèneros, masculí y femení, de la tercera persona en el número singular. Les formes pronominals compòstes LO I y LA I, deurien portar significada en la escriptura sa composició, escrivintse L' I. Finalment la forma compòsta de pronominal y adverbial es la única que dèu representarse còm se fa, per L' HI.

Es aquí digne d' observarse, que les formes *l' i* y *l' hi* correspònen als três gèneros LOI, LO HI (masculí); LAI, LA HI; y LO I, LO HI (nèutre).

B. UNA FORMA EN PLURAL, UNA ALTRA EN SINGULAR. —Dos cassos pòden oferirse: primer que'l singular sia el datiu; segón que ho sia l'acusatiu.

1.er cas. *Datiu singular ab acusatiu plural*.—Les espressions següents:

vatj vèndre LOS llibres A-N-ELL, A-N-ELLA
vatj vèndre LES cases A-N-ELL, A-N-ELLA

[1] *Ovirés*, per *aubirés*, d' *albirar*, del llati *arbitrar-i*, còm *albir*, o *albiri*, d' *arbitri-um*. Estudis gramaticals, p. 64, nòta 2.

correspònen a aquèstes antigües:

(los llibres)	LOS LI	o	LOS Y	vatj vèndre
(les cases)	LES LI	o	LES Y	vatj vèndre

çò es, LOS-I *vatj vèndre*, LES-I *vatj vèndre*, ò *vatj vèndre* 'LS-I, *vatj vèndre*-LES-I, que es còm ho dièm.

A n'aquèst cas, còm al anterior, l'acusatiu s'antepòsa al datiu, çò es, el plural al singular.

¡Pèpa! — esclatá ensentimentantsen. Té, tórnaLSHI... Aquèts diners son d'en Manèl. *Pòns, L'auca, p.* 234. — Val mès que fem el desentès: de tornárLOSHI ara, fora descobrirnos. *Id., ibid., p.* 235. — Y qui li òbre les mans? — reprengué 'n Lluís, suant a llágrima viva. — Provaren de desclóureLESHI d'una en una. *Id., ibid., p* 46. — Ja 's conèx que es diumenje avuy — digué 'n Lluís a la Pèpa assenyalántLESHI [les èures y les truanes] ab el bastó. *Id., ibid., p.* 302.

2.on cas. *Datiu plural ab acusatiu singular.* — Les següents oracions:

vatj vèndre	LO	llibre	A-N-ELLS,	A-N-ELLES
vatj vèndre	LA	casa	A-N-ELLS,	A-N-ELLES
axò	HO	vatj vèndre	A-N-ELLS,	A-N-ELLES

dèuen espressarse axís:

vatj vèndre-LS-EL	o	'LS-EL *vatj vèndre*
vatj vèndre-LS-LA	o	'LS-LA *vatj vèndre*[1]
vatj vèndri-LS-HO	o	'LS-HO *vatj vèndre*

Aont veyèm, en primer llòc, que s'antepòsa 'l datiu al acusatiu, al contrari de lo que succeèx en el cas anterior; però, al igual que en ell, el plural preceèx al singular. En segón llòc, la forma modificada *'ls*, per *los*, servèx indiferentment pels dos gèners masculí y femení en el datiu del plural, ni mès ni mènos que la forma *li* correspòn a n'el singular als dos gèneros.

[1] O, ab *e* eufònica, *vatj vèndre-ls-e-la* o *'ls-e-la vatj vèndre.*

El companatje que hi pòsen — la pobrèsa l' amanèx, — si per un altra pobrèsa — la caritat no 'LS EL prèn. *Verdaguer*, *Nazaret*, *p.* 13 — L' abat-bisbe mostrántLOSLO ab la cròça, — Tot, esclama, en el món es vanitat. *Id.*, *Canigó*, *p.* 169.—Vèus, fan còm nosaltres [els arbres]: còm han de lluir en les festes, quant els crèx massa 'l pèl, ELS EL axullen ab la estisora. *Pòns*, *L' auca*, *p.* 302 —Quant van a la rectoria a demanarli alguna còsa, encara que 'ls diga que no pòt donárLOSLA o que no la té, no 's donen per entèsos. *Verdaguer*, *Dietari*, *p* 140 —Pòt ser sí que 'ns han près per altri. ¿PreguntèmLOSHO. *Pons*, *L' auca*, *p.* 145. — Ells pròu xarparla voldrien; — pòt ser jò 'LS LA xarparé. *Thos (Ter)*, *Fadrinada*. — Me passa a mi còm a les criatures, quant els hi prènen la joguina, que se'ls pòsa èntre mans: o 'LS LA tornen, o reventen ofegades pel plòr. *Pòns*, *La colla*, *etz.*, *p.* 208.

C. ABDUES FORMES EN EL PLURAL.—Aquèstes frases

vatj vèndre 'LS llibres A-N-ELLS, A-N-ELLES
vatj vèndre LES cases A-N-ELLS, A-N-ELLES

equivalen a les següents:

LOS LOS *vatj vèndre* o *vatj vèndre* 'LS LOS
LOS LES *vatj vèndre* ó *vatj vèndre* 'LS LES

Aont veyèm que 'l datiu preceèx al acusatiu, còm ho manifesta 'l cas del acusatiu femení *vatj vèndre* 'LS LES, en que 'l LES se referèx a *les cases*.

Les formes masculines *los*, y *els* o '*ls* ses corresponents, se combinen a voluntat del escriptor.

Lo darrer còp els manllevá dos duros, per la *tersa*; mès ja casi ELS LOS duya rescabalats. *Pòns*, *Trascant etz.*, *p.* 137. — D' un a un els renta 'ls pèus — barrejant sos plòrs ab la aygua:—al havèrLOSELS rentat,—els diu aquèstes paraules *Verdauger*. *Sòmni etz.*, *p.* 16—*Pues*... TornèmLOSELS, y fòra cors, *Pòns*, *L' auca*, *p.* 256.—Ho vejé tan clar que no eren seus, ho comprenguè tant qu' era en Manèl qui 'LS ELS duya [els quaranta duros], etz. *Id.*, *ibid.*, *p.* 231.

§. 2. *Reunió de la forma reflecsiva* SE *ab una altra*

La forma reflecsiva sempre preceèx a la dè tota altra persona.

Les variacions de les altres que la acompanyen, son les metexes, que esperimenten, quand van sòles y preceides de paraula que termina en vocal; per ecz.:

ell SE 'M	menja	SE M'	amaga
SE 'NS	menja	SE 'NS	amaga
SE 'T	menja	SE T'	amaga
SE US	menja, etz.	SE US	amaga, etz.

En sa drèta lo gayato de pastora de les ánimes, que son ses místiques ovellètes, a les quals, per férSELS mès agradosa, sèmblen havèr emmanllevada la samarra, etz. *Verdaguer, Dietari, p.* 15.—Les pòques peces que li quedaven senceres, SE LI surtien de mare o de genives. *Rusiñòl, Anant etz., p.* 16.—Quant sapigué[1] per la metexa Pèpa que en Manèl s'havia acomboyat ab la Emília, el mal humor SE LI pintá a la cara. *Pòns, L'auca, p.* 200.

§. 3. *Reunió d'una forma de primera o segona persona ab una altra de tercera*

La de primera o segona persona, sia datiu, sia acusatiu, preceèx sempre a la de tercera.

1.er cas. *El de primera o segona persona datiu.*

ME 'L	vòl donar,	vòl donár-ME 'L
ME LA	vòl donar,	vòl donár-ME LA
M' HO	vòl donar,	vòl donár-M' HO
NOS LO / ENS EL	vòlen donar,	vòlen donár-NOS-EL
NOS LA	vòlen donar,	vòlen donár-NOS-LA
NOS LOS / ENS ELS	vòlen donar,	vòlen donár-NOS-ELS
NOS LES	vòlen donar,	vòlen donár-NOS-LES

Axí metex dirèm en la segona persona: *te 'l vòl, te la vòl, t' ho vòl,* etz.

[1] *Sapigué*, per *sabé*.

Desembolica la víctima [el llòro], y 'l dependent l'agafa per una pòta, dexantlo penjar.—¡Ay! no ME L' agafi axís pobrèt! *Vilanòva, Quadros, p.* 147.—Si jò sabés que ME LA fregien, no pararia fins a fregilshi. [1] *Oller, Febre etz.*, II, *p.* 39.—Tu 't fas lo mal: y no sòls TE 'L fas a tu, sinó que 'l fas al pòbre pare y al meu fillèt. *Carèta, Consegüències, p.* 112.—¿Encara mès? esclatá 'l del tèrs [pis], observant que duyen el rostit. Jò ni sé ahont ficarMHO!...—¡Jò tampòc!... Y còm suo!... ¡Tinc uns ulls mès entelats! *Pòns, L'auca, p.* 146.—L'amo no vos negará 'l dèute ni VOS LO negará may ¿sentiu? però avuy no pòt pagárVOSEL. *Del Bosch, Lo Segador, p.* 167.—Ahir venceren els interèssos.—¡No VOS LOS ha pagat, Pare?—Per ara no. *Id., ibid., p.* 143. —¡Ja m'amoinèu ab tantes preguntes y ab tants consells còm me donau sènse demanárVOSELS. *Id., ibid., p.* 173.—¡Ens haríem de morir per no tornárVOSELS [els 40 duros]. *Pòns, L'auca, p.* 231.—Que vos hi volèu jugar... que aquèst vos ha dit cosètes molt dolces a les orèlles, però que pòtser no vos convé escoltárVOSLES? *Del Bosch, Lo Segador, p.* 56.

2.on cas. *El de primera o segona persona acusatiu.*

ME LI	vatj oferir	vajt	oferír-ME-LI
ME 'LS	vatj oferir	vajt	oferír-ME 'LS
VOS LI	váreu oferir	váreu	oferír-VOS-LI
VOS ELS	váreu oferir	váreu	oferír-VOS-ELS

§. 4. *Reunió d'una forma de primera y una altra de segona persona*

Dos cassos pòden ocórrer: primer, que sia datiu el de primera persona, y acusatiu el de segona; segón, que sia datiu el de segona persona, y acusatiu el de primera.

1.er cas. *Datiu el de primera persona.* Preceèx l'acusatiu al datiu.

tu 'T vas oferir A MI	TE 'M vas oferir vas oferír-TE-M

[1] *Fregilshi* per *fregils-la, fregils-e-la* o *fregils-i-la (a* n' ells).

vos váreu oferir A MI	VOS EM váreu oferir váreu oferír-VOS-EM
tu 'T vas oferir A NOSALTRES	TE 'NS vas oferir vares oferír-TE-NS
vos váreu oferir A NOSALTRES	VOS ENS váreu oferir váreu oferír-VOS-ENS

2.on cas. *Datiu el de segona persona.* L' acusatiu també preceèx al datiu.

jò 'M vatj oferir A TU	TE 'M vatj oferir vatj oferír-TE 'M
NOS várem oferir A TU	TE 'NS vam oferir vam oferír-TE 'NS
jò 'M vatj oferir A VÓS	VOS EM vatj oferir vatj oferír-VOS-EM
NOS vam oferir A VÓS	VOS ENS vam oferir vam oferír-VOS-ENS, oferí-US-ENS

¿Que TE 'M rifes, Pèpa? ¿Que t' afigures que no tinc còr?... Dòncs en tinc... Y 'l tinc aquí. Y no es de suro. *Pòns, L' auca, p.* 221.—Me retrèus la promèsa?...—No te la retrèc en sò de cárrec: ab axò no TE M' eczaltis; sinó, no en parlèm mès. *Oller, Febre etz*, III, *p.* 164.—Lo que vull es qu' estigues content, que Deu TE 'NS conservi. *Id.*, *ibid*, *p.* 209.—Si vejés quant baxen los aucells al regueròt, s' hi encantaria; avans de picar cap bri, hi fan una cantada: per mi alaben la vianda... Desprès salten de branca en branca, y comènsa lo convit. Jò pènso: ¡alsa! fartèts, còm SE 'M [vos em] menjèu les caxalades. *Vilanova, Plorant etz.*, *p.* 65.

Aquèst grupo d' aficsos es de pòc us. Ademès, còm el preficso de segona persona preceèx sempre al de primera, no queda sinó la persona del vèrb còm a distintiu del cas dels preficsos.

CAPÍTOL VII

REUNIÓ DE TRÈS FORMES PRONOMINALS

Quand se tròben plegades très formes pronominals, quatre cassos pòden ocórrer: 1.er que èntre elles n'hi haja una de primera, y altra de segona, y la altra de tercera persona; 2.on que la una sia la reflecsiva *se*, l'altra de primera o segona persona, y la altra de tercera; 3.er que la una sia la reflecsiva *se*, y les altres dues de tercera persona; 4.rt que la una sia de primera o segona persona, y les altres dues de tercera.

1.er cas. Ocupa 'l primer llòc la forma de segona persona, el segón la de primera, y 'l últim la de tercera.

1.ª PERSONA

Singular		*Plural*
jò TE ME 'L menjo	nosaltres	VOS ENS EL menjam
jò TE ME LA menjo		VOS ENS LA menjam
jò TE M' HO menjo		VOS ENS HO menjam
jò TE ME 'LS menjo		VOS ENS ELS menjam
jò TE ME LES menjo		VOS ENS LES menjam

2.ª PERSONA

tu TE ME 'L menjes	vosaltres	VOS ENS EL menjau
tu TE ME LA menjes		VOS ENS LA menjau
tu TE M' HO menjes		VOS ENS HO menjau
tu TE ME 'LS menjes		VOS ENS ELS menjau
tu TE ME LES menjes		VOS ENS LES menjau

2.on cas. Quand la una de les très formes es la pronominal reflecsiva, el *se* ocupa sempre el primer llòc, el segón la de primera o segona persona, y 'l tercer la de tercera.

1.ª Persona

SE ME 'L menja	SE ME 'LS menja
SE ME LA menja	SE ME LES menja
SE M' HO menja	
SE 'NS EL menja	SE 'NS ELS menja
SE 'NS LA menja	SE 'NS LES menja
SE 'NS HO menja	

2.ª Persona

SE TE 'L menja	SE TE 'LS menja
SE TE LA menja	SE TE LES menja
SE T' HO menja	
SE US EL menja	SE US ELS menja
SE US LA menja	SE US LES menja
SE US HO menja	

¡Quines punxades, Vèrge Santíssima!... Ni que SE ME LA emportessen a bossins [la cama]. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.*, 169.

3.er cas. Quand concorren el reflecsiu *se* y dues formes de tercera persona, preceèx sempre el *se*, y les dues altres formes se colòquen èntre sí de la metexa manera que quand están sòles, segons les regles anteriors.

SE L' I (lo i)	menja	(*el* pa	*a* n' *ell*,	*a* n' *ella*)
SE L' I (la i)	menja	(*la* coca	*a* n' *ell*,	*a* n' *ella*)
SE L' I (lo i)	menja	(*tot*	*a* n' *ell*,	*a* n' *ella*)
SE 'LS-I	menja	(*els* pans	*a* n' *ell*,	*a* n' *ella*)
SE LES-I	menja	(*les* coques	*a* n' *ell*,	*a* n' *ella*)
SE 'LS EL	menja	(*el* pa	*a* n' *ells*,	*a* n' *elles*)
SE 'LS LA	menja	(*la* coca	*a* n' *ells*,	*a* n' *elles*)
SE 'LS HO	menja	(*tot*	*a* n' *ells*,	*a* n' *elles*)
SE 'LS ELS	menja	(*els* pans	*a* n' *ells*,	*a* n' *elles*)
SE 'LS LES	menja	(*les* coques	*a* n' *ells*,	*a* n' *elles*)

4.rt cas. Pòt succeir: *a)* que les dues formes de tercera persona estiguin en singular.

ME L-I menjo	NOS L-I menjèm
TE L-I menjes	VOS L-I menjèu

b) Que l' acusatiu estigui en plural y 'l datiu en singular.

ME 'LS-I menjo	NOS ELS-I menjèm
TE LES-I menjes	VOS LES-I menjèu

c) Que 'l datiu sia plural, y l'acusatiu singular.

ME 'LS EL menjo	NOS LOS EL menjèm
ME 'LS LA menjo	VOS LOS LA menjèu
TE 'LS HO menjes	VOS LOS HO menjèu

d) Que les dues formes estiguin en plural.

ME 'LS ELS menjo	NOS LOS ELS menjèm
TE 'LS LES menjes	VOS ELS LES menjèu

Còm se vèu, les divèrses formes se colòquen segons les regles anteriors.

A n' aquèst particular la nòstra llenga fa gran avantatje a la castellana. En efecte: en castellá la reunió de dues formes de tercera persona no es possible. Y la raó es, perquè a fi d' evitar la cacofonia, que resultaria de la tal unió o procsimitat; en castellá la forma de datiu de tercera persona se convertèx en *se*, idèntic a la forma refiecsiva. La espressió, dòncs, *me la-i menjo*, deuria ser en castellá: ME LA LE O ME LA SE *como:* y colocant el *se* al principi, còm sempre 's fa en castellá, resultaria: SE ME LA *como* ¿Qui no vèu que totes aquèstes très combinacions repugnen a la gramática castellana?

En catalá encara podèm passar mes avant: perquè podèm reunir a les dues formes de tercera persona dues altres, una de primera y altra de segona persona. Axí dièm, per eczemple: *Pòc a pòc* TE ME 'LS-I *menjarás tots* [els pressecs a mon germá]. Còsa impossible de dir en castellá, per la raó ja esplicada.

CAPÍTOL VIII

ORDRE EN QUE DÈUEN COLOCARSE ELS PREFICSOS Y ENCLÍTICS PRONOMINALS

L'ordre de colocació en els preficsos y enclítics pronominals pòt considerarse respecte d'ells metexos èntre sí, y ab relació al vèrb, al qual se junten.

§. 1. *Ordre dels preficsos y enclítics èntre sí.*

Les regles per a la colocació de les formes pronominals se deduèxen de la doctrina que acabèm de establir a n'els dos capítols anteriors; y son les següents:

1.ª La forma reflecsiva *se* preceèx a tota altra. SE'*l menja*, SE *me la menja*.

2.ª De dues formes, una de primera persona y altra de segona, aquèsta s'antepòsa a la primera: *No* TE *me'n rigues; no* US *ens enfadèu, hòme.*

3.ª Si de les dues formes la una es de primera o segona persona y la altra de tercera, aquèsta va després d'aquèlla: ME *la dones;* TE *les promèto;* NOS *les guardèm;* VOS *ho dig.*

4.ª Quand abdues formes son de tercera persona, pòden ocórrer très cassos:

Primer: que les dues estiguin en singular; y alesbòres preceèx la que está en acusatiu: LO-I (lo li) *dono* (el llibre a n'ell); [1] LO-*i envio* (tot axò a n'ella).

---

[1] Aquèst *lo* es la forma nèutra *ho* (per *o*), que recòbra sa primitiva *l*.

Segón: que les dues estiguin en plural; y llavòrs preceèx la que está en datiu: Los *els vatj vèndre* (els llibres a n'ells); LOS *les vatj vèndre*, o ELS-e *les* vatj vèndre, (les cases a n'elles).

Tercer: que la una estigui en plural y la altra en singular; y en aquèst cas la que está en plural preceèx a la que está en singular: Los-*i vatj donar* (els llibres a n'ell o ella); LOS *lo vatj donar* o ELS *el vatj donar* (el llibre a n'ells o elles).

5.ª En la reunió de très formes, si una d'elles es la reflecsiva *se*, aquèsta preceèx a les altres dues, segons la regla primera; les altres dues se colòquen en l'ordre establèrt en les regles anteriors. Si no hi èntra la reflecsiva *se*, preceèx sempre la de segona persona, seguèx la de primera y en últim terme s'hi calòca la de tercera. Axí dièm: SE ME 'L *menja*, SE L'I *menja:* TE ME 'L *menjo,* TE ME LA *menjes.*

Els antics escriptors freqüentment invertien aquèst ordre, còm se veurá en els següents eczemples; en lo qual els imiten els mallorquins y 'ls valencians.

El bens del pare e de la mare mòrts entestats, los fills e les filles d'ells LOS SE dèuen partir per egual part. *Const. Tort.*, III, XIII, III.—Hagueren a pèndre aquèlla farina comoltada, e liguárenla en toualles, e portárenLASEN. *Sèrra, p.* 63.—E per açò a prouar [1], meseren en un bassi pedres precioses e de altres jòyes, e meséreuhi una brasa de fòc, e posárenLIO [2] deuant, per vèure què pendria *Id.*, *p.* 44.—E quant los missatgers del Emperador enteseren la lur voluntat e que daltra manera no poria esser, dema-

[1] PER *açò* A *prouar*, çò es, PER A *provar açò*. Aquèst passatje, y altres, que ocorren sovint en els antics, demòstren que aquèstos consideraven a *per* y *a* còm a dues preposicions distintes y fins separables, còntra lo que sòl ferse avuy dia de juntarles en una, escrivint *pera*, en comptes de *per a*.

[2] Per *posáren*-li-lo o *posáren*-lo-li, *posáren*-lo-i, *posáren*-l'-i.

naren los acòrts. E els donáren LOLS [1] tro en laltre dia. *Cròn. D. Jaume cap.* 2.—E dixlos jò: aquèlls qui han òr, queL ME apòrten. *Sèrra, p.* 84.—Ve a un dels munts que jò 't diré, e offerrasLOM [2] en olocaust. *Id., p.* 26.—Puys dixli nòstre Senyor: mòstrem la ma. E mostrálali. E puys dixli nòstre Senyor: mistLET [3] en lo sí. E feuho. *Id., p.* 45. —Per èsta veguada yò LES VOS comportaré, ab que altra vòltra nous hi tornèu. *Tir., c.* 119.

La diferenta colocació dels preficsos y enclítics pronominals es un dels caràcters que mès distingèx al actual mallorquí y valenciá del catalá modèrn.

§. 2. *Ordre dels preficsos y enclítics en relació ab el vèrb*

Uns mòdos del vèrb admèten sòlament preficsos, altres no mès que enclítics, altres els dos.

I. L'indicatiu, encara que d'ordinari demana 'ls preficsos; no obstant admèt també enclítics, sobre tot en poesia.

CommòuLO una sensació.—que tots sos muscles dilata. *Ubach y Vinyèta, La espasa del Rey en Jaume.*—Quant he menjat quelcom, faigTE sabèr que fins a la nit m' estic axí. *Bulbèna, Llátzer, p.* 85.—Jesús y la Vèrge Santa—érenLI bálsem del còr,—erenLI dolça esperança. *Masriera, p.* 56.—Allí vinguérenME a la memòria les reflecsions quem fèya còm pensava anármen del clèrgue. *Bulbèna, Llatzer, p.* 85.—Nosaltres, coronades de celístia,—respònen les estrelles, texirèmLI—a son frònt lluminós una corana. *Verdaguer, Roser,* 15 *Agost.*

II. L'imperatiu sòls admèt enclítics.

Li dexo a les seves mans, sent? li encomano molt: fassa-NS quedar be. Per servirlo: estiga bonèt. *Vilanòva, Quadros, p.* 48.—No tantes grandèses, ni territòris, ni montanyes... No calen, no 'm basten per mi: guardèuSE-LES vós, que 'm son sobreres. *Id., Caricatura.*

---

[1] Per *donáren*-lo-los o *donáren* los-lo, *donáren*-los-el.

[2] Per *oferrás*-lo-me o me lo *oferirás*, me 'l *oferirás*.

[3] *Mistlet* o *mis*-la-t' per *mís*-te-la o *pòsa*-te-la, *fica*-te-la.

Els antics alguna vegada hi empleaven preficsos.

Tostemps TE guarda de vituperar negú en taula: mas si negún fa alcún deffalliment, corregèxlo... e cobre son deffalliment al mjls que pusques. *Ex.*, *p.* 19.—Si est conuidat, tostemps TE offir aseruir. *Id.*, *p* 22.

III. Al subjunctiu sempre son preficsos.

Y si ho ha fet per punt, millor... Que SE 'LS espinyi. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 148.—Jò pènso ¿y no surt per aquí cap cavaller prou galant que LES HI regali unes quantes *yemas* o panellèts per embrassárloshi la boca y ferles reposar una estòna? *Vilanòva*, *Plorant y Rient*, *p* 10.—En Manèl se descotxá; s' assegué al llit; se refregá les orèlles, còm si la vèu melosa de la Emília LES HI pessigollés encara. *Pòns*, *L' auca etz.* *p.* 166.—Podria ser que ab lo temps lo qui sen portá la bossa vingués a penedir-sen e LA-Y tornás a vòstra mercè mellorada.—La melloria LI condonaríem, respongué lo studiant. *Bulbèna*, *Raconèt*, *p.* 15.

El condicional, per l' analogia que té ab el plusquam perfect d' indicatiu, del qual s' origina, també pòt tenir enclítics: y axís en el cas darrer podria dirse *condonaríem-li*.

Axís ho practicaven els antics escriptors.

Si coué que hajes a parlar, no girs la boca a aquèll ab qui parles: car siu fèyes, estufarli hies[1] en la cara, e faries LI gran escándel. *Ex.*, *p.* 11.

El present de subjunctiu, empleat en algunes de ses persones còm a imperitu, eczigèx enclítica la forma pronominal.

Emportèm-NOSEN la caxa,—y després partim-SHO tot. *Briz*, *Balades*, *p.* 40.—*Pues* .. Tornèm-LOSELS, y fòra corcs. *Pòns*, *L' auca*, *p.* 256.

IV. Al infinitiu pòden preceirlo o be seguirlo. Quand el seguèxen, se pòsen immediatament després del vèrb, que está en infinitiu.

Lo pare té massa punt per a rebaxarsE a parlar ab lo Secretari. *Pin*, *La família etz.*, *p.* 78.—Míratho be, y recòr-

---

[1] *Estufar*-li *hies*, per li *estufar-ies* o *estufar-ies*-li.

daten,—fèya una dòna de temps a un minyonèt, que devia serLI fill. *Carèta, Rajolins, p.* 137.—Ella còp de ferLOS postures y dárLOSHI confits. *Id., Brosta, plana* 173.

Quand son proclítics o preficsos, van immediatamen abans no del vèrb infinitiu, sinó del determinant.

Y's vingué a assentar [1]... al bell devant meu. *Genís, Sota un taròt, J. Fl.* 1876, *p.* 318.—¿Crèus que 'M pòt fer estar gayre contenta vèuret a tu sènse pare y a mi sènse marit? *Moncerdá, La Monserrat p.* 152.—Y allí la pòbre canalla 'n sentia de vèrdes y de madures, lo que era y lo que no era, lo que 's pòt dir, y lo que dèu callarse: (çò es, lo que pòt dirsE y lo que 's dèu callar). *Carèta, Brosta, p.* 9.

V. El gerundi no admèt sinó enclítics.

Torná 'l mosso oferintLI 'l cigarro demanat.—¿Será bò? —li preguntá en Miquèl, agafantLO, mirántsEL, y ensumantLO, escapsantLO després ab les dents y acostanthi 'l misto. *Del Bòsch, Guidèta, p* 110.

CAPÍTOL IX

DEL VÈRB EN SES VÁRIES CLASSES

§. 1. *Ser y estar*

Ser

El vèrb *ser*, quand significa llòc o 's referèx a temps, no pòrta després de sí cap atribut del subjecte.

Llòc. *Mon germá es a Barcelona; el bòsc es molt lluny, es aquí pròp; el pare es a dalt, es a bax.*

Temps. *Es la una, son dos quarts de cinc; es temps de segar, es hòra de dinar; quand serèm a Nadal, a la quarèsma, a Páscua.*

---

[1] O *vingué a assentar*-se.

En la significació de temps algunes vegades sèmbla usarse unipersonalment; per eczemple: *Era de matí, es tard, es clar, es fosc, es dejorn, es massa aviat*, etz.

Acompanyat del enclític *hi*, també ocorre sènse atribut. En aquèst cas el vèrb prèn váries significacions, còm se pòt vèure en els eczemples següents:

Ja ets massa gran: ton pare no HI ES [es mòrt]: m'esquerrasso molt: ab pròu fèynes hi arribo: y... sabs que vull dir, nòya?. . Dòncs cal que m'ajudis. *Pòns, L'auca, p.* 14.—¿Y ara?—afegí, veyent que en Lluís s'axecava... ¡No'n vuy de recibos!... ¡Si que estaríem bòns!... Per quant HI SOM els hòmes! *Id., ibid., p.* 208.—En tota la nit no he pogut aclucar los ulls ab aquèx dolor de costat.—Bò! ja HI SOM: potser es un flato: ¿vòls rosegar cumí? *Vilanòva, Lo sant de la mestrèssa.*—La vèu del patró distragué totduna a la còlla.—SOMHI, gent?—esclafí, acostantse 'ls dits als llabis.—Arriba, arriba! Sènse cumpliments!—esclatá 'l músic. *Pòns, L'auca, p.* 193.

Estar

Ab adjectius significatius de qualitats, que pòden afectar al subjecte d' un mòdo habitual o accidental y transitòri, aquèst s' espressa ab el vèrb *estar*, y l' habitual y permanent ab el vèrb *ser*.

Axís dièm: *Fulano* ESTÁ *borratxo*, y *fulano* ES *un borratxo:* ES *frèd*, ES *calent*, y ESTÁ *frèd*, ESTÁ *calent*.

Al contrari per a significar la estáncia habitual d' una persona en un llòc, empleèm el vèrb *estarse*; mentres que ab el vèrb *ser* prescindim de lo habitual de la estáncia; per ecz.: *Mon germá* s' ESTÁ *a Barcelona*, y ES *a Barcelona*.

Ab alguns adjectius *ser* significa estat moral; *estar*, físic; per ecz.: *Mon avi* ES *bò* y ESTÁ *bò;* ES *mal* y ESTÁ *mal*.

§. 2. *Vèrbs aucsiliars*

La obligació o necessitat de fer alguna acció s'espressa pels vèrbs *dèure*, o be *havèr* o *tenir* y la preposició *de*.

T'equivoques, minyó: lo que DÈC seguir jò y tu y tothòm, es lo que 'ns dicten la conciència y 'l devèr. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 30.—TINDRÁ DE pèndre ma filla—tant si vòl còm si no vòl:—y si a mos desitjs se nega,—HAURÈM DE posarlo a jou. *Briz*, *L'infant en Jaume*.—Tráctils de vós. Aquí no hi TÉ DE anar ab senyorios ni finures de cumpliments *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 119.—Preguntèu si aquèstes bestiòles han TINGUT D'alsar may lo cap cercant paperèt als balcons per a mudarse de pis. *Id.*, *ibid.*, *p.* 129.—Que tal el brodat?—Be: avança. Ja TENIM DE trescar per tenirlo llest pel diumenje. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p.* 142.

El vèrb *tenir* ocorre ab la partícula *que* en llòc de la preposició *de*.

Al principi que vaig quedar desamparat, per cada còsa que necessitaba TENIA QUE donar diners: per posarme un trist botonèt a les calces, etz. *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 137.

Els antics espressaven la obligació ab la passiva del vèrb *tenir* y la preposició *de*.

Aquèll ES TENGUT DE donar e fer be, çèll qui Deu lin a fet. *Jaf.*, *p.* 25.

El vèrb *dèure*, empleat còm a aucsiliar, sòl significar dubte, suposició o deducció.

Pona!... no has sabut qui trucava ahir vespre?—DEVIA ser l'Hereuèt. *Pin*, *Garrigas*, *p.* 126.—Còm parla palpissot, y 's menja les paraules, no més l'he entès la meytat.—DÈU ser *maligüenyo* (malaguènyo). *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 162.—Y quina fèyna hi tenia vostè a la cuyna? Ja conèc que DÈU ser un manèfla d'aquèlls que ab tot se fiquen. *Id.*, *A casa l'Alcalde*.

De vegades impòrta una negació.

Al sentir aquèll accent catalá en parla castellana, ja 'm

caygueren les ales del còr.—¡Que pènsa aquèsta gent?—dèya jò èntre mi. DEVÈM ser a Castella, per ventura? *Carèta*, *Brosta*, *p*. 71.

§. 3. *Vèrbs unipersonals*

Els vèrbs unipersonals, ab què signifiquèm cèrts fenòmenos atmosfèrics, rebutjen el subjecte, y sòlament s'emplèen en el número singular. Axí dièm: *Plòu*, *tròna*, *llampèga*, *neva*.

El vèrb *plòure*, usat còm a personal, admèt subjecte y abdós números.

Sanc de Jesús, des de la Crèu,—Sanc de Jesús, PLOVÈU, PLOVÈU. *Verdaguer*, *Roser*, 16 *Juliòl*.—Ja m'ho sèmbla que es casará ab tu: tant cèrt còm ara PLÒUEN figues. *Carèta*, *Conseqüències*, *p*. 63.

§. 4. *Vèrbs intranzitius*

El vèrb intranzitiu o nèutre no té després de sí, còm té l'actiu, un nòm que representi 'l terme de la acció.

Una bellugadisa de migrats insèctes, d'ales fines còm la claror, PUJEN y BAXEN, VAN y VENEN, VÒLEN y BALLEN vòra del aygua, engrescats ab aquèlla frèsca tan delitosa. *Vilanòva*, *Primavera enganyosa* *p*. 94.—TREMIEN els plats, REDRINGAVEN els gòts, VOLEYAVEN les ampolles, RECRUXIEN els cobèrts, y la remor de la fregadissa estenentse enllá, hi RESSONAVA còm una musica. *Pòns*, *L'auca etz*., *p*. 144.

El vèrb intranzitiu, a imitació del substantiu *ser*, admèt després de sí un atribut referent al subjecte de la oració.

Es que no sé que ho fa; però de dia en dia me torno SORDA còm una campana. *Carèta*, *Brosta*, *p*. 51.—Lo Quim va náxer DRÒPO. *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 66.—¡Quins acudits!

¡Que bufó!—Sèmbla un CROMO,—digué la mare. *Oller*, *La febre etz*, I, 64 —La mare aprová ab lo cap: la nòya 's quedá tota MONA. *Id.*, *ibid.*

El vèrb nèutre, a semblança del tranzitiu, admèt desprès de sí un terme de la acció d' un metex significat que 'l vèrb.

Que dolços SOMNIS he SOMIAT!—somií vèurem del cèl pujat—en l' alta cima. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p*. 81.—Axò fèya que VISQUÉS ocupat y alegre la VIDA d' estudiant sènse tenir gayres amics. *Genís*, *Sòta un taròt*, *J. Fl.* 1876, *p*. 306. —Camina lleugues y lleugues,—llarcs CAMINS ha CAMINAT. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 119.—Rumíatho, dòncs, y ja veurás còm la raó 'm sòbra. Ab en Manèl, filla, JUGUES un JÒC, en el qual sòls tu hi pòts pèrdre. *Pòns*, *L' auca*, *p*. 76.

CAPÍTOL X

DEL VÈRB ACTIU Y PASIU

§. 1. *Vèrb actiu*

En oració de vèrb actiu el terme de la acció generalment va sènse preposició, quand es nòm apelatiu o comú.

Lo vent escombra LOS caminals enarenats, alsa LES fulles sèques que corren al seu impuls, les empèny sens dexarles reposar. *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 133.—Unes senyores petitones ficsaven L' atenció en la figura de una dòna que dava 'L pit a una criatura; los hòmes se paraven a contemplar LA cínia còm trèya ayga y omplia UN safrèig; los nòys mès grandèts cotemplaven LOS reys que venien a cavall; y 'ls petits, ab lo mitj-riure de l' ignocència, vèyen al bòn Jesusèt tot nu en mitj del estable. *Carèta*, *Brosta*, *p*. 63.

Sòl tenir espressa la preposició *a* el terme de la acció a n' els cassos següents:

I. Quand es un nòm pròpi de persona o de llòc.

També m' hauria agradat protegir A n' en Francèsc; pe-

rò, ja ho sabs, es artista. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 55.—Al revèure A n' en Carles, vaig notar que ja s' havia asserenat bòna còsa. *Pòns*, *La còlla, etz. p.* 233.—Bescantar AL Zidro era sa pura fèyna. *Id.*, *Trascant etz*, *p.* 50.—L' hermitá piadós A Gentil mira—desde 'l portal del temple, rosats sos ulls en plor. *Verdaguer, Canigó*, *p.* 15.—Al girar una plana, reparant en Manèl en un vano que li fèya signos, reconegué A la Emília y sospengué la fèyna. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 80.—Vèig a redós d' aquèsta afrau supèrba—A Nuria y Font-Romeu. *Masriera*, *p.* 45.

Uns y altres ocorren també sènse preposició.

No tardaren a trobar LA Lluisa y son pare, amb els quals se juntaren. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba p.* 98.—Y 'l senyor Jaume, atrafegat, pogué dissimular l' esclat de dolor que sentí al vèure LA Tristèta. *Vilanòva*, *Tristèta*, XIII.—Vejí CÁDIZ, la de cent torres d' ebori, ABILA y CALPE, que sèmblen dos gegants, etz. *Verdaguer*, *Atlántida*, *Pròlec*.

II. Quand essent apelatiu el nòm, significa persona.

Ni la Catarina reptava A sa filla. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 69. — Dirán... que no m' estimo AL marit ni ALS fills. *Id.*, *ibid.*—Davant de la Establia—trobí ALS très Reys. *Verdaguer*, *Roser*, 6 *Janer*.—Estimava A les fadrines per pura espansió del seu còr sensible. *Vilanòva*, *Escènes*, *etz.*, *p.* 19. S' havia embadocat contemplant A la coxèta de la devallada de la Presó. *Pòns*, *La còlla etz.*, *p.* 205.—Va vèure AL nòy, que exint de darrera la pòrta, se 'n pujava escala amunt. *Carèta*, *Consegüèncics*, *p.* 87.—Associantse ab altres concorrents al sortèig, deslliuraren AL fill dolent y malagrait, que 'ls ho pagá ab un disgust. *Id.*, *Rajolins*, *p.* 53. —Frèt de gèni còm ell sòl, jamay s' enfadava ab ningú, tot trayent ALS altres de tino ab sa mitja rialla. *Oller*, *La papallona*, *p.* 19.—No era del cas provocar A ningú; però molt mènos A un enemic, que podria trobar encara diner, y ensanyarse ab la víctima còm cap altre. *Id.*, *La febre etzetra*, III, *p.* 292.

III. Quand la falta de preposició *a* confondria lo significat de la frase.

Bòn cavaller, es de bades—volé amollir son còr dur;—primer l' ayga estovaria—A la pedra que l' escup. *Briz*, *Cap de Rey*.—La esblaymada claror del cap-vespre vencia enca-

ra A la artificial, tan pòbre y defallida que més semblava agonitzar, que náxer. *Oller*, *La papallona*, *cap.* XX.—Tot just al mitj del fossar—corona A una crèu sagrada — una branca aponcellada — trencada del roserar. *Soler*, *La crèu del fossar*.

NÒTA: N' Alcover no admèt may la A en l' acusatiu: axís crèg qu' ho fèyen els antics: actualment me sèmbla massa general la lley de la omisió. ¿Qui dirá: *Los sants a-n-el cèl vèuen Deu? Invoquèm Jesús, Maria, Josèp?* ¿Es pòt dir castellanisme la frase *Vèuen A Deu? Invoquèm A Jesús*, etz.?

§. 2. *Vèrb passiu*

En les oracions de vèrb passiu el subjecte va preceit d' una de les dues preposicions *per* o *de*.

Exa escursió, qu' al principi havia sigut projectada PER les dues famílies catalanes se generalisá. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p.* 122.—Exa convèrsa èntre 'ls dos se feu a mitja vèu, per no ser oida DEls d' en front de la taula. *Id.*, *ibid.*, *p.* 112.

Si en la oració hi ha algún règimen ab una d' aquèstes dues preposicions, pel vèrb passiu se preferèx l' altra.

En el Mas tothòm alaba—un parèll d' esclòps de pi, —treballats DEl esclopayre — PEl herèu lo seu veí. *Briz*, *Balades*, *p.* 67.

CAPÍTOL XI

VÈRBS PRONOMINATS

§. 1. *Vèrbs simplement pronominats*

Hi ha en catalá alguns vèrbs que sòlament s' usen en la forma de pronominats; còm per ecz.: *quexar*SE, *adonar*SE, *penedir*SE, *atrevir*SE, *condòldres*, etz.

Altres vèrb s' emplèen en la forma pronomina-

da, sènse modificar gens, o casi be gens, llur significació. Axí dièm: *menjar un tròç de pa*, y *menjarse un tròç de pa; bèure un gòt de llet*, y *bèures un gòt de llet.*

El vèrb substantiu *ser* pòt pronominarse.

¿Qui s'es en aquèstes hòres, — que la pòrta'm vòl fé obrir? *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 228.—Compte, axò no es veritat,—¿qui s'es que axí me malfama? *Id.*, *ibid.*, *p.* 46.—Si s'es mester mòure guèrra — a mon pare, se mourá. *Id.*, *ibid*, *p.* 313.

Pronomínense vèrbs intranzitius, còm *estar*, *anar*, *pujar*, *exir*, *entrar*, etz.

Atx! quina [1] frèt! dèya'l senyor Jaume que be s'está a la vòra d'un bòn fòc! *Bòsch de la Trinxeria*, *Recòrts etz.*, *p.* 85.—L'endemá de bòn matí, bò y mudat SE'n aná a donar els bòns dies a son amo. *Vilanòva*, *Escènes etz*, *p.* 16. —La mare de bòn matí SE'n va a Santa Catarina, a la parada: vèn cigrons remullats. *Id.*, *Monòlecs etz.*, *p.* 9.

Prènen també la forma pronominada vèrbs tranzitius, còm *sabèr*, *mirar*, *contemplar*, etz.

Ja M'ho sabia lo que m'hèu dit: lo que no sabia es que meresqués que m'ho diguésseu. *Pòns*, *L'auca, etz.*, *p.* 77. —Si son escuses, tu T'ho saps. De totes maneres quant hajes sopat, vindré a cercarte. *Carèta*, *Rajolins*, *p.* 123 — ¡Què he d'amagrirme jò, contestá l'esquilador, tot mirantSE de reüll a sa ingrata, que, sentada mès enllá, jugava ab un xibaló! *Vilanòva*, *Gitanèsca.*—Y mentres la beata s'en anava molt contenta carrer avall, el Sr. Josèp SE la contemplava desde'l llindar d'una pòrta. *Id.*, *Lo primer amor.*

§. 2. *Vèrbs pronominats reflecsius*

La forma pronominada significa algunes vòltes que la acció del vèrb román a n'el subjecte o recau en ell.

---

[1] A la província de Girona fan femení aquèst nòm.

Digues a ton germá gran y a ton pare, quant vinguen, que no s' amoinen, que tot ho arreglarèm, si Deu ho vòl. *Carèta, Brosta, p.* 127.—Y mès que 'M quedi tan prim còm la cua d' aquèst gos, y mès sèc que l' espígol,... la *Payèta* ha de vèure lo que vos promèto. *Vilanòva, Gitanèsca.*

Per a mellor espressar la reflecsió, sòl emplearse el pronòm recíproc, acompanyat del intensiu *metex.*

Se vejé que la dòna... 's maleia a *sí metexa* per la falta de coratje. *Oller, La Febre etz.*, III, *p.* 242.—SE detestá interiorment a *sí metex,* y una rojor cremosa arborá ses galtes. *Id.*, *ibid.*, *p.* 110.—*Tu metex* TE posarás en ridícul, perquè semblará que tens envèja dels nòstres aumènts. *Id.*, *ibid.*, *p.* 70.—Vòls fé 'l valent abans d' hòra, y *tu metex* TE castigues. *Pòns, L' auca etz.*, *p.* 211.

La reflecsió, espressada pel vèrb pronominat, pòt afectar no a la persona tota, sinó a part d' ella, y també a persona o còsa que li pertany, còm *rentar*SE *les mans*, *tallar*SE *'ls cabells*, etz.

Per axò he pensat posar el nòy a la fábrica... El seu mèstre m' ho ha volgut traure del cap: uns me diuen sí; y altres, no. ¿Que tinc de fer, doctor?—¿Quina edat vos té ara?—Per Sant Antòni va fer dèu anys. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 28.—¡Adeu, fills de la meua ánima,—la mare 'US van a matar. *Aguiló, Romancer, p.* 135.—Si 'l meu hòme 'm vèya en aquèx afront!... hi hauria desgrácies. Que 'l que LI tòca la Madronèta ja pòt dir que no hi té res que fer en aquèx món. *Vilanòva, Quadros, p.* 169.

A n' alguns cassos ocorre una espècie de doble reflecsió; còm a n' els següents: SE LI *'n va 'l cap*, çò es, SON *cap* SE *'n va: El còr* SE LI *esplaya*, o SON *còr* SE *esplaya*, etz.

Senyora,—va respòndre 'l Quimèt ab vèu trèmola y sentint que 'l cap SE n' hi (LI 'n) anava. *Carèta Conseqüències.* May se tròba be. Se passa nits enteres sènse dormir, no pòt pair lo que menja, tot l' enfada, tot el pòsa furiós, la memòria li falta, 'l cap SE n' hi [LI 'n] va. *Oller, La febre, etz.* III, *p.* 307.—Lo jove y nòble guerrer—arribava a nòstra pátria:—quant tan bonica l' ha vist,—tot el còr SE LI esplayava. *Masriera, p.* 54.—Montau depressa, diu l' al-

tre,—obrint sos ulls de guinèu,—y Micer Jaume muntava —erissántsELI 'ls cabèlls, *Id.*, *p.* 125.

No 's confonga 'l cas de doble reflecsió ab un altre de molt semblant, y que no ho es. Diu en Vilanòva (Tristèta, VI).

Ningú 's fa 'l cicater, quant SE LI alaben y pòsen les fesomies al indrèt dels diamants y entremitj de les hermosures.

A n' aquèst passatje el *se* no es reflecsiu, sinó que té significació d' unipersonal, còm mès abant esplicarèm. Y en efecte: no son les fesomies les que s' alaben a sí metexes; sinó que elles son les alabades per altres, que en el cas present no s' espressen. Lo contrari 's vèu a n' els passatjes anteriors: el cap es el que s' en va; el còr el que s' esplaya; els cabèlls els que s' erissen.

La forma pronominada se pòt emplear ab grácia, encara que la còsa no pertanya realment al subjecte, sinó que per carinyo, interès, o altra causa se la figura un còm a pròpia.

¿D' ahont surt aquèx setmesó?... MirèuME 'l retall de ninòt: sèmbla que l' hajen montat ab escrapulons de persona. *Vilanòva, Quadros, p.* 165.—Y lo que 't conto, *salau*, es que 't vòl mal, y que pòt esser, si la por no ME 'l balda, pòt esser que no 't fassa una esgarrinxada. *Id., Gitanèsca.* —Si tingués un arma, li tirava un tiro... a lo mènos tápiNS la boca d' aquèll brètol. *Id., Quadros, p.* 168.—¡MirèuME 'l serafí garrell!... ¡a dèu!... una maduxa còm un coral, y mès sencera... Senyor, deteniume la boca. *Id., ibid., p.* 161.— En Lluís ME n' agafá una, de la que no conto que n' isca mès que per ficarlo a la caxa; y no 'n vulga mès de tráfec. *Pòns, L' auca, etz., p.* 272.—Y sòrt d' un amic seu, que es el que va associársel; puig vingué d' un fil còm no ME l' endressen a l' ombra. *Id., ibid., p.* 254.—Diu que fa diner... Ja ho crèc, ja... Escorrent butxaques.—Bòn ofici.—¡Mentres un dia no ME l' engarjòlin! *Id., ibid., p.* 227.—No ME l' entabane, senyor Josèp, que be pròu ho está,—saltava la dida.—Fássem aquèst favor. *Carèta, Conseqüències, p.* 168. —M' apar que son parisènques: M' en tenen tot l' ayre. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 96.—Lo cèrt es que començá a tussir, (érem al còr del hivèrn), y tant estossegá, rosegada pel corcó que se 'n hi duya les estranyes, que als

pòcs mèsos ME l' enterraven per ètica. *Pòns, Trascant etz.*, *p.* 47.

Prènen també aquèsta forma y sa significació vèrbs intranzitius.

Vostè 'm va dir, diu: VínaM aquí: ¿ja has parlat ab el teu pare ¿èh? *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 218.—¿Quant, quant necessita demá? Hòme no se 'M pari còm un ènza! *Id.*, *ibid.*, *p.* 275.—S' afigurá 'l murri que jò me 'n cansaria de durlo a còll... y... per no compromètres, se M' esquitllá de casa. *Pons, L' auca etz.*, *p.* 225.

§. 3. *Pronominats reciprocs*

El vèrb pronominat significa també reciprocitat d' acció èntre dos o mès agents.

Avans d' arribar a l' África, ja semblávem germans: y fins algú s' ho pensava y tot, veyent que may NOS dexávem, y que lo de cada hu [1] de nosaltres era de tots dos. *Carèta, Rajolins*, *p.* 65.—Dòncs si tots dos vos portau afició,... prèn paciència; que hi ha mès dies que llangonices, y qui dia passa, anys empèny. *Vidal, La vida etz.*, *p.* 70.—Còm pròu l' han mirada a n' ella,—sènse dirne cap paraula,—tots SE miren ells ab ells,—y 's fan la mitja rialla. *Aguiló, Romancer*, *p.* 319.—Quant surt de la casa,—los infants SE diuen;—Mirauvos la dama,—que va quedar viuda. *Id.*, *ibid*, *p.* 17.—L' espantosa abrassada mès estrènyen,—y 's topen, se revolquen, y s' empènyen, [2] —acarades ses boques de volcans. *Verdaguer, Atlánt. Introd.*

§ 4. *Pronaminals passius.*

La forma pronominada *se* algunes vegades dona al vèrb significació passiva.

---

[1] Axis solèm escriure aquèsta paraula *hu* [per *un*], sènse cap raó que justifiqui la presència de la *h*. ¿Qui escriu may *hun*? Y ¿per què, quand treyèm la *n* final, hèm de cambiar la ortografia? En mallarquí ho tròbo sènse *h*.

Sentir aquèlla vèu, y alsarse tot-hòm, y sortirli al encuantra, va esser tot U. *Alcover, Rondayes*, III, p. 93.

[2] Sò es, *se topen* un ab altre; *s' empènyen* l' un al altre.

No 's menja allí pa de blat,—sinó d' espèlta y civada;—no s' hi bèu vi de raims,—sinó de prunes amargues....—y allí 's dòrm sènse llençòls [1]—en un llit de pòsts y palla. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 178.—¿Quin arbre nax en tu, ciutat florida,—que ton perfum SE sent per tot arrèu? *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p.* 6.—S' estronca 'l riu, si ho fa la fontinyòla. *Id.*, *Roser*, 5 *Nov.*—Perdentse en les fosquedats del àngul, s' oviraven ab pròu fèynes très reconeres també de xicranda. *Oller*, *Vilaniu*, *p.* 288.—Alçant per última vegada 'l porró, y 's despediren del Manèl y l' Agustina, amos del be de Deu que s' havia batut. *Vidal*, *La vida*, *etz.*, *p.* 11.

Al igual que 'l vèrb passiu comú, pòt el pronominat portar el subjecte de la oració preceit de la preposició *per*.

SE li esplicá [al metje] PER D. Manèl en breus paraules lo que havia ocorregut, si be callantli, còm es natural, el secret de la convèrsa. *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p.* 137.—Los quals per lurs grans virtuts e bòns feyts darmes foren ben heretats en Catalunya, que ya s' appellaua axí PER tothòm, axí còm abans se dèya Spanya Gòcia, e aprés Marca e límits de Spanya. *Boades*, *p.* 50.—Tot feyt de restitució SE pòt demanar PER aquel qui aura lo dan [dany] près, o per son procurador. *C. T.* II, XIV, IX.

§. 5. *Vèrbs pronominats unipersonals.*

El vèrb pronominat pòt usarse, còm a unipersonal passiu, en sòla la tercera persona del singular, per a significar una acció en general, sènse que se 'n determini el subjecte o agent.

Quant SE ve cansat, no 's menja:—perçò 'l rey pòc ha menjat. *Briz*, *Balades*, *p.* 35.—L' amor se 'n va del món: ja no s' hi estima;—no son germans els hòmes còm ahir. *Verdaguer*, *Roser*, 5 *Nov.*—S' èntra al casal per la gran pòrta de pedra de tall. *Bosch de la Trinxeria*, *L' herèu Subirá* *p.* 6.—Quant SE parla de les dònes en comú, si no son joves se 'ls hi diu velles. *Vilanòva*, *Tristèta*, VI.

[1] En llatí, efectivament, aquèstos très vèrbs se posarien en la vèu passiva: *editur*, *bibitur*, *dormitur*.

El vèrb pronominat unipersonal pòt tenir significació activa: y llavòrs pòrta un terme de la acció ab la preposició *a*.

Veyent aquèlla festa, en que s' honrava — AL nòstre nòm, A l' ángel del meu còr,—dèya: ¡Ay Senyor, quin gòig si jò arribava—a vèure còm l' herèu les celebrava—les seves noces d' òr! *Masriera, p.* 165.— De tant en quant SE vèya A n' el padrí tremolós e inquiet. *Pòns, La còlla etz., p.* 107.—Sí, nòy, sí: ben xafat: Als mòrts se 'LS entèrra, se ELS resa, y luègo... se 'LS oblida. *Id., ibid., p.* 230.—Quant ell comensá a vèurel malalt, ja 'l pòbre nòy patia de molt temps, lo que solzament sabia ell, y que amagava als ulls de son pare per a no entristirlo; mès AL metje no se 'L podia enganyar. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 73.

A vegades es un datiu el que va afectat de la preposició *a*.

Pel ditxo de la gent vinc a ser un hòme de mitja edat: a nosaltres triga mès l'anomada a donarnos els inválits. A les dònes SE 'ls hi guarden altres tendències: no t' agraviis per axò. *Vilanòva, Tristèta*, VI.

La preposició *a* pòt trobarse implícita en un aficso pronominal.

Sèmbla que la Pèpa no está ja tan trista. Té color a les galtes, y a vegades treballant SE LA sent cantar. *Vilanova, Un bòn partit*, IX.—Una nòya jove y bonica no es pas pròu causa per a que un minyó ben criat fassa lo qu' ell va fer, mès que mès en una casa ahont SE 'L tenia ja còm de família. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 43.—De tart en tart SE 'ls tròba [als joglars] acompanyant noces y batèigs. *Aguiló, Romancer, Pròlec, p.* XXVII.

CAPÍTOL XII

VÈRBS AB LA FORMA ADVERBIAL **ne** O **en**

Els vèrbs catalans admèten no sòls les formes pronominals, còm acabèm de vèure; sinó també les adverbials *en* e *hi*.

La forma *en*, al igual que l'advèrbi llatí *hinc* (o *inde)*, del qual provè, significa 'l llòc d'aont comènça 'l moviment.

VestEN, Armengòl, vestEN... però pènsa en mi, ¿sents? *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p*. 77.—Al venirmEN a n'el seu carrer, se m'aparagué vostè. *Pòns*, *L'auca etz.*, *p*. 197.

D'aquèsta sa primitiva significació ha passat a la de qualsevulla altra relació capaç de ser espressada per la preposició *de*.

Ja li dirèu vós, que li he cantada per a que servi de mi bòna memòria.—Tots te 'N guardarèm, Armengòl: be t'ho merèxes. *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p*. 67.—Vès si no t'ho dèya jò, que aquèll sabateròt fèya 'l tonto sènse serNE, diu la mare. Lo qu'ell volia era tafanejar. *Vilanòva*, *Lo senyor Joan*, *etz*.—Y del vòstre hòme ¿que 'N sabèu?—.. ¡Quin altre me 'N trayèu ara! Es un tròs de pa: se 'N pòt fer lo que se 'N vòl. *Bassegoda*, *La bona gent*, *p*. 34.—Lo Quimèt, sens tenirNE ganes, se posá a riure al sentir axò. *Carèta*, *Conseqüències*, *p*. 92.—No tot l'any pòden anarse a cassar ánecs y becades al estany d'Ibars, sinó quant N' es el temps. *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p*. 46.—Hont va Manèl?... No vèu que plòu?...—¡Plòu!... No me 'N havia adonat. *Pòns*, *L'auca*, *p*. 175.

En moltes ocasions té significació de partitiu.

Josèp de lliçons—pròu li 'N donaria;—mès sab de fer mons—¿què mès apendria? *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p*. 34.—Si N' oviro de cèl, si 'n vèig de terrats desd'aquí! *Oller*, *La papallona*, *c*. 4.—L'havèm titulat GRA y PALLA, no perquè volguèm dárlosEN a vostès; sinó perquè 'l títol donga una idèa eczacta de lo que conté la òbra. *Soler*, *Gra y Palla*, *pròlec*, *p*. VI.

Pòt també referirse al règimen de la preposició *ab*, quand aquèsta equival a *de*.

AB les flòrs dels altres nins NE fa un tòya. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p*. 38.

Intercalada èntre les partícules *que*, *si*, o l'advèrbi *be*, y 'l vèrb *ser*, refòrça les frases admiratives e interrogatives.

Tèrra felís del Bètis, be N' ets d'hermosa y bella. *Ver-*

daguer, *Atlántida*, X.—Miri que N' eren de guapes aquèlles cares!—¡Si N' eren! *Vilanòva*, *Quatre gotes*.—¡Que N' ets de ximple!—li varen contestar,—vèyes quin cas n' has de fer d' ella. *Genís*, *Novèles*, *p*. 131.—¡Y que 'N sou de felissos!... jò pensava, bò y simulant una mica de pressa per a desfermen. *Pòns*, *La colla*, *etz* *p*. 265.—Que N' era, ay, de trista y malastruga la sòrt de la la tèndra donzellèta! *Vidal*, *Rosada*, *etz* , *p*. 323.—Que 'N fa de anys que no tusso, ni estarnudo, ni 'm refrèdo may! Me vaig curar radicalment. *Vilanòva*, *Plorant etz*., *p*. 161.—¡Ay que N' es de murri! ¡Si ja ho pòrta escrit als ulls! *Pòns*, *L' auca etz*., *p*. 80

En comptes d' *en* se tròba usat *ho*.

Vinga l' arròs!... Que HO era de bò! encara 'm menjo l' olor de memòria molts dies per pòstres. *Vilanòva*, *Sota zèro*.

En aquèstos cassos després del vèrb s'espressa la preposició *de*. Si 'l *ho* o *en* s' omèt, la preposició *de* no dèu espressarse.

Els carrers están desèrts. ¡QU' es bonica aquèsta quietut! Tothòm repòsa. *Vilanòva*, *A les quatre de matinada* — Axecá 'l nèn per de sobre la planxada gira del llensòl, invitantnos ab un signe per a que 'l petonejéssem.—QUE es maco!—¡Será rossèt!—dèyen les nòyes. *Pòns*, *La còlla etz*., *p*. 120 —Nòy, QU' ets ric!... rondiná la Tuyes, apreuant sa esplendidèsa pel dringar de les pesses. *Id*., *L' auca etz*., *p*. 105.—QUE trist es el passètj de Sant Joan al mès de Desembre! *Vilanòva*, *Gitanèsca*.—Déxamho dir ara que no ens sent ningú. ¡QU' anys han passat de llavòrs ensá! ¿èh? *Oller*, *La febre etz*., III, *p*. 211.

Alguns vèrbs, que casi tots signifiquen moviment, admèten l' *en* de très maneres.

Primera: al igual que 'ls altres vèrbs.

Segona: juntantlo al vèrb, còm si 'n fos una preposició component.

Carretera amunt, si no mòrt, ben aclaparat, s' ENtornava 'l garbós Peretó cambiant la ruta desde Vizcaya a Madrid. *Vilanòva*, *Felícia*. — Còm havia arribat allí en aquèll instant suprèm? ENmenat per dònya Mercè, que no el conexia. *Oller*, *La papallona*, *cap*. XX.—Y a totes passades me va fer ENdur a dalt un tròs de coca y mitja prèsa de xocolata. *Genís*, *Novèles*, *p*. 44.—Y ara ¿còm ho faria, si

li visqués el nòy? Tant de be li ha fet Deu EMportántsel. *Vilanòva, Tristèta*, XIII.—La despesera tingué la discreció d'ENretirars... y amagada en el brancal del balcó, estirá a en Lluis pels faldars del jaqué. *Oller, La papallona, c.* X.—Y eren les quatre de matinada que'l nèn somrèya còm un ángel en el llit de la dida, l'ánima de la mare s' ENvolava al cèl, y son pare quèya agènollat etz. *Id., ibid., c.* XX.—Hèu de sèbre que jò m' ENvenia pènsa qui pènsa si havia donat paya a s'ase [1] y no 'm recordava be. *Alcover, Contarelles, p.* 221.

Tercera: juntant les dues maneres esplicades.

Alsa, tòca-sòns, fa una hòra que 'm migro esperantvos. Ja os NE podèu ENtornar. *Vilanòva, Pobrèts etz., p.* 52.—Les víctimes, qu' haurán de ser sacrificades, no parlen la nòstra llengua, ni nosaltres els hèm fet venir, ni 'ls privèm d' ENtornarsEN, y no 's mòuen. *Ubach, y Vinyèta, Mala herba, p.* 31.—Que no 'ns NE ENtornèm? — vaig repetir a n' en Carles. *Pòns, La còlla etz., p.* 205. — Ab una mirada 'n tinc pròu per ENdurmEN la substáncia de les còses. *Vilanòva, Pobrèts etz , p.* 45.—ENportèmnosEN la caxa,—y després partimsho tot. *Briz, Balades, p.* 40.—En el fons d' un riu hi ha un drac, qui devegades se N' ENmèna als palaus encantats de devall de l' aygua a les donzelles qui van a banyars'hi. *J. Soler, Trad. d' en Mistral. (Vèu de Cat.* 6 *Setembre* 1866).—Várem fer les paus ab la Tecla: y, per a què vèjes no me N' he EMpenedit may. *Pòns, La còlla etz., p.* 258.

CAPÍTOL XIII

VÈRBS AB LA FORMA ADVERBIAL hi

La forma adverbial *hi*, corresponent al advèrbi *hic* dels llatins, près còm a aficso y enclític, apènes oferèx cap dificultat; emperò, si 's considera sa significació, se presta a un detingut y curiós estudi.

Son significat primitiu es, còm en llatí, el de quietut en un llòc material, que espressèm en catalá

[1] *A s' ase*, mallorquí per *al ase*.

per *a* o *en*. D'aquí se li n'han derivat moltes altres significacions, que anèm a recórrer.

I. Significa també moviment cap a un llòc ab la metexa significació que l'*huc* dels llatins.

Fèya basarda aquèll infèrn [de fòc]: y ¿qui s' HI fica? Mès HI arriba en Pólvora: y, fillèts de Deu, arramba una socòta, y s'enfila a la taulada, y la descurulla d' un cantó, y de cap a dintre. *Guimerá, En Pólvora, p.* 20.—Tornaula d'hont l' havèu treta,—tornáuleY tot desseguida. *Aguiló, Romancer, p.* 175.—Si tu vòls pujar en aquèsta mia ròda, pújaHI. *Boeci, p.* 63.—Si 'l Veguer... no Y volrá anar ni esser, els Ciutadans per si o [1] reconèguen. *C. T.*, IX, XIV, III.

Ocorren cassos, en que en un metex passatje s'emplèa significant quietut y també moviment.

Jò m' obligo a fer que la Mercè HI sia, per a que vostè la tròbi, y procuraré que HI vinga sa germana. *Carèta, Conseqüències, p.* 103.—A la ralla de França—ni [n' hi] ha una presó...—De prèsos may n' HI manquen:—pròu n' HI pòrta el Baró. *Aguiló, Romancer, p.* 62.

II. Ab vèrbs de moviment se referèx a una acció.

Crida una de ses criades—que cuyte a baxar a obrir.— Li n' ha feta de respòsta:—Mestrèssa, devallaus HI:—no HI vull baxar a èstes hòres;—que no son hòres d' obrir *Aguiló, Romancer, p.* 232.—¡Obriu!... ¡Obriu 'l balcó!... De bat a bat, que li tòqui l' ayre!...—La Pèpa HI corregué [2]. *Pòns, L' auca, p.* 47.—Ves a servir palètes! dròpo!—li digué Fanalèts—AnèuHI vós a servir palètes,—respongué ab insolència l' escolanèt. *Pin, Niobe, p.* 231.

III. Ab nòms y vèrbs, que 's construèxen ab la preposició *a*, diu relació al dit règimen.

Ne feu d' ella una espècie de culte religiós y cívic a la vegada; e HI fou feèl fins al derrer sospir. *Collell, Poesies de Camps, Pròlec.*—Lo compte no s' atura,—dexa 'l bòn vell,—que axeca 'l tòc solèmne—de sometent.—La cam-

---

[1] Axís, *o* sense *h*, s' escriu sempre en les Constitucions de Tortosa: y ab molta de raó; perquè no es sinó el pronòm nèutre *lo* abreviat, y res té que vèure ab l' *hoc* dels llatins, còm alguns crèuen.

[2] Sò es, *a obrir*.

pana ab que HI tòca—no es de gran prèu. *Verdaguer, Canigó, p.* 80.—Les bodes serán dijòus—tinguèusHI per convidada. *Aguiló, Romancer, p.* 160.—Els vicis del jòc y de renegar s' hi acaben de pèrdre; puig la immènsa majoria de la gent HI té gran repugnáncia. *Carèta, Rejolins, p.* 47-48.

IV. Algunes vegades pòt referirse a persona, y equival al enclític pronominal datiu *li*: còm, *s'* HI *acostá* [a n' ell] o *se* LI *acostá*; *assemblars'*HI [a n' ella] o *assemblárse*LI; etz.

Y dòncs, Rossa, que tenim?—reprengué, cridantla ab una má, mentres empentava a les altres... S' HI acostá la Pèpa, li esposá sos propòsits. *Pòns, L' auca, p.* 244.—¡Bòna nit, mare!—digué, entrant y saludantla, un jove, que no desmentia esserne fill, puig mès no podia assemblarsHI. *Del Bòsch, Lo Segador, p.* 125.—Al dirli «tu metex», s' HI acostá [a n' en Lluís], li pegá un copèt al cap, tal còm si li donés la «estrèna»: y decantantsHI [a n' ell] totduna, per vèure quina cara hi posava, li repetí la espressió: «Tu metex, sents?» *Pòns, L' auca, p.* 129.

V. Ab vèrbs, que tenen un complement indirècte ab preposició *ab*, equival a un nòm preceit de la dita preposició.

El fadrinèt! vès a qui diu vella! No s' HI pòt parlar ab tu: desseguida vas per fer alterar les sangs. *Vilanòva, Pobrèts, etz., p.* 46.—Emperò ¡que'n havia de fer ell de la Mercenèta! HI pensava, perquè era fillòla de la senyora Pèpa: per res mès. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 48.—Un cunill axís, qualsevòl savi d' aquèstos que tenen bésties difuntes, te 'l compraria al prèu que volguesses; perquè ells s' HI instruèxen. *Vilanòva, Quadros, p.* 128.—Ja sé que'm tòca patir en aquèst món, però m' HI conformo. *Pòns, L' auca, p.* 115.—¡El vestit li fèya una nòsa! Al dexar el pis, ja per pòc no s' hi entrebanca.... Per no cáureHI, se l' arremangá de bax, aguantantse 'l ròssec ab les mans. *Id., ibid., p.* 240.

El nòm preceit de *ab* ab freqüència significa persona.

En Pau es pòbre—que no té res;—du una capsana—de mitj clatell;—ab bugaderes—may s' HI ha fet. *Soler, Gra y palla, p.* 41.—Que 't crèus que me 'n pago tant dels

hòmes, que mi [1] llènsi còm qui 's tira a l'aygua?... Que jò HI enraoni; que jò HI balli; que jò m' HI divertèxi... y què?... *Pons*, *L'auca*, *p*. 219.—Ab capellans, sens dexar de respectarlos a tots per lo que representen,... ningú m'ha vist tractarHI mès que ab l' altra gent. *Carèta*, *Brosta*, *plana* 69.

VI. Correspòn també al complement indirècte de la oració regit per la preposició *en*.

Manèl! vostè qu'HI entén, ¿que s' hi posaria a n'aquèsta cuxa, que no 'm dexa mòure? *Pòns*, *L' auca etz*, *p*. 169. —Y després, essent promèsa, ¿que n' haig de fer dels altres joves?—Si: però a vegades... no s' HI pèrd res en ser carinyosa: ¿qui sab? *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 48.—Ha fundat... una societat per a vèndre cèrts queviures a bòn prèu; emprèsa que fa molt be als pòbres, y dona també un mòdic interés al capital que s' HI esmèrsa. *Carèta*, *Rajolins*, *p*. 47.—Uns crèuen en mòrts que tornen,—mès altres no HI crèuen pas. *Briz*, *Balades*, *p*. 37.

VII. El complement indirècte del vèrb, a que correspòn l' enclitic *hi*, va afectat de la preposició *per* en ses vàries significacions.

Veurás, nòy: acabèmho! ¡No vull morros!... No les puc sofrir les males cares!...—¡Y per mentidera no vuy passarHI! *Pons*, *L' auca*, *p*. 127.—'S dèya Lluís; però ja de menut l'anomenaven «Perdiuèta.» No sé si 'l rebatejarien ab aquèst mot per lo bellugadís de sos ayres o pel pigat de la cara; mès, gran y tot còm era, encara s' HI entenia, [çò es, per aquèll nòm]. *Id.*, *ibid.*, *p*. 20.—Demá ja 'm sèmbla que per totes les sòques dels arbres del jardí y de la carretera s' HI llegirá grabat lo nòm d' *Estela* ab una contrassènya particular per què cada senyorèta s' HI entenga. *Vilanòva*, *Plorant y rient*, *p*. 17.—Va fersen donar llissons [de dibux] per lo qui fa dibuxos d' una fábrica d' estampats que hi ha abax del riu. Se vèu que HI tenia disposicions: dònes [2] fa còses que no eren d'esperar de qui n'ha aprés pòc y essent hòme. *Carèta*, *Rajolins*, *p*. 45.—¿Vòls dir qu' hi arribarèm? —esclafí, decantantse vèrs la Pèpa.—Mira, lo que no 's pròva, no se sab.—¿No T' HI sents ab ánimos? *Pons*, *L' auca*, *p*. 305 —En llòc de vèures qu' ets una senyorèta de sa

---

[1] Mi *llènsi*, per M' HI llènsi, çò es, ME *llènsi* A-N-ELLS.
[2] En llòc de *puig*. *Dònes* es ilativa.

casa, te pendrán per una cuynera.—¿Que 'm fa a n' a mi que m' HI prènguen o no? *Carèta*, *Conseqüències*, *p*. 174.

VIII. Referèxse algunes vegades al mòdo o manera de verificarse una acció.

Les còses may s' han de dur a la punta de l' espasa; si no, s' HI pèrd. *Carèta*, *Rajolins*, *p* 78.—Vòls fe 'l valentás... Y... ja ho vèus! altre còp a cal metje... No s' HI pòt anar à bots... Tens d' anar ab pèus junts, y... ab pròu fèynes, Lluís! *Pòns*, *L' auca*, *p*. 283.—Una vegada s' HI va morir una axís!...—esclatá la Rossa, observant que no la atenien. *Id.*, *ibid.*, *p*. 270.

IX. Espressa també relació de temps y d' espay ja pròpi, ja metafòric.

Un dels guardes del Parc... digué a la Pèpa, referintse a la musica:—N' HI ha per temps!—Per un' hòra al mènos. *Pòns*, *L' auca*, *p*. 302.—D' aquí a diumenje encara HI ha temps. *Ib.*, *ibid.*, *p*. 84.—Figúrinse que un d' aquí a Madrit no mès HI está un dia, y que llegint aquèst llibre, li passa 'l temps que no se n' adona. *Soler*, *Gra y palla*, *Pròlec*, VI. Mès d' anomenarlo a aclamarlo, còm ho feren al vèurel dalt, mitjansávaHI molta diferència. *Pòns*, *L'auca*, *p*. 54. —Vèjen si 'n faria de gròsses, que sa mare me li ventá un jaco, que de còp a còp ni s' HI atravessava l' ayre. *Id.*, *ibid.*, *p*. 163

X. Ultimament té váries altres significacions mès o mènos semblants a les ja espressades. Vèjensen algunes d' elles.

No 'm parlaves l' altre dia de pujar a la cascata?—L' altre dia?... Just. Tens raó. ¡Però ja no HI som al altre dia! *Pòns*, *L' auca*, *p*. 300.—Guardarèm la cíndria entretant; que d' aquèstes no HI ha que fiarsen. *Id.*, *ibid.*, *p* 54.—¿Encara no n' HI ha pròu?—reprenia son pare, amenassantla desde 'l dintell de la pòrta ab la fiambrera que duya. *Id. ibid.*, *p*. 12.—Ademés un salero tan natural, que tot li esquèya be: a la grácia de la convèrsa HI acompanyava 'ls tirats garbosos del còs. *Vilanòva*, *Fòrsa major*, II.—Les HI duc [caygudes les calces] perquè m' agrada. *Soler*, *La dida*, *p*. 14.

En tanta còpia de significacions arriba fins a espressar

una relació, que li sèmbla contrária. A n' aquèst passatje:[1] *¡Quin mirador el de la galeria! ¡S'* HI *vèya mitj Barcelona!* l' *hi* equieval a *des d' allí*, çò es, al *inde* dels llatins, origen de nòstre *en* o *ne*.

De vegades se tròba empleat o be repetit sènse necessitat.

Una mica de paciència no li costará ras: y crèga que la tinc ben merescuda. ¡Be n' HI he acanat pròu d' empedrats ab l' únic fi d' ensopegarla sòla! *Pòns, L' auca p.* 115.—Pòso en conexement de la classe, que la meva consulta es, que aquèst any HI té d' havèrHI sarau, très toms y colècta. *Vilanòva, Quadros, p.* 112.—Luego vindrá 'l rostit, que la minyona HI sab donarHI un punt de gròc real, que, millor que dels fogons, qualsevòl diria que 'l pòrten de la Argenteria. *Id., Lo sant de la mestrèssa.*

La significació relativa de *ne* e *hi* divaga ab tanta de manera, que arriben a confòndres l' un ab l' altre, y a podèrse emplear els dos indiferentment.

Dig a un company: «Sèmbla que 't vas posant bò;» y respòn: «Si que m' EN pòso» o be «Si que m' HI pòso;» y també «Si que m' HO pòso.»

Ba, ba, vens molt esmolada.—Tu ets la que HI vens[2]. *Vilanòva, Pobrèts etz., p.* 28.—Fòra aquèx pinturero del Regalat, que no s' adòrm, y que, *a la cuenta*, ha tingut mès diligència, y no ha anat de refiat, còm jò HI anava.[3] *Id., ibid*, *p.* 34.—Totes les cares les tròbo mès animades, totes les boques les vèig mès rialleres, los ulls mès brilladors: y còm tothòm me sèmbla que está content; jò també me HI pòso[4]. *Id., Lo forjador*, VIII —Lo pare s' havia esparverat molt al vèure allò; però son fill lo tranquilisava dient que tal vòlta no seria res, perquè a la fàbrica ja n' hi havia exit una vegada [de sanc], y desprès no s' havia trobat malament.—¡Oh! Si que s' HI trobava la criatura infelissa.[5] *Bassegoda, La bòna gent, p.* 72.

---

[1] Pòns, *L' auca etz., p.* 21.

[2] Y també: *Tu ets la que* HO *vens, o* EN *vens.*

[3] Y *còm jò* HO *anava*, O N' *anava.*

[4] Per *jò també m'* EN *pòso.*

[5] Per *si que s'* EN *trobava.* En aquèstos dos últims cassos sèmbla que també podria dirse: *m'* HO *pòso, s'* HO *trobava.*

Còm se vèu a n' aquèstos eczemples, quand el *ne* y l' *hi* identifiquen son significat, equivalen també al aficso nèutre de tercera persona empleat còm a relatiu.

La idèntica significació de *ne* e *hi* en alguns cassos, ha fet que en altres, en que no la tenen, s' usés *hi* per *ne*.

No HI tinc costum [1] de preocuparme de lo que fa la gent, salvo en les ocasions que so tafaner. *Vilanòva*, *Revista*.—Los ulls nègres que s' HI vèyen exir [2] totes les clarors acolorides dels diamants. *Id.*, *Caricatura*, IX.—Tan bòn punt oiren de boca del Fluviá que la pubilla estava malalta de la veròla, (ells ja se la HI vèyen cubèrta de cap a pèus), [3]... fugiren, pòc a pòc y casi de puntètes, del costat del Fluviá. *Del Bòsch*, *Lo Segador* p. 166.

CAPÍTOL XIV

DELS VÈRBS IMMANENTS

La forma adverbial *hi* en son significat (corresponent al llatí *huc)* de terme o direcció del moviment, s' es estèsa en catalá a la representació de tota classe de relacions gramaticalment significades en les llèngues per les preposicions. D' aquèst fet se 'n deduèx que enclòu en sí un valor relatiu tal, que arriba a substituir ab una claretat, precisió y concisió suma totes les idèes relatives per la sobredita part de la oració representades.

Ara be: si considerèm la metexa forma *hi* en sa

---

[1] Per *no* 'N *tinc costum.*

[2] En comptes de *se* 'N *vèyen exir*.

[3] En llòc de *se la* 'N *vèyen cubèrta* (de veròla).

significació de quietut o permanència en un llòc, qual correspòn al advèrbi llatí *hic;* observarèm que tant quant en sa primera significació ha tingut de fòrça, podríem dir, espansiva, en aquèsta segona té de fòrça reconcentrativa, relativament al subjecte de la oració, que representa sers vivents.

Aclarim ab un eczemple aquèsta idèa. Si algú 'm diu: *Jò sento; jò vètj;* no entendré lo que vòl dirme, fins que hi anyadèsca alguna altra paraula que 'm donga a conèxer l' objecte que sent o vèu. Però si 'm diu: *Jò* HI *sento, jò* HI *vètj;* al instant enteng, que no es referèx a cap objecte esterior, al qual apliqui 'ls sentits; sinó que vòl significar que té espedit l' oido per a sentir, espedita la vista per a vèure, o en altres paraules, que no es sord, que no es cego.

En llatí ho diríem axís en abdós casos: *ego audio, ego video:* en castellá, *yo oigo, yo veo,* y semblantment en les altres llengues nòvo-llatines. Sòlament la catalana fa marcar, y axò ab un sòl monossílab, y fonèticament ab una sòla vocal, la grandíssima diferència que hi ha en la significació dels dos grupos de frases que analisèm.

L' ofici, dòncs, que en elles hi eczercèx la forma adverbial *hi* es de convertir els vèrbs actius *sentir* y *vèure*, que còm a tals reclamen un acusatiu o terme de la acció, en vèrbs intranzitius o nèutres, que rebutjen el tal terme; y ademès, per lo que a la significació atany, fa que 'ls vèrbs *sentir* y *vèure*, en comptes d' espressar un acte emanat de la potència auditiva o visiva, signifiquin la capacitat o disposició de la metexa potència pel eczercici de sos actes.

D' aquèst valor fonomental s' en deriven alguns

altres, còm anèm a vèure. A n' aquèsta nòva classe de vèrbs, es precís donarlos nòm. A semblança dels pronominats, podria anomenàrsels *adverbiats*. Emperò, atenent a llur significació, generalment intranzitiva, y sempre molt subjectiva y molt íntima, preferèsc qualificarlos d' *immanents*.

§. 1. *Vèrbs immanents de sentit*

El vèrb *sentir*, en la significació d' *oir* admèt la forma adverbial *hi*, convertintse de tranzitiu en intranzitiu.

¿Pòt enraonarse en aquèsta casa?...—De tot quant vulgau, companys: les parèts no HI senten; les botes no parlen sinó quant se les tòca y son buydes. *Del Bòsch, Guidèta, p.* 125.—L' eccés de cuydados y la falta de mèdis havien fet tornar a en Quirse còm idiòta. ¡Ja no HI sentia pas gens! *Bassegoda, La bòna gent. p.* 100.

Igual propietat posseèx el vèrb *vèure*, lo qual prèn algunes significacions secondàries.

En primer llòc hi espressèm en absolut la eczistència o falta del mencionat sentit.

Jò guio dos cegos: lo Quim del clarinèt y 'l contrabax, que tampòc HI vèu. *Vilanòva, Plorant etz , p.* 58.—A tu que res tens al còr,—vinc a demanar ternura.—¡Per çò 'ls cegos s' encomanen,—per vèurHI, a Santa Llúcia. *Soler, Gra y Palla, p.* 67.—En Franc cau a tèrra.—¡be pròu s' alsará!—Es cego y desd' ara—ja HI vèu mès que may. *Masriera, p.* 96.

Segonament, hi indiquèm una bòna o mala disposició del sentit de la vista.

Y crèc que un moment me feren pampallugues los ulls, y no m' HI vèya ben be. *Genís, Novèles, p.* 59.—Un servidor no HI vèig gayre: y còm mès vell me faig, tròbo que 'ls ulls se m' apitjoren. *Vilanova, A casa l' alcalde*·—Son

còr glatia freturós, y sos ulls, obèrts estraordináriament, probaven de vèureHI clar en aquèlla ombrosa cambra. *Bassegoda*, *La bòna gent*, *p*. 16.—La passada aventura li semblá una indignitat... May HI havia vist tan clar. *Oller*, *La febre*, *etz*., III, *p* 100.—Del de casa ja 'n basquejará la mare... llevat de cusí[r] un xic, perquè ja no HI vèu sinó ab el sòl. *Pòns*, *L' auca etz* , *p*. 238.—Entre aquèlls hi havia un còr que bategava de debò, y uns ulls que HI vèyen ab los del esperit. Èra lo Armengòl. *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p*. 36.

En tercer llòc, juntanthi el reflecsiu *se*, significuèm la facilitat o dificultat de vèure, procedent del eccés o de la falta de llum.

S'arribá al balcó: y còm els porticons ja eren obèrts, arrebossá un xic mès les cortines.—¿T' HI vèus mès axí? *Pòns*, *L' auca*, *p*. 311.—Meditant, fent observacions, y ab la mantellina èntre mans encara, la sorprengué en Lluís de sobte...—Ja t' HI vèus?—Per la fèyna que faig! *Id.*, *ibid.*, *p*. 154.

Ab aquèsta significació ocorre el predit vèrb en la forma pronominada unipersonal.

Mentres tant s' havia anat fent fosc: casi no s' HI vèya. *Del Bsòch*, *Lo Segador*, *p*. 190.—L' endemá al dematí, encara be no s' HI vèya, la Beatriu cridá a la Rossa. *Pòns*, *L' auca*, *p*. 102.—Bellugantse y afanyantshi en tant s' HI vèya una gota: axís passava 'l temps la Pèpa. *Id.*, *ibid.*, *p*. 16.—Quina mala llètra! no 'n pèsco ni un borall... me la llegirás, Arcisèt?—Sí, sí, feu la Mercè... Desprès de sopar... Ja casi no s' HI vèu. *Pin Garrigas*, *p*. 275.

Admèten la forma immanent, junt ab la pronominada, els vèrbs *pensar*, *repensar* y *entendre*.

Sènse pensarsHI gens ni mica, posá la má al baldó, empenyé la pòrta y—¡Ave Maria! digué saludant. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p*. 90.—*Bueno*, *bueno*, nòy; está be: no 'NS HI pensèm mès. *Pòns, L' auca etz.*, *p*. 70.—Encara mès: si be TI pènses, trobarás que èntre les gens que les prèen molt [les dignitats] no han lònga durada. *Boeci*, *p*. 119.—Açò que a tu ha donada raó de gran tristor, te deuria ésser raó de alegria, si be TI pensaues. *Id.*, *p*. 59.—¿Què vòls dir?—Un embarnissador de munyèca; no res: fam per avuy y dejunis per demá. Ja t' ho dic, repènsaTHI abans de casarla.

Vilanòva, En Parladé.—Tremolaven els hòmes; ploraven les dònes; renegaven els de bordo: ningú s' HI entenia. Gòts y copes, rosquilles y atmètlles, anissos y bolados, tot lliscava èntre ses mans ab marejadora pressa. *Id., ibid*, *p.* 100.—En Lluís... no s' HI entenia de fèyna. *Id., ibid.*, *p.* 45.

El vèrb *ser* també pòt construirse ab *hi.*

¿Que no ho vèus que no HI ets tot, y que t' hi dexèm ser perquè fasses de bòbo? *Vilanòva, Pobrèts etz.*, *p.* 11.

La forma immanent ja sòla, ja acompanyada de la pronominal *se*, se junta a moltitut de vèrbs tant intranzitius, còm tranzitius.

VÈRBS NÈUTRES.

¡Ay! SeyèmHI... ¡còm hi ha listo,—qu' estic de debó cansat! *Soler, La dida, p.* 7.—Y tots, anant d'assí y d' allá, dexantse 'ls uns per enraonar ab los altres, fumantHI èntremitj, y esclafint alguna riallada, llambregaven a D. Manèl. *Del Bosch, Lo Segador, p.* 23.—Mentres repelaven les branilles, en Lluís y la Rossa, ull-prenentse a cada tom, HI refilaven còm unes mèrles. *Pons, L' auca, p.* 143.—¡Còm HI gosaria, reyna ofèsa, fent patir al esclau fins a reparar llur desacato! *Id., ibid., p.* 63.—Lluís, la medecina... Apa, xarrupa: no te la miris... Si no mès n' hi ha un glop... ¡Pòtser qu' HI gargaritzéssem ara! Y tot seguit els perfums, òy? *Id., ibid., p.* 182.—Al sentirse la impresió del líquid, la Beatriu HI espeternegá tot ella còm esperitada. *Id., ibid.*, *p.* 46.—¡Sopa! ¡sopa!... ¡Ala que surtirèm un xic!... represgué en Lluís, somrientHI. *Id., ibid., p.* 121.—E mès en ell [Adam] sabor de dormir, e traschli una costella del costat, e de aquèlla formá e feu la fembra. E mentra qui (qu' hi) dormia, fo pujat al cèl lo seu esperit. *Sèrra, p.* 6.

VÈRBS ACTIUS.

¿Que HI posèm que no es d' aquèsta tèrra?—Té un parlar molt salamer, mol finèt.—Vaja, sí, atravessat de xuflero: però la Mundèta, no li agrada tant carmèl-lo a la llengua. *Vilanova, En Parladé.*—Conversant de lo metex, soparen y encara HI fumaren un cigarro. *Carèta, Conseqüències*, *p.* 216.—La Pona, que 'ls havia ullat d' amagatòtis, mentres hi pujaven els matalassos, ¡HI posava un grex, escoltántsela! *Pons, L' auca etz., p.* 135.—Ara 'l cafè y la copèta... y... que vòls dir que 'm dirán res, si HI trènco una mica 'l

sòn? *Id.*, *ibid.*, *p.* 147.—¿No sents ayre?—preguntá 'n Lluís a la Pèpa, arrufantHI 'l nas, y tot cordantse l'americana. *Id.*, *ibid.*, *p* 185.—Que volèu dir?—Que 's quedi a sopar.—Y es nèt, dòna que 's quedi a sopar... Ey, si no HI vòls fer cumpliments, tu. *Id.*, *ibid.*, *p.* 70.

Se junta la adverbial *hi* d' un mòdo particular als vèrbs pronominats, que signifiquen esfòrç e intensitat d' acció.

La Rossa escampava sos manadèts d' herbes frèsques; y per cada manat que exia, còm si fos una jòya molt peregrina, s' HI desfèya ab un seguit d' alabanses gracioses y frescals, que 'ns donava alegria dè sentir. *Vilanova*, *Plorant y rient*, *p.* 63.—Vaja, mestrèssa, no hi festèjo jò a la escala: nèt. Que vòl que ab lo batarell d' ayre que baxa pel badalòt, agafi una calapándria que 'm baldi de plè a plè? —Ja t' entenc, herbèta: T' HI dèus acalorar molt.—¡Si M' HI acalaro! Còm que la raó es meva, la defènso. *Id.*, *En Parladé*, III.—Miri... si fos de vostè, no M' HI capficaria. *Pin Niobe*, *p.* 139.—Y quant estic molt fòra de fogó, que 'm donaria ab les áligues, etjego un *sacarramundi*, que la dòna SE m' HI esparvera y tremola, perquè diu que es un renec francès. *Vilanova*, *Un mal parlat*.—Ah, envejosa!... Còm escups el verí!... EsbrávaTHI... EsbrávaTHI, que no t' ha vagat encara... EsbrávaTHI!... carretó sènse número!—botzinava la Pèpa. *Pons*, *L' auca*, *p.* 82.—Passihobé!... Y no s' HI mati gayre, qu' hi perderá la vista. *Id.*, *ibid.*, *p.* 84.—Còm no cuyda la botiga,—es clar, li va malament.—La dòna, s' HI desespera. *Soler*, *Gra y palla p.* 12.

D' aquèsta primera significació ha passat la dita doble forma a significar:

I. La manifestació estèrna dels afectes interiors de l' ánima, sien suaus o veements.

La Beatriu, adonantse de sa cortesia, s' HI posá tota cufòya. *Pòns*, *L' auca*, *p.* 190.—La futura mestrèssa s' HI estufá còm una márfega. *Id.*, *ibid*, *p.* 190.—Un ramat se fica en un camp y 'l desgracia: y ningú fòra del amo perjudicat, ne fa cas ni s' HI amoina. *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p.* 96. —No puc donar idèa del xibarri que s' arma èntre 'l manyá que pica, ell que crida, ella li respòn, torna l' altre a cridar mès, s' HI contrapunta la dòna, y mès amunt: lo manyá s' HI engrèsca y repica fèrm, etz. *Vilanova*, *Els meus*

veins.—¡Si s' HI delia la claror del sòl besant y fent lluir aquèlles coloraynes de sèda veritable. *Id*, *Plorant etz.*, *p.* 98.—Ja pòts dir que si 't còsta de clòurels [els ulls], un còp posada, T' HI regales y 'n fas fèyna, que t' adòrms còm lo guix. *Id.*, *Avans de la festa.*—Y 'n contaven de maravelles y grandèses y aparatos de les Rues y Boulevards de la gran vila! Tant s' HI fonien los del ofici escoltantles, que mès de quatre etz. *Id.*, *Caricatura.*—Tal persona èntra a l' escalèta al bell punt que a un hòm se li afina la vèu per dexar passar una amorèta calentona, y diu: «¡mira 'l ximple còm ho fa vèure, y la Tana de la xicòta còm s' HI enternèx!» *Id*, *En Parladé*, III.

II. Els gestos corporals, signes de sentiments y passions, y també 'l estat del còs.

Si que M' HI tròbo be estimantla a la Rita. *Vilanova*, *Plorant etz.*, *p.* 39.—Ah! ja... ja M' HI tròbo millor!... Quina còsa es el caldo! No n' estalvia pòques de medecines! *Pons*, *L' auca*, *p.* 278.—Repara còm s' HI estufa la Mariona!... Si no hi vèu de cap ull! Clar! Còm li ha caygut la rifa! *Id.*, *Trascant etz.*, *p.* 125.—Y 's pòt dir, que sentintlos y escoltantlos, s' HI tornaven joves. *Genís*, *Novèles*, *p.* 176.—Reculá la gent, y amorrantse tot-seguit entorn del bulto, esclatá a riure fins a trencars' HI, *Pons*, *Trascant etz.*, *p.* 58. Jò M' HI pòso a la frèsca!... esclatá 'l music, penjant el jèc al penjarròbes. *Id.*, *L' auca*, *p.* 143.—Be, que 'm volíeu dir?... Si que l' hèu desada endins, que no arribèu a pescarla—digué, y comensá a descotxarsHI. *Id.*, *ibid.*, *p.* 73. —Y èntre caragolar los cigarros, encéndrels, pegar les primeres xuclades... 's passá una estona de silènci, que 'l Manèl s' HI refèya, esperant la respòsta del seu pare. *Vilanova*, *Plorant etz*, *p.* 32.—Ab axò del enamorament passa còm ab lo dòl... Alguns, tot singlotejant, s' HI engrexen; altres, masteganthо, s' HI fonen. *Id.*, *ibid.*, *p.* 76.

Quand s' espressa 'l membre del còs, el nòm que 'l significa va regit de la preposició *de*.

Mès, ab tot y que garlant axís y aclucantsHI D' ulls, alentava un xic sa serenitat, tant y tant s' hi entretenia la drapayre, qu' acabava per pèrdrehi l' èsma. *Pons*, *L' auca*, *p.* 12.—La Emília, de puntètes y a pas de poll, arrebossades ses faldilles y arrimada al estudiant, se 'l guaytava de cua d' ull, tot enrojintsHI DE galtes. *Id*, *ibid.*, *p.* 175.—Enganyant caritativament al malalt y receptantli per fórmula, s' HI encongí D' espatlles. *Id.*, *ibid.*, *p.* 310.—¡Que

s'espavili!—reprengué la Rossa. Tots ne portèm una de crèu,—afegí arronsantsHI D'espatlles. *Id.*, *ibid.*, *p.* 254.—Y si, hòme!... Per no ferse 'l pesadòt!... reprengué, tombantsHI DE espatlles. *Id.*, *ibid.*, *p.* 257.

Axís dièm: *Estirar*-s-hi, *creuar*-s-hi, *retòrcer*-s-hi, *arremangar*-s-hi, *de* braços; *girar*-s-hi *d'* esquèna, *de* costat; *estirar*-s-hi, *exancarrar*-s-hi, *encavallar*-s-hi, *encreuar*-s-hi, *allargar*-s-hi *de* cames.

III. Els moviments espontanis dels animals, corresponents a llur afectes o passions.

Axeribida pels refilèts del aucell, que li donava la benvinguda saltant y estarrufantsHI. *Pons*, *L' auca etz.*, *p.* 16. —Ja assolia l' islòt [l' ánec], ja 's capbussava a toms, estarrufantsHI de plomes. *Id.*, *ibid.*, *p.* 297.—Mirèusel que estufat! Còm s' HI rumbèja—a dintre 'l galliner l' engreit gall!—Ab quina autoritat ell se passèja—corral amunt corral avall. *Collell*, *Lo gall.*—Y xisclant [els aucells] y cantarellejant fins a esgorjarsHI, y estarrufantsHI de plomes, y el capèt dessota l' ala, arrodonits y espèssos còm a fruyta, hi esperaven el nòu dia. *Pòns*, *L' auca*, *p.* 173. Si vejés quant baxen los aucells al regueròt s' hi encantaria: abans de picar cap bri, HI fan una cantada: per mi alaben la vianda y la ruxen ab cansons per entendrirla. *Vilanova*, *La Rossa.*

IV. Els moviments de sers insensibles, que tenen cèrta analogia y semblança ab els dels sers vivents que 'n signifiquen els afectes.

Retallant l' espay y balandrejantsHI els llangardaxos, bombes y banderes, s' hi destacaven per demunt, de trast en trast; en tant el sarrell y les cadenètes, sigsaguejantHI còm un texit, resseguien l' ample de la via. *Pòns*, *L' auca p.* 96.—Enllestiu de debò—anava dient lo Batlle-vell; puig fèyna feta no té destorb: y d' aquèst mòdo, si desgraciadament s' HI giressen plujes, no correrien los blats lo perill de rovellarse. *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p.* 28.—Tant be que s' HI dirien els colors frèscos ab sos ulls tafaners, gròssos, que prènen massa llum etz. *Vilanòva*, *Plorant etz.*, *p.* 7.

CAPÍTOL XV

ORDRE DEL AFICSOS Y ENCLÍTICS ADVERBIALS

Les formes adverbials pòden juntarse elles èntre sí, o be ab les pronominals; y, lo metex que aquèstes, pòden ser preficses y enclítiques.

En el concurs de les dues formes adverbials, *ne* sempre preceèx a *hi*.

Y que us ha costat gayre?—Diners? Cap. Al contrari pènso que N' HI guanyarèm molts. *Vidal, Rosada etz.*, *p.* 314.—Quin estornell N' HÍ ha de vostè! No 'n té pòca de llètra menuda. *Vilanova, Quadros*, *p.* 52.—Quant un hòme de gènit fòrt se torna axís, no N' HI ha per gayre. *Pin, Garrigas*, *p.* 244 —Lo meu mal no té remèy.—Axò es lo que no sab vostè. Potser N' HI haja. *Carèta, Conseqüèncìes*, *p.* 108.

Les formes adverbials sempre van posposades a les pronominals.

Llavòrs ell ¿no va pensarse que son pare era jò metex? Nòy, vaig tenir de formalisarMHI. *Carèta, Conseqüències*, *p.* 196.—Tornaula d' hont l' havèu treta,—tornauLAY tot desseguida. *Aguiló, Romancer*, *p.* 175.—Ja ho vèus, filla, còm S' HI ficsen y quins papers faig per tu. Tu metexa T' HI vas oferir, objectá la Catarina. *Oller, La febre*, I, *p.* 87.—Crègam: diga a sa filla que fassa un pensament: li dic que no SE 'N penedirán, *Carèta, Conseqüències*, *p.* 86.—Que TE N' HI vas? No t' entretingues. *Pons L' auca*, *p.* 114. —S' havia adonat ja de que èntre 'l grupo de dònes SE N' HI esquèya una de jove. *Id*, *ibid.*, *p.* 54.—Ací dòncs, oferèsc aquèst volum còm un primer graó en la llarga vòlta d' una escala, en que han d' encabírSENHI molts. *Aguiló, Romancer, Pròlec*, *p.* XXIII. Vòstres braços, o Maria,—de Jesucrist son l' altar;—òh! dexáuMELI [1] adorar—còm los Reys en la Establia. *Verdaguer, Roser*, 10 *Janer*.

Les formes pronominals *nos* y *vos*, seguides d' una d' adverbial, pòden restar enteres o escursarse en *s*,

---

[1] Per *dexáumel-hi adorar?* Sò es, *a n' el altar de vòstres braços.*

lo metex que quand les en seguèx una altra de pronominal.

Anémnosen?—Digué suaument a n'aquèst lo Perdigòt. *Del Bosch, Lo Segador, p.* 190.—Què ferèm? diu un altre ab tò resolut: que? 'l dia que la vulguen pèndre, tiranshi [1] sobre còm llagastes, y defensarla tant si 's pòt còm si no 's pòt. *Vilanova, Un dia trist.*—Si estèu cansat d' esperar, aneusen [2] a la vòstra obligació. *Id., Oriental*, IV. Anemsen, [3] se fa tard: desseguit baxarán Canònjes, que van al còr. *Pin, Niobe, p.* 176.

La unió de la forma pronominal de datiu *li* ab la adverbial *ne* se fa de dues maneres.

Primera, preceint la forma *li* a *en*, segons la regla general.

Tenia [Bethulia] hermoses muralles... de les quals, còm a florons li 'n resta encara algun tròs de Torre. *Verdaguer, Dietari, p.* 120.—Pòc hi fa que al qui 't donará un capó li 'n dongues la cuxa e l'aló. *Bulbèna, Raconèt, p.* 33.—Mès dexa passar per alt aquèst bòn agutzil en un dia, que nosaltres no li-n podèm ni solèm donar en cent. *Id., ibid.*—E lo [nòm] de Manifèrre era perquè portava una má de fèrre en llòc d' una altra que li-n havien tallada per justícia. *Id., ibid., p.* 34.—Es qu' una nit—va axaplugarne—a un pòbre vell—que ne captava—De llit no pas,—si sòls de palla—li 'n feu lo jas—a la portxada. *Briz, Balades, p.* 26.

Aquèxa fou la manera empleada pels antics escriptors.

Rey es axí còm fòc: qui sen lunya, no na profit; e qui si acòsta massa, seguèx lin dan. *Jaf., p.* 10.—Qui ha fè sinó en Deu, ve lin treball don pènsa hauèr profit. *Id., p.*, 9.—Aquèll es tingut de donar e fer be, cèll qui Deu lin a fet. *Id., p.* 25.

La segona manera, molt comuna avuy dia, colòca en primer llòc la adverbial *ne*, ab elisió de la *e* y

---

[1] Per *tirar-nos-hi.*
[2] *Aneu-vos-en.*
[3] *Aném-nos en.*

de la *l* de la pronominal *li*, resultantne *n' i*, que solèm escriure *n' hi*.

Lo cavaller de sa alfòrja—una coca N' HI tragué.—Porqueròla es vergonyosa:—Desèula, no la penré. *Aguiló, Romancer, p.* 268.—¡Be N' HI fèya de petons tot embolcallantlo! ¡Be N' HI esmersava de postures, distrayentlo! Be N' HI dèya de tendrèses dolces y sentides! *Pòns, Trascant etz., p.* 13.—Si que 'm sab greu.—No N' HI té de sapiguèr, senyora; está a la seva disposició. *Vilanòva, Quadros, p.* 66. —¡De persones ray! pròu ne tinc: axís tingués diners.—Si de diners parla, a la pòbre Marcè no N' HI sòbren. *Carèta, Conseqüències, p.* 85.—Mèstre Pau li cercá fèyna per mèdi de conexènses, y N' HI trobá en un gran taller del carrer de Còdols. *Pin, Niobe, p.* 147.

CAPÍTOL XVI

VÈRBS, QUE ADMÈTEN UN ELEMENT DE LA ORACIÓ INDETERMINAT

En tota oració gramatical no sòl faltarhi un subjecte, que eczecuti la acció, o sufrèsca la passió, significada pel vèrb, que en la oració èntra.

Si 'l vèrb es actiu, requerèx un terme de la acció que la rèba, ademès del subjecte que la eczecuta.

Finalment tant el vèrb intransitiu còm l' actiu pòden anar acompanyats d' un règimen indirècte, significat per un nòm preceit de preposició.

Ara be: succeèx sovint en catalá, que un d' aquèstos três elements s' espressa per una paraula indeterminada o relativa a una altra, de la qual no s' en es feta referència, quedant, emperò, 'l sentit suficientment ficso y determinat, còm anèm a vèure.

VÈRBS NÈUTRES AB SUBJECTE INDETERMINAT.

Aquèll matí, fos per la poquedat de les pesses, o perquè n' hi BALLAVA ALGUNA pel cervell, arribá a casa mès

dejorn que'ls altres dies. *Pòns, L' auca etz., p.* 72.—¿Y axò? ¿que tens?—¡Bò! ¿Ja te'n PASSA ALGUNA de frèsca? *Carèta Conseqüències, p.* 209.—Còm a mi! Còm a mi! ¡També a mi m' ha TOCAT LA MEVA!... El toparme a n' aquèst llòc ho diu be pròu! *Pòns, L' auca, p.* 273.

VÈRBS NÈUTRES AB RÈGIMEN INDIRÈCTE INDETERMINAT.

Ja no es la metexa, está desconeguda, no m' escolta de res, VA A LA SEVA y fòra. *Carèta, Conseqüèncìes, p.* 227.—ANAVA PER LES SEVES, a cercar fèyna. *Pòns, L' auca etz., p.* 216.—S' hi ajupí en Tit, per allò del escándol; mès còm ella DONÁ PER LES MALES,... cada dia hi eren. *Id., ibid., p.* 162.—L' indigne! lo borrango! la bòna pessa! fèya la tia: N' HA EXIT AB LA SEVA. *Pin, Garrigas, p.* 251.—Dòncs que volíeu dir ab alló de la fèyna? que vós sempre PARLÈU AB SEGONES. *Vidal y Valenciano, La vida, p.* 266.—Al donar lo Quimèt senyals de dexondirs, ja TORNAVA A LA SEVA lo nòu Mercuri. *Carèta, Consepüèncìes, p.* 116.

VÈRBS ACTIUS QUE TENEN INDETERMINAT EL TERME DE LA ACCIÓ.

LA BALLÈU molt GRASSA! saltá un dels conjurats, lo Josèp Grau, que prenia la còsa ab bòn humor. *Pin, Garrigas, p.* 119.—Tinc punt d' honor, y no vull que cap amo 'm sofoqui. LA BALLÈM PRIMÈTA, perquè guanyo molts pòcs diners. *Vilanòva, Un mal parlat.*—Un amic seu, un que ja LA CORRIEN d' estudiants qu' es l' amo de la cofurna, apiadat de sa situació, li oferí la plassa. *Pòns, L' auca etz., p.* 227.—Grácies al acèrt dels remèys prescrits... lo mal va DARLA en be al cap de dos dies. *Carèta, Conseqüèncìes, p.* 191.—¡Be! y cap ahont LA DONÈM?—preguntá en Lluís. *Pòns, L' auca, p.* 96.—Es que de mi N' HÈU DITES a l' alsada d' un campanar: y... no es pas cèra tot el que crema. *Id., ibid., p.* 219.—Llavòrs la sarracina s' armá còntra l' Escanya pòbres: tota la casa en pès LES EMPRENGUÉ còntra ell. *Oller, L' escanya pòbres, J. Fl.* 1884, *p.* 160.—Lo pare... es un hòme que LES ENFILA al seu mòdo y manera. *Vilanòva, Fòrsa major*, II.—¡Tu! ¿ahont es la dòna que disputava?—¡Ay, la gata saumona! ja 'ns L' HA FREGIDA. *Vilanòva, Quadros, p.* 167.—Quina burla els inglèsos!... ja s' ho pòt trèure del cap! si que LA FARÍEM BÒNA! *Trinxeria, Montalba, p.* 101.—Be, ¿que hi ha? Que te n' HA FET ALGUNA? *Pòns, L' auca etz., p.* 218.—Vostès sempre 'n tenen UNA al pap y UNA ALTRA al sac. *Vilanòva, Quadros, p.* 118.—Lo veí, que LA SABIA LLARGA, profitantse dels apuros del Garriga, li feu mil canturelles. *Pin, Garrigas, p.* 182.—No t' apuris!...

—reprengué l'Emília ab ayre protectiu... Veurás... Ja LA TINC PENSADA.—*Pòns, L'auca etz.*, *p.* 126.—¡Si jò li he vist!.. ¡Si 'l vaig seguir!... ¡Si 'm vaig créure que'n TRAMAVA ALGUNA! *Id.*, *ibid*, *p.* 226.

VÈRBS PRONOMINATS AB EL TERME DE LA ACCIÓ INDETERMINAT.—No falten cassos d'indeterminació del subjecte, còm *acudirsen una.*

¡Quin' UNA SE te n'ha ACUDIT avuy! Te dic nòy! *Pòns, L'auca etz.*, *p.* 300.

Però lo mès ordinari es trobarse inderminat lo terme de la acció.

Fill d'un fusterèt dels barris de Sant Culgat,... SE LA CAMPAVA ab altars y bancs d'iglésia, tot fent d'aprenent de son pare y d'escolá de Sant Just. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 31.—El seu marit SE LES CORRE per Buenos Ayres: y ella aquí... *Id.*, *ibid.*, II, *p.* 40.—Pròu sabia en Lluís qu'ella y l'Emília d'un quant temps en ensá no SE LES DUYEN tan bònes, que's franquejessen d'aquèll ayre. *Pòns, L'auca etz.*, *p.* 124.—Aprés de la natural presentació y conseqüent concèrt de tractes,... SE LES ENDAGAREN per aconduirlo. *Id.*, *ibid.*, *p.* 157.—¿Y a mi, que no m'hi convidèu?—esclafí la drapayra, que, posada èntre dos xicòts, no sabia ab qui HAVÈRSELES. *Id.*, *ibid.*—Vaja a trobar l'amo, y HÈGASSELES ab ell. *Vilanòva, Un porter.*—No sé de què SE LES PÈSCA...—ME LES PÈSCO de que sou un caragirat, un no res. *Pin, Garrigas*, *p.* 120.—Y aprofitant el dia de sòl a sòl, SE LA PASSAVA, si no molt be, tau tau. *Id.*, *ibid.*, *p.* 22.—Escoltèuho tots: mirèu quines que'n HE DE SENTIR per la meva neboda. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 87.

CAPÍTOL XVII

DEL VÈRB EN SA CONJUGACIÓ

§. 1. *Temps simples y temps compòsts* [1]

Els temps simples signifiquen una acció que s'está encara fent y no está acabada; per eczemple:

---

[1] Tingues present lo que havèm dit a la p. 83.

plòu, plovia, plogué, plourá. Els compòsts del vèrb *havèr* y 'l participi de pretèrit la signifiquen complèrta y acabada; per ecz.: *ha plogut, havia plogut, hagué plogut, haurá plogut.*

§. 2. *Indicatiu*

L' indicatiu en general servèx per a enunciar simplement una còsa o per fer una senzilla pregunta; per ecz.: *Escrivia a son germá. ¿Has esmorzat avuy?*

També l' usèm en frases admiratives; per ecz.: *¡Tu has escrit aquèst llibre!*

En alguns cassos que dirèm, significa dubte.

PRESENT. El present d' indicatiu generalment significa una acció que s' está verificant; còm *Fa sòl; jò escric.*

També significa l' hábit o costum de fer una acció, encara que de present no 's faça.

Vostè FUMA, [1] Víctor?—y li oferí sa petaca plèna de cigarros esquisits. *Trinxeria, Montalba, p.* 81.

Tròba 's usat en significació de pretèrit imperfect y perfect, y també de futur.

Imperfect.

Creyent que TINC [2] lo barri còm una bassa d' òli, y que tothòm repòsa ab aquèlla quietut; de sobte sento obrir una finestra, y una vèu acongoxada 'm crida: serèno! faça 'l favor! *Vilanòva, Del meu tròç, p.* 161.

Perfect.

Tothòm demanava la paraula. Jò que ÈNTRO [3] tot deci-

---

[1] Vostè *fuma?* per *acostuma fumar? es fumador?*

[2] Creyent que *tinc*, per *que tenia.*

[3] Jò que *èntro...*, m' *enfilo...*, *propòso*, per *vatj entrar...*, *vatj enfilarme...*, *vatj proposar.*

dit, m' ENFILO dalt d' un banc, y PROPÒSO de frente una novèna a Sant Mus. Ne vòls de crits de *fòra! Vilanòva, Escènes etz.*, *p.* 193.—Còm [1] me 'n ADONO, 'l gat ja havia clavat tal arpada al canari, que ni va dir Jesús, pòbre bestiòla. *Id.*, *Quadros etz.*, *p.* 149.—Va passar per aquí, y jò li DIC: ¿Que anem a retiro, prenda? *Id.*, *Tristèta*, XII.—L' altre dia 'm TRÒBO la dòna de casa espolsant un rèngle de vestits nègres. *Id.*, *Quadros*, *p.* 111.

Futur.

En sent al devant del carrer den Marlèt, jò li ETJEGO [2] el cistell de les maduxes èntre pèus,... tu li REBOTS les balanses de frente, y seguèxme, no tingues por. *Id.*, *ibid.*, *p.* 170.—Si 'l dia de Sant Antòni no hi ha très toms y sarau, QUEDÈM malament, y 's PÈRD lo crèdit per tot arrèu. *Id.*, *ibid.*, *p.* 115.

En oracions condicionals equival al pretèrit perfect de subjunctiu.

Si jò SÉ [3] axò, no m' hi ATRAPEN, Benèt: mellor estaria a casa que aquí. *Del Bòsch, Guidèta*, I, *p.* 85.—Si hagués sabut que la Pèpa, en que fos per axiribirlo, 's permetia aquèlls lucsos; ben segur que hi MÒU un escándol. *Pòns*, *L' auca etz*, *p.* 212.—Y s' interná al tocador [en Foix] a despullarse, ab una agror al còr, que, si l' hòme GÒSA, FUIG d' allí. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p.* 71.—Jò li corria al darrera per rebátrel pel ull de la escala; còm ho haguera fet, si la mare no m' ATURA estirantme pel jèc. *Genís*, *Novèles*, *p.* 43.

Pel contrari el subjunctiu condicional a vegades te fòrça de present d' indicatiu.

¡Ay l' amo! ¿TINDRIA [4] rès taradèt per vèndre?—Tot ho tenim bò y sencer, responia festivament lo Joanèt. *Carèta*, *Brosta*, *p.* 198.—¿Per què no 'us casau, don Jaume?—¿per què no cercau muller?—Jo 'us en SABRIA pròu una,—filla d' un gran cavaller. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 272.

PRETÈRIT IMPERFECT. El pretèrit imperfect espres-

---

[1] *Còm* per *quand.*
[2] Li *etjego...*, li *rebots*, per *etjegaré...*, *rebotrás*.
[3] Per *si jò hagués sabut, no m' hi haurien atrapat.*
[4] *Tindria?* per *té?*

sa la coeczistència de dues accions, de les quals la una pòt ser significada per un pretèrit perfect o per un altre pretèrit imperfect d'indicatiu.

Per un altre pretèrit imperfect.

Quant jò hi vaig entrar, ja'ls altres tots hi EREN, y hi MOVIEN un desfet de crits. *Genís, Sota un taròt, J. Fl.* 1876, *p.* 310.

Per un altre pretèrit imperfect.

Mentres axí PARLAVEN les dues minyonètes, PASSAVEN tot justament els estudiants per sota la finestra. *Vidal, Rosada d'estiu, p.* 150.—La Tuyes y la Pèpa RESPOSTEJAVEN ab els compradors... en tant en Lluís, assegut en son banc, mut, abstret, còm si res passés a sa vòra, SOLDAVA y REMATXAVA, ENCOLAVA y PULIA, neguitós, sens sossego. *Pòns, L'auca etz., p.* 93.

En oracions condicionals, en que la condició no s'es cumplèrta, o be se'n dubta, té significació de pretèrit imperfect o plusquam perfect de subjunctiu.

No t'afligiria a tu, si en mon llòc te VÈYES? [1]—Gens ni mica, afirmá'l Llec. *Riera y Bertran, Dèu narracions, J. Fl.* 1875, *p.* 202.—Si no'm trèc lo llautó dels bigòtis, repetia sempre, n'ERA víctima, perquè'm tocava de la caxa: allí dalt aquèsta enfermetat no té cura. *Vilanòva, Quadros etz., p.* 67.—Ab quina rapidèsa y desprendiment es tirá a l'aygua!... sens ell, nòya, PRENIES un bany general de cap a pèus. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 138.—Si em fósseu sògra y no mare,—no sé què'us faria fer:—MORÍAU a cops de pedra,—rossegada pels carrers. *Aguiló, Romancer, p.* 278.

PRETÈRIT PERFECT. Aquèst pretèrit significa'l temps passat; per ecz.: *El Rey en Jaume va conquistar a Mallòrca.*

Quand fa molt pòc que ha passat el temps, en que s'ha verificat un succés, empleèm la forma per-

---

[1] *Vèyes,* per *vejesses:* n'*era* víctima, per n'*hauria estat,* etz.

fecta del present. Axí dièm: *Aquèst matí ha arribat el vapor*, y no: *va arribar*. Al contrari no dièm: *Ahir ha arribat*, sinó *va arribar*.

També empleèm la dita forma perfecta, parlant de temps passat en absolut; per ecz.: *Has estat may a Londres?* y responèm: *No hi hatj estat may:* o be: *Vatj estarhi fa dos anys*.

FUTUR. El futur, ademès de significar temps que encara ha de venir, servèx per a espressar dubte.

De qui son aquèstes inicials? ¿No SERÁN les d'aquèll fregallòt, qu' has passejat pel món còm una reyna ab escándol de les ánimes honrades? *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 133.—Jò ja no sabia que pensarmen, quant ell me va saludar, y en nòstra llenga 'm digué:—Perdoni. ¿Vostè SERÁ catalá!—Si, si senyor, responguí torbat. *Carèta, Rajolins, p.* 82.

§. 3. *Imperatiu*

L'imperatiu sòls s'usa en frases que no pòrten negació. En les negatives en llòc del imperatiu, empleèm el present de subjunctiu.

Y si tu no has pogut entendre les *entretèles* de la *paya*, NO T' AMOINIS mès, *xava*, DÉXAla allá: que Deu l'ampari a n'ella y al seu ramblé. *Vilanòva, Gitanèsca*.—Li estrenyé la má, còm per a donarli fòrça, dient: NO TINGUES cap por. *Genís, La Mercè etz., J. Fl.* 1878 *p.* 195.—Ab vèu reposada y cara ferrènya esclamá:—Que ningú 's MÒGA de aquí sobre! *Vilanòva, Oriental*.

En llòc del present de subjunctiu se tròba també empleat el pretèrit imperfect del metex mòdo.

En quant a lo del Zidro, mossèn Lluc, no en BASQUEJÉS pas!. . Res!... allò: un xiquèt de tabòla, y... llestos. *Pòns, Trascant etz., p.* 46.—Si escuna hi ha [a n'el vi], no y BUFFASSES per la ujda; ne en bròu, per calt que fos. *Ex., p.* 32.

En el llenguatje familiar sòl usarse l'infinitiu ab significació d'imperatiu.

Y mentres obria, me doná 'l llumèt dient:—Vaja, DESCANSAR de gust. Si se li oferèx alguna còsa, no ha de fer sinó cridar. Anem, santa nit tinga. *Carèta, Rajolins, p.* 131. Si, senyora: diu be mon cunyat. EMPAYTARlo a n'aquèll hòme, no DEXARlo de petja, SURTIRli a trascantó, MORTIFICARlo a tota hòra, MAREJARlo, fins a lograr lo que convé. *Id., Conseqüències, p.* 169.

Ab el vèrb *ser*, el present de subjunctiu suplèx al imperatiu.

SIES ma confidenta, ma bòna Lluisa: ajuda'm de [1] tos consèlls, de ta afectuosa amistat. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 139.

§. 4. *Del subjunctiu*

El mòdo subjunctiu, en tot el rigor de la paraula, sòlament pòt formar part d'una oració subordinada, çò es, que cònsti de mès d'una oració simple, una de les quals queda sens sentit, si no se li 'n afegèx una altra. Si dic, per eczemple: *Encara que'm matessin*, y 'm paro aquí; ningú entendrá mon pensament, fins que vinga a completar el sentit una segona oració, còm fora la següent: *No blasfemaria.*

No obstant axò, els temps d'aquèst mòdo tenen cèrtes significacions absolutes en sí y ben independentes d'una altra oració, les quals anèm a recórrer.

SUBJUNCTIU PONDERATIU. Els pretèrits imperfect y plusquam perfect de subjunctiu tenen de vegades una gran fòrça per a ponderar.

---

[1] Aquèsta preposició está en comptes de *ab*.

Si tu SABESSES la nit que m' has fet passar!... No pòts afigurártela. No he pogut pas aclucar los ulls. *Carèta, Conseqüèncie*s, *p*. 145.—Aparagué la jove, vestida de ballarina. ¡La HAGUÉSSEU VISTA manejant la regna del inteligent animal; y després dexantla, còm ballava, 's retorcia, s' ajèya, se posava cap per avall, y en mil altres positures en llòc tan estrèt! *Id.*, *Rajolins*, *p*. 136.—Oh, si l' HAGUÉSSEU VIST [al canari] quant era viu! Encara no vèya la claror, ja cantava. *Vilanòva, Quadros*, *p*. 42.

SUBJUNCTIU CONCESSIU. Pòt també significar que 's concedèx una còsa, ordináriament ab cèrt menysprèu.

La botiga d' un manyá, y la del senyor Jaume particularment, es sempre alegre, DIGUEN lo que vulguen los que no hi entenen. *Vilanòva*, *Tristèta*, X.

SUBJUNCTIU PERMISSIU. Ab el subjunctiu indiquèm que de nòstra part permetèm que vinga un mal a algú, y fins a nosaltres metẹxos.

Si tenen sèt, que 'n TINGUEN: prompte beurán;—mès no glopades d' aygua, sinó de sanc. *Verdaguer*, *Canigó* *p*. 152.—¡Madrona! marxèm: guayta, ara torna 'l municipal ab un cabo. Váldament [1] VINGA ab lo navio *Soberano*. *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 167.—Ay malaguanyada ròba,—que tota la podrirèu.—Si se consum, que 's CONSUMÈSCA,—se podrirá çò del meu. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 154.—Y si ho ha fet per punt, millor... Que se 'ls ESPINYI. *Pòns*, *L' auca*, *etz.*, *p*. 147.—Si ell es tan criatura, que per un llòro busqui renyines, que VAJA en nòm de Deu: val mès ara que mès tard. *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 48.—Jò no dexaria per res de rèbre lorde de caualleria: e VÍNGUAmen tot lo que venir men puga. *Tir.*, *c*. 39.

SUBJUNCTIU POTENCIAL. El subjunctiu significa algunes vegades el podèr físic o moral, o be la voluntat de fer una còsa.

---

[1] La tonicitat de la *a* de la primera síllaba acusa una composició en *váldament* semblant a la dels advèrbis compòsts d' adjectiu femení y 'l substantiu *ment*.

Mès si no han caçat cap dayna, han agafat una nina,—la mès bonica del món,—la mès bella que al món **SIA**. [*puga ser.*] *Aguiló, Romancer, p.* 174.—Dòncs, ¿qui será que 'l còr no li tremole,—Vehent que tu li tòls al hòme l' ésser?—¿Qui pòt pensar la dolor del desésser?—E de tal mal ¿qui es lo qui 's **CONSÒLE**? [*s' en pòt consolar.*]—*Ausias, Mòrt, p.* 7. —E quan fom deualats en nòstre albèrch en Lalmudayna, dix nos en R. de Sèrra:... Senyer, **PARLE** [*puga jò, sia 'm permès parlar*] ab uos un pòch a una part. E nòs escoltamlo, e dix. *Cròn. D. Jaume, c.* 117·—Oh! qui **FOS** [*qui pogués ser*] infant còm ells—y de la còlla! *Verdaguer, Nazarèt, p.* 37.

La forma mès usada es la condicional.

Un consèll vos **DONARIA**, [*voldría darvos*]—un consèll ara vos dò;—y si dòn Carlos es dama,—be 'u fará conexedor. *Aguiló, Romancer, p.* 210.—¿Ahont me **AMAGARIA**, [*podria amagarme?*]—que no 'm trobèuací? *Id., ibib., p.* 143. —Si era sòn o no ho era—nos ho **DIRIEN**, [*podrien dir*]—los seus botxins;—**DIRÍENSHO** la llança,—llança terrible,—que el Còr obrí. *Verdaguer, Roser,* 25 *Mars.*—¿Vèu? Lo del mitj son camèlies... En aquêst mès no sé si s' en **TROBARIEN** gayres. *Carèta, Conseqüèncias, p.* 105.—Es una dòna, que pòques se 'n **TROBARIEN** de tan bònes còm ella, tan sofèrtes, tan... vaja... de tot. *Id., ibid., p.* 85.—Matinada còm aquèlla—altra en l' any no 's **TROBARIA**. *Aguiló, Romancer, p.* 173.

La impossibilitat de fer una còsa o de evitarla se espressa pel present d' indicatiu ab admiració.

Y es clar!... Ficada a la fira, qui 'n **SURT** d' aquèll embull, d' aquèll nu!. Ni sabien ahont girarse. *Pòns, L' auca etz., p.* 121.—¡Y jò m' **HAIG** de vèure en aquèsta vergonya! La cara 'm caú a tròssos. *Vilanòva, Quadros, p.* 170.

La voluntat determinada de no fer una còsa y la negació de havèrla volguda fer, se significa per l' infinitiu.

No vèig mès remèy qu' hipotecar encara, o vèndre.—**VÈNDRE** jò! feu lo Garriga, còm si li proposés una còsa infamant.. **VÈNDRE** lo que 'm ve de mos pares! ¡Jò **VÈNDRE**! *Pin, Garrigas, p.* 290.—Dòncs dexi la levita; si no, perquè va pel mòn tan descuydat.—Jò **DEXARLI** la levita? Que 's pènsa que so un qualsevòl per anar en mánega de camisa pels carrers? *Carèta, Brosta, p.* 96.—Si 'l teu amo se 'l volgués vèndre, hi ha cèrta persona que a tot hòra té amanits

uns quants rèngles de pilotèts de dobles de quatre per *inquirirlo.*[1] Qui! Lo senyor compte VÈNDRES lo *Soberano!*[2] Primer se desedividirá de la seva senyora. *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 29.—Jò, que fos de vós, miraria de vèure al avi de la minyona, li diria clar y nèt lo que passa y lo que volèu... —Jò! DIRLI?... Ara hi corro. Ca, no senyor, no. *Vidal y Valenciano*, *La pubilla*, *p.* 83.—¡La meva filla ESCARRASSARSE, y ell fent l'americano pe 'ls passèigs de la ciutat!... fa vent. *Vilanòva*, *en Parladé.*—¡Jesús, Deu meu! Què diu ara? ¡La meva pòbre filla! ¡¡TENIRME que mirar còm se 'm mòr als brassos, y no PODÈR donarli un consòl!! *Bassegoda*, *La bòna gent*, *p.* 13.—Si 'l dexes, jò 't faig dur gorro.—¡Dins mon còr son amor queda!—Portarás vestits de sèda.—¡¡DEXARLO jò!! Ara hi corro. *Soler*, *Gra y palla*, *p.* 57.—¡Ah! Axò no.—¿No?—De cap mòdo.—¡PEGAR jò a la dòna! May. *Id*, *La dida*, *p.* 42.—Vós MORIR! Si sou tan jove!—No us crèc en semblant perill. *Briz*, *L' infant en Jaume.*

L' infinitiu, empleat còm a potencial, de vegades se referèx a temps passat.

Jò crèya que 'm volies mès: ¡REPTARME devant d' ella! *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p.* 59.—¿Jò?—respongué encès còm una pólvora.—¿Jò DIR que no eczistèx lo criador? Canalla, estrafalari! *Carèta*, *Brosta*, *p.* 158.—¡Y després, en llòc de cumplir còm devia, còm deuria havèr fet un hòme còm cal, ANARSEN per mès bèfa! *Id.*, *Conseqüències*, *p.* 124.

A vegades el vèrb no está esprés; emperò se sobreentén.

Si no fos perquè tinc *calètru*, ja t' hauria donat una llissó...—¡LLISSONS A MI! interrumpí cremat l' Hereuèt. *Pin*, *Garrigas*, *p.* 124.

SUBJUNCTIU OPTATIU. Servèx el mòdo subjunctiu per a espressar un fòrt desitj. Unes vegades basta dit mòdo per sí sòl; altres l' espressa per mèdi d' alguna altra dicció que se li antepòsa.

Subjunctiu per sí sòl.

---

[1] Sò es, *adquirirlo.*
[2] Cavall d' aquèst nòm.

Oh sòl, que puntejau en èxa sèrra,—jò us VÈJA en lo mitjorn. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p*. 9.—POGUÉSSEM cantar,—y pèndre volada,—còm astres novells—d'aquèx cèl de flama. *Id*., *ibid*., *p*. 31.—¡Ay la vila de Tortosa,—no t' HAGUÉS conegut may!—per très felses donzellètes,—me 'n han mòrt mos très germans. *Aguiló*., *Rom*., *p*. 262.—¿Què, nòy? Te pènses que no'u arreglaré?[1] Tan segura TINGUESSES la rifa. *Carèta*, *Conseqüències*, *p*. 211.—¡Ay!... feu en Manèl... Jò no l'HAGUÉS coneguda may! *Pòns*, *L'auca*, *p*. 118.—¡Què pagaries de fer la meva vida!—¡Deu m'en REGUARD! De primer m'AGAFI un bòn mal de ventre! *Bassegoda*, *La bòna gent*, *p*. 25.—¡O Deus! ¡ara TORNÁS aquèst temps en aquèll! *Boèci*, *p*. 88.

Per mèdi d'altres diccions. I. SI.

¡SI 'l cavall FOS tan valent—còm el del onclo Roldá! *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 202.—¡Ay SI al Compte POGUÉS vèure! —¡ay SI li POGUÉS parlar! *Id*., *ibid*., *p*. 120.—¡SI vòstre cor se m'OBRÍS,—se m'obrís per darme entrada! *Verdaguer*, *Roser*, 28 *Juny*.—¡Ay, Senyor! ¡SI la VEJÉS son pare,—'s dèya la Tuyes, enlayrant la vista. *Pòns*, *L'auca etz*., *p*. 74.—Mamá, SI FÉSSEM un passèig pel parc... Estic un xic axafada. *Trinxeria*, *Montalba*, *p*. 147.—¡Deu meu! morir jove ¡ay! quin conhòrt mès dols morir ab les ilusions. ¡SI a tant ARRIBÉS la sòrt meva! *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 62.

II. Axí (antigament *Si*, del llatí *Sic*).

Per ell metzines m'hèu dades,—perquè mòrta me volèu:—AXÍ al devallar l'escala,—la nòu del còll vos TRENQUÈU. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 152.—Axí Deu te DO ventura, —quant l'hòra t' arribarà. *Id*., *ibid*., *p*. 312.—Llènsa lo fèrro, cobart! AXÍS t' ESCLAFÍS una tronada a cau de l'orèlla. *Vilanova*, *Oriental*.—Sayó, esbirro, parròt castellá, bagarro deshonrat: AXÍS te REGATÈJIN una sèt d'aygua, y no TRÒBIS capellá que t'absòlga, quant mès necessitat n'estigues. *Id*., *Plorant etz*., *p*. 127.—Esbargim l'esperit somiant les gestes de la pàtria, cobrèm coratje esperant vèurela—AXÍS FOS ara—renascuda y restaurada. *Thos (Ter.)*, *Les Sardanes*.

III. JA.

La sògra y cunyades dèyen:—«Tal bocí JA l'ESCANYÉS.»

---

[1] Ja que pronuncièm *arreg-laré*, y no *arre-glaré*, sèmbla que aquèsta dèu ser la divisió de les sílabes d'aquèsta paraula y altres consemblants.

Aguiló, Romancer, *p.* 277.—JA no 'm PUGA mòure d' aquí, si sé ni mitja paraula de lo que vostè m'enraona. *Carèta, Conseqüències*, *p.* 19.—Calla, si vòls; JA 't CAYGUÉS la campanèta de la gargamella. *Vilanova, Quadros*, *p.* 160.—Tinc una verinada a les sangs, que, Deu me valga, si no l' estripo tot daltabax: JA 'm PUGA negar per mar y per tèrra!... mès que brètol! escandalós! murri! *Id.*, *A casa l' alcalde.*

IV. MAL: ja adjectiu, ja advèrbi.

Adjectiu.

Ella es mès blanca que jò—(MAL fòc que l' HAGUÉS cremada). *Aguiló, Romancer*, *p.* 161.—MALA llançada de mòro, —li PUGA el còr mitjpartir. *Id.*, *ibid.*, *p.* 238.—Jò so un hòme, que MALS dimònis se m' ENDUGUEN, si may he pensat fer tòrt a cap persona. *Carèta, Conseqüències*, *p.* 83.—MALA negada POGUÈU fer tots, bramá 'l pilòt. *Pin, Jaume*, *p.* 120.

Advèrbi.

Ay MAL HAJEN les criades—que no vulguen obeir. *Aguiló, Romancer*, *p.* 233.

L' advèrbi *mal*, seguit de la conjunció *còm*, demana 'l vèrb en indicatiu.

Per mi si que... ¡MAL còm no REVENTA!—esclatá 'l *trompa*. *Pons, L' auca etz*, *p.* 144.—¡La trompa!... ¡Encara la trompa!.. Es capás de no dormir avuy aquèst music!... MAL còm no PÈRD el buf per tota sa vida! *Id.*, *ibid.*, *p.* 154.

Després d' una oració condicional, té particular fòrça imprecativa.

Si no 'u arreglo, MAL me TORNI pòrc de Sant Antòni, assegurá l' horticultor. *Carèta, Conseqüències*, *p.* 211.—Pòrtamel aquèx curro: y si aquí metex no li esguèrro alguna pessa de la seva persona, MAL se m' ENTORTOLLIGUIN tots los tendrums. *Vilanova, Gitanèsca.*

Igual fòrça posseèx la conjunció *que*.

Si no he corregut tot Barcelona, QUE 'm PÈLIN... Y que demá tinc de tornarhi. *Pons, L' auca etz.*, *p.* 232.—¿Què 's torna bòig, dòn Miquèl?—T' ho sèmbla, ¿veritat?—Si 'l comprènc QUE 'm PENJIN. *Del Bosch, Guidèta*, *p.* 132.

V. Tant de bò.

Tant de bò que aquèst mon treball puga portárloshi a tots ells lo convenciment... etz. *Del Bosch, Guidèta, pròlec.* —¿Volèu venir, gentil dama,—ab la meva companyia?— Si'm pogués fiar de vós,—tant de bò que ja partíssem. *Aguiló, Romancer, p.* 177.—Tant de bò que èsta frissor... hagués arribat a temps per archiuar tots los testimònis d' una poesia may escrita, de què 'l llibre 'en será la tomba. *Id., ibid., prolec.*—¡Tant de bò que sempre hagués dit la veritat! que no 'm trobaria ara còm me tròbo. *Carèta, Conseqüències, p.* 157.—Tant de bò qu' encara pugués plorar! Ara ni aquèst consòl tinc. *Id., ibib , p.* 158.

No falta qui ha empleat l' *ojalá* castellá.

Axò si que pòts ben dirho. Ay... Ocalá no fos cèrt. *Pòns, L' auca etz., p.* 219.—Ay... ojalá se m' hes [1] acudit abans! *Id., ibid., p.* 225.

VI. Qui.

Lo bòn Jesús es al taller;—¡Qui pogués ferli companyia! *Verdaguer, Nazaret, p.* 49.—¡Qui pogués esser tant venturós per acompanyarvos! *Vilanòva, Primavèra enganyosa.*

VII. Ni may que.

Trigará a tornarne encara:—ni may que 'n puga venir. *Aguiló, Romancer, p.* 230.—Mon marit es a la guèrra:—ni may que 'n pogués exir. *Id., ibib., p.* 235.—Oh! ni may que l' hagués coneguda, Benèt!—li contestá ab rábia y coratje dòn Miquèl, estrenyent les dents que petaren còm si li agafés lo mal de Sant Pau. *Del Bosch, Guidèta, p.* 130.

VIII. Deu vulla que, Plagués a Deu que, etz.

Tinga. Deu vulla que tot sia per be, y Ell me perdoni, si faig mal donantli axò. *Carèta, Conseqüències, p.* 79.— Plagués a Deu que mon pensar fos mòrt,—E que passás ma vida en durment. *Ausias, Amor,* 28.

Condicional. Axí còm el futur d' indicatiu pòt

---

[1] Per *se m'* hagués *acudit.*

significar cèrt dubte o be cèrta probabilitat, axís també ho significa el temps condicional de subjunctiu.

Tot just HAURÍA en Miquèl donat quatre passos, quant sentí tocar hòres en la Sèu. *Del Bosch, Guideta, p.* 110.—¿Havèu conegut al orador?...—Ara que m'ho fa avinent, CREURIA que era vostè metex. *Id., ibid., p.* 128.—SERIEN quarts d'una (encara no m'havia dormit), quant me semblá percibir cèrta remor suau, còm un frèc, y per les escletxes de la pòrta entrá un raig de claror. *Careta, Rajolins, p.* 131.—Les deduccions foren de que al llevarse li SOBREVINDRIA un treball, y que cercant lo llit, quedá mòrt avans d'arribarhi. Axís PODRIA havèr passat: y axís quedá establèrt per tothòm que havia succeit. *Vilanova, Quadros, p.* 76.

§. 5. *Del gerundi y del participi*

En alguns cassos el gerundi y 'l participi de present tenen en el vèrb catalá diferent formació. Axí dièm:

gerundi	*participi*
venint	vinent [1]
exint	ixent
seguint	següent
con-seguint	con-següent
pudint	pudent
tenint	tinent
presidint	president
residint	resident
dormint	dorment [2]

Emperò lo general es que 's confonguen abdós mòdos, còm se vèu en *amant*, corresponent al castellá *amant-e* y *amand-o*.

---

[1] Y continuant la convèrsa, mare y filla 's dirigiren cap al carrer de la Boqueria, hont se confongueren ab los ANANTS y VINENTS, que sempre omplen tan estrèt carrer. *Vilanòva, Quadros, p.* 156.

[2] Axís dièm: A llop *dorment* no li èntra res en dent.

Será, dòncs, gerundi en els cassos següents:

I. Quand va afectat d' enclitics.

D' espatlles al mur es ja,—no pòt ja mès apartarsen:—ja sent la espasa èntre 'ls dits—FICÁNTSELI, Deu li valga!... *Ubach y Vinyeta*, *La espasa del Rey en Jaume*.—Y ara ¿còm ho faria, si li visqués lo nòy? Tant de be li ha fet Deu EMPORTÁNTSEL. *Vilanova*, *Tristeta*, XIII.—Y DEXANTLI 'l porronèt pròp del plat, se 'n entorná sens desclòure 'ls llabis. *Pons*, *L' auca etz.*, *p.* 124.

II. Quand es vèrb d' una oraciò subordinada.

Y ESCLAFINT una riallada sarcástica, semblant a la d' un bòig, se posá a caminar Rambla amunt. *Del Bosch*, *Guideta*, *p.* 111.

III. Quand equival al temps del vèrb de la oració precedent.

Desde 'ls fòrts que vòlten la ciutat nos etjegaven fèrro y plom, FENTNOS [1] baxes de consideració. *Careta*, *Rojolins*, *p.* 64.—Don Francèsc era un catòlic intranzigent, practicant, TROBANT molt natural de nodrir en sí lo pecat capital de la avarícia. *Bosch de la Trinxeria*, *Lena*, *p.* 44.—Rara vegada servia lo dit altar: sòls en lo dia de la festa major o en alguna gran festaça s' hi dèya missa y s' hi passava 'l rosari, CREMANThi llavòrs una munió de ciris y POSANThi moltes flors. *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p.* 100.

IV. Quand significa: *a)* mòdo.

SALTANT y BORNANT, agafats de la má, entraven los dos jovencels a la casa bòna estona abans que 'ls pares d' un y d' altre. *Argullol*, *Lo Renaxement*, *n.* 1, 1879, *p.* 22.—Lo diner es còm bòla de neu: RODANT RODANT crex. *Oller*, *La febre d' or*, I, *p.* 78.—Llavòrs s' aconhortava la trista viuda y mare resignada CANTANT alguna cançó. *Del Bosch*, *Lo Segador*, *p.* 125.

b) causa.

Lo personal que tens no 't basta: jò sé que 't mates TREBALLANT. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 39.

---

[1] Sò es, *y 'ns fèyen.*

c) temps coeczistent.

Ah!... Si durés!... ell se dèya REVESTINT ses intencions y FORMANT castells enlayre. *Pons, L' auca, p.* 179 —¡Quins crits més horrorosos degué llançar la tèrra—INFANTANT en ses joves anyades èxa sèrra! *Verdaguer, Canigó, p.* 70.

El gerundi present, preceit dels adjectius *tot* o *tot y*, y de *bò y*, refòrça sa ordinária significació.

Com lo llunyá udol del vent, quant un l'escolta brunzir al defòra, TOT Y ESTANTSE contemplant l'admirable paissatje desde darrera 'ls vidres. *Del Bosch, Guideta, p.* 125. —Se n'èntra bòsc endins, vèrs la donzèlla,—que èntre ovèlles y anyells canta y refila,—TOT FENT rajar lo fil de la filosa—asseguda a la sòca d'una alzina. *Verdaguer, Canigó, p.* 190.—¿Gentil?—diu esglayada la comtèsa.—¡Gentil! respòn TOT SOSPIRANT la nina. *Id., ibid., p* 192 —Be n'hi fèya de petons TOT EMBOLCALLANTlo! Be n'hi esmerçava de postures distrayentlo! Be ni dèya de tendrèses dolces y sentides! *Pons, Trascant etz*, *p.* 13.—Jò he trescat per valls y planes—BÒ Y JUGANT ab mos companys,—còm un vòl de perdiuètes,—que no 's cansen de volar *Coca, Ma vall J. Fl.* 1882, *p* 57 —Si BÒ Y CAÇANT pels entorns de Reminyó s'esquèya a férsem vespre, jò passava la nit en la casa del vellèt. *Feliu, Lo Bruch, p.* 7.—Los pagèsos s'atançaven calmosos BÒ Y TRENCANT pinyons. *Vilanova, Del meu troç, p.* 195.

Será participi de present:

I. Quand fa d'atribut en una oració de vèrb substantiu.

Y 'l pòbre Navás... ERA l'únic de la casa SABENT [1] la veritat. *Pin, Garrigas, p.* 127.—Quant ton fill va venir a trobarme, era SABENT que jò estava enterat de tot. *Careta, Conseqüencies, p* 196.—Dòn Francèsc era un catòlic intranzigent, PRACTICANT, etz. *Trinxeria, Lena, p.* 44.

II. Quand s'intercala èntre l'article y 'l substantiu.

D'un sepulcre que hi ha al mur—bèsa la JEYENT estátua. *Ubach y Vinyeta, La espasa del Rey en Jaume.*

---

[1] El gerundi es *sabènt.* La única diferencia es la divèrsa qualitat de la *e.*

Es indistintament gerundi o participi, quand afecta al terme de la acció en una oració d'activa.

Vèig lo saltimbanquis jove SURTINT de sa cambra en mánega de camisa. *Careta, Rajolins, p.* 131.—El trobá sentadèt en una cadira devant una taulèta, ESMENUÇANT tabaco, FENT cigarrèts. *Bosch de la Trinxeria, Montalba, p.* 123. —Ay, Payèt, ay! diu un altre gitano rient y fent contorsions: quina ganèta, ay! ja 'ls *filutipio* [miro] BADALLANT, pòbre gent. *Vilanòva, Gitanesca.*— Ja 's vèya altre còp a la cuyna del seu germá PICANT mandonguilles, GUISANT la farcinata, y EMPRENENT altre còp l'emplèo de batidor d'empedrats. *Id., Quadros etz., p.* 69.—De tart en tart se'ls tròba [als joglars], ACOMPANYANT noces y batèigs. *Aguiló, Romancer, Pròlec, p.* XXVII.

El gerundi, preceit del vèrb *anar*, indica una acció que 's continua, o que 's repetèx.

¿M' has ANAT SENTINT, cara d' ase? Ahont va l' escanyolit de naxènsa, si la gana es la teva renda!... Ux... *Vilanova, Gitanesca.*—Dòncs si: 'l rey ANAVA RIENT,—y la reyna y tots menjant,—y els plats S' ANAVEN PORTANT,—y els vuyts se ANAVEN TRAYENT. *Soler, La dida, p.* 37.

Quand la significació del vèrb es susceptible de graus, ne significa l' aument o 'l decrexement.

Ma finestrèta obrint,—vèig còm se VA MARCINT—la vella branca. *Masriera, p.* 157.—Lo bòn Jesusèt de pedra—del portal del monastir—du la cabellera blanca—còm si S' ANÉS ENVELLINT. *Id,, p.* 150.—Al últim me vaig ANAR POSANT tan mal, que 'm vaig tornar tot gròc. *Genís, Sota un taròt, J. Fl.* 1876, *p.* 237.—Els crits del auditòri, mès fèrms a cada tom, ANAVEN ENARDINT-lo. *Pòns, Trascant, p.* 61.—Calmá el xibarri, la brèga ANA MINVANT, y el remat, esgarriantse en escamòts per l' era, feu plaça al del violí, que ja ensajava una farandòla. *Id., ibid., p.* 63.

El gerundi, preceit del vèrb *estar*, denòta, la actualitat de la acció significada pel gerundi, en el temps que indica l' *estar*.

Ella ESTAVA PLORIQUEJANT, y li va escapar lo riure. *Carèta, Brosta, p.* 144.—Axò si, m' estimen molt; y pe 'l gust d' ells sempre ESTARIA MENJANT y BEVENT. *Id., ibid., p.* 145.

Encara que generalment el participi de pretèrit dels vèrbs actius té significació passiva; en alguns cassos, emperò, la té ademès activa.

MENJAT Y BEGUT, FUMAT Y VESTIT... y granejant ademès ab el producte dels escrits... se les xalava còm una persona. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 33.—Còm tots foren DINATS, Plaerdemavida volgué vèure què fèya Tirant. *Tir.*, *c.* 209.

ARTICLE SEGÓN

DELS ELEMENTS DE LA ORACIÓ SECONDARIS Y ACCESSÒRIS

Les parts de la oració accessòries ho son a les primáries y principals. El nòm substantiu té per natural accessòri l' adjectiu; y 'l vèrb, l' advèrbi. La preposició, còm a significativa de les váries relacions èntre les idèes representades per les paraules, pòt afectar accessòriament a casi totes les parts de la oració, tant primáries còm secondáries. Tractarèm, dòncs: *a)* del adjectiu, *b)* del advèrbi y *c)* de la preposició.

CAPÍTOL PRIMER

DEL ADJECTIU

§. 1. *Del adjectiu en general*

L' adjectiu sòlament admèt la terminació nèutra del article definit: y en tal cas prèn una significació

abstracta; per eczemple: *lo barato es car; lo nègre es contrari de lo blanc.*

L'adjectiu ab article masculí o femení sempre se referèx a un substantiu esprés o tácit; per eczemple: *els savis també s'equivoquen*, çò es, *els* hòmes *savis; una jove y una vella varen renyir*, çò es, *una* dòna *jove y una* dòna *vella.*

Se junta l'adjectiu al vèrb *ser*, y a altres que se li assèmblen, còm a atribut o predicat; per eczemple: *la nit es fosca; els pagèsos viuen tranquils; sèmbles bòig; anaven lleugers.*

Tot nòm substantiu pòt anar acompanyat d'un o mès adjectius, que'l califiquin o determinin; per eczemple: *hòme sant, molts dies, ton pare.*

Tot nòm substantiu n'admèt després de sí altres per mera aposició, còm si fossen adjectius qualificatius.

Y arribá l'istiu, ESPERANSA dels tarats, CONSÒL dels desvalguts, FÒNT d'alegria per la humana gènera. *Pòns, L'auca etz., p.* 280.—La seva dòna, aquèlla MÈUCA de la Catarina,'n té la culpa. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 230.—Aquèll felís missatje, NUNCI de ventures, li semblá baxat del cèl. *Genís, Novèles, p.* 127.—No fèya aquèlla calor, aquèlla calda estantiça, MARE del no fer res, y GERMANA del jèure. *Pòns, L'auca etz.*, *p.* 301.

Generalment l'adjectiu qualificatiu pòt anteposarse o posposarse al substantiu, al qual afecta; còm *camí dolent* o *dolent camí, montanya alta* o *alta montanya.*

No obstant en molts cassos no es indiferent l'ocupar un llòc o altre respecte del substantiu, per ell qualificat: aquèstos son dos en especial.

Primer: anteposèm l'adjectiu, quand volèm significar l'afecte que tenim a la persona o còsa repre-

sentada pel nòm, y 'l concepte que 'n formèm: axí dièm: *Es un* sant *hòme, un* bòn *advocat, un* pòbre *comerciant*, podènt ser molt be que no sia un hòme *sant*, un advocat *bò*, un comerciant *pòbre*.

Segón: també l'anteposèm, quand volèm indicar que la qualitat significada pel adjectiu es inherent a la còsa, y no la considerèm ab respecte a una altra que carèx de la tal qualitat; per ecz.: *el nègre cavall* y *'l cavall nègre*. Dirèm: *el cavall nègre*, quand volèm contraposarlo a un que no ho es: y *'l nègre cavall*, quand no pretenèm sinó significar que es d'aquèst color.

Alguns adjectius servèxen per a donar cèrta fòrça e intensitat a la paraula, a la qual afecten. Tals son:

I. Tot. Aquèst adjectiu se junta:

1. A nòms substantius sens intermèdi d'altra paraula.

La vella era TOT ulls: no podia compèndre còm lo fusterèt de Sant Culgat etz. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 72.

2. A substantius preceits del article indefinit.

Y 'l nòstre jove, trinxant y fent plats, servia als altres còm TOT un cavaller. *Carèta*, *Consequèncìes*, *p.* 167.—Parexíalı TOT un hòme, qui pròves havia donat de son esfòrç. *Vidal*, *La vida etz* *p.* 196.

3. A un adjectiu, o sòl, o repetit.

Lendemá la mare Reyna—tròba son fill TOT plorós. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 212.—Tenia projectat de franquejar aquèll afrau; y si vostès no haguessen determinat ferho, hi hauria anat TOT sòl. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p.* 97.—Efectivament... TOT manso manso seria capás de enviar al altre barri a 'qualsevòl que intentés posarlo a pròva. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 118.

4. A diminutius.

A la plaça del *hòtel* es toparen ab D. Blas, que 's pas-

sejava, fumant son cigarro.—Tot solèt?... y les senyores? *Id.*, *ibid.*, *p.* 132.—Per aquèlls bòscs y montanyes—TOTA solèta 'm perdré. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 274.

5. A numerals cardinals.

Dèya, dòncs, que jò, a fi de que s' espliquessen TOTS dos y fessen les paus... buscant una escusa, vaig surtir de la salèta, dexantlos sòls. *Oller*, *La febre*, *etz.*, II, *p.* 202.—Entren TOTS três, y 's fiquen en un menjador nèt y ben posat. *Carèta*, *Conseqüències*, *p.* 155.

6. Preceit de *y*, se pospòsa a la dicció o frase a quė 's referèx.

¿Es que tu tens una mitj' hòra per mi?—Si, dòna. Y un' hòra Y TOT, si vòls. *Oller*, *La febre etz.*, II, *p.* 214.—Abans d' arribar a la Africa, ja semblávem germans, y fins algú s' ho pensava Y TOT. *Carèta*, *Rajolins*, *p.* 64.

II. Pur.

La Pona sòls intervenia en la convèrsa per PURA curiositat. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 322.

III. Trist.

L' amor del hòme es una TRISTA gota,—l' amor de Deu es una immènsa mar. *Verdaguer*, *Roser*, 30 *Oct.*—Quant jò 'm vaig casar, y era una TRISTA criada, no tenia pas mènos. *Pòns*, *L' auca*, *p.* 135.

IV. Sant.

Enganxant un jèrro o llimant una pessa, hi passava tot el SANT dia. *Id.*, *ibid.*, *p.* 211.

V. Bò, seguit de la conjunció Y.

L' endemá de bòn matí, BÒ Y mudat, se 'n aná a donar los bòns dies a son amo. *Vilanòva*, *Escènes*, *etz.*, *p.* 16.—Entorn de la fornal BÒ Y assentats, fadrins y aprenents, cadascú trau lo seu crostó de pa. *Id.*, *Del meu troç*, *p.* 66.

VI. Bell.

Vingué a assentarse al BELL devant meu. *Genís*, *Sota*

un taròt, *J. Fl.* 1896, *p.* 318.—Dura encara l' èco del darrer mot de cada responament, qual sò perllonguen BELLA estona. *Aguiló, Romancer, pròlec.*

§. 2. *Dels adjectius pronominals possessius*

En totes les llengues els pronòms possessius signifiquen (còm llur nòm indica) possessió, y sòlen afectar a nòms substantius. Emperò en catalá tenen la particularitat de podèr juntarse a cèrts advèrbis de llòc, generalment construits ab la preposició *de*, tals còm *devant* y *detrás* o *derrera; pròp* o *apròp* y *lluny*, y alguns altres, còm anèm a vèure.

Devant.

Narcís, vina, fes un sobre, clòubi aquèst paper... devant MEU... ab lacre. *Pin, Garrigas*, *p.* 300. Tinc de parlar ab lo teu pare: y devant TEU que hi vull parlar. *Guimerá, En pólvora*, *p.* 43.—Era allí, a SON devant, a devant del toll de petròli, ensotat còm un pou. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 264. —Vinga l' arròs. ¡Que ho era de bò! encara 'm menjo la olor de memòria molts dies per pòstres. Me'n recòrdo còm si fumés devant MEU. *Vilanòva*, *Sota zèro.*

Derrera, detrás.

Tement a cada petjada, que derrera SEU sentia, esser arrastrat de genollons al pèu del altar ahont era esperat. *Pin, Garrigas*, *p.* 274.—Una còlla de xavals, fills del veinat, seguien derrera SEU ab son fexèt de branques a la espatlla. *Pòns*, *L' auca*, *p.* 93.—L' altre 's posá a córrer còm un mal esperit, en Cadènes també, y al SEU derrera cinc altres perdularis han dit que anaven a matar juèus.—Y vosaltres mirantsho?—va respòndre en Francisco ab tò de rèny. *Carèta*, *Rojolins*, *p.* 93.—Casi casi 'm sèmbla 'l patje,—que vós estimaveu tant:—còm no 'l vèig derrera VÒSTRE,—casi casi que ho será. *Briz*, *Balades p.* 36.—A la nit, quant ella sopa, té 'l nòu patje al SEU detrás. *Id.*, *ibid.*, *p.* 57.

Pròp, apròp.

Josèp, vina, sèu aquí, pròp MEU, al pèu del capsal. *Carèta*, *Conseqüències*, *p.* 235.—No tinga por, senyora, diu lo

dependent tornantlo a embolicar desseguida [al lloro] y apartántsel d'apròp SEU. *Vilanòva, Quadros, p.* 41.—Los frares Benèts—a dins d'una arquèta,—del Bisbe Sever—hi guarden les cèndres:—també al SEU apròp—Sant Cugat hi entèrren. *Masriera p.* 87.—Fa tants jorns pròp VÒSTRE es tròba,—Y no 'm fa arribar la nòva—De qu' hèu mòrt solcant les mars. *Soler, Neguit del Rey.*

Lluny.

Me distrèya escoltant una vèu prima, tèndre y melodiosa, que nó gayre lluny MEU cantava. *Genís, Novèles, p.* 51.

Demunt.

Tinc arreplegades demunt MEU totes les soleyades caygudes en aquèxes rampes desde 'l dia que vaig tornar del servici. *Vilanòva, Pobrèts etz., p.* 92.—Y axeca als núvols d'Hèrcules la torre demunt SEU. *Verdaguer, Atlántida, X.*—Demunt SEU s'estenia l'ample brancam d'un plátano. *Pin, Garrigas, p.* 223.

Sobre.

Esfereits reculen; mès oint a LLUR sobre—desbotar del Arcángel lo tormentós alè,—capitombant rebátenshi, quant mès ses barres òbre,—gojós l'abisme al vèures de una fornada plè. *Verdaguer, Atlántida,* IX.—Incliná sobre MEU una mirada, que 'm fonia 'l còr. *Vilanòva, Quadros, p.* 55.—En son trajo de pagèsa pòbre hi ha una netedat y un bòn ayre en vestirlo, que una metexa ròba a sobre SEU li fa mès festa que en un altra. *Genís, La Mercè, J. Fl.*, 1878, *p.* 177.—Axò sèmbla una vinya, una vinya de guix sènse 'l vèrd de l'esperança: fulles blanques per tot arrèu, fulles de mòtllo, fulles urbanes, repartides sobre NÒSTRE per gent pòc piadosa. *Rusiñòl, Anant pel món, p.* 65.

Sota, dessota.

Si guayto a mitj jorn, vèig dessota MEU, còm gegantins esquadrons que fugen, los derrers repèus de les enrevoltades Guilleries. *Thos (Ter.), Les sardanes.*—La mar qui sab ahont era. Los aucells feréstecs semblava que fèya anys que havien passat per sota NÒSTRE. *Vilanòva, Caricatura.*—Al cap de pòcs minuts d'estárnoshi, sortiren a vint y cinc passes de nosaltres baxant cap a un altre bòsc, de dessota NÒSTRE dos hòmes. *Genís, Novèles, p.* 212.

Vòra.

Hòmens y dònes no saben oblidar la costum arábiga de llevarse les babutxes, que dexen al pèu d' una columna o vòra SEU. *Verdaguer*, *Dictari*, *p.* 143.—Y 's vèya venir la ditxa, y se 'n avansava les alegries, escampantles vòra SEU còm una olor sanitosa. *Vilanòva*, *Esponsalicis*..—Y vèya vòls de perdius rostides aletejant a la vòra MEU, y enlluernantme ab lo color de sa pell que brillava, etz., *Id.*, *Un perdulari*, III.

Voltant.

Quant s' arborá la senyera dels Jòcs Florals... fou ell [en Camps] un dels primers en fer ròtllo a SON voltant. *Collell*, *Poesies de Camps*, *pròlec*.—Y en havènt dinat, quant les dònes se instalaren al voltant SEU ab la fèyna als dits, vessant sentiment de família; no pogué agafar ni un llibre ni un periòdic. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p.* 204.

Entorn.

Firetans y bodegayres trasquejaven a corre-cuyta per SON entorn, amanintse per la vènda. *Pòns*, *Trascant etz*, *p.* 207.—Giravoltaven [les rajòles] entorn MEU còm lo món de llumenètes que se 'ns pòsa devant los ulls, si 'ns estebornèxen d' un sòl tanto. *Id.*, *La còlla etz.*, *p.* 57.

Al igual que als advèrbis, els pronòms possessius se junten a la preposició *còntra*, o sòla, o preceida de *en*.

Obres de la manera que òbres, ton pare está disposat a no fer res còntra TEU. *Carèta*, *Conseqüèncìes*, *p.* 199.—Observant que s' havia equivocat, li cantá 'ls prèus altra vòlta...—En còntra MEU, òy?—preguntá la Beatriu, dolentse del èrro. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p* 109.

Per analogia s' unèx també a n' algun mòdo abverbial; per ecz.: *d' amagat*.

¿T' has gastat algún dineró sens dirmho? ¿Has fet alguna caritat d' amagat MEU? *Carèta*, *Conseqüèncìes*, *p.* 236.

Fins arriba a substituir a la persona agent de les oracions de passiva, quand la tal persona es un pronòm personal. En aquèst cas el dit pronòm, per construirse ab la

preposició *de*, equivalent de *per*, se convertèx de personal en possessiu.

En Bruno ensènya una casa feta SEVA [per ell metex] ab tots los mòbles, cridant l' atenció de tothòm vèrs una cuyna hont hi ha fòc encès. *Carèta*, *Brosta*, *p*. 55.

§. 3. *Us del pronòm* LLUR

Aquèst pronòm, modificació del genitiu del plural llatí *illorum* (en francès *leur*, en italiá *loro)*, sempre fa referència a nòmbre plural, y está en llòc d' un genitiu o d' un pronòm possessiu.

Els antics l' usaren primerament en llòc del genitiu *de ells*.

Mas si feeren lo contract ab consèyl e ab volentat de LUR curador, lo LUR curador e tots los seus bens son obligats als adults. *C. T.*, II, XIV, IV.—E si be catalans e aragonèsos son tots de un senyor, la llengua LLUR es molt departida. *Muntaner*, *Cròn*. *cap*. 29.

En aquèsta forma l' usa Mossèn Jacinto Verdaguer.

Los habitants del atzur—diuen que es del jardí LLUR—la flòr que en tèrra blanquèja. *Roser*, 31 *d' Agost*.

Empleávenlo també en la metexa significació que el pronòm reflecsiu, çò es, pel genitiu *de si metexos* o del possessiu *son*, referintse a les persones de qui 's tracta.

Tots aquèls que son en podèr de LUR pare, mòrt lo pare, son feyts de LUR podèr, e son de LUR drèt. *C. T.*, VII, IX, II.—Jamés no trobarèts tartres, que facen res de SES mans; ans hostèjen tostemps, e van ab LLURS mullers e ab LLURS infants, hostes feyts. *Muntaner*, *Cròn*., *c*. XXIX.—E dix: engèndre la tèrra, e násquenhi erbes, qui fassen fruyt e sement, cascunes segon SON linatge, de les quals romanguen sements, sobre la tèrra: e fo fet axí, e nasqueren erbes sobre la tèrra, e faheren sements, cascunes segons LUR linatge. *Sèrra*, *p*. 4.

Ocorre algunes vegades empleat còm a absolut.

Mon fill, sies ab la gent còm aquèll qui juga a daus: prèn del LUR, e guarda el teu. *Jaf. p.* 25.—E lo senyor rey feu la grácia, que tot quant havien guanyat que fos LLUR, que no volgué quinta ni res. *Muntaner, Cròn., cap.* XX.

En llòc de la significació de genitiu, li donaven en algunes ocasions la de datiu.

Aquèll spital era en guarda del bisbe e de son capítol, car un burguès quil hauia fet, lo LURS hauia comanat. *Lull, Fèlix, p.* 8. *c.* 30.—Còm lur entenement LUR defall, han opinió que no sia en esser aquèlla còsa que lur entenement no apercèb ne entén. *Id., Contempl., Dist.* 39. *cap. ult.*

§. 4. *Del possessiu relatiu*

Ademès dels possessius pronominals, que havèm vist, n' eczistèx en castellá un altre, que podèm anomenarlo relatiu. Tal es la forma *cuyo, cuya*, prèsa del llatí *cujus*, genitiu del relatiu *qui, quae, quod*.

En catalá carexèm de tal relatiu. La manera de suplirlo es molt diferent en la llenga sávia y en la popular. Els escriptors sòlen emplear el relatiu *qual*.

¿D' hont trèus la fòrça, Lleó, QUAL rugit lo mòn desperta? *Verdaguer, Idilis, p.* 8.—Dura encara l'èco del darrer mot de cada responament, QUAL sò perllonguen bella estòna. *Aguiló, Romancer, pròlec, p.* XXXI.—Espècie de mistura, en QUAL composició hi entraven els jèlos per una part, y 'l despit per l' altra. *Pòns, L' auca etz., p.* 176.

No falten quins se servèxen del relatiu personal *quin, quina*.

Li ha mancat Mentor, a QUINA protectora sombra se anyora de no havèrse pogut arresserar. *Del Bòsch, Guidèta, pròlec.*—Les corralines, QUINES bravades tapen los esperits. *Id., ibid.*—La tranquilitat de 'n Lluís, aquèll sossego moral, de QUINA deficiència 's ressentia, anava revenint tom a tom. *Pòns, L' auca etz., p.* 90.

El pòble no recorre a n'aquèxa manera de suplir la falta del possessiu de relació, sinó que combina 'l relatiu *que* ab un possessiu pronominal. En llòc. de dir: *el minyó*, QUAL *pare va pèndre mal, está molt trist;* dirá: *el minyó*, QUE SON *pare va pèndre mal*, etz.

En favor de la forma popular pòt aduirse la tendència del pòble en son llenguatje familiar a fer indeclinable 'l relatiu *que*, çò es, a dexarlo sènse preposició, per mès que la demani, sempre que li queda un altre recurs per a donarse a entendre ab claretat. Vèjense els següents eczemples:

I. QUE *les dònes* HI *tenen tanta fal-lera*, per A QUE *les dònes tenen tanta fal-lera*.

Lo pis encara llensava l'antipática farum de aquèll líquit vulgaròt, QUE les dònes HI tenen tanta fal-lera per a fer brillar la vermellor de les rajòles. *Vilanòva, Pobrèts etz., ps.* 58-59.

II. QUE *'ns* HI *unèx*, per ALS QUE *'ns unèx;* QUE *ja no mès* HI *havia*, per EN QUE *ja no mès* HI *havia*.

¡Quantes vegades al tornar a saludar la casa anyorada, a tants objectes QUE 'NS HI unèx correspondència d'afectes,... m'he dit de sobte: y d'aquèxes olors no te 'n recordaves! *Vilanòva, La Rossa.*—Y s'avansava la mare ab una safata, QUE ja no més HI havia algunes clapes de vernís. *Id., ¡Tot sòl!* II.

III. QUE *tu no 'n donaries dos quartos* DEL *pintat;* per DE QUAL *pintat tu no 'n donaries dos quartos*.

Quant prènc la matinada en aquèlla arcòba QUE tu no 'n donaries dos quartos DEL pintat, jò hi tròbo cares y figures en los jaspis, etz. *Vilanòva, Lo Soberano.*

IV. Sobreentènentse la preposició, espressa en l'antecedent, se diu: EN *els convits* QUE *s' hi bèu Champagne*, per EN *els convits*, EN QUE *s' hi bèu Champagne*.

PER *aquèst camí* QUE *passo*, en comptes de *per aquèst camí*, PER QUE *passo* etz.

Desprès la mòda ha ensenyorit los créxems: y ja surten EN los grans convits QUE se hi bèu Champagne y vins ab ampolles polsoses, dexats y pòc curiosos de tan vells. *Vilanòva*, *La Rossa*.—No hi tinc costum de preocuparme de lo que fa la gent, salvo EN les ocasions QUE so tafaner. *Id.*, *Revista*.—La tèrra que travessarèm es molt frèda, ádhuc EN lo mès QUE som. *Carèta*, *Conseqüències*, *p.* 116.—PER aquèst camí QUE paso—jò, hi hauria de passá—ab una ròsa a cada galta—y un clavell a cada má. *Paula y Dulcèt*, *Montblanch*.

V. Per últim, la preposició, que correspòn al relatiu *que* s'antepòsa al antecedent; còm AB *la llestèsa* QUE *estenia 'ls braços*, per *la llestèsa* AB QUE *estenia* etz.

Tornava a subjectarla [la sòla] per ferhi 'ls repunts: y donava gust contemplar AB la llestèsa QUE estenia 'ls brassos. *Vilanòva*, *Gent de casa*, *p.* 6.—Y se 'n torná PEL camí QUE havia vingut, tocant altra vegada 'l flaviòl. *Genís*, *Novèles*, *p.* 122.

La indeclinabilitat del relatiu *que* respecte dels cassos, que sòls distingim per mèdi de les preposicions, se fa mès sensible quand en llòc del *que* empleèm la forma *qui* ab idèntica significació. Aquèsta segona se tròba, en efecte, invariable en abdós números, y fins a n'els très gèneros, tant a n'els autors modèrns còm a n'els mès antics. Axís se pòt vèure a n'els següents passatjes.

SINGULAR MASCULÍ.—Aquèl QUI demostrá los abís et feu tremolar los puigs. *C. T.*, IX, XXX.—Parexíali tot un hòme, QUI pròves havia donat de son esfòrç. *C. Vidal*, *La vida etz.*, *p.* 196.

SINGULAR FEMENÍ.—Servidor... no uaja ab vestidura QUIl empatx, mas ab leugera, QUI no li empatxe anar. *Ex.*, *p.* 20.—Quant tot estigué a punt y 'l senyor Rector hagué beneit la taula, ella fou QUI a 'n el senyor Rector li posá la vianda al plat. *Genís*, *La Marcè*, *J. Fl.*, 1878, *p.* 205.

NÈUTRE.—Daçò, QUI román de les altres fruytes, pòsen en taula. *Ex.*, *ps.* 28-29.

PLURAL MASCULÍ.—Sies continuament present a aquèlls a QUI servèxs, e not absentes. *Ex.*, *p*. 21.—Preferia a totes la companyia dels hòmens alegres, ab QUI discutia. *Oller*, *La Febre etz.*, III, *p*. 101.—Còm si no n' haguéssem vist de americanos, QUI se n' han anat pòbres, y han tornat ab cada dobla de quatre que no sabien ahont ficarles. *Vilanòva*, *Pobrèts etz.*, *p*. 99.

PLURAL FEMENÍ.—En aquèlles còses, QUI requeren special manera, seguèx la manera dels altres ab qui est: si dòncs no eren tacanys, qui menjassen tacanyament. *Ex.*, *p*. 19.—Per aquèxes cristianes, QUI ab tota fè de vegades afegèxen disbarat sobre disbarat, s' ha inventat lo tretze son tretze; perquè lo que 'ls falta de judici ho sòlen tenir de temeráries. *Genís*, *La Mercè etz.*, *J. Fl.*, 1878. *p*. 196.

CAPÍTOL II

DEL ADVÈRBI

Ab aquèsta part de la oració ordináriament significquèm váries qualitats de la acció que 'l vèrb espressa. Pòt també afectar als adjectius qualificatius y altres advèrbis: axí dièm: *molt bondadós, pòc amable, ben bò*, *ben bé*, *massa depressa*, etz.

Una particularitat oferèxen alguns abvèrbis, y es l' emplearse còm a preposicions; emperò, a diferència d' aquèstes, sòlen posposarse al substantiu, al qual afecten. Els tals advèrbis signiquen direcció cap a alguna part, y son els següents:

Amunt, ja significqui moviment, ja quietut.

Si 'n tròbo 'ls mèdis, m' embarcaré per viatjar sobre esquèna de fusta... y si no, carretera AMUNT. *Pin*, *Garrigas*, *p*. 142.—Montanya AMUNT hi ha la Tomba dels Profetes. *Verdaguer*, *Dietari*, *p*. 98.

Aquèst advèrbi, o sòl o preceit de la preposició *de*, de vegades significa mòdo.

Quant arribo a casa, me 'l tròbo ab la canya als morros

(respectant les cares honrades), xupant dins lo glòbo, y 'ls pòbres pexèts panxa AMUNT. ¡Me 'ls havia emmatzinat ab la sabonera. *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 45.—Es que tenim de parlar de còses molt sèries: llevat nòy.—No: ja estic DE boca AMUNT, y 'l sento ab totes dues orèlles: diga per axò. *Id.*, *Fòrsa major*, I.—Sens apoyarse en llòc, me li endrèssa [al moro] tal puntada de pèu, que l' axèca mès de cinc quarts de pam en l' ayre, y 'l tomba DE panxa AMUNT. *Id.*, *Oriental*, IV.

Avall.

Avuy lo riu que del infèrn s' enjega,— ayguas AVALL lo gènre humá arrocèga. *Verdaguer*, *Roser*, 8 *Sepbre*.—Sos dits dexaren-la agulla: son cap s' inclinà; dues llàgrimes li lliscaven galta AVALL. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p*. 138.—Y no veyent be ahont posava el peu... ¡pataplum! rodolant graons AVALL, no havia parat fins al replá. *Oller*, *La febre etz.*, II, *p*. 242.

Aquèxos dos advèrbis, units a un metex substantiu, sòlen anar junts, sia justaposats, sia separats per la conjunció *y*.

Tot lo dia se passèjen—rambla AMUNT y rambla AVALL. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 259.—Les mil y una llanxes... ab branzida acompassada de rèms eren llansades riu AMUNT y riu AVALL per jóvens etz. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p*. 104.—Tots esclafiren una rialla, fins en Bernat, que passejantse sala AMUNT sala AVALL, no havia dit aquèsta boca es meva. *Id.*, *ibid.*, I, *p*. 79.

El substantiu, quand se pospòsa al advèrbi, va preceit de la proposició *de*.

Agafa 'l bastó, qu' es d' aquèlls gruxuts, y calsantse les sabates de cimolsa, comènsa a passejar AMUNT y AVALL DEl quarto. *Vilanòva*, *Los meus veins*.—¿Vòls dir, Cilèta?—li respongué son pare, passejantse AMUNT y AVALL DE la sala. *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p*. 19.

Endins o *en dintre*, y *Enfòra*.

A l' aygua se 'l duen, mès aygua ENDINS. *Verdaguer*, *Canigó*, *p*. 86.—De tant en tant un raig de llum, un pensament d' alegria, espantava aquèlles llágrimes que fugen còr EN DINTRE. *Rusiñòl*, *Anant pel món*, *p*. 176.—Es un evangèli lo que jò dic, que t' ho firmaria un notari, y ningú

m'ho fará recular boca ENDINS. *Vilanòva*, *Pobrèts etz.*, *p.* 91. —Tèrra ENFÒRA, tèrra ENFÒRA—l'he seguit fins a la mar: —quant del mar fuy a la vòra,—m'asseguí trista a plorar. *Verdaguer*, *Atlántida*, *Conclusió*.

Ençá y *Enllá*.

Oydá! taurons y buytres, vos sòbra a nit carnatje,—y encara us pòsa a taula l'Atlántida 'ls seus fills,—que debatèguen aygues ENSÁ, llur crit salvatje—lligantse en còr feréstec del mar ab los renills. *Id.*, *ibid.*, IX.—Era la seva [hisenda] la que mès gòig fèya bòn ròtlle ENLLÁ de les del terme del pòble. *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p.* 71.—Amb aquèt pas reposat y somogut anávem tèrra ENLLÁ per la vòra de una vinya. *Rusiñol*, *Anant pel món*, *p.* 85.

Aquèstos dos advèrbis, y també *abans*, pòden referirse a substantius que signifiquen temps.

El tracte de la Pèpa, d'uns dies ENSÁ mès carinyós, l'animava un bòn xic. *Pòns*, *L'auca*, *p.* 90.—Y per què?—li vaig respòndre.—De quant ENÇÁ que la música son renecs? *Rusiñòl*, *Anant etz.*, *p.* 28.—Chtora es la estació de mitja via, ahont arribam nit ENLLÁ. *Verdaguer*, *Dietari*, *p.* 165.—¡Si 't passa cinc travessos de dit de la alsária! Ja cal que 't compris un corbatí de cuyro, còm los que portava la tropa anys ENLLÁ, per guaytarla. *Vilanòva*, *Fòrsa mayor*, II.—S'oblidá de les ordes que ja dies ABANS tenia rebudes de dòn Miquèl. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 131.—Fentse fonedís a sos companys, ab los qui moments ABANS disputá. *Id.*, *ibid.*

El mòdo adverbial *A través*.

L'escuder ab sa cárrega estimada—bòsc A TRAVÉS per via encinglerada—tot acorat devalla a Sant Martí. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 163.—Marxá camps A TRAVÉS cullint los caragòls que trobava pels marges: y anant axís á la bòna de Deu, arribá a dins d'un torrentòt. *Carèta*, *Quadros etz.*, *J. Fl.* 1876.

—

CAPÍTOL III

DE LES PREPOSICIONS SIMPLEMENT GRAMATICALS

Les preposicions, sintácticament considerades, pòden eczercir dos oficis: un d' ideològic, y un altre de simplement gramatical. Desempènyen l' ideològic, quand signifiquen una relació enclòsa no èntre les parts de la oració a les quals afecten: per ecz. quand dic: *vatj* A *Barcelona*, espressant l' anada a la ciutat, que no está significada en les dues paraules *vatj* y *Barcelona*. Es simplement gramatical, quand lo metex signifiquen les paraules ab la preposició y sènse ella; per ecz.: *les veurèm* A *passar*, per *les veurèm passar*, que es lo metex.

Ab tot y axò a les purament gramaticals no les podèm tenir sempre per ocioses; perquè en algunes ocasions donen una nòva fòrça o elegáncia a la frase; còm quand dièm: *el bò* DE *'n Joanèt*, en comptes de *el bòn Joanèt*.

Les preposicions en aquèst sentit mès usades son *a*, *de* y *en*.

La preposició *a* s' usa còm a simplement gramatical: *a)* devant d'un infinitiu, còm *fer* a *sabèr*, *gosar* a *mirar*, *vèure* a *passar*, *sentir* a *dir*.

Y còm m' has fet A saber que 'l teu fill portará palma, perquè es tan minso etz. *Vilanòva*, *Pobrèts etz.*, *p.* 28.—En Valentí, mut y respetuós, no gosava ni A mirarla. *Bassegoda*, *La bòna gent*, *p.* 96.—Desdeací veurèm A passar els passejants. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p.* 84.—Anèuvosen refiant,—torná la Sèbia,—y ja ho sentirèm A dir. *Bassegoda*, *La bòna gent*, *p.* 88.

b) Després de la conjunció *còm*.

Reguitzells de llums, esgarriats còm A fòcs follèts, trepaven arrèu la fosca. *Vilanòva*, *Escènes etz* , *p*. 195.—Còm A posseydor o A successor d' algún defunt, demanará los dèutes del defunt. *C. T.*, III, VII, 6

Es verament ociosa en cassos còm els que seguèxen:

Per sí sòl se governava lo cavall, camí de les Guilleries, A mentres jò, dexantme portar de l' imaginació y de la vista, mapava ab los ulls etz. *Genís*, *Novèles*, *p*. 208.—A cada banda de la vall s' axequen... singles altíssims de vermellènca ròca, que un dia sens dubte serien una sòla ala de montanya, A fins que una fòrça poderosa sotraquejantla etz. *Id.*, *ibid.*, *p*. 210.

La preposició *de* en els cassos següents:

1. Després d' un vèrb actiu ab el terme de la acció.

Y cambiant D' hostatje per a fugir de son company, se rellogá ab la Felissa. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p*. 34.—¡Ah, si! no me 'n recordava,—li respongué dòn Miquèl cambiant DE pensament y de tò,—té: prèn axò per ara. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p*. 126 —Un dels mals DE quo patèxen los pòbles petits, es lo del pòc respecte a la propietat. *Id.*, *Lo Segador*, *p*. 96.—Llèsca DEL pa còm els hòmens,—sovint s' acòsta 'l porrò,—y de totes les viandes—se pòsa 'l bocí millor. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 211.

A n' el Romancer d' Aguiló s' hi llegèxen els següents eczemples, pòc o gens usats avuy dia, de la preposició *de* purament gramatical.

¡Mentiu pel còll! ma Isabèt,—veniu ara de matar.—Se 'n arrènca DE l' espasa—y lo cap li 'n fa saltar. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 136.—Pel cavall será 'l pa d' òrdi,—de millor te 'n donaré.—Se n' arrènca DE l' aufòrja,—y del pa blanc li oferèx. *Id.*, *ibid.*, *p*. 274.—Feste tu les três fusades,—jò el fex de llenya 't faré.—Se 'n destira DE l' espasa,—y 'n fa petá un vellaner. *Id* , *ibid.*, *p* 275.—Lo Rey mòro sa gent crida,—que 'ls vajen a conseguir.—Se 'n agafa ell DE l' espasa,—y també 'ls vòl assolir. *Id.*, *ibid.*, *p*. 188.

2. Devant del vèrb en infinitiu.

Jò sempre he pensat DE casarme ab la Montserrat.

Moncerdá, La Montserrat, p. 125.—Si ara pròvo **D'**axecarme, no podré: tinc lo llençòl agafat a la esquèna. *Vilanòva, Fòrça major*, I.

Els vèrbs *ensenyar*, *apèndre* y *sabèr* admèten *de* després de sí, o la omèten.

De puntejar l'arpa d' òr—los Angels vos ensenyaren. *Verdaguer, Roser*, 17 *Nov.*—M' enviaren, es cèrt, a Barcelona, per que hi seguís una carrera, per que hi aprengués. . **DE** tot, bò y dolent. *Del Bòsch, Lo Segador, p.* 109.—Si en Victor no s' hagués trobat allá a punt per detenirte, quèyes dins el gorc ..—Papá, ja sé **DE** nadar. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 13.—Marièta cistellera,—tu que sabs **DE** fer cistells,—fesmen una panerèta—per aná a cullir clavells. *A. Palau y Dulcèt, Montblanch.*—De tan petitèta qu' era,—no **SAB** filar ni cusir. *Aguiló, Romancer, p.* 183.

3. Molts vèrbs que signifiquen afectes del ánima admèten la preposició *de* devant del subjecte de la oració, quand es un infinitiu substantivat. Axí dièm: *¡quin gust dona fumar!* y *¡quin gust dona* de *fumar!*

¡Ay *quin* gust dona fumar tranquilament pròp d' un amic còm tu. *Carèta, Brosta, p.* 88.

El segón mòdo de dir es mès generalment usat.

Tots arribaren a França, que daven gòig **DE** mirar. *Aguiló, Romancer, p.* 204.—Y tots plegats [els aucells] armen unes cantúries, a estil silvestre, que donen bò **DE** ascoltar. *Vilanòva, L' any nòu etz.*—¡Còm donava bò **DE** vèure—tant d' abèt y pinatell! *Masriera, p.* 169.—L' endemá, a la metexa hòra que solia anar a la fèyna, va ser recullit en aquèll carro pobríssim, que dona tanta pèna **DE** vèure. *Vilanòva, Quadros, p* 76.—S' hi desfèya [la Rossa] ab un seguit d' alabanses gracioses y frescals, que 'ns donava alegria **DE** sentir. *Id*, *Plorant etz., p.* 63.—Y la calándria bellugadissa y axerida, fèya lo resum de la sinfonia ab un cant jaspiat ab totes les melodies y totes les tonades, armant una disbauxa de musica bosquetana, que donava gust **D'** escoltar, y envèja **DE** ser aucell. *Id., Esponsalicis.*—E de tals juèus mès tem la amistat d' ells, que la mòrt, em daria gran cárrec e vergonya **DE** parlar ab ells. *Tir.*, *c.* 295. —Mès me plau **DE** vèurel mòrt—que vèurel casat ab altra. *Aguiló, Romancer, p.* 159.—Ay, callèu, senyor: que l' estimat s' enutja, si 'm diuen amorètes; y a mi tampòc me

saben bò DE escoltarles. *Vilanòva, Lo comte del Cim etz.*—No 'm dòl la mòrt que m' espera,—mos fills me dòl DE dexar. *Aguiló, Romancer, p.* 134.—Ho sabs be qu'es vritat?... Dòncs, mira, fins me repugna DE crèure! *Pòns, L' auca etz., p.* 227.—Entre aquèlla bellugadissa y aquèll burgit pujaven drèt al cèl flayres boscanes, que encisaven DE respirar. *Vilanòva, Lo comte del Cim etz.*—M' escruxèx DE pensar les blasfèmies, ab que la rancúnia y la avorrició meva 's desfogarien. *Id., Quadros, p.* 59.—A qui complavia D' escoltar, era a en Carles. Tot era enaltir lo taller ahont treballava. *Pòns, La còlla, etz., p.* 91.—M' ha costat molt D' agafar 'l sòn... Ni untantme 'ls ulls ab saliva he pogut conseguirho. *Id., L' auca etz., p.* 72.—Aquèlla tan gran ciutat [d' Empúries] sen es tant arroynada, que noy ha vuy en dia gayre mès de doscentes cases, ques gran dòl DE mirarla. *Boades, p.* 223.—M' agradava D' anar curiós y endressat, ab tot y portar lo vestit de vellut nègre, còm la major part de mos companys. *Genís, Sota un taròt, p.* 16.—Res li fa D' atrafegarse:—viu a pler ab lo trasbals. *Thos (Ter.), La Ganivèta.*—Y quin gòig fa DE mirar! *Id., ibid.*—DE guaytarlo fa dentèta;—DE flayrarlo, ensolivar. *Id., ibid.*—May falten amics servicials, que 'ls saben [els defectes] y 'ls publiquen quant los hi ve be: es dir, jò crèc que may hauria de venir be DE fer aquèx flac servèy. *Vilanòva, Revista.*

A n' els cassos anteriors la preposició *de* es casi ociosa; a n' els següents dona cèrta fòrça y grácia.

1. Entre un adjectiu qualificatiu y 'l substantiu al qual afecta.

Lo pobrissó pianista, per qui havia ja dexat a l' altre sonso D' en Llassada. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 74.—L' avara DE la tia Naïs li feu impossible la vida. *Id., ibid., p.* 102.—Tot va caure ab la empènta d' aquèll barruer DEL Angel. *Vilanòva, L' Habana petita.*—L' enraonador DE son marit anava esplicant sos nòus propòsits a la nòva. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 48.—El malhaurat D' en Lluís dins aquèll esplay de la Rossa, bescantant, fuetejant a n' en Manèl, sòls hi vejé una pròva mès de son amor. *Pòns, L' auca etz., p.* 201.—Hi he anat quatre vegades. May aquèll juèu D' escarceller m' ha permès parlarte. *Pin, Garrigas, p.* 284.—Obrí la boca 'l bò DEL passamaner, y amparantse ab la vènia d' aquèstos, comensá son brindis. *Pòns, L' auca etz., p.* 149.

Aquèsta interposició servèx d' un mòdo particular per a les esclamacions.

¡Desventurat DEL mal Jutje,—si 'n fossen los meus germans! *Aguiló, Romancer, p.* 261.—¡Ditxosa DE mi, si sempre ho hagués conegut còm avuy ho conèxo! [1] *Carèta, Conseqüèncìes, p.* 157.—En cada còr un sagrari—en vòstra amor somiau;—y es, ben sovint un Calvari, trist DE mi, lo que hi trobau. *Verdaguer, Roser, Febr.* 27. Però si 'l nòy gran, —responia la Cristina,—també hi está empenyat, ¿que vòls que hi fassa jò, pòbre DE mi? *Carèta, Rajolins, p.* 88.

Té una grácia especial, quand l' adjectiu es diminutiu; y mès encara, quand es aumentatiu.

¡Ay pobrèta DE mi! ¿que vòl que li diga? *Vilanòva, Lo primer amor.*—A n' ella no li agradaven ni la tafanera de la mare, ni 'l satisfetás DEL fill. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 48.

2. Entre dos nòms substantius, un dels quals s' emplèa còm a qualificatiu del altre.

En Rodón, caragirat, indecent, hipòcrita còm la HIÈNA D' n Jòrdi. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 259.—No 'n té la culpa ell, no, qu' ell es generós: la seva dòna, aquèlla MÈUCA DE la Catarina 'n té la culpa. *Id., ibid., p.* 230.—Però 'm basta conèxer a un y altre, saber lo cego qu' estás tu per aquèlls PUES DE Balanyás, per compèndre lo que ha succeit, y qui en té la culpa. *Id., ibid., p.* 136.—¿Què 'ns pòt demanar mès aquèxa PÚRRIA DE gent demá? *Id., ibid., p.* 275.—Ara si que será teva,—gran TRAYDOR DE pelegrí.—Sèt anys que te l' he nodrida—del bòn pa y del bòn vi. *Aguiló, Romancer, p.* 189.—Els diastres DELS caçadors, endevinant per llur vòl l' arbre ont el niu s' esquèya, s' hi enfilaven per abastarlo. *Pòns, Trascant etz., p.* 185.

3. Entre un adjectiu determinatiu y 'l substantiu per ell determinat.

El fill del Rey l' acompanya;—li ha posat molta D' amor. *Aguiló, Romancer, p.* 209.—En el palau del Rey mòro—moltes DE dames hi ha. *Id., ibid., p.* 199.—¿Quantes DE criades vòls?—¿quants DE patjes necessites? *Id., ibid., p.* 71.

---

[1] Mellor: *ho conèg.*

—De tants DE mòros còm eren—un sòl de viu ne quedá. *Id.*, *ibid.*, *p.* 203 —Còm donava bò de vèure—tant D' abèt y pinatell!—tant DE roure vestit d' hèura—còm la torre de un castell. *Masriera*, *plana* 169.

La preposició *en* es purament gramatical devant dels gerundis.

Y EN arribant al vespre, 'm preguntava jò, ¿qui s' hi fica al llit? Si 'l vèure 'ls llensòls, ja 'm venia angúnia. *Vilanòva*, *Caricatura*.—Arrancant a la vegada la filosèta de canya de mans de les pagèses, qui EN no treballant la tèrra, duyen a tothòra atravessada en les vètes del devantal. *Aguiló*, *Romancer*, *pròlec.*, *p.* XXIX.—Sinó que me 'n doní vergonya EN essent fòra, hauria reculat per tornarla a vèure. *Carèta*, *Rajolins*, *p.* 69. — EN plegant, recullia la tasca, que trasbalsava del quartèt a la sala. *Pòns*, *L' aüca etz.*, *p.* 25.—Xano xano EN acabat de dinar, s' arribaren a la gran plassa. *Id.*, *ibid.*, *p.* 301.—No te la escoltis: es aquèlla dispesera, que EN havènt dinat, tots els estudiants li cauen en basca de mal de còr. *Vilanòva*, *Quadros p.* 163. — EN havènt en Pi gargotejat la rúbrica, exí ab l' Eladi. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p.* 101. — Cada tarde, EN havènt dinat, vestides de les festes, dexaven el pis y d' aquèlla hòra fins cap al tard rondallaven per Barcelona. *Pòns*, *L' auca etz*, *p.* 131.

Es ociosa en els cassos següents:

Després un estudiant nos improvisá un sòlo ab la flauta. D' altres entonaren en còr corrandes no ben seminaristes. *Genís*, *Novèles*, *p.* 25.—Y contemplava a la seva companya còm si DE en tota la tarda no l' hagués vista, ab dolsura y sentiment; còm si veyentla, li 'n hagués fugida. *Id.*, *ibid*, *p.* 166.—Ningú va gosar dir que l' ánima fos seva: y D' en tot lo sopar ningú va sostenir la paraula no mès la Maria Ròsa. *Id.*, *ibid.*, *p.* 28.

CAPÍTOL IV

DE LES PREPOSICIONS IDEOLÒGIQUES. — PREPOSICIÓ **ab**

De les preposicions, que determinen o modifiquen el sentit de les paraules, a les quals afecten, les principals son les cinc següents: *a*, *ab*, *de*, *en* y *per;* y ho son a causa de les numeroses y diferentes relacions que signifiquen.

Très d'elles en molts cassos se confonen en la pronunciació, lo qual es causa de que també en la escriptura se prènga la una per l'altra. Tals son, còm havèm dit en la Morfologia, p. 106, la *a* seguida de *n* eufònica; la *ab*, que pronunciem *amb* o *am* (=*emb* o *em);* y la *en*.

D'aquèstes tractarèm en primer llòc, començant per la preposició *ab*, que té una significació mès ficsa y determinada.

La relació fonamental que significa la preposició *ab* es la de companyia.

Havien conjuminat uní 'ls dos pisos per a viure AB la Tuyes. *Pòns, L'auca etz., p.* 130.

En llòc de *ab* s'emplèa *en* a n'els passatjes que seguèxen.

Marièta, quant te casis,—no 't casis EN cap pagès;—que et fará cullí bajòques,—y 't fará llevá' a les très.—Marièta, no t'hi casis—AB el Joán de la Riera, etz. *A. Palau y Dulcèt, Montblanch.* — Tothòm diu qu'es una bruxa — qué té pacte EN s' inimic. *Tomás Aguiló, Flors y Estrelles.*

Ab ella significàm tota idèa de associació y de concomitáncia.

Se desprengueren del fruyt de molt anys de treball y economia, y associantse AB altres concorrents al sortèig, deslliuraren al fill dolent y malagrait, que 'ls ho pagá ab un nòu disgust. *Carèta*, *Rajolins*, *p*. 53.—Seduit per les daurades esperanses que li pintá en Gilèt, AB qui volia aliarse de totes passades, acceptá... lo compromís. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p*. 57.—Encoratjada per havèr sobtat a sa filla xerrotejant AB el veí, resolgué empaytarlo. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p*. 43.—En Margenèda conversava AM la Lluisa y la Cristina. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p*. 114.

A n' el següent passatje *a-n* está en comptes de *ab*.

Y llensant alarits, esbullantse 'ls cabèlls, y retorcentshi de brassos, s' abrassá A N' en Lluís còm una bòja. *Pòns*, *L' auca*, *p*. 312.

Quand la idèa de concomitáncia va unida ab la de oposició o contrarietat, usèm també de *ab* en llòc de *còntra*.

Còm atlèta, que rendit de lluytar AB son rival igual a n' ell en fòrses y destrèsa, s' ajevia [1] en la calenta arèna per a descansar. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p*. 105.—Sent los hòmens de la meva confiansa, fentme renyir AB tu, fentme renyir AB mon germá, fentme renyir AB tothòm. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p*. 261.—La magrana pledèja AB la maduxa —a qui traurá mès ensucrats rubins. *Verdaguer*, *Canigó*, *p*. 50.—No era del cas provocar a ningú; però molt mènos a un enemic que podria trobar encara diner y ensanyarse AB la víctima còm cap altre. *Oller*, *La febre etz*, III, *p*. 292. —¿Vèus còm estáveu barallats? Jò no m' he barallat AB ningú. *Id.*, *ibid.*, *p*. 121.—Frèt de gèni còm ell sòl, jamay s' enfadava AB ningú, tot trayent als altres de tino ab sa mitja rialla. *Id.*, *La papallona*, *p*. 19.—Tot li parla de Gifre: les montanyes—ahont solia batres AB les feres. *Verdaguer*, *Canigó*, *p*. 188.—Passá al obrador, encará 's AB en Lluís, y sens encomanarse a Deu ni al diable, li etjegá sens cerimònia. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p*. 127.

Sènse oposició pròpiament dita la idèa de encòntra ab altra persona o còsa s' espressa ab la preposició *ab*.

---

[1] Per s' *ajèya*.

Per tot arrèu ensopegávem AB un tou d'objectes fets a miques y barrejats. *Carèta, Rajolins, p.* 68.—Lo vent fuig, y 's fica èntre les verdisses, embestèx les atzavares, topa AB les gatoses, y tot ho arrabassa. *Vilanòva, Oriental* —L' una parada era massa apròp de la Masia; no calia pensarhi: l' altra llindava AB lo camí. *Pin, Garrigas, p.* 292.

Semblantment als cassos anteriors, prènen la preposició *ab* altres vèrbs, còm els següents: *somiar intercedir*, *escusarse*.

Còm en altre temps somiá AB un bácul de bisbe, somiava avuy AB un milió, una caxa plèna d' òr. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 33.—Fa dies que ha escrit a la mestrèssa de la fonda hont váreu posar, demanantli que intercedèsca per tu AB... la senyora de ton pare! *Carèta, Conseqüències, p.* 213.—La pròu conturbada filla procurá tranquilisarla, y escusantse AB la fèyna, desaparagué pe'l menjador. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 72.—Repentinament, tot escusantse AB en Lluís,... s' esquitllá drèt a la pòrta. *Pòns, L' auca etz.*, *p.* 255.

A n' el següent passatje *en* está en comtes d' *ab*.

No acceptá 'l convit ni la cadira, escusantse EN presses, que sòls en Gil comprengué. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 45.

El vèrb *somiar* prèn també la preposició *de*.

Al apuntar l' alba clara,—D' un colom he somiat. *Verdaguer, Atlántida, Conclusió.*

Ab la preposició *ab* també hi espressèm la relació de conformitat.

Y lo espiritual s' avé y conjumina AB lo material, axís còm aquèst s' aguanta, estreba y sosté ab l' altre. *Thos (Ter.), Les sardanes.*—No li agradaven els núvols a n' en Lluís: el serè li plavia mès; s' adèya mès AB sa manera de esser. *Pòns, L' auca etz*, *p.* 90.—Convensuda per sa mare, que no dexava de vista 'ls seus propòsits, se conformá AB el cambi. *Id., ibid., p* 42.

La preposició *ab* se junta als adjectius qualificatius, quand significuen una qualitat moral, que 's referèx a una altra persona.

Fins penedit estava de no havèr sigut un pòc franc AB en Pi. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p.* 97.—¿Per què havia d'estar tan obsequiós AB elles? La gent de casa s' ha de tractar ab mès franquèsa. *Id.*, *ibid.*, *p.* 113.—Crèga, senyor Foix, que està ben injust AB nosaltres. *Id.*, *ibid.*, *p.* 289.—Deu sab si li agraèxo a vostè, que sia tan piadosa AB les meves desgrácies. *Carèta*, *Conseqüències*, *p.* 205.—Es senzill AB tothòm, sens rebaxar l' autoritat que son cárrec li dona. *Id.*, *Rajolins*, *p.* 47.—Precisa ser respetuosos AB la lley. *Ubach*, *Mala herba*, *p.* 86.—D' amable y falaguer AB la Reyna y 'ls personatjes y AB tothòm, pròu que n' es lo meu hòme. *Vilanòva*, *Caricatura*.—Al vèurem tan ignocent y carinyós AB ell, ja no 's recordava de res, y li passaven totes les pènes. *Genís*, *Sota un tarot*, *p.* 43.

Demanen la preposició *ab* molts vèrbs actius, qual significat eczigèx un objecte, ab el qual s' eczecuti la acció. Tals son: *a)* els que signifiquen *adornar*, *guarnir*, y semblants.

¿AB quins bonics Deu enjòya—lo bri de la lliròya,—que dura un matí? *Verdaguer*, *Roser*, 22 *Abril*.—Les aygues correen y salten enjoyantse AB bombollètes d' escuma. *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 61.—D' aquèlla pòrta ne fan altar—que tots s' afanyen a enfestonar—de flors AB randes. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p.* 80.—Ja 'ls estenia per l' enrajolat, al raig del sòl, que jaspiaven els testos AB la bellugadissa de ses fulles. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 79.—Li fa de dosser—una datilera—ornada AB palmons—y raims de pèrles. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p.* 26.—Feren un surtidor, que nosaltres cubrírem de fullam, y várem guarnir del mitj AB flòrs y plantes, e hi ballava l' òu, còm en la Catedral lo dia corpus. *Carèta*, *Raiolins*, *p.* 57.—Sèt angelèts lo cèl hi envia—d' ales d' argent y rinxos d' òr—entretexits AB llum del dia. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p.* 49.

b) Els que signifiquen *regar*, *tenyir*, *untar*, etz.

Berenant *sisos* de paella ben amanits AB tomaquèts, al racés del emparrat d' una barraca. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 177.—Acostaven al fòc gruxudes llèsques de pa, que s' amanien AB llard aprés de torrades. *Id.*, *Trascant*, *p.* 209.—Un dia vòra 'l Nil lo pòble d' Israèl,—de sèt cruèls açòts, per desarmar lo cèl,—AB sanc d' un pur Anyell ses pòrtes tenyiria. *Verdaguer*, *Roser* 7 *Janer*.—M' ha costat molt d' agafar el sòn... Ni untantme 'ls ulls AB saliva he pogut conseguirho. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 72.—Dexant que s' embalsame

AB vòstres rossos—cabèlls la marinada del matí. *Verdaguer, Nazarèt, p.* 8.—Gifre, son oncle, 'ls esperons li pòsa, fent una crèu en son genoll, que arròsa—AB una encèsa llágrima. *Id., Canigó*, II.—AB quin plòr vos ha regat—que encara 'n plòu la rosada. *Id., Roser, 5 Mars.*—En Lluís, commòs y reconegut, li apretá la má, tot amarantli AB ses gròsses llágrimes. *Pòns, L' auca etz., p.* 208.

Molts d' aquèstos vèrbs admèten també la preposició *de*, en comptes de *ab*.

Llirièt florit,—roserèt rosat,—DE pèrles guarnit,—de flòrs carregat. *Verdaguer, Roser, 9 Juliòl.*—La herbèta axerida—de sos pèus exida,—DE flòrs s' esmaltá. *Id., ibid.*, 3 *Maig.*—Entraren en la salèta d' espera, una salèta tota parada DE satí vèrd ab franjes florejades DE colors escalonats. *Oller, La febre etz.*, II, *p.* 40.—Lo dormitòri de la Rachèl estava tapissat DE satí de ròsa; lo de l' Emília, DE nègre, capitonat ab botons vermèlls. *Id., ibid., p.* 17.—Son les cimes acimades—les que abans ab ses besades—cobrèx D' òr lo sòl novell. *Verdaguer, Roser, 8 Mars.*—Se plantá somrient devant d' un galifardèu, vestit de payasso, ab la cara horriblement empastifada DE mangre y guix. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 166.—Florejat DE cinc ferides,—me sèmbla mon aymador—lo roserèt del amor—guarnit DE ròses florides. *Verdaguer, Roser, 20 Mars.*—Un baül forrat DE pell, guarnit ab tatxes de fèrro a doble rèngle, còm la sòla d' un borceguí de xicòt. *Pòns, L' auca etz., p.* 31.

Una particularitat tenen molts d' aquèstos vèrbs y altres de consemblant significació, y es, que'l substantiu afectat de la preposició *ab* o *de*, pòt passar a ser subjecte de la oració o terme de la acció, còm se veurá a n' els cassos següents:

Coronar.

Lo sòl, que en carro flamejant muntava,—del cèl la còsta blava, AB son raig mès hermós lo coroná. *Verdaguer, Nazarèt, p.* 43.—La montanya 's corona D' un gran castell. *Id., Canigó, p.* 81.—DE monts, que son tes fulles, coranada,—òh Nazarèt, puig sèmbles una flòr... *Id., Nazarèt, p.* 6.—LO campanar corona la capella,—corona 'l campanar LA santa crèu. *Id., Roser, 4 Maig.*

Vestir.

Érem ben enllá del Maig, quant la tèrra 's vestèx TOTES ses gales. *Carèta*, *Conseqüèncics*, *p.* 115.—Aquèlla plana, avuy desèrta y nua,—llavòrs era una conca d' esmeragda, —la vestien ombrívoles PINÈDES,—angèlica y jonquilles la brodaven. *Verdaguer*, *Canigó*, *ps.* 34-35.—Lo vent se me 'n du les fulles,—DE que 'm solia vestir. *Id.*, *Roser*, 26 *Des.*—La llum del alba al pèu de l' ara 'l tròba,—còm un colom vestit AB blanca roba,—regalantse ab l' aroma de cristians consells. *Id.*, *Canigó*, *p.* 10.

Brodar.

A aquèlla decoració del mercat, brodada DE llum y esquitxada de vius colors. *Pòns*, *L'auca etz.*, *p.* 214.—Aquèlla plana avuy desèrta y nua...—ANGÈLICA y jonquilles la brodaven. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 34.

Adornar.

Lo (carrer) de Gignás, ab tot y ser, per estrèt, un carrer de mala mòrt, d' un cap al altre l' adornaven ESCUTS vistosos. *Carèta*, *Rajolins*, *p.* 56.

Rodejar.

En cada cap de puig dels QUE rodèjen—la plana de Ruscino, hi ha una torre,—una torre gentil que al cèl arriba —per abastar l' estrella ab que s' enjòya. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 33.

Rajar, brollar.

Y sobre tes còrdes,—QUE rajen dolçor,—ensèmyem un cándic—per nòstre Senyor. *Verdaguer*, *Roser*, 23 *Nov.*—Cinc rius brollen D' aquèxa montanya grandiosa. *Id.*, *Canigó*, *p.* 97.—Lloanses y francesilles, aspiracions y desitjos, secrets y propòsits, gòigs y planys, tot brollava DE sos llabis suau, remorós, seguit. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 60.

CAPÍTOL V

DE LA PREPOSICIÓ a

La preposició *a*, seguida de *n* eufònica, se confón eufònicament ab *en*, per causa de tenir abdues idèntics elements fònics, çò es, la atònica *a*=*e* y la nassal dental *n*.

Una altra causa de confosió es la que provè de llur origen. La *a* catalana correspòn a la *ad* dels llatins, y la *en* a *in*. En llatí una y altra signifiquen quietut en un llòc y direcció a un terme de moviment, ab alguna petita diferència. [1]

Encara que aquèsta confosió's fa sentir d'una manera especial en les relacions de llòc, còm desprès veurèm; no dexa de notarse també en altres significats de les dues dites preposicions.

En la significació de procsimitat a un objecte se tròba usada la preposició *a* ab vèrbs còm *amarrar*, *enganxar*, y semblants.

Allò era entrevèure la glòria amarrat A les rexes dels llims. *Vilanòva*, *Quadros*, *p*. 54.—Miris: si no fos pe 'l decòro de la casa, algun dia l' enganxava de reyata al tívoli vell per anar a cercar gra. *Id.*, *ibid.*, *p*. 32.

En la de tendència o direcció s' emplèa per espressar: *a)* el datiu; per ecz.: *dono el llibre* A *ton germá*; *b)* l' acusatiu; per ecz.: *honra* A *tos pares*.

D' aquí que admèten la preposició *a* tots els vèrbs

---

[1] En llatí *esse* AD *templum*, es *estar a* PRÒP *del temple; esse* IN *templo*, *estar* DINTRE *del temple*, *venire* AD *templum*, *anar* CAP *al temple; intrare* IN *templum*, *ficarse* DINTRE *del temple*.

que significuen *donar*, *oferir*, *dedicar*, *encarregar*, y altres de semblants, que ademès del terme dirècte de la oració, fan referència a un altre d'indirècte, al qual la acció 's dirigèx.

També la reclamen: *a*) vèrbs còm els següents: *atiar*, *habituarse*, *condemnar*, etz.

El metje de Tortosa... fou qui l'atiá AL estudi de sa carrera. *Pòns*, *L'auca etz.*, *p.* 324.—S' abandonaren A la confiança y habituaren A tractarlo de igual a igual. *Oller*, *L'Escanya pobres*, *J. Fl.* 1884, *p.* 157.—Cubríntseli 'l còs d'un suor frèt còm lo del condemnat A mòrt. *Del Bosch*, *Guidèta*, *p.* 131.

A n'el passatje següent *de* está per *a*.

La gent de pòble tem acostarse DE mòrts y ferits per a estalviar raons ab la Justícia. *Pin*, *Garrigas*, *p.* 123.

b) Els adjectius qualificatius, que significuen *propensió*, *fidelitat*, *aptitut*, ab sos semblants y contraris, y 'ls verbals passius terminats en *ble*.

Si 'ls bòns amics... no haguessen sigut tan jovials y propènsos A la broma, ben segur que s' hagueren afectat. *Vilanòva*, *Quadros p.* 83.—Fidèl A sa constitució, dictada per la Pona y acceptada per ell,... no volia alterar ni un sòl de sos articles. *Pòns*, *L'auca etz*., *p.* 177.—Si a la lluyta no 'ls mèno ans que 'l sòl isca—tots doscents me dirán traydó A la pátria. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 34.—Ets pòbre, y et crèc pòc apte A guanyarte les caxalades, ni traficant ab vins, gra... *Pin*, *Garrigas*, *p.* 330.—Abans d' eczecutaro, rumiá la manera de ferho mès accepte AL autor de sos dies. *Carèta*, *Consnqüències*, *p.* 113. — Fruició misteriosa, increible A qui no la haja sentida. *Aguiló*, *Romancer*, *pròlec*, *p.* XV.

Ademès empleèm aquèsta preposició: *a)* ab el vèrb *jugar*.

Ab ells jugava A *fet*, A *romaní romaná*, AL *guardiá de la bòna còl*, A quants jòcs se discurrien. *Pòns*, *L'auca etz.*, *p.* 6. —Juguèm A *puput?* esclatá la Beatriu...—A *penyores*... A *penyores*. *Id*, *ibid.*, *p.* 68.

b) Ab els vèrbs nèutres de sentit.

En ses vòres [del Mar mòrt]... sembrades de nègres pedres d'asfalt, que puden A sofre, se sent la farum, la soletat, la tristèsa y lo terror de la tomba. *Verdaguer, Dietari, p.* 40.—Era una tabèrna o cafetòt, petita, pudint A mantèga, pernil y tabaco. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 79. — Sentiren un baf d'ayre calent y humit, pudint encara un pòc A cèra y ácit fènic. *Id , ibib., p.* 8.—S' hi acostá mès... sens adonarse d'aquèll vestit de matutera, fosc, brut, enllantiat, que tufava A petròli de cent lleugues lluny. *Pons L'auca, etz., p.* 276.—Sota 'ls mocadors, unes faldilles y jipó de sèda antics: lo vestit de núvia molt ben plegadèt, un xic picat sentint A florit. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 13.—¿Còm de les males? pregunta en Foix tot etzarat, sabèntli la paraula A mot de jòc prohibit. *Id., ibid., p* 65.—Ni dormir èntre lançòls perfumats ni algaliats, car les nòstres persones no òlen ni saben A res de tot açò, sinó que òlen A fèrro acerat. *Tir., cap.* 119.—Lòc es la ius, no pas trist, de mártirs,—Mas de tenebres sòl, on los laments—No saben A dolor, mas A sospir. *Dant, Purg.*, VII, 27-29.

Oller ha escrit *de,* en comptes de *a*, a n' el següent passatje.

Josnard... ab lo devantal al pit, lo tallant a la má, y tufejant DE tocino, axecava 'l bras, brandava 'l tallant. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 193.

c) Ab els que signifiquen cèrt ímpetu còm repentí, quand els seguèx l'infinitiu d'un vèrb.

Sonava, però, la primera campanada de la Bolsa, y aquèsts arrancaven A córrer via avall. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 193.—Potejá una estòna l'euga,... y enfilant tot seguit el portal, apretá A córrer vèrs a l'estable. *Pòns, Trascant etz , p.* 55.—La tia, que renyava a la Mercè perquè plorava, arrancá A plorar mès fòrt qu'ella. *Pin, Garrigas, p.* 126.—Los ulls se li amararen a la fi de llágrimes, y rompé A plorar ab fòrsa. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 5.— La senyora Mònica esclafí A riure, fent tornar a la seva filla mès ròja qu'una grana. *Id., ibid.*, II, *p.* 240.—La moça, que 's bufava 'ls dits un xic arronçats pel frèt, esclatá A riure còm una bòja. *Pòns, Trascant etz., p.* 201.

Quand els seguèx un substantiu, fem us de *en* en comptes de *a,* còm dirèm aviat.

En comptes de *a-n*, emplèa Genís *ab* a n' els següents passatjes.

Al punt que exí la Mercè, un d'aquèlls cavallers salta de cavall, corre AB ella, y li pregunta. *Genís, Novèles, p.* 138.—Vaja, contèunosho tot:—digué la Nòr, qu' havènt acabat de servir a taula, s' acostá AB ells tot sopant bòna y drèta ab lo plat a la má. *Id , ibid., p.* 75.—Y còm no la vèya a la Dolorètes que cantava, vaig axecarme per acostarme AB ella. *Id , ibid,, p.* 51.—Volia anar mès cap AB ella, y 'm vaig posar a córrer. *Id., ibid., p.* 52.

La preposició *a* seguida del infinitiu d'un vèrb, té significació de condicional.

A dur calses còm ells [còm els nòys], y A anar a estudi en llòc de costura, ningú s' hauria adonat de son sècso. *Pòns, L' auca etz., p.* 6.—La Tecla, no mènos envanescuda,... s' hi estufá còm una márfega. A convertirse en polla d' índia, fins al vespre no hauria clòs el vano. *Id., ibid., p.* 190.—A no ser vostè qui es, A no conèxel tan a fons, A no constarme la seva bòna fè y l' amistat que 'm professa; hauria fet un disbarat gròs. *Carèta Conseqüències, p.* 196.

Si la preposició *a* pòrta l'article definit, l' infinitiu equival a un gerundi.

Ansia, pitera, viva 'l garbo, esclamen tots los gitanos, AL escoltar los refilèts de aquèlla llengua.—Flòcat aquèxa, Payèt. *Vilanòva, Gitanèsca.*—AL ser aquèst a fòra del despatx particular, buscá desseguida l' atrafegat fabricant lo resultat del arquèig. *Del Bòsch, Guidèta, p.* 138.—Y AL volèrsen exir, per totes bandes—¡fòrta cadèna! hermosos braços tròba. *Verdaguer, Canigó, p.* 33 —AL caure en ses mans blanques,—talment sèmblen poms d' òr. *Id., Nazarèt, p.* 47.—¡Quina broma li 'n feu en Lluís, AL vèurel cremat, rabiant! *Bòsch de la Trinxeria, L' herèu Subirá, p.* 71. —L' impresió de l' aygua AL esvandirse en el jibrell, l'axeribí una miquèta. *Pòns, L' auca etz., p.* 36.

En comptes de *a* se tròba empleada la preposició *en*.

Tot en la vila EN ser de nit s' acluca—mos ulls llampèguen. *J. Sèrra y Campdelacrèu, Desvari.*

CAPÍTOL VI

DE LA PREPOSICIÓ en

Prènen la preposició *en.*

1. Els vèrbs que signifiquen una acció en cèrt mòdo esplosiva, seguintlos un substantiu.

Y 's quedaren mirantse ficsament, fins que tots dos a l' hòra esclafiren EN una riallada· *Vilanova*, *Forsa major*, V. —¡Es mòrt! ¡es mòrt lo comte Tallafèrro!—la Provença se endòla en son entèrro,—y 'l metex sèmbla desferse EN plors. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 212.—Al arribar a sa cambra, caygué axafada en una cadira de braços, y esclatá EN plors y singlots *Bosch de la Trinxeria*, *Lena*, *p.* 284.—Corria al recó mès obscur y retirat de la casa, y 's desfèya EN un mar de llágrimes.—*Vidal*, *La vida etz.*, *p.* 18.

En els següents passatjes *ab* está en comptes de *en.*

En Tòn mès axalabrat, fonentse per la música, y còm dispensantlos per aquèlla mòstra de respecte, qui ni reparà de sobte, esclatá AB un *arriba*. *Pons*, *L' auca etz* , *p.* 190. —La Rossa escampava los manadèts d' herbes frèsques, y per cada manadèt que exia, còm si fos una jòya molt peregrina, s' hi desfèya AB un seguit d' alabanses gracioses y frescals, que 'ns donaven alegria de sentir. *Vilanòva*, *La Rossa*.

2. Els que espressen una acció mènos violenta y van també seguits de nòm substantiu.

Les flòrs de la finestra, pintades y ufanoses, se banyaven EN sa llum calentona (del sòl). *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 183.—L' hermitá piadós a Gentil mira—desde 'l portal del temple, rosats sos ulls EN plòrs. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 15.

3. Les paraules ab que indiquèm la perícia o destrèsa, y sos contraris.

Entenc mès EN llètres de cambi, que EN belles llètres [1]. *Del Bòsch, Guidèta, pròlec.*—Ab palla y temps maduren les nesples, segons li dèya la Tuyes, pròu entèsa EN semblants cabòries. *Pòns, L' auca etz p.* 90.—En Lluís, destre EN fer corre 'l llapis, li dessenyava 'l plano de la nòva pessa. *Id., ibid., p.* 131.—Verament l' autor d' aquèlles mòstres podia tenirse per hòme competent EN lo ram. *Carèta, Rajolins, p.* 37.—Còm jò havia sigut del còr de Terpsícore, y era EN açò inteligent, los dirigia: y no ho dic per vanaglòria, meréxím be ser escoltats. *Id., ibid., p.* 72.—Tu ets el primer de confessar que 'l meu germá es un ignorant EN matèria de negòci. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 127.—Un cavaller—ric de proèses,—un trobador—EN bell dir mèstre,—muntanya amunt—pujen per ella. *Briz, Balades, p.* 50-51.

4. Les que significuen fermetat y ficsèsa en un objecte.

La pèrla 't dono de la amor meva,—mès EN òr vèrge s' ha d' encastar. *Verdaguer, Roser*, 22 *Maig.*—Reaccionat, refet son vigor a llur estímul, pensá de nòu en son pervindre, refermantse EN sos propòsits. *Pòns, L' auca etz , p.* 167. —Ella escoltava, los brassos apoyats EN lo vetllador, ficsa la vista EN aquèlles llètres gruxudes. *Vilanòva, Gent de casa, p.* 10 —De sobte sos ulls se claven—ficsament EN un indrèt. *Briz, Cap de Rey.*—Al pèu del Pastim... hi ha un grupo de gitanos, recolzats a la parèt uns, o apoyantse altres EN lo bastó ab la ma sota la barba. *Vilanòva, Gitanèsca.* —Y fèrma EN ses desconfianses de dòna, diputa acalorada son peculi fins a obtindre del marit formal promèsa de etz. *Oller, La febre etz.*, I, *p* 57.

5. Alguns adjectius que significuen qualitats morals, que s' esteriorisen ab alguna acció.

Lo sempre llarc EN promètre,—mès sempre EN lo donar curt,—¿qu' ha fet en aquèlles tèrres,—qu' ab tanta d' amor jò vull? *Briz, Cap de Rey.*

6. Les paraules significatives del objecte o camp en que s' eczecuta una acció.

---

[1] Vilanòva ha escrit *entendre* AB.

Tots dos quedávem ayrosos: ella, ab lo diploma de sa ventatja; y jò, ab lo crèdit de que hi entenia AB cares ben fetes. *Vilanòva, Plorant, etz., p.* 75.

Un pintor de nomenada—molt lluny s'ha anat a cercar: —uns diuen que pinta EN tèla,—altres diuen qu' EN crestall. *Briz, Balades, p.* 34.

7. Els vèrbs *crèure*, *esperar*, *confiar*, quand son *intranzitius*, còm *crèc* EN *Deu*, EN *ell espero*, *confio*.

Anem, no 't desconòrtis, calla, calla. Dexa fer al temps, y confia EN mi. Tot s'adobarà. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 34 [1].

8. El vèrb *conèxer*, per espressar còm la senyal per la qual se conèx alguna còsa.

¿EN què m' ho conexèu?—Be es pròu de bòn conèxer. *Aguiló, Romancer, p.* 298.

Observació 1.ra Alguns vèrbs admèten indiferentment les preposicions *ab* y *en*. Tals son:

1. Pensar.

Al cap d' una estòna parava la màquina, s'exugava 'ls ulls, y altra v lta reprenia la fèyna y a pensar AB son fill, que 'l tenia lluny, a Filipines, servint al Rey. *Vilanòva, Gent de casa, p.* 9.—Y fins faré que l'anyore—pensant molt sovint AB ella,—¡potser que la tròbe bella—y després me en enamore. *Collell, La meva promèsa.*—Era d' aquells, qui pènsen sempre EN les contingències de la sòrt y EN la vellèsa, de la qual estava ja frèc a frec *Oller, L' escanya pòbres, J. Fl.* 1-84, *p.* 144.—Obtinguda que fou la llicencia, ningú pensà ja EN altra còsa. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 59,

2. Els pronominats que signifiquen afectes.

Per regalarse AB sa cantarella,—camina suaument quant hi arriba. *Verdaguer, Canigó, p.* 190.—S' embadalia EN lo desitj de vèure a sa mare. *Carèta, Conseqüències, p.* 149.

3. Embolicar, arrebossar y embossar.

En lo convent de Sant Agustí... s' hi vèu l'artiller cen-

---

[1] En Vilanòva ha escrit *crèure ab*, per *crèure en*.

Allí no hi crèuen AB dividèndos ni gerències: tant guanyat, tant gastat, y crèu. *Vilanòva, Tristèta,* II.

tinella embolicat AB lo capòt y fentse passar lo frèt passejant. *Vilanòva, Gitanèsca.*—Ella no li prestava altra ajuda, que la d' embolicarli les jòyes AB paper fi, estotxantles y encartronantles. *Pòns, L' auca etz., p.* 42.—Axís dèya un senyor alt y gròs, de cabèll y bigòti ben blancs, embolicat EN una bata de llana bastant descolorida. *Carèta, Conseqüèncìes, p.* 7.—D' èntre mitj dels grupos de carreters, arrebossats EN amples tapaboques, brilla de tant en tant y a cada xupada lo caliu dels cigarros, còm estrellètes en la penumbra. S' axeca un minyó ben plantat... dexa caure ab garbo lo tapaboques, que L'embolica[1] .. etz. *Vilanòva, Quadros, p.* 111.—Surtia de fer lo *Cent* del Gran café y embossat EN la madrilènya. *Id., ibid., p.* 83.

Observació 2.na En els passatjes següents *en* está en comptes de *ab*.

Una carta de son pare fregantli les orèlles, y amenassantlo EN encabirlo a Mariana, si no's reportava tot seguit, l' atiaren per la dressera. *Pòns, L' auca etz., p.* 34.—M' estima còm una mare, còm no li podré pagar may; y 's pòt dir que té mès compte EN mi, qu' EN ses filles. *Oller, La papallona, cap.* 3.

Observació 3.ra En els següents eczemples, al contrari, *ab* está en llòc de *en*.

Estant AB aquèstes raons, se presentá la Sèbia. *Bassegoda, La bòna gent. p.* 84.—Se trobés acabada còm jò, ja ho veuria si no hi trobaria un consòl AB lo que diu lo doctor Arnau. *Id., ibid , p.* 23.—Lo Manèl que escoltava drèt, creuat de brassos, AB còs de camisa, la tovallòla embolicada al còll, baxá 'l cap, agobiat per sobtada tristésa, y 's retirá. *Vilanòva, Fòrsa major,* I.—Tomás,... ¿dòrms?—No senyor: ¿que mana?—respongué ben despèrt; còsa AB ell un xic estranya, puig es un tòca-sòns pitjor que 'l guix. *Genís, Novèles, p.* 226.—La imaginació vaga sènse objecte que la ficsi: de prompte al baxar la vista, reparo AB los candelabros de la parèt, dels quins penja una mata de pell vermellènca. *Vilanòva, Un escribent.*—Jò li conexia la rancúnia ádhuc AB l' ayre d' apuntarla. *Pòns, La còlla etz., p.* 173.—Algún perruquer. que negociava AB essència de bergamòta y sabons de bòla; dos o très botiguers del Call y Escudillers eren potser los únics representants, que de Barcelona anaven a Paris· *Vilanòva, Caricatura.*

---

[1] *Que* l' *embolica,* çò es, AB *què* o EN *què s' embolica.*

En un metex passatje sòlen emplear alguns autors les dues preposicions *ab* y *a* en una metexa significació: senyal segura del idèntic valor fònic que les atribuèxen.

Les parèts, la llum, los recons, los mòbles, s'avenien tan be AB nòstres desitjos!... en lo pis nòu tot nos venia a remá: ni nosaltres nos aveníem AL llòc, ni 'ns hi esquèyen be 'ls mòbles. *Pòns*, *La còlla etz.*, *p.* 256.

Lo metex ocorre ab les preposicions *en* y *ab*.

EN axò 'ns havíem apartat del balcò, que donava a una altra cambra. *Genís*, *Novèles*, *p.* 43.—AB axò, mentres mossèn Sebastiá ab tota la còlla de nòys y companys se 'n anaven a dar un vòl per fòra; la mare... y jò 'ns várem quedar a casa. *Id.*, *ibid.*, *p.* 54.

Finalment empleèm la preposició *en* per significar la còsa en la qual un objecte eccedèx, iguala o s' assembla a un altre.

La persona o còsa, ab la que s' establèx la igualtat, semblança o comparació, pòrta la proposició *a* y de vegades *ab*.

Jò la guany EN gentilèsa,—ella 'm guanya EN galania. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 294.—Axís, lluny de pèrdre, encara guanyava EN prestigi *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 57.—Té una neta, qu' EN bellor—cap donzèila l' aventatja. *Briz*, *Balades*, *p.* 5.—Còm atlèta, que rendit de lluytar ab son rival, igual A n' ell EN fòrsès y destrèsa, s' ajevia [1] en la calenta arèna per a descansar. *Del Bòsch*, *Guidèta p.* 105.—Dòncs crèga que son disgust no iguala AL meu. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p.* 99.—Si us comparo A la aurora, que esgrana—son cinyell de brillants per la plana,—Vós sou mès hermosa. *Verdaguer*, *Roser*, 17 *Maig*.—Los del ofici, per envèja, diuen que tinc la garantia de podèrme alabar de que so de les persones, que mès se retiren A una granòta. *Vilanòva*, *Quadros*, *p.* 49.—Perquè 't reconèc cèrtes circunstáncies, que s' avenen mellor AL carácter de l' Ignasi. *Del Bòsch*, *L' exemple*, I, *p.* 32.—Correspòn A son mòdo de

---

[1] *S'ajevia* per *s' ajèya*.

pensar, y, mès que contrariantlo, s'adapta A son mòdo de sentir. *Íd.*, *Guidèta p.* 90.—S'havia acomboyat al fi ab el Ros, el Pelut, aquèll pellayre d'abax, parió de fatxa AB Judes. *Pòns*, *L'auca etz.*, *p.* 319.

CAPÍTOL VII

DE LA PREPOSICIÓ **de**

§. 1. *Preposició* DE *ab l'article*

L'article definit, seguit d'un substantiu ab la preposició *de* se referèx a un nòm tácit, que del contecst se sobreentén.

¡Còm que ja 'ns vèyem en remull! Tremolaven els hòmes... Ploraven les dònes... Renegaven ELS [1] DE bordo... Ningú s'hi entenia. *Pòns*, *L'auca etz.*, *p.*191.—Altres se les hevien sobre 'l desayrat paper que 'ls pertocava, sobreexint per sos crits LO [2] DEl llauner y 'L DE la plats y òlles. *Id.*, *La colla etz.*, *p.* 47.—En Tòn y la Teresèta... LA [3] DE la plats y òlles, que 's casá per últim ab lo pretendent primerènc. *Id*, *ibid.*, *p.* 258.—Que també tremolaves tu?—preguntá la droguera a LA [4] DEl caxes de mòrts. *Id.*, *ibid.*, *p.* 245.—Mès era l'Emília tan guardadora de secret, que al arribar al pis, sentint que LO DE la Pèpa ja li cremava la boca, ho etzivá a sa mare. *Id.*, *L'auca etz.*, *p.* 127.

Lo metex succeèx ab l'article indefinit respecte d'un adjectiu.

El seu pretendent es UN D'alt, jovenèt, ab patilles rosses. *Vilanòva*, *La viuda*, III.—Ja 'u vèus, fill meu, quanta desgrácia pòt ocasionar una passió. No dexes que UNA DE semblant te domine: reprimèxla, ofègala. *Carèta, Conseqüències*, *p.* 202.

---

[1] Els *hòmes*.
[2] Lo *fill*.
[3] La *filla*.
[4] La *muller*.

§. 2. *Preposició* DE *ab nòm substantiu.*

Tot substantiu ne pòt tenir un altre d' unit ab ell per la preposició *de*, a fi de particularisar d' alguna manera son significat genèric y vago.

Si vòlen informarse de mi, es qüestió d' un dia: pregunten al comte DE Bòna-vista, al baró DEl Castell, al marqués DEl Penyal. *Carèta, Conseqüències, p.* 85 —Sos ulls se tornaren a animar de satisfacció, al resseguir los daurats DE les cadires,... les lluentors de la sèda blau de cèl, los enrevessats dibuxos DE la alfombra, los destells tornassolats DE la magnífica aranya. *Oller, La febre etz*, I, *p.* 66.—Apurant de copa en copa mitj barril DE cervèsa y dues garrafes DE pipermint, acordaren dar algún còp de má. *Id., L' escanya pòbres, J. Fl.* 1884, *p.* 191.

Un substantiu se junta, mitjantçant la preposició *de*, ab un altre qualificat per un adjectiu, per significar les qualitats de les persones ò de les còses.

Unes vegades la preposició s' antepòsa al substantiu qualificat per l' adjectiu.

¡Que hermosos son tots dos!—l' un ros,—l' altre DE cabèll nègre. *Verdaguer, Nazarèt, p.* 15.—Axís parlava un vell D' imatge augusta,—DE barba blanca, DE dolçó atractiva. *Masriera, p.* 25.—Petit, macís, agarrat D' espatlles amples, estevades les cames,... DE cara afable y riallera, ulls blavosos,... tenia gran retiransa ab aquèll general, de qui 's conserva 'l retrato en totes les loteries. *Vilanòva, Quadros, p.* 79.—La gitana, objecte de tals xulades, era una DE quinze anys, cara agraciada, *algo* ménos morèna que 'l catxumbo, ulls brilladors y espressius, vestint ab cèrt desayre, y DE moviments desinvòlts. *Id., Gitanèsca.*

Altres vegades la preposició *de* s' intercala èntre l' adjectiu y 'l substantiu.

D' argila quiscún — un aucellèt pasta — menudèt DE pèus,—ayrós DE les ales,—de becs de pinyó — que sèmbla que esclamen. *Verdaguer, Nazarèt, p.* 31.—L' èsca del pecat era un xicòt alt, morèno, sá DE color, crespat DE cabèlls, nègres còm l' atzabèja, y de mirada fosca. *Pòns, L'*

auca etz, *p*. 29.—L' Angel, que no era massa seguit DE paraules, pagava ab sospirs tot lo que quedava a dèure en convèrsa. *Vilanòva*. *Quadros*, *p*. 84.—En lo florèt de la joventut se vèya inútil, y sá, y lluent de pell, per càstic de la seva ditxa. *Id.*, *Escènes etz*, *p*. 169.—No falta qui ha reparat—còm ella 's ficsa bò y massa—en un fadrí frèsc y alegre,—prim DE còs y ròig DE galtes. *Franquèsa*, *La pubilla J. Fl.*, 1880, *p*. 46.

L' infinitiu dels vèrbs, usat còm a substantiu, per mèdi de la preposició *de* s' unèx als substantius.

El nòm, que seguèx a la preposició *de*, unes vegades representa 'l subjecte del vèrb.

Nòy qu' ets ric!... rondiná la Tuyes, aprenant sa esplendidèsa pel DRINGAR DE les pesses. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p*. 107 —Y èntre 'l MARRANEJAR DEL cantor, el «bob, bab, bob, del music, y 'l redringuèig de les cullerètes, etz. *Id*, *ibid.*, *p*. 149.—No 's sentia més que l' ESGARRAPAR afanyós DE les plomes sobre 'l paper. *Oller*, *La febre etz*, III, *p*. 101.—Encén un cigarro per a lliurarse, mentres dura aquèst, del amoinador BRUNZIR D' un exam de mosquits. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *pròlec*.—A les hòres més xafagoses s'hi sent un remoréig mès suau que 'l BRUNZIR DE les abèlles. *Vilanòva*, *Primavera enganyosa*.—Y desseguida lo GRINYOLAR DE les pòrtes, y 'ls enraonaments encara apagats, y 'l PATEJAR DE les mules damunt les llòses de les entrades, y l' UDOLAR DEls gossos vigilants, y 'l XIULAR DEls bovers al junyir l' encí als bòus calmosos .. tot, tot avisava que l'hòra del treball era propera. *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p*. 34.

Altres vegades se referèx al complement dirècte del vèrb.

Una esclamació ab tot son badar DE boca fou la primera escomèsa. *Pòns*. *L' auca etz.*, *p*. 160. — Ab un tancar y obrir D' ulls quedaven arrenglerades y ab ordre les cadires. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p*. 88.—Al carregar e al descarregar DEl leyn dèu esser l' Escriuá present, e dèu escriure çò que 's carrèga e 's descarrèga. *C. T.*, IX, XXVII, IX.

Quand se junten el subjecte y 'l complement, aquèst sòl pèndre una altra preposició diferenta de *de*.

La avorricció DE savis y moralistes PER la poesia del pò-

ble... no'n tingué pròu d'escomunicar cançons y rondalles. *Aguiló. Romancer, Pròlec, p.* XXVIII.

Se junten als infinitius dels vèrbs per mèdi de la preposició *de* els substantius que denòten desitj o ganes d'una còsa, y llurs semblants y contraris.

Y dòns, Andreu, que ha passat ab la Lèna? — Rès, dòn Francèsc... No tinc humor DE contarli. *Bosch de la Trinxeria, Lèna, p.* 215.—Lo Magí casi be havia perdut les ganes DE refrescar. *Vilanova, Escènes etz., p.* 17.—Li prevenia que s'en anava a sa tèrra, a casa de sos pares, empiocats abdós y ab ànsia DE revèurel. *Pons, L'auca etz., p.* 322.—Tinc fam DE vèure'l, D'abrassarlo. *Carèta, Consegüèncias, p.* 157.—Té fam y sèt DE que l'aymen;—no tròba mès que fredor. *Verdaguer, Roser,* 26 *Maig.*

En llòc del infinitiu se tròba també un nòm substantiu d'idèntica significació.

Voldria caminar ab los ulls clucs, si no tingués por D'una ensopegada. *Vilanova, Oriental.*

El temps de fer alguna còsa també s'espressa ab un substantiu seguit de la preposició *de*, y regularment de un infinitiu.

Ja es hòra DE obrirli full per full, y DE llegirli ratlla per ratlla lo llibre de ses glòries *Verdaguer, Discurs, J. Fl.* 1881, *p.* 25.

§. 3. *Preposició* DE *ab adjectius*

Construèxense ab la preposició *de* els adjectius que espressen abundáncia o escassèsa.

Una passió indigna, constant y xardorosa, si, mès borda DE sentiments, buyda DE sèny, falla DE conciència. *Pons, L'auca etz., p* 296.—Després que'l pensament y'ls ulls s'han anegat en llum, se mitj clòuen llángits còm saciats DE plaer. *Vilanova, Quadros, p.* 61.—Quant la miro tan hermosa,—dic, sedent DE mès tresòr:—una crèu es pòca còsa—per la festa del meu còr. *Verdaguer, Roser,* 6 *Dec.*—

La del music..· estava dejuna DE tot. *Pons, L' auca, etz., p.* 324.—Me tròbo curt DE diners, y es precís que 'm pòse a tò altra vegada, *Carèta, Conseqüències, p.* 207.

Prènen la preposició *de* els adjectius ab els quals significuèm l' afecte del ánima envèrs un objecte o una acció.

Joyós D' èxa espontánea profèrta,... redoblí l' esfòrç, per acréxer la colecció. *Aguiló, Romancer, Prolec.*—La llètra, en boca de cantadores cofoyes DE sa bòna vèu, tot sovint es una espècie d' ossamenta mal lligada, a vòltes sens cap ni pèus *Id., ibid.*—Segura DE que 's trobava a casa, se n' hi passa totseguit. *Pons, L' auca etz., p.* 325.—Dexant son sèti y esmunyintse prudentment del ròtllo temerosa D' una engabiada, s' esquitllá envèrs al balcó. *Id., ibid., p.* 330.—Dexava 'ls trastos, al arribar al vespre, ab pròu greu per sa part, sempre jelós DE la tasca. *Id., ibid., p.* 179.—Vejé que rebrotava la ferida: y poruga D' enverinarli, desviá la convèrsa. *Id., ibid., p.* 272.

Capaç e *incapaç*, *pròpi* e *impròpi*, *digne* e *indigne* demanen la preposició *de*.

Lo pòbre moço tingué la desgrácia de trobar una dòna capaç DE fer pèrdre la paciència al matex Jòb. *Vidal, La vida etz., p.* 127.—Ella era incapassa DE semblants paperòts. *Oller, La febre etz.,* II, *p.* 45.—Ella se posá a endressar lo pisèt ab un delit impròpi DE sos anys. *Carèta, Conseqüències, p.* 17.—Tot lo demés era pròsa pura, monotonia fatigosa e impròpia DEl hòme. *Vidal, Rosada etz., p.* 303.

Els adjectius *digne* y *pròpi* de vegades no s' espressen, sinó que se sobreentenen.

¡Tan jove còm era—pròu DE dòldre n' es! *Briz, Venjanses etz., p.* 112.—Ara veyèu si havia de èsser ni be ni mal encisat un hòme, que, còm ell, treballava, si no fos en les festes DE còlre y DE guardar. *Thos, Ter.), Les dues èynes.*—¡Ay, senyora! Y en mitj d' axò no so DE planyer: lo meu mal es tot fill de la meva culpa. *Careta Conseqüencies, p.* 221.—Potser sí que 'm privaries de divertirme. Soc jove: y 'l ballar es DEl meu temps. *Pin, Garrigas, p.* 118.—El dexar les còses en l' ayre no pòrta a rès, ni es D' hòmes. *Careta. Conseqüencies, p.* 169.—Que ja 'l filosofá 'es, (sens fe' agravis)—DE savis burros y DE burros savis. *Soler, Gra y palla, p* 37.

Els adjectius, que signifiquen facilitat o dificultat de fer una acció, se construèxen ab la preposició *de* seguida d' un infinitiu ab significació passiva; per eczemple: *Agradós d' escoltar*, çò es, *de ser escoltat*.

Encara que dits y tornats a dir, sempre parexien novensans, y tèndres y agradosos D' ascoltar. *Vilanòva, Quadros, p.* 84.—Son còr sentia una vaga inquietut dolsa DE guardar, còm si presentís que l' alegraven desconeguts afectes. *Id., pobrets etz., p.* 38.—¿Y mos anyells? conèxen ma vèu encara y venen.—¡que hermosos ¡ay! DE vèure, que flònjos D' amoxar! *Verdaguer, Atlántida*, VI.

Els adjectius verbals, terminats en *or* en llur significació activa se junten al substantiu per mèdi de la preposició *de*.

Entrec als aymadors DE la poesia del pòble un llibre, que no es fill del estudi, sinó de la paciència. *Aguiló, Romancer, Prolec, p.* XI.—Tothòm havia endevinat ja a la inventora D' aquèst delicat y costós obsèqui. *Oller. La febre etz.*, III, *p* 234.—La Mercè, mès conexedora DE son germá, li parlá de interessos. *Pin. Garrigas, p.* 198.—Més era la Emília tan guardadora DE secret, que al arribar al pis, sentint que lo de la Pèpa ja li cremava la boca, ho etzivá a sa mare. *Pons, L' auca etz., p.* 127.—Planyia sa misèria; la misèria que llegaria a la Rossa, merexedora D' altra sòrt. *Id., ibid., p.* 249.

En la significació passiva, de possibilitat fisica o moral, necessitat o conveniència de ser feta una còsa, no admèten preposició.

Ara desvalguda y MORIDORA, román abandonada de sos derrers fèels. *Aguiló, Romancer, Prolec. p.* XXVIII.—Tens les mans y pèus de nina,—foren pròu CONEXEDORS. *Id., ibid., p.* 208.—No s' aparti dels borreguèts de pa: son les pòstres mès COMPARTIDORES, y no 'ls hi esmossa 'l dentat. *Vilanòva, Quadros, p.* 163.—La Inglèsa.. sospirosa y pensívola, ab aquèxa llev de tristèsa mès REBEDORA que qualsevòl divertisió *Id., bid., p* 83.—Y si una fadrina s' esquèya a tenir la cara ALABADORA, y 'm venia a tret, li divulgava la veritat ab tota prudència. *Id., Plorant y rient, p.* 74.

En aquèsta significació se tròben a n'els autors antics molt usats aquèstos adjectius.

E si lo contrari feu, lo que no es PRESUMIDOR, reportará la vòstra mercè aquèlla confusió e vergonya, etz. *Tir.*, *c.* 131.—Ací es còsa NOTADORA, quel hòm pòt ésser considerat en dues maneres. *Boèci*, *p.* 90.—Madona, dix Josèp, totes còses qui sien FEEDORES, faré. *Sèrra*, *p.* 35.—Dixeren nos: Senyor, ¿que us sèmbla d'aquèst llòc? E nos dixèm: Si 'm ajut Deus! sèmblam que PRENEDOR sia, si fos qui ho faés. *Cròn.*, *D. Jacme*, *c.* 193.

El superlatiu absolut ordináriament pòrta després de sí la preposició *de*, y admèt també *èntre* o *sobre*.

La fira de Santa Crèu, de Figueres, te molta anomenada: es ben be la millor DE tota la provincia de Girona. *Bòsch de la Trinxeria*, *Recòrts*, *etz.*, *p.* 68.—No fins allí... fins al mès amagat recó DEL món vos seguiria. *Del Bòsch*, *Lo Segador*, *p.* 53.—ENTRE 'ls minyons de cap de brot, qui mès ròtllo feyen en les fires y festes majors de tota aquèxa tèrra, era 'l mès ovirat etz. *Genís*, *La Mercè*, *etz.*, *J. Fl.*, 1878, *p.* 182.

Numerals y partitius

Els partitius y 'ls numerals, empleats còm a partitius, admèten després de sí la preposició *de*.

Dos DEls buròts, engalonat un D'ells de brassos, aplegaven les llibrètes. *Pòn L' auca etz.*, *p.* 270.—Arribat lo vespre, ningú D'ells pensá en ficarse un trist bocí a la boca. *Carèta*, *Brosta*, *p.* 226.

Els numerals, seguits d'un adjectiu que fa referència al substantiu al qual afecta, interpòsen la preposició *de*.

La pòrta del fondo n'enfilava très DE altres. *Oller*, *La febre etz.*, II, *p.* 40.—Quatre camises, très DE viades, y una DE blanca per a les festes. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p* 31.—En Luybitán y dos D' altres—també hi van tots pensatitius, *Masriera*, *p.* 110.

Ocorren usats en plural numerals cardinals prèsos còm a substantius.

Fillèt, tu entendrás molt, probablement, en tot axò de DOSOS, TRÈSOS y SISOS, ab que 'm fas la nòn-nòn tan sovint. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 76.

Adjectius pronominals

Els pronòms demostratius en sa terminació nèutra sòlen pèndres en sentit menyspreatiu.

¿Hont va ALLÒ, aquèll embruta-papers, metje a bocins, fugint de mi... l' escarafallós!... còm si fugís d' una peste! *Pòns, L' auca etz.*, *p.* 226.

Units a un substantiu preceit de la preposició *de*, equivalen al metex substantiu: per eczemple, *axò del traguèt*, çò es, *el traguèt*, etz.

Ja no era ALLÒ DEL ralèt, ALLÒ DEL flòc lo que la seduia. *Pòns, L' auca etz.*, *p.* 16 —Pòbre vellèt! tant còm duren los quatre duros son nas s' infla y vermellèja; acabats, torna a son estat normal. Diu que AXÒ DEl traguèt li allarga la vida. *Bòsch de la Trinxeria, Pla etz*, *p.* 281.—Sinó que ab aquèsta havèm dit: ¿Com se remulla AXÒ DE les bodes? Y rumiant, rumiant, aquèsta salta: ab un sopar a casa nòstra. *Vilanòva, Quadros*, *p.* 127. – Ab AXÒ DEl enamorament passa còm ab el dòl... Alguns, tot singlotejant, s' hi engrexen; altres, masteganthò, s' hi fonen. *Pòns, L' auca etz.*, *p.* 76.—Ja 'ls veurás: frescòts còm sempre... AXÒ DE no tenir família crèc qu' es lo únic que 'ls encaparra. *Id., La còlla etz.*, *p.* 258.

Els pronominals demostratius s' emplèen còm a distributius.

En temps d' istiu ¿hèu vistes les formigues,—quant daura 'l sòl y esgrana les espigues,—anar, venir y córrer pe 'l rostoll?—l' una 'l gra abasta, l' altra se 'l carrega,—ÈSTA l' empèny, AQUÈLLA l' arrossèga,—y s' atresòra 'l gra y es llança 'l boll. *Verdaguer, Canigó*, *p.* 197.

Qui y *quin* també s' emplèen còm a distributius.

Ja se 'n pòsen a trescar—còm papallones,—tot cercant de flor en flor—la mès hermosa.—QUI cerca lo jessamí,—QUI la lliròya,—estrelIètes del verjer—blanques y grògues,—QUI cèrca, safir del prat,—un bri de jonça. *Id.*, *Nazarèt*, *p.* 37—Vinguts de fòra y portant uns bolados, un plat de gòts, un cantarèt, QUI fruyta, QUI senyorèts de pasta fina. *Pin*, *Garrigas*, *p.* 122.—Los menestrals, QUIN mès QUIN mènos, vèyen passar molts dies en clar y ab les mans a la butxaca sènse fer ni per el gasto. *Del Bòsch. Guidèta*, I.—Al cap de pò s minuts s' havien reunit al voltant de la agonejanta víctima una cinquantèna d' hòmes... portant a les mans QUI una axada, QUI una forca, QUI un garròt, QUI una escopèta. *Genís*, *Novèles p.* 118.

§. 4. *Preposició* DE *ab vèrbs*

Prènen la preposició *de:*

1. Molts dels vèrbs pronominats, que signifiquen afectes de l' ánimo.

Més d' un en tránzit tan agut, se planyia DE sa dissòrt, y clamava auxili per no morir sènse dexar les seves còses arreglades. *Vilanòva*, *Felícia.*—Resant espero la mòrt feresta,—sèns esglaya me DE son posat. *Masriera*, *p.* 178.—Quant mès boyava la fèyna, la mare de la Rossa, compadintse DE ses angúnies, s' oferia per ajudarlo. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 26 —Després de palparse cames y brassos, encara que, condolentse DEls còlps qu' acabava de rèbre .. *Del Bòsch*, *Guidèta*. *p* 130.—DE vèure cares d' angel, fins los sants s' en alegren. *Vidal*, *Rosada etz.*, *p.* 137.—Déxaho per mi,—reprenguè la Tecla,—envanintse DE ses trames. *Pòns*, *L' auca etz* , *p.* 323.—Erem fòrça pòbres; més també fòrça bòns cristians per no sentirnos DE tota la desgrácia d' esserho. *Riera y Bertrán*, *Història etz.*, *J Fl* 1869, *p* 150.—Ací en la pols me fonc d' anyorament. *Verdaguer*, *Roser*, 17 *Juliol.*—Jò 'm migro D' anyorament. *Thos* (*Ter.*), *Fadrinada*.

2. Els d' *acusar*, *absòldre* y consemblants.

Y altra vegada s' acusá DE tonta e injusta de mès a mès. *Oller*, *La papallona*. *c.* 3.—¿No n' hi ha, honrats y gent còm cal, que fins refugen el serho [del govèrn] perquè no 'ls motèjin DE granuques? *Pòns*, *L' auca etz*, *p.* 248.—Bastá que califiquéssem la proposició DE temerária y funesta.

Oller, *La febre etz.*, III. *p.* 142.—Sempre pequèu ab ell DE temerós. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 109.

3. *Renegar* y *blasfemar.*

Jò 'n renec DEl cavaller,—que no esmèna 'l mal que causa. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 323.—Al nin, al desvalgut, al qui sens treva—blasfèma DE son Deu, l' ensenyaré. *Masriera*, *p.* 20.

4. Els de *omplir*, *carregar* y análegs, y sos contraris.

Deu a les ánimes belles—DE sa grácia les rublèx; més a Vós, que sou èntre elles—la lluna èntre les estrèlles,—vos omplí DE sí metex. *Verdaguer*, *Roser*, 21 *Maig*.—Recorrent espays sèns fi, rublèrts DE llum y campits DE suaus colors. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 36.—Carregaren D' òr y sèdes—tant còm el còr los va dir. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 187.—Allí dalt del Paradís—una fònt serèna hi raja,—que abèura D' amor los sants—en los solèys de la pátria. *Verdaguer*, *Roser*, 27 *Stbre.*—El conseller carèx a sos ulls D' autoritat en matèries financieres. *Oller*, *La febre etz*, III, *p.* 143.

Els de *memòria* y *oblit.*

Ab èxes raons, y provant de vèure si li recordaria DE algú ab qui açò hagués pogut passar, per a entretenirse abans de surtir lo sòl, prengué la cistella y les èynes... *Thos (Ter.)*, *Les dues èynes.*

6. Altres de vária significació.

Si un rato bò se m' escau, perquè tinc d' estarmen? No m' amago DE ningú! Be pròu que vindrán aprés les cabòries. *Pòns*. *L' auca etz*, *p.* 60.—¿Que 't crèus que me 'n pago tant DELS hòmes, que m' hi llènsi còm qui 's tira a la aygua? *Id*, *ibid.*, *p.* 219.—¿Era compassió?... Era remordiment?... Potser participava D'abdós efectes. *Id.*, *ibid.*, *p.* 91.—Van a tocar les nòu, y encara En Miquèl no es aquí: ¡axò ja es massa! es abusar DE ma bondat. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 121.—Esperaven DE la Pèpa alguna manifestació... confirmadora de llurs sospites. *Pòns L' auca etz.*, *p.* 321.

CAPÍTOL VIII

DE LA PREPOSICIÓ per

Tot nòm, adjectiu, y vèrb pòt juntarse ab la preposició *per*, a fi de significar el dany o profit o conveniència respecte d' una còsa o persona.

L' hòra d' esmorzar era d' un recrèyo molt delitós PER ell, y graciosa distracció PE 'l qui l' observés. *Vilanòva, Gent de casa, p.* 7.—Les flòrs, que esmaltaven la tèrra, no eczistien PEL nòstre jove; PER ell tot era fredor y nègres núvols. *Caréta, Conseqüències, p.* 115.—Axís es, que tant PER a D. Manèl, còm PER a la dida, còm PER tots los de sa casa, la Cilèta continuava essent la metexa. *Del Bosch, Lo Segador, p.* 83.—Sota l' arbre de la vida—joyós nòstre pare estava:—PER ell murmuren les fònts,—PER ell sospiren les aures,—PER ell canten los aucells,—PER ell rebroten les plantes,—PER ell esclaten les flòrs,—PER ell llurs perfums eczhalen,—PER ell son totes les fruytes,—tant sòls una 'n té vedada. *Camps, Poesies, p.* 19.—Mon front cap a la tèrra se decanta:—Sòl del amor etèrn,—¡una ullada de llum PER èxa planta,—que arriba ja al hivèrn! *Verdaguer, Roser,* 24 *Oct.*

En particular la prènen:

1. Els adjectius, que signifiquen *capacitat, disposició, utilitat,* o sos contraris.

Li semblava que era l' únic pròu capaç PER fer anar los dos telers, avuy per demá que ell aclucás los ulls. *Vilanova, Escènes etz., p.* 15.—Si se 'n adona 'l Veguer,—es capaç PER agafarme. *Aguiló, Romancer, p.* 333.—Acabá per pèrdre les fòrses, debilitantse en tal grau, que 's vejé inútil PER a ses tasques. *Pons, L' auca etz., p* 206.—Lo caldo de llop es apropiat PER una pila de mals. *Genís, La Mercè etz., J. Fl.* 1878, *p.* 209.—Les maduxes son dolentes PE'S nervis, y castiguen la butxaca. *Vilanova, Quadros. p.* 160.—Aquèll *negrito* no era bò sinó PER a obrir la pòrta. *Oller, La febre etz.,* 1, *p.* 64.—Copiava entegres aquèlles obretes, que 'm parexien mès pròpies PER enllepolir als lectors y

fer estimar nòstra llengua. *Aguiló, Romancer, prolec, p.* XXI.—¡Ay, fill meu, quina follia!—¿serèu fat PER crèure axò? *Id., ibid., p.* 209.

2. Les diccions, que signifiquen *desitj*, *ánsia*, *delit* de una còsa o acció.

Vèrbs ab nòms

Y 'ls tròssos de pa, que, quant era al Mas, donava als gossos, li vingueren a la memòria, sospirant PE 'ls plats d' escudella rebutjats perquè hi havia una bròssa. *Pin, Garrigas, p.* 221.—Ella y la Tuyes, desfeynantse a temps, basquejaven PEls mòbles. *Pons, L' auca etz., p.* 131.—En Tòn, mès exalabrat, fonentse PER la musica, y còm dispensantlos per aquèlla mòstra de respecte, que ni reparà de sobte, esclatá ab un *arriba. Id., ibid., p.* 190.—La cançó, que ella entòna, es d' esperança—de vèure l' aymador, PER qui sospira. *Verdaguer, Canigó, p.* 191.—Tots dos se fonen, a qui mès, PER lo negòci. *Pons, La colla, p.* 258.

Vèrbs ab altres vèrbs

Les criades se partien de riure: lo negrèt dalia PER a lluir també sa grácia, que era imitar lo gat. *Oller, La febre etz.*, I, *p.* 92.—Ab la ductilitat interessada de qui 's dalèx PER escalar un llòc còsti lo que còsti, s' aquistá ben prompte la voluntat dels ministres. *Id., ibid.*, III, *p.* 125.—Tal còm me vèu, yó so minyò, qui no basquèja [1] PER menjar. *Bulbèna, Llátzer, p.* 86.—En altres temps m' hauria afanyat [2] PER obsequiarvos. *Carèta, Conseqüències, p.* 256.—¡Quina mèna de gent son los meus germans! Jò desentranyantme PER enriquilos, PER ferlos felissos, y ells responent a coces. *Oller, La febre etz.*, III, *p.* 128.—Y tant còm morir al hospital sentint los fatigosos gemecs de dolor y 'l ranell d' altres infelissos, que pugnen PER dexar la vida; temo la vellèsa. *Vilanova, Quadros, p.* 63.—La Pèpa tremolá, les vejé

---

[1] Tambè 's diu *basquejar* DE.

DEl [de lo] de casa ja 'n basquejará la mare. *Pòns, L' auca etz., p.* 238.

[2] Dièm també *afanyarse* A.

La actual renaxènsa de la poesia artística... se afanya coratjosa A reconstituirlo debellnòu. *Aguiló, Romancer, pròlec, p.* XXVI.

venir, se sentí al damunt la cavalleria, per mès que frisava PER sabèrne. *Pons, L' auca etz., p.* 320.—Lluytava PER a dominar lo esverament d' aquèll animal supèrbo, que assainant y adreçantse, tirant raigs de coces y caragolantse, semblava que ara abans d' ara lo rebatria en lo ayre. *Genís, La Mercè, J. Fl.* 1878, *p.* 185.—Mogué 'l cap el malalt,... y bregant PER incorporarse,... cridá de nòu a la Rossa. *Pons, L' auca etz., p.* 311.—Quants y quants dels que 'ns govèrnen haurien d' esser jutjes des ses pròpies faltes? y si no ¿perquè son tants els que 's batussen PER arribarhi? *Id., ibid., p.* 248.

Nòms ab altres nòms

L' amor, un xic poruga PER la poesia tradicional, que els avis y pares mostraren, los fills l' han convertida en escalfada devoció. *Aguiló, Romancer, prolec, p.* XXIV.—De lluny ve 'l menysprèu literari PER nòstra poesia popular. *Id., ibid., p.* XXVI.—¡Tanta por PER la nòstra honra,—y encara no va bastar! *Id., ibid., p.* 133.—Una gran dificultat s' oposava a sos bòns desitjs: la repugnància que la Mercè sempre havia mostrat PEl matrimòni. *Carèta, Conseqüències, p.* 102.

Nòms ab vèrbs

Lo senyor Foix no 'm necessita a mi: encara té pròu munyèca y pit PER a batres sòl y vèncer sempre. *Oller, La febre etz*, III, *p* 282.—La má no tenia pròu vigor PER conseguirles [les paraules] y ficsarles en aquèlla carta. *Vilanova, Quadros, p.* 56.—Maravellosa fòrça tenen les tradicions PER arraparse de nòu y reverdir. *Aguiló, Romancer, prolec, p.* XXV.

Adjectius

Lo jove ho feu axís: y desficiós PER anarsen, temia que el trèn li escapás. *Carèta, Conseqüències, p.* 140.—Lo Quimèt sòls hi responia lo necessari, aprofitantse de la mès petita distracció del company, solícit PER adormirse. *Id., ibid.*—Curiosa la Pepèta PER si havia anat al ball ab la Emília; tafanera la Emília PER si garlava encara ab la Pèpa, etz. *Pons, L' auca etz., p.* 126.

3. Els vèrbs, que espressen la *deducció* o *conexement* d' una còsa per una altra, que n' es indici.

Un matalás, també nòu, mès ab ganes de créxer, a judicar PER lo curt y magre. *Id.*, *ibid.*, *p.* 31.—Aquèlla entrada... graduava la salut d'en Lluís, deduintne 'ls curiosos son estat PEL decantament de sos passos. *Id*, *ibid.*, *p.* 287. —N' hi ha de gent tan especial, que sòls PER la fesomia y els posats vòlen conèxer la posició dels altres. *Id.*, *ibid.*, *p.* 208.—PEls ulls blaus me va conèxer—el Príncep mon companyó. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 214,

4. Per a indicar la *opinió* o *concepte*, que'ns merèx una persona.

Si 'u dic a'n els meus germans, me tindrán PER deshonrada. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 333.—Sa mare, la Regalaòus, va havèr de fugir del carrer de Santelm, perquè va emmatzinar a una pòbre minyona, fentla passar PER espatllada de pit. *Vilanova*, *Tristèta*, XIII.—Y PER mentidera no vull passarhi. ¿Entens? *Pons*, *L' auca etz.*, *p.* 127.—En Morales, còm si 'l prengués PER bòig, volènt trèuressel del davant, li dèya: Vájassen en hòra mala. *Carèta*, *Conseqüències*, *p.* 194.—PER un aprenent—que té mans molt dèstres, —la humanitat prèn—al Mèstre dels mèstres. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p.* 36.

5. Els vèrbs, ab que signifiquèm la *mudança* d'una còsa per una altra.

La veina mudá les cortines de l' arcòba PER unes altres de blanques còm la neu, y ab una olor de bugada, que encisava de sentir. *Vilanova*, *Quadros*, *p.* 180.—Ha dexat tots sos honors—y ses glòries y esperances,—PER la glòria de lluytar—per la santa fè cristiana. *Masriera*, *p* 53.—Un còp abastat lo niu, se 'l ne duyen al primer casal, baratantlo PER un grapat de fruyta. *Pons*, *Trascant etz.*, *p.* 187.

6. Els que signifiquen *elecció* per alguna dignitat o estat.

Ranosind, lo bisbe d' Elna—ja PER rey l' ha proclamat. *Masriera*, *p.* 103.—Sempre diu la metexa. ¿Qui 'l voldrá PER marit, si es tan estrany? *Vilanova*, *Quadros*, *p.* 51.—Prenèume PER espòsa,—jò us pendré PER marit.—Jò no us vull PER espòsa,—que d' espòsa ja 'n tinc. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 141.—No m' agrada PER nòra: xiula massa, quant enraona: té 'ls tirats massa comuns y ordinaris. *Vilanova*, *Forsa major*, II.—Dòncs qu' has penjat los hábits? No estu-

diaves PER capellá? *Pin, Garrigas, p.* 206.—Còn [1] l'any de dòl s' acabe,—PER mònja 'm tancaré. *Aguiló, Romancer, p.* 223.

Algunes vegades la preposició s'omèt.

Très reys son, qui me pretenen;—reyna 'm vòlen coronar. *Aguiló, Romancer, p.* 200.

7. Els de moviment, per a indicar que va a buscarse alguna còsa.

Tot arribantse al hòrt PER un ullèt d' enciam, es topá ab la Bornièta, qu' hi pasturava. *Pons, Trascant etz., p.* 148. —En surtint d' aquí, me 'n vaig PER la madrilènya: y demá metex, a entrada de fosc, comparexèm ab lo pare per a demanarte. *Vilanova, Forsa major*, II.—Veyent que no millorava, en Jan envià a la moça PEL metje. *Pons, Trascant etz., p.* 166.—Després de missa, anárem PEL esmorzar: una òlla de còls y trumfes, un bòn tall de bòn estufat, y una truyta o empedrat. *Bosch de la Trinxeria, Pla etz., p.* 217. —E quant Josèp los viu axí estar, dixlos: Barons, ¿què es la raó perquè vosaltres enviás PER mi? ¿Volètsme res dir? *Serra, p.* 245.

8. Ab molts vèrbs, còm *pregar*, *intercedir*, PER (en favor de) algú; *pagar*, *suplir* PER (en llòc de) un altre; axís còm ab *jurar*, y *preguntar*.

Petitèt, dintre Montzó,—qu' es de templers, lo tancaven;—PER escòla té l' altar,—PER joguines té les armes. *Ubach y Vinyeta, La espasa del Rey en Jaume.*—T' ho juro PEls sèt dolors...—No te n' ha dit res el clavetayre? *Pons, L' auca etz., p.* 226.—Li jurava PER Deu y la Mare de Deu, PEl sòl que 'ns illumena, PER la lluna y les estrèlles... que es casarien axís que acabés l' aprenentatje. *Id., La colla etz., p.* 63.—Si PER mi vos pregunten,—dirèu que no me hèu vist. *Aguiló, Romancer, p.* 143.—Baxá a la cuyna preguntant a sa germana... PER la Nèna. *Pin, Garrigas, p.* 125.

9. Ab el vèrb *ser*, en cassos còm els dels eczemples que seguèxen.

Es ombra, tèrra y fanc tota hermosura,—PER qui de vòstra cara ha vist un raig. *Verdaguer, Roser*, 2 *Des.*—Escut

---

[1] *Còn* per *quand*.

sies PEl pòble y espasa PER ton rey. *Id.*, *Canigó*, *p.* 11.—La poesia popular catalana es mès PER oida que PER llegida. *Aguiló*, *Romancer*, *prolec*, *p.* XXXI.—Les festes, que a París feren,—no son PER dir ni contar. *Id.*, *ibid.*, *p.* 204.—Axò es PER fer pèrdre la calma fins a un sant. *Carèta*, *Consegüèncìes*, *p*, 124.

CAPÍTOL IX

DE LA PREPOSICIÓ AB NÒMS SUBSTANTIUS VERBALS

Els nòms substantius verbals admèten la preposició que correspòn al vèrb al qual pertanyen.

A.

S'afició AL treball y ses múltiples aptituts... se retrèyen a cada estona. *Pons*, *L'auca etz.*, *p.* 314.—Portaré l'hábit dels Dolors dos anys en pròva d'humilitat y amor AL meu marit. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p.* 192.—El temor A les humitats, son major enemic, segons parèr del metje, li assaltava totduna. *Pons*, *L'auca etz*, *p.* 293.—La fortor A reumátic se'ls posava al nas a la pòca estòna; y adonantsen per la coissor, se'l refregaven una mica. *Id.*, *ibid*, *p.* 106.

AB.

La desfilada contínua d'altres y altres no li permetia ni fer lo cotèig del recòrt AB la realitat present, ni rompre mès que en esclamacions y preguntes. *Oller*, *La febre etz.*, III, *p.* 68.—Ni va sobtarlo'l contrast de l'exòrc país de la Manxa... AB la rica vegetació d'Andalusia. *Carèta*, *Consegüèncìes, p.* 115.—Petit, macís, agarrat, d'espatlles amples... tenia gran retiransa AB aquèll general, de qui's conserva'l retrato en totes les loteries. *Vilanòva*, *Qnadros*, *p.* 79.

DE.

Acceptá les escuses que en nòm del Angel li va donar en Laureano, jove molt ben enraonat, de gran porvenir y riquèsa DE xistes. *Id.*, *Habana petita.*

EN.

Jò no ho hauria entès, si la Noèmi no m'n hagués fet trasllat EN castellá. *Carèta*, *Rajolins*, *p.* 71.—Se passava la

segona ensenyança en los Seminaris, vivint una vida anfíbia èntre l'antic escolasticisme de les aules de filosofia, y 'l nòu sistèma, que tot just trèya 'l nas allavòres, del flamant y erudit batxillerat EN arts. *Genís, Sota un tarot, J. Fl.* 1876, *p* 303.—Qu' es nòble viure sòls de la esperança—EN los gòigs eternals d' una altra vida *Masriera, p.* 25. —Ja veurás còm haurá mudat. Tinc confiansa EN l' escarment rebut. *Pin, Garrigas, p.* 240.

PER.

Apressant al veí del tèrs, entussiasta PER la sopa ab rap, quina passió demostrá a maravella, escudellantsen fins que no 'n restá gota. *Pons, L' auca, p.* 194.—¡Que diferenta seria aquèsta humil Tebayda abans de la degollació de sos ermitants PER les tropes de Cosròes! *Verdaguer, Dietari, p.* 44.

ARTICLE TERCER

DE LA ORACIÓ EN SOS ELEMENTS CIRCUNSTANCIALS

Ademès dels elements secondaris, que en la oració pòden juntarse ab els primaris, n' hi ha d' altres, que sòlen acompanyarla, ab els quals signifiquèm váries circunstáncies de la acció, o del subjecte o terme d' ella.

CAPÍTOL PRIMER

CIRCUNSTÁNCIES LOCALS

Les relacions de llòc pòden referirse a la quietut en un sèti, al origen del moviment, al espay intermitj èntre l' origen y 'l terme final y últimament al terme aont se dirigèx el moviment.

§. 1. *Llòc d' ont comença 'l moviment*

La relació del llòc, origen de moviment, la espressèm ab la preposició *de*.

Quant Jesús torna D'Egipte—de Nazarèt a la casa,—vèu que les herbes del hòrt—s' enfilen a la teulada. *Verdaguer, Nazarèt, p.* 10.—Venia DE Sant Joan—tot passant per Campdenváol. *Masriera, p.* 129.— A mitja tarde del dia 2 sortírem DE Jerusalèm. *Verdaguer, Dietari, p.* 108 Un fòrt picament de mans provinent DE fòra, els tranquilisà de sobte. *Pons, La colla etz., p.* 47.

Per analogia s' emplèa dita preposició per a significar tota relació semblant a la de origen de llòc.

Sabènt que era un petit soldat, se varen revenir, y l' agafaren totes per tráureli DE les grapes a la pòbre Nòr. *Genís, La Mercé etz., J. Fl.* 1878, *p.* 206.

La tal relació inclòuen gran part dels vèrbs compòsts de la preposició *de*, y ses variants *des*, *dis*, *di*, còm *des*pèndres, *dis*traure, *di*vorciarse, etz.

En Manèl havia continuat sa carrera, desprenentse DE son amic. *Pons, L' auca etz., p.* 321.—Estaven lèri lèri de desdirse DEl tracte.—*Del Bosch, Lo Segador, p.* 191.—A manco de lo dels llibrèts, ja que s' havia desfet DEls èstris y no passava d' una joguina, basquejaria per altra indústria. *Pons, L' auca etz., p.* 216.—Ab pròu fèynes arribaven a distráurel DE son capficament y melengia los afers que li imposava sa condició d' amo d' hisendes. *Vidal, Rosada, etz., p.* 102.—El romanç divorciat DE sa tonada pèrd mès que l' arbre quant li càu sa fulla. *Aguiló, Romancer prolec, p.* XXXI.

Per estensió admèten *de* altres paraules, especialment vèrbs, que impòrten un terme, del qual ens escapèm o ens temèm.

Se guariren DEl sòl derrera 'l passèig de les magnòlies. *Pons, L' auca etz., p.* 301.—Aquèlls pastors ja sabien per esperiència que la neu preserva DE tota corrupció y conserva anys y panys los cadavres que té soterrats. *Bosch de la Trinxeria, Pla etz., p.* 268.—Exa cobejança viva, que empèny als colectors a salvar DEl oblit los cants populars,

senyala sa pròcsima desaparició. *Aguiló*, *Romancer*, *prolec*, *p*. XXV.—A un monastir me dugueren,—per podèrme D' ell guardar. *Id*., *ibid*., *p*. 133.—Vèrge Maria, Estrèlla de la mar,—de la maror del món al recalar,—guardèume DE naufragi. *Verdaguer*, *Roser*, 7 *Maig*.—La Emília 's refèya DE sa impresió, xerrotejant pels colzes y fressejant pel quarto. *Pons*, *L' auca etz*., *p*. 157.—Fent tractes, se recatá DE la Felissa, per lo que pogués ésser, que may fora res de bò. *Id*., *ibid*., *p*. 267.—Vaig arrambat per les aceres: DE tothòm me recèlo. *Vilanova*, *Quadros*, *p*. 60.

§. 2. *Llòc intermitj*

El llòc intermitj èntre l' origen y 'l terme del moviment el significuèm ab la preposició *per*.

Venint a Tarragona, siga PER mar, siga PER tèrra, lo primer que de la ciutat se vèu son dos masses imposants, que prevenen y anuncien la gran ciutat. *Pin*, *Garrigas*, *p*. 187.—Venia de Sant Joan,—tot passant PER Campdenávol. *Masriera*, *p*. 129.

Ab la preposició *per* significuèm també la indeterminació del llòc.

Diana cullia flors—PER l' hòrt del Rey passejantse. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 43.—Quant abaxen la volada,—PER casa senten trastèig. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p*. 13.—Jesús y Sant Joan— s' en van—PER un boscatje alegre. *Id*., *ibid*., *p*. 15.—Y ho vaig dir: tindrèm pluja: còm de fet, l' endemá portava 'l diari, que havia plogut molt PER la part de Cerdanya. *Vilanova*, *Entre familia*, *p* 30.

§. 3. *Llòc terme del moviment*

El terme o direcció del moviment l' espressèm ab la preposició *a*.

Al arribar A Guilgal o Gálgala, lo dia comensava de apuntar. *Verdaguer*, *Dietari*, *p*. 36.—En aquèll temps desde Vich s' anava A Barcelona ab aquèlls descomunals carruatjes que... *Genís*, *Novèles*, *p*. 169.—La vigília de tornarsen s' hagué d' anar a Puiglagulla. *Id*., *ibid*., *p*. 175.—Y 'l veurien [al boter] (si la perèsa no 'ls enclotés AL llit y surtissen a la finestra), còm va acotat voltant la bota. *Vilanova*, *Los meus veins*.—Vina, atrácat, que si no t' enforno

les estisores A la vista, digues que... *Id.*, *A casa l' alcalde.* —Entrèm A la plassa, y allí 'ls enveladors issen les entènes ab banderòles... arribèm A la posada, y desseguida apuntalen una escala al cotxe. *Id.*, *La festa major*, I.

Entre la preposició *a* y l'article definit s'hi tròba intercalada la *n* eufònica.

Y per no morirme de tant plorar, vaig pujarmen a Barcelona... al venirmen aquí, A NE 'L [1] seu carrer, se m'aparegué vostè. *Pons*, *L'auca etz. p.* 117.—Y altros objectes mès que no recòrda la memòria y qu'èntren l'amargura AN EL còr del que s'atrevèx a remòure el fons d'aquèlla escuma. *Rusiñol*, *Anant etz.*, *p.* 124.—Servèxen encara d'abric a sers mès pòbres encara, que acuden AN aquèll últim refugi, còm qui va a la tèrra de promissió de sa pobrèsa. *Id.*, *ibid.*, *p.* 125.

La preposició *en* la empleèm ab preferència devant dels articles *lo*, *la*, *un* y dels pronòms possessius.

Entre 'l vetllador y la máquina de cusir, posats al pèu de la botiga per arreplegar la llum que baxa escadussera EN LO carreró, quedava embrassat lo llindar y tancat lo pas al matex temps. *Vilanova*, *Gent de casa*, *p.* 5.—Quant los pèus se m'enfonzaven EN lo llòt de les llacunes, ell me n'entrèya. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 41.—Enfonzava la cara EN lo coxí, estantshi llarga estòna. *Vilanova*, *Forsa major*, I.—Acabo d'entrar EN la sagrada Còva del Senyor. *Verdaguer*, *Dietari*, *p.* 52.—En aquèst moment entrá EN la salèta, ahont estaven reunits, la Mercenèta portant una bonica tòya. *Del Bosch*, *L'eczemple*, I, *p.* 171.—Al trobarlos reclòsos EN un volum, recòrda 'ls armaris dels musèus ornitològics etz. *Aguiló*, *Romancer*, *Pròlec*, XXXII —Totes aquèlles vicissituts, tots aquèlls entrebancs... el conduiren EN [a 'n] aquèll tránzit. *Pòns*, *L'auca etz.*, *p* 204.

A equival moltes vegades a *cap a;* y *en*, a *dintre de.*

CAP A.

La fònt AL riu, lo riu AL mar rossòla,—l'infant AL pit hont glops de vida bèu.—AL cèl l'áliga vòla,—lo gentil papalló A la farigola—mon còr A Vos, mon Deu. *Verdaguer*, *Roser*, 13 *Des.*—Entro al corredor: còp de gorra A la drèta, saludo A l'esquèrra, reverència A un costat y AL altre, etz. *Vilanòva*, *Tristèta*, X.

---

[1] *A ne 'l* per *a-n-el.*

En el següent passatje *en* sèmbla estar en llòc d' *a-n*.

De la cintura EN amunt—de fèrros l' han carregada,—de la cintura EN avall—la cubrèxen d'aygua clara. *Aguiló, Romancer, p.* 320.

DINTRE DE.

Aprés, diví Sacerdòt,—llançauhi l'altar y tot—EN vòstra amorosa flama. *Verdaguer, Roser,* 20 *Nov.*—Diria a les espines, coronaume,—mès a la llança, amágat EN mon pit. *Id., ibid.*, 18 *Febr.*—En Victor entrá EN sa cambra. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 86.

El vèrb *ficarse* en sa significació material admèt *a* y *en:* en son significat metafòric se tròba també ab la preposició *ab.*

Jò y mon germá 'ns mirávem sènse sapiguèr [1] lo que ens passava, y 'ns ficávem AL llit ab un dubte que no podíem resòldre. *Vilanòva, Un escribent.*—Tinc lo baf de la mar tant ficat AL mòll dels òssos, y mès salabró y sustáncia d'aygua salada, que 'ls pexos que gandulèjen aquí bax. *Id., Tristèta,* XII.—Aquèll *trè-tè-tè* metálic estrident [del cornetí] 's fica AL cervell. *Id., Los meus veins.*—Ficats EN aquèll triángul, xics y grans, tothòm hi perdia l'esma. *Pòns, L' auca etz., p.* 105.—Dispènsin, si 'm fico EN lo que no 'm pertòca. *Carèta, Conseqüències, p.* 85.—Y quina fèyna hi tenia vostè a la cuyna? ja conèc que dèu ser un manèfla d'aquèlls que AB tot se fiquen. *Vilanòva, A casa l' Alcalde.*

§. 4. *Quietut en un llòc*

I. Ab nòms pròpis de llòc es mès usada la preposició *a.*

La festa de la Resurrecció es alegre en totes les bandes del món, mès en llòc còm ací A Jerusalèm. *Verdaguer, Dietari, p.* 76.—Allí A Nazarèt—devant d'una pòrta—un roser hi riu— coronat de ròses. *Id., Nazarèt, p.* 64.—Jò l' he vist en mès de quatre convidades, a ca'n Justin, al Continental; fòra pòble, A Vallvidrera, A Mallòrca, A Santes Crèus a l' hòra del brindis, lo carnèt a la má, 'l llapis a l' altre, 'l

[1] Mellor *sabèr*.

cigarro fumejant fòra del plat etz. *Vilanòva, Un Gazetiller.* —Va lluytar AL Rosselló—y en les prades de Cantábria. *Masriera, p.* 53.—Castell còm el que ha guanyat—altre no se 'n trobaria—ni A Castella, ni Aragò—A França ni A Llombardia. *Aguiló, Romancer. p.* 291.—A Capadòcia nasquèreu—de llinatje palaciá. *Masriera, p.* 35.—Còm a en Tòni Barceló—A Espanya 'n tinguéssem quatre!—Gibraltar no fora inglès,—Gibraltar fora d' Espanya. *Id., p.* 138. —Que no ho sabèu, nòys?...—nos digué 'l senyor Álex desseguida. Lo Tòn es A Madrid. *Pòns, La còlla etz., p.* 92.

Emperò se tròben cassos en que s' emplèa *en*.

La costum de vèndre per Páscua òus vermèlls beneits, diu que també se seguèx EN Italia y en altres bandes. *Verdaguer, Dietari, p.* 78.

II. Ab nòms comuns de llòc fem us de la *a*.

a) Quand els preceèx l' article masculí definit en la forma *el*, o, feta la sinèressis, *al*.

Me recòrden los segadors de ma tèrra, quant, tot cantant, baxen ab la faus AL còll a segar á la marina. *Verdaguer, Dietari, p.* 14.—Fa massa frèt pels pòbres: a casa no hi podèm viure: AL carrer no hi podèm medrar. *Vilanòva, Plorant etz., p.* 60.—L' endemá tots los diaris parlaven de una catástrofe ocorreguda AL carrer de Santa Madrona. *Id., Gent de casa, p.* 11.—Manelèt, ¿perquè no pòsa pis?—me diuen les que venen, y no pòden entrar ni estarse drètes AL llindar de la pòrta. *Id., Quadros, p.* 50.—Era hòme pròu instruit; havia fet sos estudis AL seminari de la Mare de Deu del Collell. *Bòsch de la Trinxeria, Lèna, p.* 43. —¡Pòbre Rosèta! Ja dèu ser AL cèl a aquèstes hòres! ¡Ditxosa d' ella! *Bassegoda, La bòna gent, p.* 35.

b) Quand van preceits del article definit femení.

A la meva barraquèta sempre sèmbla que hi haja jubilèu. *Vilanòva, Quadros, p.* 50.—Que 't pènses que som A la teva tèrra, que no mès hi ha marrussinyes y someres? Per qui m' has près? *Id., ibid., p.* 30.—¿Ahont es ta mamá?—preguntá la Montserrat a la seva amiga, al descobrir que no era A la salèta ni al jardí. *Del Bòsch, L' exemple*, I, *p.* 39. —Entrá D. Tomás, ab barrèt de copa y bastó A la ma. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 81.—Entrava la dòna del senyor Quim a preguntarli a cau d' orèlla si volia cigrons A l' òlla o fidèus fins. *Rusiñòl, Anant etz., p.* 12.

c) Quand s' interpòsa la *n* eufònica èntre la preposició y l' article definit.

Al cim d' un mont—sobre una pènya—s' alsa un castell—tot fet de pedra:—per dalt dels murs—torres puntèjen—A NE 'L pèu d' ells—verdèja l' herba. *Briz, Balades, p.* 49.—Quant tornava còsta avall—A NE 'L pòble a mòrts tocaven. *Id., ibid., p.* 9.—A NE 'L burc lo donzèll plora—hont lo tenen clòs y près. *Id., ibid., p.* 95.

III. Fem us ab preferència de la preposició *en*.

a) Quand li seguèx un pronòm demostratiu, *aquèx, aquèst, aquèll,* etz. En els quals cassos sèmbla que *en* está en llòc de *a*-N.

¡Quina alegria EN aquèlla casa, y quina pressa a trèure tamborèts y cadires, fent ròtllo al vetllador! *Vilanòva, Gent de casa, p.* 9.—En la deliciosa platja de Sant Pòl,... EN aquèll hermós reconèt de mar,... EN aquèlla platja, fa quaranta anys recullí la salabró, que ara dexata en gazetillèsques relacions... *Id., Un gazetiller.*—Quin bò donava l' estarse EN aquèll llòc! *Bassagoda, La bòna gent, p.* 64.—S' hi está molt be EN qauèsta salzerèda: ¿vritat? *Id., ibid.*, 67.—Còm vòl que 'm faça un jaç? EN aquèsta casa no hi ha un mal llit. *Oller, L' Escanya pòbres, J. Fl.* 1884, *p.* 167.—Ja calia que 'ls bordegassos fessen quietut, perquè EN aquèstes ocasions era quant voleyava 'l tirapèu fòra de la botiga. *Vilanòva, Gent de casa, p.* 10.—Tothòm ha de passar una pèna o altra EN aquèst món de dolors. *Del Bòsch, L' exemple*, I, *p.* 169.—Lo que 'ns passa... EN aquèt Barcelona, ja no té espera, y ens fa pujar els colors del marbre. *Rusiñòl, Anant etz., p.* 63.

Ha escrit en Vilanòva: *Si* en *mi* etz., per *si* a *mi*, o a-*n*-a *mi*.

Si EN mi lo ésser lletj y geperut m' ha llevat totes les ditxes y m' ha donat enutj y cansament de sufrir; per altre cantó etz. *Vilanòva, Quadros, p.* 50.

b) Quand afecta al nòm l' article indefinit.

En la vida de les nacions, còm EN un bòsc d' arbres seglars, totes les arrèls s' entrelliguen. *Thos, (Ter.), Les sardanes.*—EN un recó de banc les dues mares escolaven silenciosament lo torrent de ses llàgrimes de tendrèsa. *Bassegoda, La bòna gent p.* 96.—Tròba al portal—Miquèl

arcángel,—que EN una má—n'hi té una espasa,—y en la altra má unes balances. *Briz, Balades, p.* 25.—Un seu amic, que portava barrèt nòu, se'l foradá EN una de les axètes del corredor d'aquèx teatro. *Vilanòva, Un gazetiller.*—Y EN una plaça de no sé quin pòble—per primera vegada viu rodar—lo ball de la sardana ayrós y nòble:—may mès l'he vist, y encara 'l puc pintar. *Verdaguer, apud Thos (Ter), Les sardanes.*—Ab una arrancada de vals fèyen bellugar totes les cames que 's trobaven EN una sala de cassino. *Rusiñòl, Anant, etz., p.* 26.

En aquèsts cassos, a fi d'evitar la cacofonia que resulta de la procsimitat de les dues *nn*, (la de la preposició *en* y la del article *un, una*), en llòc de *en* solèm pronunciar *emb* (o *amb*), dient: EMB *un bòsc*, EMB *un recó*, etz.

c) En molts cassos ab nòms femenins preceits del article definit.

Era bòna, era amable, y EN la cara se li retrataven totes les hermosures del seu còr. *Vilanòva, Quadros, p.* 53.—Ja 'l vèu ensenyant—còm mèstre EN la càtedra—en mitj dels doctors—coranat de flama. *Verdaguer, Nazarèt, p.* 56. S'havien conegut, avans d'aquèxes marfugues, que havèm passat, per Sant Antòni, EN la Rambla de les Flòrs, a la taula de la Munda. *Vilanòva, Quadros, p.* 65.—Exia al mitj del carrer en mánigues de camisa, ab unes calces de drap tan amples... Portava EN la má esquèrra un plat ab curull de corals y esmeraldes. *Id., Gent de casa, p.* 7.—Entre mitj les riques flòrs,—qui li encatifen la plana,—estranya serpent rellisca—movent sos anells de plata:—caragolantse EN la sòca,—llu son cap èntre les rames. *Camps, Poesies, p.* 20.

d) Ab nòms masculins preceits del article definit en la forma *lo*.

La tomba hont l'han ajeguda,—n'es tota de marbre blanc:—de relleu ne té les armes—EN los pèus y EN lo capsal. *Briz, Balades, p.* 14.—Y dit axò, se despedí alegrement d'una y altra, portant EN lo trau superior de la levita un brotèt d'olorosa vaynilla. *Del Bòsch, L'exemple,* I, *p.* 181.—Jò alsava 'ls ulls, y vèya lo pantèig de sa respiració fatigosa EN los imperceptibles moviments ab que se agitava lo seu pit. *Vilanòva, Quadros, p.* 54.—De la metexa manera EN lo món se vèuen a cada pas apariències enganyoses. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 64.—EN l'arc de Sant

Martí, en la bòyra blanca,—EN lo bell raig de lluna esmorteit,—EN lo bram de la ronca tramontana,—y EN lo cuejar furient del llamp ardit. *Masriera, p.* 19.—Ne pòrta en la drèta 'l ceptre,—ceptre de reys:—ne pòrta EN LO cap corona,—que 's va fonent. *Briz, Balades, p.* 110.—Que mòstres ací EN LOS llabis,—que blaus son ells? *Id., ibid., p.* 112.

e) En moltitut de cassos, en que el nòm va sens article.

Fins me 'n so arribat al pêu de les basses, y no la he vista ni EN palla ni EN pols. *Del Bòsch, Lo Segador. p.* 75.—Honrats, fidèls, de còr obèrt tant per estimar a les persones, còm a les bésties posades al seu règimen y direcció EN hostals y carreteres. *Vilanòva, Felícia.*—Afavoria aquèlla sospita lo vèure que ab ells, còm si no gastés alegria, ni EN tavèrna ni EN altres llòcs se donava plaer. *Thos (Ter.), Les dues èynes.*—La festa de la Resurrecció es alegre en totes les bandes del món, mès EN llòc còm ací a Jerusalèm. *Verdaguer, Dietari, p.* 76.—Si no devies náxer EN llòc ni EN cap pòble que hi hagués caserio. *Vilanòva, Quadros, p.* 30.—Hasta 'm va dir... ¡Deu me val! y tens una cara que podria anar retratada EN monèdes de cinc duros! *Id., Fòrsa major,* II.

En un metex autor y en uns metexos passatjes se tròben usats indiferentment abdues preposicions.

Al costat de la pòrta hi ha una llastimosa Vèrge dels Dolors ab son Fill als braços. EN l' únic altar lateral!.. hi ha etz. *Verdaguer, Dietari, p.* 90—Se menja còm A casa, se enraona còm AL carrer, se riu y se juga còm EN una fira. *Id., ibid., p.* 74.—EN una má té la gorra:—ab l' altra hi aguanta 'l plat. *Briz, Balades, p.* 58.—A l' altra má una espasa sagnantada—duya pel mitj del tall ben agafada. *Id., ibid., p.* 71.—Portant EN l' altra má la tèya encèsa,—tras, tras, corrent cap a un alt mont se 'n va. *Id., ibid., p.* 73.—Lo polac ne jau EN tèrra—nafrat y cobèrt de sanc. *Id., ibid., p.* 123.—Estès A tèrra agonèja,—tot lo seu còs té nafrat. *Id., ibid., p.* 126.—No es AL bòsc hont cassa 's tròba,—mès cassa hi ha EN LO palau. *Id., ibid., p.* 35.—Vintivuyt anys contava quant li va succeir aquèx encòntre: y A la primavera de la vida, EN lo fiorèt de la joventut, se vèya inútil y sá y lluent de pell per mès cástic de la seva dixa. *Vilanòva, Quadros, p.* 67.—Va lluytar AL Roselló,—y EN les prades de Cantábria;—y va combatre pel Rey—EN un castell de Navarra. *Masriera, p.* 53.—¡Que hermosa era llavòrs la

primavèra,—la ginesta EN lo cim, la viòla AL bòsc. *Id.*, *p.* 42.

Algunes relacions, no obstant, s' espressen mellor ab la preposició *a*, que no pas ab *en*. Tals son: quand significa *a pròp, al voltant, dessota, sobre.*

A PRÒP.

Ja se li pòsen ALS pèus,—còm qui perdó li demana. *Verdaguer*, *Nazarèt*, *p.* 10.—Assegut A cap de taula—èntre Maria y Josèp. *Id.*, *ibid.*, *p.* 14.

AL VOLTANT.

Per si o per no, la Pèpa li entortolligá un mocador AL còll. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 184.

DESSOTA.

Una sarment hi ha al Calvari,—que diu a tot pelegrí: —Vina a sèure A la meva ombra—y embriágat de mon vi. *Verdaguer*, *Roser*, 2 *Juny*.—Al bò del estiu, reventats de córrer, ofegats per la calda, encèses ses cares per la suor..., s' endormiscaven A l' ombriu d' un roure. *Pòns*, *Trascant etz.*, *p.* 190.

SOBRE.

Asseguts AL tou de la herba y d' esquèna al mar. *Id.*, *L' auca etz.*, *p.* 156.—Ella 's posá la má ALS polsos—còm un ángel mitj rient. *Verdaguer*, *Atlant.*, *Sòmni d' Isabèl.*—So AL curull de les montanyes,—que entrenyorava de temps;—tos grans rivals m' abellèxen,—còm tu, dins dels Pirinèus. *Aguiló*, *Puigmal.*

La preposició ab els dits advèrbis y sos consemblants pòt estarhi espressa.

Quant tinc una pèna A DINTRE de la caxa, em sento còm si tingués una bròça a la nina del ull. *Rusiñòl*, *Anant etz*, *p.* 26.—No son per tu: per posarles A SOTA els cascos del Soberano, pòtser lo farèm estar quiet. *Vilanòva*, *Quadros*, *ps.* 30-31.—Si sigués A DALT de la torratxa. *Id.*, *ibid.*, *p.* 31.

CAPÍTOL II

CIRCUNSTÁNCIES DE TEMPS

El temps en el qual una acció s' eczecuta o succeèx algun fet, pòt espressarse sènse cap preposició.

Lo dia de Sant Crispí va fer festa: axí de casa en havènt dinat, per anar a passèig. En tota l' nit no hi torná. *Vilanòva, Gent de casa, p.* 11.—L' endemá, a quarts de nòu del matí, mentres posávem les banderes, va sentirse una canonada de Montjuic. *Carèta, Rajolins, p.* 58.

Pòt espressarse tambè ab una de les quatre preposicions *a*, *de*, *en* y *per*.

A.

Aquí hèm adoptat la costum francèsa: A les onze l' esmorzar, el dinar A les sis. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 86.—Anant d' un llòc a altre, retirárem A les dotze, y 'ls llums del nòstre carrer ja agonitzaven. *Carèta, Rajolins, p.* 78.—Quant al endemá A les vuyt me llevava, vaig surtir a la pòrta, y en Mèt me crida. *Id, ibid.*—A les cinc lo pastor de la Grabodella se tragué un fluviòl de la butxaca y feu alguns refilèts. *Bòsch de la Trinxeria, Lèna, p.* 317.—Moriré A la mitja nit,—mon cavall A punta d'alba. *Aguiló, Romancer, p.* 6.

De.

De dia y de nit mon ánima us crida,—de dia y de nit. *Verdaguer, Roser,* 27 *Nov.*—De matinada la Miquèla anava a la hòrta... al cap tard ne tornava ab la cistella plèna de bròquil o enciam. *Argullòl, La guèrra, p.* 33,—Arribaren a casa Galcerán de bella nit, quant no 'ls esperaven. *Oller, Vilaniu, p.* 206.

En.

En aquèll sant moment tenien la tronada a sobre. L' aygua quèya a barrals. *Pòns, Trascant etz., p.*153.

Per.

Per la Páscua florida,—Comtèsa tornaré,—y si no es per la Páscua,—per Sant Joan qui ve. *Aguiló, Romancer, p.* 218.—May mès veurás les gòjes en garlanda—d' una

banda de riu a l'altra banda—dançar PE 'l mès de maig. *Verdaguer Canigó, p.* 221—PER la Mare de Deu de Setembre t' esperèm: que no manques a les bodes. *Carèta, Rajolins, p.* 144.—PER la quarèsma 's van conèxer, y PER Sant Joan los hi van tirar la benedicció. *Vilanòva, Lo primer amor.*—D' any en any y de nissaga en nissaga n' han fet [els oronels] sa torre d' istiu, possessionantsen PER Sant Josèp, y abandonantlo PER Santa Terèsa. *Pòns, L' auca etz., p.* 15.

El temps, que dura una acció o succés, s' espresa sènse cap preposició, o be ab la preposició *per.*

Sènse preposició.

Axís que ha plogut, agafa un paló, se 'n va a la quintana, que AQUÈLL ANY repòsa, hi tira 'ls favons, etz., *Argullòl, Renaxènsa, any* VIII. 2, *p.* 369.—No m' hi vull quedar TANTS MÈSOS sòla: aquèxa casa sèmbla Andorra. Cap me crèu: me fan vèure 'ls ulls vèrds. *Vilanòva, Gent de casa, p.* 42.—TOTA LA VIDA has sigut un somiador y res mès. *Oller, Escanya pòbres, J. Fl.*, 1884, *p.* 168,—A la presó del Rey—lligada està ab cadènes,—SÈT ANYS hi té d' estar—sens vèure cèl ni tèrra. *Aguiló, Romancer, p.* 299.—Jò, gran parler, DOS ANYS so mut estat. *Ausies, Amor,* 36.

Ab la preposició PER.

Exes èynes feyneres, que foren PER tantes centúries el dòt y els arrèus de les mestrèsses de sa casa. *Aguiló, Romancer, pròlec, p.* XXIX.—Lo vèurel no mès [el cornetí] li perjudica la respiració y l' emmalaltèx PER quinze dies. *Vilanòva, Quadros, p.* 67.—La despesera... me diu ras y curt, que, si PER tot lo vespre no li pago lo que li dèc, me 'n vaja a dormir al hostal de la lluna. *Carèta, Brosta, p.* 91.—La família Foix seguiria essent pòbre PER tota la eternitat, per mès que s' esquerrassessin treballant totes ses generacions. *Oller, La Febre etz.*, II, *p.* 58.—E aquí aturà PER alguns dies. *Tir., cap.*, 27.—E aquí stigueren PER espay de cinc mèsos. *Id., ibid.*

19

CAPÍTOL III

RELACIÓ DE CAUSALITAT

§. 1. *Causa o motiu, pel qual se fa o succeèx alguna còsa*

La causa, per la qual se realisa una acció o succeèx algun fet se significa per les preposicions *de* y *per*.

De ab substantius.

Ab quin amor l' ama!—quant lo vèu, esclama,—ploran DE dolçor. *Verdaguer, Nazarèt, p* 40.—Creyentvos sòls Anyell, vos clavarán en crèu,—mès, còm Lleó adormit, quant vos desvetllarèu,—tremolarán DE por los òssos de la tèrra. *Id, Roser*, 7 *Janer*.—Perquè no morís DE sèt,—me dau vòstra sanc divina. *Id., ibid.*, 28 *Maig*.—¡Ay!—feu ella ingènuament. ¡Tens raó! Però... si ni sé 'l que 'm dic D' alegria. *Oller. La Febre etz.*, III, *p*. 230.—¿Entrèmhi? ¿Axís?... ¿Fetes unes xarxons?... Fins la cara 'm cauria DE vergonya. *Pòns, L' auca etz., p*. 98.—Mòrt de sòn, a les quatre un se 'n va a jaure, despertantse al matí febrós, cruxit etz. *Bòsch de la Trinxeria, Subirá, p*. 39.

De ab adjectius.

DE blanques se confonen ses ales ab les neus. *Verdaguer, Canigó, p*. 70.—¡Menjèu y callèu!—feu la Pèpa... ¡Sèmbla una òlla de grills...—Ells poguessen!—reprengué la Tuyès, que ja ni podia respirar DE tipa. *Pòns, L' auca etz., p*. 146.—La Pèpa hi clogué 'ls ulls còm una criatura quant vòl amagarse, no gosant mirarlo D' avergonyida. *Id., ibid., p*. 263.—Còm una fònt panada, sobreexint y tot DE replèna. *Id, ibid., p*. 264.—¡Qui ho havia de dir! Eh?—confegí singlotejant DE plorosa. *Id., ibid., p*. 271.

De ab vèrb.

Després venen los jòcs de penyores, que fan reventar DE riure. *Carèta, Brosta, p*. 58.

Per ab substantius.

Estabornit PEl còp, allí s' esquèya badat lo cap, confosa sa cara PER la sanc, que li rajava a doll fet, tot brut PER la pols, dexat anar de braços y de cames, còm si ja no gosás mòures. *Pòns*, *Trascant etz*,, *p*. 212.—Faré plorar a totes les dònes: a les joves, PER simpatia y planyèn-a; a les de mitja edat, PER recansa; y a les velles, pobrètes, perque aviat hi son a fer lo patarrell. *Vilanòva*, *Un escribent*.—Quant jò vèig aquèstos joves, que criden la atenció PER lo desvergonyits, PER lo desatents, PER les seves paraulòtes grosseres, PEls renecs que barrejen en tota convèrsa y PEls xibarris que fan per tot arrèu; pènso etz. *Id*, *Los xitxarèl·los*.

Per ab adjectius.

A la meytat de les espressions que m' has dit, si fóssem a una altra banda, ja t' haguera embossat la maquinèta de respirar PER xarrayre. *Id.*, *Oriental*.—Alto aquí, vós, Xata: la llengua a son «puesto,» y devant meu no 's tiren llatinades.—No ho dèya jò! Si per tot l' han de notar PER xarrayre! *Id.*, *A casa l' alcalde*.—La Mercè de Bellamata era al metex temps la minyona de mès anomenada de tot lo Llussanés PER guapa y PER discreta, y per sabèr cullir, sènse punxarse, les ròses que li tiraven etz., *Genís*, *Novèles*, *p*. 78.—PER entès y PER valent—l' han fet general d'armada. *Masriera*, *p*. 137.

§. 2. *Fi o objecte pel qual se fa la acció*

El fi o objecte pel qual s' òbra, el representèm ab la preposició *per*.

Quant al hòme vòl criar—lo Criador de la vida,—oferèxli PER sojorn—un paradís de delícia. *Verdaguer*, *Roser*, 8 *Dec*.—Sa mare, al restar viuda, havia llogat el pisèt PER mòr de fer estalvis. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p*. 21.

§. 3. *Matèria de que 's forma una còsa.*

La matèria, de que está format un objecte, s' espressa ab la preposició *de*.

Me feu present cada dia—d' una creuèta, Senyor,—DE

fusta o fèrro que sia,—jò la prènc còm si fos D' òr. *Verdaguer*, *Ròser*, 6 *Dec.*—Un pa DE sègol hi pòsen—vòra una jèrra de llet. *Id.*, *Nazarèt*, *p.* 14.

La matèria, sobre què vèrsa una operació, la significuèm per *de* o *sobre*.

Y tot parlant D' en Manèl, tot xafardejant DEl nòu veí y DE sa estranya cura; s' hi emparraren fins al vespre. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 50.—Donaren un passèig pel parc, conversant DE la tertúlia de la nit passada. *Bòsch de la Trinxeria*, *Montalba*, *p.* 95.—Se posaren a enraonar DE la baxa dels valors de la Bolsa de París. *Id.*, *ibid.*, *p.* 98.—Un matí... tot refentli 'l llit y endressantli 'ls mòbles, en tant ell, amorrat a tèrra, hi estenia 'ls banos, se les hegueren DE casòris. *Pòns*, *L' auca etz*, *p.* 26.—Mogut per sa ingenuitat y convensut alhòra DE sa injustificada protesta, esclafí, fent el desentès. *Id.*, *ibid*, *p.*—129.—Pèpa, Pèpa,... No 't burlis DEls pòbres, ¿sents? Mira que Deu te un bastó... *Id.*, *ibid*, *p.* 219.—Jò 'm rèya DE les castellanades de la mare; y ella metexa s' en rèya també dientles: pròu s' ho conèx que no 'n sab gayre. *Carèta*, *Rajolins*, *p.* 77.—L' esculptor se rèya DE tots plegats, fingint gran serietat y atenció. *Oller*, *La febre etz.*, II, *p.* 18.—Allí al entrant de la vila—ja 'n demanen DE l' Infanta;—els uns diuen que l' han mòrta,—altres diuen que no encara. *Aguiló*, *Romancer*, *p.* 324.—Matriculá 's totseguit: barallá 's ab l' amo als pòcs dies SOBRE les hòres d' estudi. *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 32.—A la qual carta, si no me 'n refrèdo,... en seguirá alguna altra SOBRE la tècnica de les sardanes. *Thos (Ter.)*, *Les Sardanes*.—Al ser interrogat l' autor en la xocolateria del Llimonèt SOBRE quines flòrs li agradaven mès, respongué. *Soler*, *Gra y palla*, *p.* 80.

§. 4. *Transformació d' un objecte en altre*

El cambi o transformació d' una còsa en altra se espressa per la preposició *en*.

Los brins d' òr de ton cabèll—¿qui te 'ls torna EN brins de plata? *Verdaguer*, *Roser*, 4 *N.*—Ses ales de papallona se tornen EN les de fastigosa mosca bouera. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *pròlec.*—Hortelanes y marmanyeres... no desitjen altra còsa, que convertir EN diners ses mercaderies. *Pòns*, *L' auca etz..*, *p.* 213.—Els plomalls del surtidors, convertits EN polsim, EN fum, descomponentse al sòl EN arcs de Sant

Martí. *Id.*, *ibid.*, *p.* 307.—Resolguentse[1] EN humitosa bòyra, transformada al esterior, mès tard, EN suau y benefactora pluja de llágrimes. *Id.*, *ibid.*, *p.* 316.—Còm dia núvol que 's desfá EN tormenta borrascosa, hi hagué un esclat de planys, de crits y de desmays. *Del Bosch*, *L' exemple* II, *p.* 40.—Aquèll sòl blanc de juny, que 's desfèya EN sagètes enlluernadores, al topar ab l' espès boscatje de país de barco. *Oller*, *La febre etz.*, *p.* 216.

A vegades s' omèt la preposició.

Lo bòsc, mon llit tou ahir,—se 'm torna un coxí de agulles. *Verdaguer*, *Roser*, 26 *Des.*—Los teus murs de pedra —tornaranse pols. *Briz*, *Barber de València.*—Les garbes se tornen cèndra—los remats escorxats son. *Masriera*, *p.* 105.

També hi signiquèm ab la preposició *en* la forma o figura que 's dona a un objecte.

Sant Guillèm está dintre, pregant a Deu,—EN crèu alçats los braços, los ulls al cèl. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 79.—De manera que avuy èntra a la fábrica cotó EN flòca y 'n surt convertit EN ròba de distintes mènes dispòsta per a vèndre en les botigues. *Carèta*, *Rojolins*, *p.* 47.—Son pare li allargá cinc duros, très EN pessa, y dos EN menuts, repetintli que estalviás. *Pòns*, *L' auca*, *etz.*, *p.* 32.—Partèx l' hòst EN très esquadres. *Masriera*, *p.* 104.—Al cap del banc hont esperava assegut EN rèngle 'l públic, devant de la llargaruda ventalla, hi havia la mampara-pòrta del despatx de lo Eladi. *Oller*, *La febre etz.*, I, *p.* 98.—Lo sòl, que picava ja de valent, lográ ben aviat restablir la calma, desbandant a la gent EN petites còlles. *Oller*, *Vilaniu*, *p.* 219.—Les criatures assegudes EN rodona, furgaven lo sorral. *Bassegoda*, *La bona gent*, *p.* 64.—Corren, s' apilonen, pujant EN castell [en forma de castell] los uns sobre 'ls altres. *Verdaguer*, *Dietari*, *p.* 74.—En aquèlla platja fa quaranta anys recullí la salabró, que ara dexata EN gazetillèsques relacions. *Vilanova*, *Un gazetiller*.—Som-hi!—confegí el Jan, amanint els fòtils.—S' embandá la gentada, acollantshi EN ròtllo, y el trapacer del Sastrèt etz. *Pons*, *Trascant etz.*, *p.* 60.—Aquèll va-y-vé del gentiu, acomblantshi EN ròtllos o desbandantse totduna, li donaven un no sé què fantástic. *Id.*, *L' auca etz.*, *p.* 115.—Lo crepúscul avansava: aquèlls núvols de fòc anaren amoratantse, tenyintse de zinc, agromo-

---

[1] Per *resolventse*.

llantse; y per fi 's fongueren EN fantástica cigonya sènse pòtes, que restá nedant en un horisó verdós. *Oller*, *La papallona*, c. XX.—Brandejava tot un bòsc de palmons, que s' entrellassaven EN arcuacions gòtiques. *Id.*, *ibid.*

A n'els passatjes següents estaria mellor *en* que *ab*.

Llavòrs, còm per art d' encantament, lo sò de la pòlka es convertèx AB lo del «nòy de la mare.» *Carèta*, *Brosta*, *p.* 57.—Ofèsa l' altra per sos vanitosos fums, traduits AB aquèlles estremositats, esclatá, enquimerada: Pèpa, Pèpa... No 't burlis dels pòbres, sents? *Pòns*, *L' auca etz.*, *p.* 219.

CAPÍTOL IV

RELACIÓ DE MÒDO

La manera de verificarse la acció s' espressa per les preposicions *a*, *ab*, *de*, *en* y *per*.

¡Y que ho fèva AL VIU! A mi 'm tenia estemordit y sorprès. *Carèta*, *Rojolins*, *p.* 139.—A EXAMS axí a trènc d' alba les áurees abèlles—murmurioses vòlen vèrs l' ametller florit. *Verdaguer*, *Canigó*, *p.* 130.—Entre ell y Sant Martí les compartèxen—y A RUXADES al frònt les hi espargèxen. *Id.*, *ibid.*—Axèca 'ls ulls en l' ayre, plorant A RIUS. *Id.*, *ibid.*, *p.* 86.—Tant ell va faer, que 'ls barons de la sua tèrra lon varen occiure A grans LANÇADES, que lin varen donar. *Boades*, *p.* 214.—¡Promès!—repetí la donzèlla AB vèu apagada, sentintse defallir.—Fou EN broma—s' apressurá a observar lo Tòn arronsantse d' espatlles. *Del Bòsch*, *L' exemple*, I, *p.* 173.—EN [1] vèu embarbossada comensá AB un eczòrdi encomiástic del còr y talent d' en Gilèt. *Oller*, *La febre etz.*, I. *p* 37.—Pujá D' un bot a cavall, y va pèndre les regnes. *Carèta*, *Rojolins*, *p.* 138.—Exia al mitj del carrer EN mánegues de camisa, AB unes calces de drap tan amples... *Vilanòva*, *Gent de casa*, *p.* 77.—Se sentaven a taula y dinaven EN pau y grácia de Deu. *Id.*, *Tristèta*, XII —Es que si no ho feu DE grat, ho farèu PER fòrsa. *Del Bòsch*, *Guidèta*, *p.* 94.

Ab l' article masculí y femení, preceit de la pre-

---

[1] Tal vòlta fora mellor AB VÈU etz.

posició *a*, y seguit d' un nòm, adjectiu o participi, se fan frases adverbials.

Sa fesomia bronca ab tirats militarèscs; lletja ademès per sa color morèna cuyrosa, sos mostatxos gròssos, crescuts de banda a banda de galtes A LO Víctor Manuèl. *Vilanòva, Caricatura.*—Algunes vegades rebia allí, vestint riquíssimes bates, mitj ajeguda A LA marquesèta. *Oller, La febre etz., p.* 18.—Se sentaren a taula assaborint les tallades de dentul guisat per la Martina ab suc, all y julivèrt, A LA marinèsca: tenia mil gustos. *Bòsch, de la Trinxeria, Noradell, p.* 98.—Van totes cofades A LA rossellonèsa, y els hi escau molt be. *Id., ibid., p.* 79.—N' has près un parèll de òus—cuyts A LA gironèsca. *Aguiló, Romancer, p.* 287.—Vos donaré un cavall—guarnit A LA francèsa. *Id., ibid., p.* 302. —La metexa Felissa ho ignorava; aparentántseli un xic estrany aquèll despido A LA francèsa. *Pòns, L' auca etz., p.* 153.—Vèig molts currutacos, que ahir encara menjaven pa-ab-òli pel carrer, ab patilles A LA inglèsa, que sèmblen dues admiracions que se 'ls despènjin dels polsos. *Vilanòva, Revista.*—Oh, tu: qui sab?...—esclafí la del music, embestint A LA descarada.—Potsé 't demani quant torni. *Pòns, L' auca, etz., p.* 321.—Tinguessen un porró! reprengué la Tuyes.—'M fa mès profit A LA regalada. *Id., ibid., p.* 144.

Ocorren també mòdos adverbials sènse preposició espressa, sobreentenentshi la preposició *ab*.

Als enemics amenassa,—LA vista encèsa, 'L puny clòs, —jurant allí d' ells venjarse. *Masriera, p.* 137.—Les dues, molt afanyoses, EL cap inclinat sobre el teler, parlaven del nòu altar. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 137.—Ell, ULLERES sobre el nas, mirava enlayre a drèta y esquèrra, xupantse el pomèt d' òr de son bastó. *Id., ibid., p.* 85.—Y ella no responia, BAXOS LOS ULLS, guaytant la puntèta de la xinèl-la, que surtia y s' amagava còm una bufoneria ran de faldilles. *Vilanòva, Felicia.*—Còm Tirant vèu un gran tròç del mur trencat, descaualca, e PÈU A TÈRRA dona lo combat. *Tir., c.* 124.—Adònes plorèt molt fòrt, e hac de eyl pietat,—e dix a Iesu Christ, MANS JUNTES, jonoylat. *Lull, Desconort,* LXVIII.

CAPÍTOL V

VÁRIES ALTRES RELACIONS

§. 1. *Instrument y mèdi*

L'instrument ab que fem alguna acció, el significuèm ab la preposició *ab*.

Còm han de lluir en les festes; quant els crex massa el pèl, els el axullen AB la estisora. *Pòns, L' auca etz., p.* 302. —No l'ha mòrt AB espasa,—AB llança ni espuntó;—sinó AB un tayant d'armes,—de tay còm un rasó. *Aguiló, Romancer, p.* 27.—Donáli très còps AB la destral. *Sèrra, p.* 23. —AB ambut de còure o de lautó dèuen los teners mesurar l'òli als compradors, e no AB altres ambuts. *C. T.* IX, XIV, IV.

També espressèm ab la preposició *ab* el mèdi de què 'ns servim per a algún fi o objecte.

Los regalats joglars... hi pujaven a solaçar als catllans AB cants y lligendes. *Aguiló, Romancer, pròlec, p.* XXVI.— No vull que després diga que la vaig ensibornar AB paraules sucreres. *Vilanòva, Quadros, p.* 52.

§. 2. *Distáncia*

La distáncia d'un llòc a un altre se significa ab les preposicions *a* o *de*, y també sènse cap preposició.

A.

Insensiblement la Cristina y en Víctor, enraonant, se trobaren A uns dèu o dotze passos devant d'ells. *Bòsch de la Trinxeria, Montalba, p.* 132.—Bò y xalantme en les frèsques fondalades de Sant Hilari, atapaides de verdor, A vuyt cents mètres del nivell de mar. *Tos, (Ter.), Les sardanes.*—La població mòra está A cent passes de la europèa (a Port-Said), mès sos usos y costums n'están A mil llegues. *Verdaguer, Dietari, p.* 17.

De.

No eren malfactors barbuts... ni gegants famolèncs de carn humana flayrantme DE cent lleugues lluny. *Pòns, La còlla etz., p.* 65.

Sènse preposició.

D' ací se la n' ha duyta—lo compte dòn Garí,—portántsela CENT lleugues—cent lleugues lluny d' ací. *Aguiló, Romancer, p.* 139.—Aprés feu tocar les trompètes e feu mudar lo camp envèrs los mòros quasi MIJA legua de allí hon ells stauen. *Tir., c.* 23.

§. 3. *Dimensió*

La dimensió la signifiquèm ab la preposició *de*.

La preposició unes vegades afecta a les unitats de mesura, sobreentenentse la qualitat de la dimensió.

Ja fèya temps que anava a casa encar mès de gust, per la fatlera de durhi una setmanada, que trèya d' un teler DE cinc pams confiat al meu cárrec. *Carèta, Rajolins, ps.* 34-35.

Altres vegades se junta ab la metexa dimensió significada per un adjectiu o be per un substantiu.

Allí per una pòrta de noranta centímetres D' ALT se èntra a les tombes. *Verdaguer, Dietari, p.* 110.—Un cip o fita de pedra calcinat, d' un mètre D' ALSÁRIA,... indica lo camí veinal de dos pòbles, quals nòms pòrta grabats. *Bosch de la Trinxeria, Noradell, p.* 23.—El vapor *Panay* es espayós,de 375 pèus DE ESLORA. *Verdaguer, Dietari, p.* 14. —La Còva de Sant Joan en lo Desèrt És una hòra lluny. Té uns cinc mètres DE FONDARIA, très DE AMPLÁRIA, y dos D' ALTURA. *Id., ibid., p.* 87.

Quand se espressen dues dimensions, pòden juntarse o per la conjunció *y*, o per la preposició *per*.

La tomba de Llátzer es lo principal monument de Bethánia. Se baxa per una escalèta d' uns vint graons y un vestíbul de quatre passes de llarc Y pòc mènys d' ample. *Id., ibid., p.* 33. — La sagrada Còva es d' uns dotze mètres de llarc PER quatre d' ample. *Id., ibid., p.* 54.—En les

nues parèts res hi havia qu' interrompés llur monotonia, escepció feta d' un quadrèt de très quarts de llarc PER dos d' ample tot lo mès. *Del Bòsch, Lo Segador, p.* 102.

§. 4. *Prèu*

El prèu d'una mercaderia se espressa ab la preposició *a*, y alguna vegada *de*, quand se referèx a la unitat de pès, número o mesura; y ab *per* quand se tracta de la totalitat de la còsa.

A.

En efecte me 'n recòrdo que 'l pare y jò havíem venut les cent carrassanes [1] A 125 duros. *Pin, Garrigas, p.* 200.— Fan très cullites de clin l' any, que 'ls ho paguen molt be: A xavo la lliura, còm lo vidre trencat. *Vilanòva, Tristèta,* XIII. — Fasses algun requisidèt de monjètes, que van A très les cuytes; o menji xufles, que també refrèsquen. *Id., Quadros, p.* 160. — Ab aquèstes gelades s' han despòst les gallines, y 'ls òus de sis rals ja van A vuyt la dotzèna. *Id., Un gazetiller.* — A cinc rals les camises!... La dotzèna, hòme! *Pòns, L' auca etz., p.* 176.

DE.

Volia comprar un puro DE xavo, y al pagarlo, he donat aquèsta pessèta... que m' han dit èra falsa. *Del Bòsch, L' exemple, p.* 48. — A mi dónguin-me un vi petit, allò que se 'n diu un vinèt de naxènsa, DE sis quartos el porró, tirant per vall. Res de vins rancis ni begudes de cèrta edat. *Rusiñòl, Anant etz , p.* 31.

PER.

PER amarguíssim plat de llanties — son hereuatje vengué Essaú, — lo de la Glòria, que en Deu tenies, — per mènys encara vengueres tu. *Verdaguer, Roser,* 16 *Nov.* — La justícia va vèndre PER pòcs diners los recons de farfatalla que tenia 'l difunt. *Vilanòva, Quadros, p.* 77. — La brèma ha sigut venuda PER un très y no res. *Pin, Garrigas, p.* 190.

Ab els vèrbs *valdre* y *costar* la totalitat s' espressa sènse preposició.

---

[1] *Jerezanas.*

CINC CENTS florins d'òr valia, — y 'n daria ara altres tants. *Aguiló, Romancer, p.* 122. — Però ¿que dirá ell quant torni? Miri, mès m' estimaria que 'm diguessen val QUATRE duros, y quedará be. *Vilanòva, Quadros, p.* 47.

Tractantse del prèu en general, també empleèm la preposició *a*.

Ha fundat... una societat per a vèndre cèrts queviures A bòn prèu: emprèsa que fa molt be als pòbles. *Carèta, Rajolins, p.* 47.

§. 5. *Part*

El substantiu, que significa la part o menbre del còs, en que 's fa la acció, va preceit de *de* o *per*.

Jò he dut un cunill... axís... Si s' alsa DE pòtes; me arriba aquí dalt de la buixaca de la brusa, que m' haguera pogut fer l' amistat. *Vilanova, Quadros, p.* 127. — Les agafarien [les gallines] a parèlls, batent D' ales y espetegant DE pòtes. *Pons, L' auca etz., p.* 213. — La estirava DEL bras, tot decantantla vèrs la pòrta. *Id., ibid., p.* 151. — La Tuyes tocá a n' en Lluís PEL bras, en tant que aquèst se 'n passava a son pis. *Id., ibid., p.* 43. — He sentit que una má de fèrro me agafava PE 'l bras, y 'm dèya: ¡fugi dòn Miquèl! *Del Bosch Guidèta, p.* 128. — Ells dos PER les mans s' agafen — y s' en van palau enllá. *Aguiló, Romancer, p.* 122.

CAPÍTOL VI

DE LES ORACIONS COMPÒSTES

§. 1. *De les oracions compòstes en general*

Oració compòsta es la que resulta de la unió de dues o mès de simples.

Pòden ser *coordenades* y *subordenades*.

Coordenades son les que 's compòsen de dues o mès simples, unides èntre sí per una conjunció. Del

nòm de la conjunció ne prènen el seu les tals oracions. Axí les anomenèm.

a) Copulatives; per ecz.: *Treballes molt* y *adelantes pòc.*

b) Disjuntives: O *ting raó,* o *no la ting.*

c) Adversatives: *Estudiava molt,* PERÒ *no aprenia res.*

d) Causals: *No guanya diners,* PERQUÈ *fa 'l gandul.*

e) Ilatives: *¿Hi sentia?* DÒNCS *no era sord.*

Oracions *subordenades* son aquèlles, en les quals perquè 'l significat d' una de les simples sia complet, es necessària la altra.

Unes vegades la una de les simples es accessòria del vèrb de l' altra, ja completant son sentit, ja modificantlo. Completen el sentit:

a) Les oracions d' infinitiu: per ecz.: *No podia jò* SOFRIR *les seves malifetes.*

b) Les d' indicatiu o subjunctiu ab la partícula *que:* per ecz.: *Tothòm espera* QUE *tindrèm una bòna cullita. No sabia* QUE *fosses tan bòn minyó.*

Modifiquen el significat:

a) Les temporals: MENTRES *dòrm, sempre somia.*

b) Les condicionals: SI *haguesses estudiat, ara sabries.*

c) Les causals: PER *no havèr anat depressa, no has arribat a temps.*

d) Les finals: *Estalvia tant,* PER A *enriquirse.*

Altres vegades la una de les oracions es incidental a algún altre element de la oració fòra del vèrb. Tals son:

a) Les de relatiu: *Vatj pagar la llètra al hòme,* QUE *'m vares senyalar.*

b) Les comparatives.

1) Per semblança o dessemblança, per eczemple: Axís còm *tu defènses ton drèt, jò defensaré 'l meu.*

2) Per identitat o diversitat: Lo metex *que vos dièu, es lo que pènso jò.*

3) Per igualtat y desigualtat: Tant *estimo jò ma dignitat*, còm *ell estima la seva.*

4) Per superioritat e inferioritat: Mès *gastava ell en un dia*, que *guanyava jò en quatre.*

Alguns gramátics enclòuen èntre les oracions compòstes a les que cònsten de váries simples o també compòstes, simplement justaposades, còm son les següents:

Los primers dies se contentaren ab tafanejar. Preguntaven prèus, prenien mides, comparaven fustes, fèyen y desfèyen combinacions. L'ebanista espolsava 'ls mòbles, reduía mètros a pams, pessètes a duros, fullejava l'album del moblatje, etz. *Pons*, *L' auca etz.*, *p.* 131.—Vaig compèndre que ma presència 'l contrariava; vaig endevinar al hòra que 'n duya alguna de cap. *Id.*, *La colla etz.*, *p.* 62.

§. 2. *Oracions d' infinitiu*

Les oracions compòstes no oferèxen en la llenga catalana especial dificultat. Bastará, dòncs, una breu esposició de les d' infinitiu.

Alguns vèrbs intranzitius, còm *dèure*, *podèr*, *solèr* y *sabèr*, (quand significa posseir una ciència o art) se lliguen ab l' infinitiu d' altres vèrbs; per ecz.: *Dèu arribar avuy; pòts anarhi; sòl dinar dejorn; sabia llegir y escriure* (o *de* llegir y *d'* escriure).

Alguns vèrbs impersonals, o frases equivalents, que signifiquen *conveniència*, *possibilitat*, *facilitat* o *necessitat* de fer alguna acció, s' unèxen al infinitiu, o al subjunctiu preceit de la partícula *que*, per ecz.:

cal ferli entendre	*o*	que li façam entendre
urgèx anarhi aviat	*o*	que hi vajen aviat
convé dexarlo	*o*	que'l dexin
es menester dirli	*o*	que li diguen
es necessari cridar	*o*	que cridèm
no es fácil diro axò	*o*	que 'ho diga axò
es impossible fero axís	*o*	que 's faça axís

Dels vèrbs que signifiquen actes de voluntat, uns se lliguen ab sòl l'infinitiu; altres ademès ab l'indicatiu, o be ab el subjunctiu preceit de *que;* altres finalment ab sòls el subjunctiu.

I. *Sòl l' infinitiu.* Tals son els que signifiquen una acció, que dependèx del metex subjecte del vèrb: per ecz.:

vull esplicarli	desitjo vèurel
procuro esforçarme	resolguérem començar
he determinat arribarm' hi	preferèsc callar
mès m'estimo menjármel jò	tant m'estimo vèureo còm no

II. *Infinitiu* o *indicatiu:* còm *promètre, confiar, esperar, témer;* per ecz.:

te promèto fero	*o*	que ho faré
confio trobart' hi	*o*	que t' hi trobaré
espero vèurel	*o*	que'l veuré
temo ser llarg	*o*	que seré llarg.

El temps condicional en *ria*, per son origen del pretèrit plusquam perfect d'indicatiu, s' emplèa còm a indicatiu. Axí dièm:

li vatj promètre fero	*o*	que ho faria
confiava trobart' hi	*o*	que t' hi trobaria
esperava vèurel	*o*	que'l veuria
temia ser llarg	*o*	que seria llarg

III. *Infinitiu* o *subjunctiu.* Aquèst cas es pròpi d'alguns vèrbs de voluntat, quand la acció pel vèrb

significada, se referèx a un altre subjecte diferent del de la oració; per ecz.:

feslo venir	*o*	fes que vinga
permètem anarhi	*o*	que hi vagi
li prohibiren acostarshi	*o*	que s' hi acostás
el manaren matar	*o*	que 'l matessen

Ab aquèstos vèrbs l' infinitiu pòt tenir significació passiva, y portar el subjecte ab la preposició *per*.

Me fa EMBARDAR les mules—PEls moços bagatjers,—... —Fa apareyar ses armes — millors AL escuder. *Aguiló*, *Romancer*, *p*. 218.

IV. *Sòls ab subjunctiu:* còm *pregar*, *eczhortar*, *aconsellar*, *impedir*, *estorbar;* els quals signifiquen influcso de la voluntat del subjecte en la d' una altra persona; per ecz.:

te prègo que vingues	aconsèllali que ho dexi
eczhòrtal que sia bò	demánali que ho faça
impediuli que hi vagi.	li vatj estorbar que fes allò

Els vèrbs d' enteniment y llenga preferèxen l' indicatiu ab *que;* per ecz.:

sé que vindrá	juro que no l' he vist
estig cèrt que ho sabia	t' asseguro que ho va dir
conèg que es axís	dig que no es veritat
regonèg que so culpable	me pènso que está malalt
supòso que no tardará	enteng que tens raó

Alguns d' aquèstos vèrbs, preceits de negació, en llòc del *que* prènen el *si* dubitatiu; per ecz.:

no sé *si* ha vingut	no conèg *si* es ell o no
no estig cèrt *si* ho va dir	no enteng *si* ho vòl o no
no t' ho asseguro *si* vindré	no ho juraria *si* ho he dit

Els vèrbs de sentit *vèure*, *sentir*, *mirar*, se junten al infinitiu o al indicatiu; per ecz.:

ja 'ls vètj venir *o* que venen
vos sento cridar *o* que cridau

Quant medita 'l que llegèx,—sent DESPERTAR lo coratje. *Ubach y Vinyèta, La espasa del Rey en Jaume.*—Y vèu DESPLEGAR les mans—al bòn templer, RECOLZARSE demunt l'urna. *Id., ibid.*—En Quirse véya al seu nòy ENFLAQUIR sensiblement. *Bassegoda, La bòna gent, p.* 74.—Un gran arbre ajegut es lo Pirène,—que mira ses brancades poderoses—ESBADIARSE de València a Ròses,—ENTRETEXIRSE ab sèrres y turons. *Verdaguer, Canigó, p.* 59.

TAULA

—

Plana

Plana

TERCERA PART. — SINTACSIS

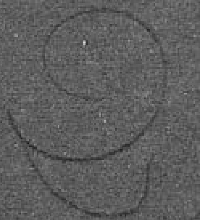

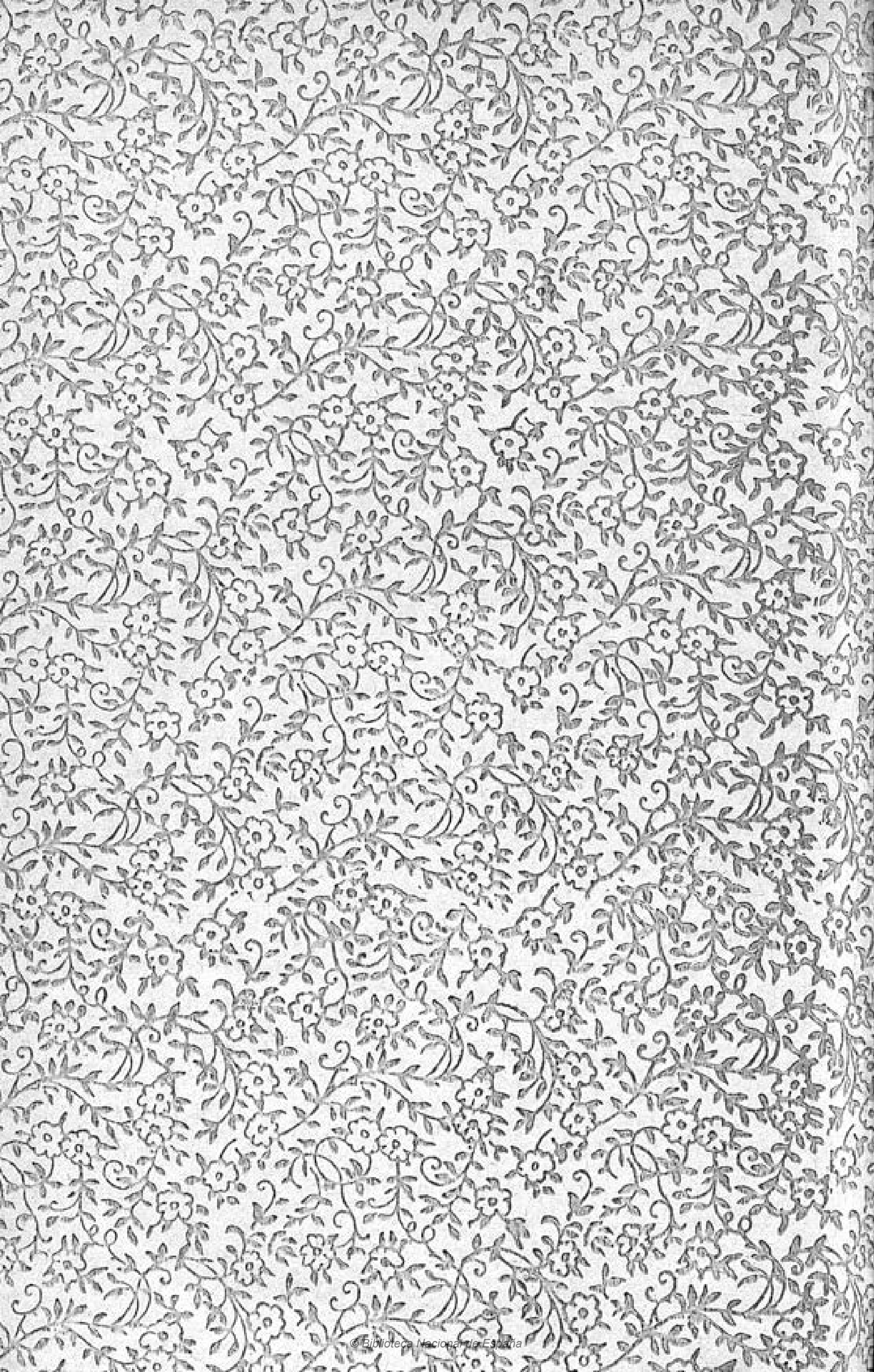
TAULA ALFABÈTICA

ELS NÚMEROS INDIQUEN LES PLANES

CORRECCIONS

pág.	*lin.*	*diu*	*dèu dir*
14	13	Gutural	Guturals
22	36	*n'* aquèst	a *n'* aquèst
25	29	mols	molt
34	20	*obv-iar*	*op-viar*
40	12	xiulat	xiulant
41	29	*xarèllo*	y no *xarèllo*
48	16	la sinalèfa	l' apòstrofo
58	8	goç	goça
66	7	dòcns	dòncs
»	24	*hòme*	*hòm-es*
72	12	posarhi	posarshi
81	3	Capítol VIII	Capítol VII
82	35	*Participici*	*Participi*
91	9	estgu-í	estigu-i
94	14	**Parexèr**	**Parèxer**
95	27	**Id**	**Ld**
101	2	cogu-i	cogu-í
105	últ.	montanyés	montanyes
121	25	tant Jaume	sant Jaume
127	9	del més	dels mès
130	23	¡Si n' en es	¡Si n' es
159	32	*Verdauger*	*Verdaguer*
»	33	cors	corcs
161	16	¡Ens haríam	¡Ens hauríem
167	16	calòca	colòca
190	3	equieval	equival
199	2	DEL AFICSOS	DELS AFICSOS
207	32	Si escuna	Si escuma
212	5	três felses	três falses
243	2	pòsa, fent	pòsa,—fent
»	36	coranada	coronada
250	27	diputa	disputá
252	17	Mariana	Marina
257	31	llángits	llánguits
263	31	efectes	afectes
265	28	enriquilos	enriquirlos
266	0	166	266
267	0	167	267
277	20	coranat	coronat
278	40	dixa	ditxa
279	21	berba	herba
285	15	signiquèm	significquèm

BNE

